

Vatra veche

6

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VI, nr. 6 (66), iunie 2014 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Panaite Chifu • Radiografia timpului, marmură, Hualien, Taiwan, 2005

Să le-ascultăm copiii cuvântul

„*Eu sunt poet!*” așa spunea Mihai,
Mai înainte de a fi Emin,
Slăvite-i fie slovele din grai
Copilului de-atunci și-n veci, amin.

El când vorbește își aduce-aminte,

Vederea-n ochii lui e Sărbătoare,
Cum să-i spui Copilului că minte?
„*Nu-mi călcați pe umbră că mă
doare!*”

Acolo-n Munți le-am auzit atunci,
Le mai aud și-aici dinspre Câmpie,
Să nu ne lase viața fără prunci,

Fără ei nu e nici veșnicie!

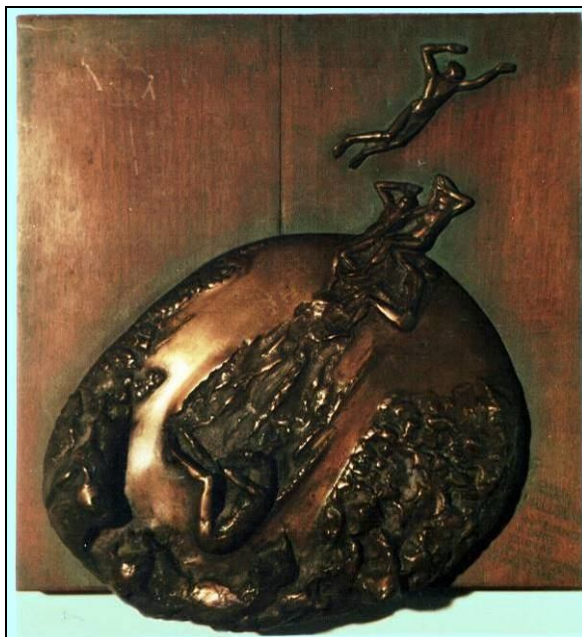
Cât de aproape sunt de Dumnezeu
Copiii, precum iarba de pământ!
Am învățat și mai învăț mereu
Să le ascult lumina din cuvânt...

NICOLAE NICOARĂ

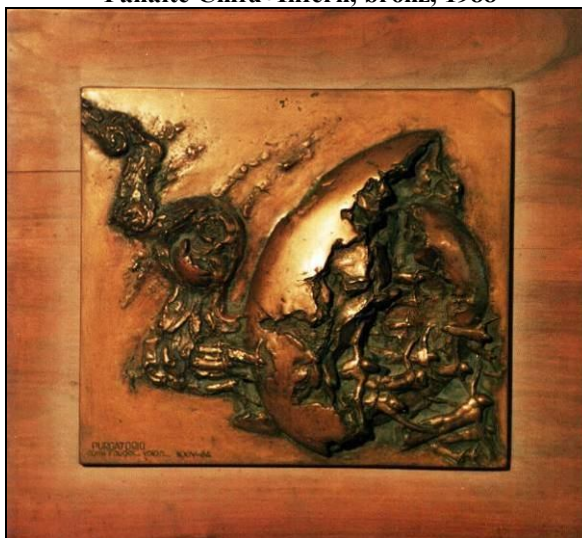
Vatra veche dialog cu Mihai Sin

SUMAR

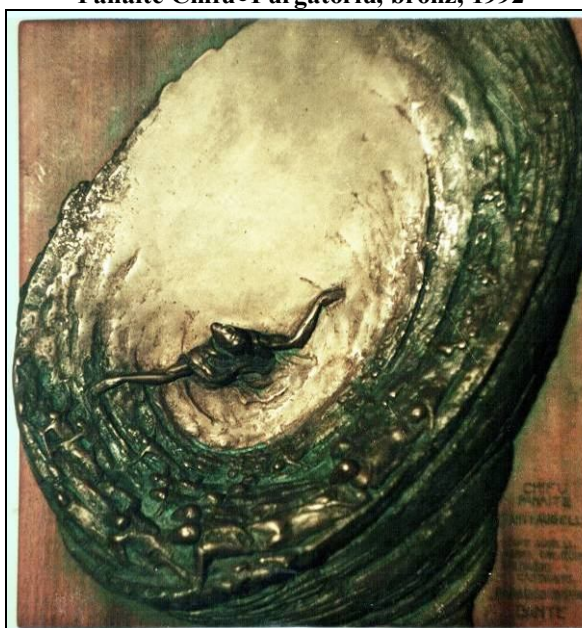
Să le-ascultăm copiilor cuvântul, poem de Nicolae Nicoară/1
Scrisoare către o tânără poetă, de Ana Blandiana/3
Poeme de Nicolae Băciut/3
Cu și despre scriitorul Mihai Sin, de Dumitru Hurubă/4
Inedit. Vatra veche dialog cu Mihai Sin, de Dumitru Hurubă/5
Vatra veche dialog cu Teofil Răchiteanu, de Viorica Manga și Marin Iancu/9
Poeme de Adrian Botez/10
Mihai Eminescu – 125. *Poesii*, ediția princeps, de Răzvan Ducan/11
Nicolae Dabija despre Mihai Eminescu, de Ion N. Oprea/13
Teatrul teilor, poem de Răzvan Ducan/13
Ritualul nunții în poezia cultă românească, de Ioan Gheorghisor/14
Eseu. Poemul și cei trei oaspeți ai săi, de George Popa/16
Despre traducerea poeziei, de Ognean Stamboliev/19
Restituiri. Prozatorul Radu Theodoru și destinul poetului George Boitor, de M.N. Rusu/21
Bibliophilia. Șoarecele de bibliotecă, de Valeriu Gherghel/22
Poeme de Luca Cipolla/22
Rubén Darío și modernismul hispanic, de Dan Rujea/23
Ermetismul în poezia lui Giuseppe Ungaretti și a lui Juan Larrea, de Geo Constantinescu/24
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/27
Iubirile scriitorilor. Alexandru Odobescu și Șasa, de Mihai Știrbu/28
Poeme de Mihaela Malea Stroe/29
Scriitorul integral. Mihail Diaconescu, de Monica Dușan/30
Devenire într-o istorie (Prințul Paul), de Nicolae Băciut/31
A înțelege istoria de lângă noi (Prințul Nicolae), de Tudor Petcu/32
Să nu ne răzbunați (Moise Iorgovan), de Stelian Gomboș/33
Dumitru Ichim – 70. Iov, omul lovit de rău, de Petre Isachi/35
Poemele proșpețimii sufletești (Dumitru Ichim), de Teodorescu Constantin/37
Poeme de Dumitru Ichim/38
Cronica literară. Existențele fastuoase (Victoria Milescu), de Eliza Roha/39
Sub semn de argint (Viorica Mocanu), de Julieta Carmen Pendefunda/40
Radiografii lirice (Emanuela Dascălu), de Elisabeta Pascu/41
Cronica și „mai mult decât atât” (Mențu Maximilian), de Victor Știr/42
Poezia „celor șapte ani de-acasă” (Mențu Maximilian), de Valeriu Marius Ciugan/42
Secretul lui Adrian (Adrian George Sahlean), de Geroge Anca/43
Dincolo de orizont (Ioana Heidel), de Luciana Todea/44
Personalul de noapte (Anica Facina), de Mirela Negoș/45
Revărsări ale fluviului textual autohton (Nicolae Gâlmeanu), de Adrian Lesenciuc/46
Ubi sunt qui ante nos? (Marian Drumur), de Marian Barbu/47
O distopie (Ștefan Goanță), de Irina Ciama și Ioan Ciama/49
Un roman trăit (Valeriu Iordan Popescu), de A.I. Brumaru/50
Pasiunea culturii la Ștefan Nemeșek, de Constantin Stancu/51
Un maestru al reportajului: Roni Căciularu, de Ion Cristofor/52
Poeme de Dumitru Velea/54
Florina Iliis, Cruciada copiilor, de Ionel Poap/55
Literatura copiilor: Karina Andreea Chivu, de Maria Chețan/56
Olimpia Sava, o autentică jertfitoare..., de Adrian Botez/57
Acasă..., poem de Nicolae Nicoară/57
Copilăria printre ciulini (Decebal Alexandru Seul), de Ioan Mugurel Sasu/60
Poeme de Emilia Popescu Rusu/60
Festivalul Național „Ana Blandiana”, de Gabriela Vasiliu/61
Dincoace de verde, dincolo de albastru, de Nicolae Băciut/61
Întoarcerea la rădăcina Arborelui, de Gabriela Vasiliu/61
Mugurii tineri, de Nicolae Băciut/62
Aureola verde a poeziei, de Anca Barbu/62
Dacă nu acum, atunci când, de Nicolae Băciut/62
Vis vegetal (Magda Isanos), de Nicolae Băciut/63
Oameni pe care i-am cunoscut: Mihai Zamfir, de Veronica Pavel Lerner/64
Poeme de Boris Marian /65
Documentele continuității. Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Selean, de Luminița Comea/66
Cărțile părintelui dr. Nicolae Gheorghe Șincan, de Nicolae Băciut/67
Frăguța, proză de Decebal Alexandru Seul/67
Dan Puric – actor, regizor și mărturisitor creștin, de Stelian Gomboș/68
România de sub unghie, poem de Răzvan Ducan/69
Conjugarea verdelui. Prelungirea nădejzii, de Valentin Marica/70
Asterisc. O picătură de cer, de Gheorghe Nicolae Șincan/70
Ancheta „Vatra veche”. Casa memorială „Romulus Cioflec”, de Luminița Comea/71
Poeme de Georgian Ghiță/72
Poeme de Traian Vasilecău/73
Povești adevărate. Portretul unei mame, de Corina Lucia Costea/74
Poeme de Marian Hotca/75
Biblioteca Babel. Cântece din piesele lui Shakespeare, traducere de George Anca/76
Biblioteca Babel. Armando Garcia Nuño, traduceri de Elisabeta Boțian/77
Rameau Debussy. O lectură, de Dariu Ducan/78
Al gurii dulce..., un sonet de Luis de Gongora. Traducere P. Solonaru și C. Pavel/78
Un joc secund mai pur... (Szidonia Veres), de Sorin Basangeac/78
Cine a fost cu adevărat „Poetul plastic al florilor”? (Ștefan Luchian), de Cosmina Marcela Oltean/79
Curier/81
Poeme de Toth Momika/84
Poeme de Iuliu Ionaș, Diana Adriana Matei, Ribana Pascu/85
Epigrame de Vasile Larco/86
Colțul lui Ștef/86
Panaite Chifu/87
Literatură și film. Socrul, nora și iubirea, de Alexandru Jurcan/88

Panaite Chifu•Infern, bronz, 1988

Panaite Chifu•Purgatoriu, bronz, 1992

Panaite Chifu•Paradis, bronz, 1990

Ilustrația numărului, PANAITE CHIFU

Scrisoare către o tânără poetă

Cristinei Terente

Tânăra mea colegă,

Citindu-ți volumul scris înainte de a împlini 15 ani și publicat de fetița care erai anul trecut, în clasa a VIII-a, am fost atât de impresionată, încât uimirea s-a transformat în tulburare. Seriozitatea emoției și familiarizarea cu tehnicile prozodiei presupune un exercițiu de o întindere care nu avea cum să existe. Tulburarea mea venea din faptul că îmi dădeam seama că, în pofida valorii și a admirației pe care mi-a stârnit-o, dacă m-ai fi întrebat înainte de a o publica dacă să o publici, ți-aș fi răspuns sfătuindu-te să nu o faci. Iar contradicția evidentă a celor două premise era subliniată de o coborâre în propria mea arheologie literară, de adolescent și chiar de copil precoce. Am început să scriu înainte de a ști să citesc și – spre deosebire de alți copii – nu mi se punea în prima copilărie întrebarea ce vreau să mă fac când voi fi mare, pentru simplul motiv că toată lumea știa că o să mă fac poet. Lăsând la o parte faptul că poet nu te faci, ci ești făcut, din fericire, vremurile nu permiteau să-mi fie publicate „producțiile”. Mă gândesc cum m-aș simți acum dacă – presupunând prin absurd că așa ceva ar fi fost posibil – părinții mei mi-ar fi strâns paginile rimate și ritmate și le-ar fi plătit publicarea la o tipografie, cum se întâmplă în mod curent azi. Probabil că aș fi regretat jenată gestul părintesc, pentru că, oricât de neobișnuite ar fi părut pentru vârsta mea de atunci versurile, între ele și evoluția mea de mai târziu nu putea fi decât o prăpastie estetică. Mai mult, interdicția de a publica, care m-a lovit imediat după debut din cauza detenției politice a tatălui meu, o simt acum – dincolo de suferința și descumpănirea pe care mi le-a produs atunci – aproape ca un noroc, pentru că am debutat din nou,

patru ani mai târziu, la o altă vârstă estetică.

De ce îți scriu toate aceste lipsite de nostalgie amintiri, când am pornit să îți scriu ca să-ți mărturisesc cât de mult mi-a plăcut cartea ta? Motivul se află îngropat chiar în admirația pe care mi-ai trezit-o. Pentru că talentul evident, dovedit de acest volum de la sfârșitul copilăriei, conține în sine garanția unei evoluții de la înălțimea căreia această fază de creștere va fi în curând depășită și poate chiar regretată. Desigur, există posibilitatea ca, odată cu ieșirea din adolescență, să te ispitească alte planuri ale existenței sau ale culturii, iar cartea pe care ai publicat-o la 15 ani să rămână nostalgicul reper al unei vârste depășite. Nu știu să spun dacă întâmplându-se asta ar fi vorba de o nenorocire sau de un noroc. Nu știu să spun dacă a alege din viața trecătoare numai umbra ei nemuritoare imprimată în cuvinte este un act de înțelepciune sau unul de masochism. Știu însă că nu de mine a depins vreodată dacă să scriu sau să nu scriu și știu că nu de tine depinde alegerea pe care o vei face în curând.

Dacă mă întrebi însă care este bănuiala mea, ce cred eu că se va întâmpla, o să-ți răspund că nu am nicio îndoială că ani și ani de acum înainte vom continua să ne întâlnim în paginile revistelor literare și în rafturile librăriilor cu o colegialitate în numele și cu presimțirea căreia îți scriu aceste rânduri pline de empatie.

ANA BLANDIANA

CUM SĂ SPUI?

Cum să spui ierbii să nu mai fie iarbă,
cum să spui pietrei să nu mai fie piatră,
să spui florii să nu mai înflorească,
râului să nu curgă,
fătului să nu se nască?

Cum să spui:
Doamne, îți las ție viața mea,
să i-o dai celui nenăscut,
să moară el în ea?

Cum să spui:
e dimineață, Doamne,
și nu mă pot însera?

Satu Mare, 10 mai 2014

DUMNEZEU

Știu, acesta e ultimul semn,
ultimul desen,
făcut pe o margine de zare,
pe un colț de cer;

cu mâna mea
voi desena din cuvinte
copacul stingher,
copacul acela dintâi,
sub care șezum
și plânsem,
sub care-n păcat
luminii i-am pus vatră,
sub care ierbii
i-am pus nume,
i-am pus piatră
să nu încapă
nici într-o clepsidră;

sub lacrimi
am pus lacră
și malurilor
le-am pus apă,
le-am pus corăbii.

Știu, acesta e ultimul desen
al meu,
știu,
îl voi desena pe Dumnezeu.

18.05.2014

NICOLAE BĂCIUȚ

CU ȘI DESPRE SCRITORUL MIHAI SIN

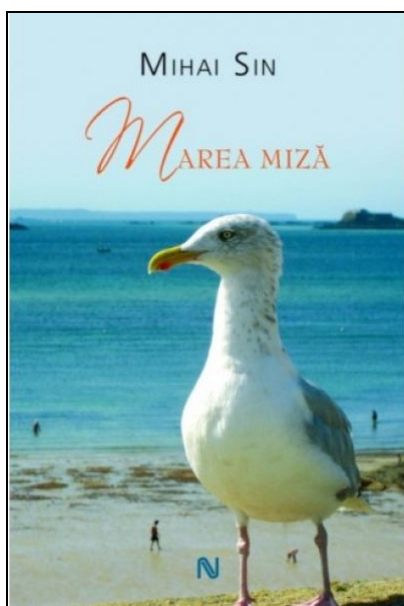

Despre MIHAI SIN, unul dintre marii prozatori ai ultimului sfert de secol XX, se vorbește tot mai puțin sau deloc. Din mulțimea de iconoclaști-reconsideratori (se poate citi chiar “detractori”) actuali, este foarte probabil ca mulți să nu știe mare lucru despre autorul care, în anii ’80, alcătuia un trio de forță în proza românească postbelică, împreună cu Marin Preda și Augustin Buzura. Opera sa, publicată între anii 1973-1996, îi justifică un loc important în literatura română, după cum se poate observa din simpla enumerare a cărților publicate: *Așteptând în liniște* (povestiri, 1973); *Viața la o margine de șosea* (roman, 1975); *Bate și își se va deschide* (roman, 1976); *Terasa* (povestiri, 1979); *Ierarhii* (roman, 1981); *Cestiuni secundare, cheștiuni principale* (publicistică, 1983); *Schimbarea la față* (roman, 1985); *Rame și destin* (proză scurtă, 1989); *Quo vadis, Domine?* (roman, vol. I – 1993, vol.2 – 1996).

În anul 1971, împreună cu Romulus Guga, Dan Culcer și Atanasie Popa, a inițiat noua serie a prestigioasei reviste *Vatra* din Tg.-Mureș din redacția căreia a făcut parte până în anul 1990; între anii 1990-1991, a fost director al Editurii Albatros, iar în perioada aprilie-decembrie 1992 a îndeplinit funcția de atașat cultural la Ambasada României din Israel. Cele de mai înainte reliefează personalitatea omului, a omului de cultură și scriitorului Mihai Sin...

Dar, cu toate acestea, mă întreb: câți – și din ce motive – își mai amintesc azi de romanul *Schimbarea la față* (Ed. Cartea Rom., 1985), care a făcut vâlvă după ce a fost propus pentru Premiul Uniunii Scriitorilor, premiu cu care secția de propagandă a PCR-ului nu a fost de acord, considerând că acesta ar aduce deservicii literaturii române a

momentului? Cred că foarte puțini. Cert este că scrierea cam ieșise din *procustienele* canoane impuse de ideologia comunistă, drept care organul partidului, ziarul *Scînteia*, a și sărit repede în ajutorul „secției de propagandă”, publicând un fel de cronică literară, așa-zisă „de serviciu”, evident neșemnată (cum se obișnuia în asemenea cazuri), în care atât autorul cât și romanul erau acuzați de abateri grave de la conceptul de morală comunistă în arta realist-socialistă. M-am referit la romanul *Schimbarea la față*, fiindcă el a fost, cel puțin la momentul respectiv, cartea-apogeu a creației lui Sin, după cum a considerat majoritatea criticilor literari importanți și responsabili de la finele veacului XX, precum un Valeriu Cristea, care afirmă: „*După cel mai iubit dintre pământeni*», romanul din 1985 al lui Mihai Sin (*«Schimbarea la față*», n.n.) este poate scrierea cea mai antitotalitară, anticomunistă, anticeaușistă, antisecuristă din câte au apărut până în decembrie 1989.”; iar Ion Negoitescu generalizează: „*Romanele lui Mihai Sin se dovedesc... mult mai critice decât altele*, contemporane cu ele (subl. D.H.), *căci – spre deosebire de un Marin Preda sau un Augustin Buzura – dânsul nu acordă nicio șansă comunismului, nu-l consideră amendabil odată cu trecerea vremii prin înlăturarea tarelor lui... (...)* *«Schimbarea la față*», *cu sticlirile lui de simbol, poate fi considerat drept cheia unei lumi și a literaturii ei.*” Amândouă citatele sunt din

preambulul la romanul *Quo vadis, Domine?* în două volume, publicat între anii 1993-1996.

Așadar, din motive care-mi sunt neclare, cel puțin în parte, Mihai Sin a devenit romancierul-victimă a unei ignoranțe greu explicabile, deși personal cred că „i se trage” – culmea paradoxului! – și de la *Schimbarea la față* (1985) și... de la *Quo vadis, Domine?* (1993-1996), tocmai fiindcă ambele romane se circumscriu, dintr-un anumit punct de vedere, contextului incomodant pentru personaje care, încă, se mai hrănesc bine cu seva mentalității tributare sistemului totalitar antedecembrist. Îmi este din ce în ce mai limpede că el plătește pentru că nu s-a pliat la timp și convingător unor politici de clică lingușitoare care a traversat fără probleme de conștiință decembrie-le ’89... Această recalci-tranță... continuă, care a dat apă la moara „vizaților” din literatura sa, nu i-a fost iertată de către aceștia, ei acționând cu promptitudine pentru marginalizarea sa și minimalizarea ca prozator; au făcut-o direct, sau prin ciracii lor, respectiv cei care, în mod deliberat, desigur, și fără a-i cunoaște valoarea operei, îl ignoră sau, unii și mai zeloși, o detractează prin foarte la moda „reconsiderare”; mă refer în special la majoritatea comentatorilor de literatură post-decembrști care, porniseră, nu cu multă vreme în urmă, un adevărat asediu asupra literaturii din perioada totalitaristă. După ce a avut parte de o seamă de nedreptăți, ar fi impardonabil să fie “reconsiderat” tocmai de către unii înși intrați fraudulos în literatura de după ‘89, destui dintre ei având doar o bună pricepere a denigrării autorului și a operei...

Cred că mai bine le-ar prinde acestora dacă și-ar lega numele de opera lui Sin analizând-o cu obiectivitate, cu responsabilitate și cu bun simț, fiindcă el va rămâne în istoria literaturii române un autor ale cărui scrieri, pentru avizați și specialiști în sensul real și corect al cuvântului, vor constitui puncte de referință atât în teoria, cât și în critica și istoria literară.

Încet-încet, starea culturii și literaturii în această perioadă post-decembristă s-a cam limpezit, astfel că posteritatea nu va mai fi la fel de tolerantă cu gafele. Să sperăm... →

DUMITRU HURUBĂ

Așa spera și Mihai Sin. În lungile noastre convorbiri telefonice, îl regăseam de fiecare dată pe omul și scriitorul care, după un sfert de secol de nedreptățire pentru domnia sa, tot mai credea că va prinde ziua când... Nu a fost să fie, din nefericire, iar parșivenia unui postdecembrism, și în cultură și literatură, l-a marcat profund. Și bine ar fi ca măcar unii dintre cei care i-au provocat atâta suferință să fie răsplătiți așa cum și merită. S-ar putea ca spusele mele să sune mai mult sau mai puțin patetic, dar îmi permit să afirm că l-am cunoscut destul de bine și pe scriitorul, dar, în egală măsură, sau, mai ales, pe Omul Mihai Sin și știu prin ce a trecut... Să se înțeleagă adevărul că, de la prima noastră întâlnire în redacția revistei *Vatra*, în 1976, în prezența și a regretatului Romulus Guga, au trecut aproape 40 de ani, timp în care am ținut legătura permanent, pe baza unor sentimente reciproc-prietenești. De altfel, în decembrie, 2009, când l-am vizitat la domiciliul său din zona Livezeni a *Târgu-Mureșului*, am avut parte de-o primire foarte frumoasă, împreună cu Doamna Anca, menținând o atmosferă absolut cald-familială. Atunci, între altele, mi-a povestit cu dezamăgire și tristețe cum, după ce i se propusese turnarea unui film pe scenariul unuia dintre romanele sale, din motive ciudate, proiectul a fost abandonat pur și simplu de către regizor...

Păcat...

Și trebuie să mai recunosc sincer că, de multe ori, vocea și îndemnul sale m-au ajutat în clipe dificile, cum, probabil, se întâmplă la destui autori. Inclusiv la el, cum mi-a mărturisit la ultima noastră convorbire telefonică în legătură cu romanul la care lucra: „*Sper să-l pot termina, să termin ultimul capitol care mă chinuie pentru un final potrivit...*”

„*Ei, nu cred, i-am zis, asta n-o cred. E un moment, va trece și totul va fi bine...*”

„*Sper, dar am opt variante de final la roman...*”

„*Până la urmă a reușit, iar cartea se află deja la editură, mi-a spus Nicolae Băciuț.*”

Doamne-ajută!

Coane Mihai, Dumnezeu să ocrotească sufletul cu divinitate spre loja de onoare a spiritelor alese din literatura română!

Inedit

Vatra veche dialog

MIHAI SIN

„Din păcate, acum problema se pune altfel: mai poate fi scriitorul „persoană publică”, din moment ce aproape nu mai are public?”

Dumitru Hurubă: *Stimate domnule MIHAI SIN, vă numărăm printre foarte pușinii scriitori importanți ai literaturii române care au reușit să traverseze cu bine „momentul 89”, ba chiar publicând un roman de câteva sute de pagini, în două volume – Quo vadis, Domine –, sunteți mulțumit?*

Mihai Sin: Recunosc, am avut și momente de mulțumire legate de acest roman și văzându-l încheiat. L-am scris în împrejurări deosebite pentru mine, ca și cum ar fi trebuit neapărat să-l scriu, având de îndeplinit un fel de „datorie” față de cine, față de ce, e mai greu de spus. Și poate ar suna prea patetic, poate chiar „grandilocvent” pentru vremurile noastre atât de „pragmatice” și, în bună măsură, bicisnice.

„Mulțumirea”, atâta câtă o fi fost, a alterat sau în anumite situații a fost copleșită de stări de îngrijorare, neliniște sau chiar consternare, privind starea literaturii de la noi, dar nu doar de la noi. Dar sunt mulțumit și pentru că n-a trebuit să mă „schimb” cum au făcut-o destui.

D.H. *Vom reveni cu îngăduința dumneavoastră, la acest roman puțin mai încolo. Spuneți-mi acum, vă rog, cum se vede producția de carte românească dinspre Târgu-Mureș? În primul rând, din punct de vedere calitativ. Mă gândesc la puzderia de autori, mulți nepublicați înainte de '89.*

M.S. *Târgu-Mureș e orașul unde mi am „reședința”, ca să spun așa, dar atâta tot. Probabil la asta v-ați referit. Nu e câtuși de puțin un loc „binecuvântat” din punct de vedere cultural, iar din atâtea altele, probabil și mai puțin. Altfel, cred că de pretutindeni se vede același lucru: multă confuzie, producție de carte incredibil de inegală, cărți demne de toată stima, „sufocate” de „hibridi” bizari, fără nicio valoare. Mă rog, e treaba fiecăruia să-și cheltuiască banii cum vrea, dacă ține cu orice preț să-și vadă numele pe o copertă. „Dacă așa vrea mușchii lui” – ca să citez această expresie „enormă”, care a apărut în ultima vreme, parcă special pentru perioada aceasta. Sau o fi mai veche și eu am receptat-o târziu?! Și asta se poate. În orice caz, cei mai mulți dintre cei ce-ar trebui să facă o anumită ordine și în „producția de carte românească”, cum bine i-ați spus, se pare că au alte treburi: se admiră în oglinzi și scot gemete de plăcere, iar din când în când țipă unii spre alții, adică „colocviază”, cât sunt de frumoși și de deștepți. Cu siguranță că trebuie îndurate și astea, dar nu e deloc ușor...*

D.H. *Credeți că e un câștig sau o pierdere pentru scriitor dacă el devine persoană publică?*

M.S. Cândva, pretutindeni în lume, în perioade faste pentru literatură, cred că a fi „persoană publică” a fost pentru scriitor un câștig chiar și atunci când unii n-au suportat „povara” notorietății, dar asta e o altă problemă... Din păcate, acum problema se pune altfel: mai poate fi scriitorul „persoană publică”, din moment ce aproape nu mai are public? Cum spuneam acum vreo doi ani (la un colocviu!), scriitorii au ajuns să se citească doar între ei, și asta în cel mai bun caz. „Publicul” a fost atras și cucerit de alte „domenii”, ca și de tot felul de „scriitori” care oferă în porții considerabile „dulcețuri”, „otrăvuri”, false probleme și mai ales „nicio problemă”, texte de „mestecat” precum *chewing gum*-ul, de pildă.

D.H. *Ați făcut parte din extraordinarul grup de scriitori care a început să editeze la Târgu-Mureș seria nouă a revistei „Vatra” – cea mai importantă revistă de cultură editată în provincie... Sunteți dispus să vorbiți puțin despre ea? →*

DUMITRU HURUBĂ

Ce a însemnat pentru dumneavoastră, pentru ardeleni și pentru scriitorimea română în general?

M.S. Au fost destule „voci” (neoficiale, desigur, pentru că cele oficiale, dintotdeauna...) care au susținut, în anumite momente, că „Vatra” a fost cea mai bună revistă din țară, nu doar din „provincie”. Noi n-am avut „complexe provinciale”. Dimpotrivă, „am dat tonul” nu o dată, iar în privința „rezistenței” culturale, literare și chiar politice, cred că într-adevăr meritele revistei au fost foarte mari. Dar ce-aș putea să vă spun acum în plus? Adevărul e că nu sunt deloc „dispus”, n-am niciun chef să vorbesc despre „Vatra”. Multe dintre lucruri au fost deja uitate, minimalizate, falsificate. Teritoriul a fost repede cucerit, cum se întâmplă întotdeauna, de inși care-și arogă tot felul de merite, „se lustruiesc pe sine”, emit ineptii, unii dintre ei detestând „echipa” și „revista în epocă”. Ce poți să le faci? Trebuie lăsați în pace, sunt de neoprit în demersurile lor de a se „nemuri”. Dar tăcerea este totuși mult mai deasă decât aceste tentative de „istorie literară” falsificată și îngrozitor de mărunță. Încerc să nu-mi bat capul cu astfel de „probleme” – oricum, nu le-aș face față.

D.H. *Acceptați ideea că, în momentul de față literatura și cultura seamănă cu o apă tulbure în care, rar, mai pătrunde câte un șuvoi de limpezime? Credeți că aceasta ar fi „normalul”, sau „un normal”?*

M.S. Accept în întregime ideea. Și o fi „normal” să se întâmple astfel, din moment ce, de multă vreme, „anormalul” face parte din viețile noastre, din „normalitatea” noastră.

D.H. *Sunteți de acord să ne întoarcem puțin în timp și să-mi vorbiți despre romanul dumneavoastră **Schimbarea la față**? Ideea acestei întrebări este legată de faptul că, îmi amintesc foarte bine, în ziarul „Scînteia” a apărut atunci un comentariu nesemnificativ, extrem de dur la adresa cărții. Vi se aduceau, între altele, acuzații de pornografie, vulgarități etc. Știți sau bănuți, care a fost cauza reală a atacului și cine NU a semnat materialul respectiv?*

M.S. Consider și azi că **Schimbarea la față** e un roman profund protestatar. L-am scris cu o mânie rece și cu o exasperare controlată, cel puțin așa îmi amintesc,

și nu „șopârle” sau tot felul de găselnițe au provocat reacțiile amintite (și încă multe altele), ci întreaga substanță a cărții. Printre altele, cred că a iritat în mod deosebit un capitol, să-i spun „eseistic”, despre „micul șef” și despre ascensiunea lui Hitler la putere. Dar nu Hitler, ci Ceaușescu a fost ținta mea reală, iar acest lucru a fost observat de către „vigilenții de serviciu”. Cum însă nu se putea spune pe față că șeful, *tovarășul* a fost astfel „zugrăvit” într-o carte (prea mulți ar fi trebuit să plătească lipsa de vigilență înainte de apariție!), s-a găsit soluția cu „pornografia”, „vulgarități de limbaj” etc. E ciudat că, după atâta timp, nimeni din cei „responsabili” atunci, la „Scînteia” sau la Secția de presă a C.C., nu îndrăznește să dea la o parte „vălul” anonimului. Da, eu cred că știu cine a scris acel articol. Dar nu am suficiente probe ca să fac public acel nume. Și chiar dacă aș avea, n-am nicio dorință de „răzbunare”. Ar fi doar un fapt de istorie literară și, poate, un motiv în plus de a-l împiedica pe acel autor să mai comită și alte „mizerii”, cu altă mască, în vremurile noastre. Deși, cine și ce îl poate opri pe „tipul abject” din acțiune?! Până la urmă, poate că totuși careva dintre cei implicați va vorbi, doar s-au făcut atâtea alte „dezvăluiri”, mult mai importante, nu-i așa?! Dar am serioase rezerve. De obicei, genul acesta de indivizi „dezvăluie” doar ceea ce le convine.

D.H. *Revenind la noul val de scriitori: considerați că ei sunt comentați corespunzător de critica literară? Și, oarecum, în context: ce părere aveți despre grupuri și partizanate literare?*

Nicolae Băciuț, Răzvan Ducan, Mihai Sin, 20 iulie 2013, Târgu-Mureș

Mihai Sin, dr. Gicu Habor, Nicolae Băciuț, 19 octombrie 2013, Dumbrăveni, jud. Sibiu, la o evocare Anton Cosma

M.S. Dacă există un „nou val”, n-am nicio îndoială că nici ei, ca și cei mai „vechi”, nu sunt comentați corespunzător. Despre „grupuri” și „partizanate literare” ce pot să vă spun? E o realitate pe care o cunosc și pe care încerc de-o viață s-o iau ca atare sau s-o ignor. Uneori reușesc, alteori mai puțin. E mult, infinit mai greu să fii „izolat”. Asta irită, aș zice chiar că „întărită”. Altfel, n-ai ce face, există oameni care așa vor ei să-și ducă traiul, sau nici nu pot altfel: în grupuri, în cete, uneori chiar în haite. Și, firește, nu e vorba doar de scriitori.

D.H. *Unii scriitori vorbesc despre model-modele... Ați avut, sau aveți? Vă convine să se spună despre dumneavoastră că scrieți ca...?*

M.S. Că-mi convine sau nu, s-am făcut destule asociații între proza mea și a altor scriitori, mai ales de pe alte meleaguri. Alteori s-au făcut asociații și cu viziunea unor regizori-cinești... În general, pot spune că aceste comparații n-au fost excesive și rareori le-am considerat „nefelicite”. Dar „modele” n-am avut. M-am ferit încă de la început de așa ceva, aproape programatic. Am încercat să-mi ascult propria voce și să „interpretez” substanța pe care o am, atâta cât e.

D.H. *Nu puteți fi înregimentat doar în eșalonul „romancier”, pentru că ați scris și proză scurtă și eseu... Altfel? De exemplu teatru, poezie... În orice caz, ce loc ocupă în sufletul dumneavoastră alte genuri literare decât romanul?*

M.S. N-am scris teatru, cu excepția unei piese pentru copii, pe care am scris-o de fapt de dragul →

fiicei mele, Mihaela. Am scris cândva și un fel de poeme – mai bine zis niște „notații” ce se doresc foarte lapidare, „seci”, și în care poezia trebuie să fie subsumată și „comprimată”. Dar știam că nu pot fi poet, ci doar prozator, iar acele încercări țineau mai degrabă de experiențele prozatorului. Altfel, iubesc mult poezia, fără să fiu un cititor asiduu. Marea poezie – pentru care îmi place să cred că am „antene” s-o receptez – mă tulbură, mă răvășește, și nu mă hotărăsc prea ușor să mă las pradă unor astfel de stări. Îmi place de asemenea proza scurtă, și ani de zile am încercat chiar s-o susțin și altfel decât practicând-o, scriind mici eseuri, „note”, încurajând autori ale căror texte mă entuziasmau, dar care erau prea puțin sau deloc băgați în seamă de către critica vremii. Asta a fost în perioada mea de „activism literar”, când m-am risipit în tot felul de „cauze” mai mult sau mai puțin pierdute. Dar n-o regret și astăzi prețuirea și respectul față de acei scriitori au rămas intacte, iar în unele cazuri au sporit de-a lungul anilor.

D.H. *Vă obosește scrisul sau vă dă o senzație de bine și chiar de relaxare?*

M.S. „Senzația de bine” apare, într-adevăr, uneori, când sunt cu adevărat mulțumit. Dar „oboseala” înseamnă cel mai adesea „epuizare”, „sfârșeală”, chiar un fel de „convalescență” prelungită în care am intrat, de pildă aproape de fiecare dată când am pus punctul final la o carte. Mai sunt însă atâtea alte stări, atâtea alte trăiri, complicate, complexe, încălcite chiar sau confuze pe care ți le oferă scrisul. Pentru a le descrie, pentru a le mărturisi, e necesară probabil o altă carte și o anumită motivație. Unii au și făcut-o, scriind un fel de „jurnal” despre cum a mers lucrul la un roman, de pildă. Sincer să fiu, n-am simțit niciodată nevoia să o fac și nici nu-i prea văd rostul. Așa cum mi-e greu să-i înțeleg pe cei ce afirmă cu nonșalanță că scriu „cu plăcere” și că „se destind” sau „se relaxează” scriind. Dar asta e treaba fiecăruia într-un domeniu atât de manifest subiectiv.

D.H. *Urâți eroii negativi pentru a-i face cât mai negativi?*

M.S. Interesantă întrebare...

M-am ferit întotdeauna, la început probabil instinctiv, să-i urăsc

Mihai Sin, Sânziana Pop, pr. Damian, Nicolae Băciut, la Biserica de lemn din Reghin, 16 aprilie, 2005

pe eroii „negativi” chiar când sunt foarte negativi. Asta ar presupune, pe plan artistic, și o deformare, o îngropare a „tușelor”, apariția unor „malformații”. Știu că am avut un moment de mulțumire când, în urmă cu ani, un critic important a scris că la mine se manifestă o nevoie de înțelegere a lumii pe care o descriu, chiar și atunci când anumite aspecte sunt detestabile. Într-adevăr, acesta mi se pare a fi un lucru esențial, pe care încerc să-l fac și uneori se pare că am reușit: să înțeleg.

D.H. *Cât de normală vi se pare implicarea unor scriitori în viața politică? V-aș da trei exemple: Ana Blandiana, Nicolae Manolescu și Octavian Paler. Ce credeți? Au câștigat ei? Am câștigat noi? Am câștigat cu toții sau a fost o pierdere generală: cultură, literatură, scriitori, cititori, pierzând și ei ca politicieni?*

M.S. Implicarea unor scriitori în viața politică mi se pare cât se poate de normală. Unora politica li se potrivește, altora nu. E o chestiune ce ține de temperament, de „structură”, de ambiții, de himere chiar, și încă de atâtea altele... Spre politică se poate veni dinspre diferite profesii, așa că de ce n-ar fi tentați și scriitorii? De ce nu prea reușesc scriitorii în politică? Asta e altă poveste și am încercat s-o explic într-un recent interviu publicat în „Luceafărul”. Față de scriitori, „ceilalți” au o suspiciune în plus, ca și ceva mai multe prejudecăți.

În privința „pierderilor” și „câștigurilor”, mi se pare că nu e vorba de nicio „pierdere” și de niciun „câștig”. Pur și simplu se întâmplă ceea ce trebuie să se întâmple.

D.H. *Înainte de '89 se vorbea despre „realism socialist”, acum s-ar putea vorbi despre un realism al economiei de piață, evident în literatură?*

M.S. „Realism al economiei de piață”... Da, se poate spune și așa... Există, firește, o „literatură de consum”. Ea nu trebuie să fie neapărat proastă și detestabilă, după cum extrem de rar se mai poate vorbi și de „artă”. Scriitorul occidental cunoaște de la început „regula jocului”, în timp ce noi abia acum simțim pe pielea noastră anumite lucruri ce țin de duritatea „pieții”. În Occident, „arta” (nici ea întotdeauna autentică) s-a refugiat într-un fel de spații privilegiate (există un canal TV „Arte”, nu-i așa?), „ocrotite” (cum ar fi „campus”-urile universitare), dacă nu cumva în „rezervații”. Dar lucrurile sunt ceva mai complicate și n-aș vrea să le „expediez”, vulgarizându-le.

D.H. *Cum colaborează un scriitor de talia Dumneavoastră cu editurile în momentul de față?*

M.S. Prost. Chiar foarte prost. Am avut deja experiențe „nefericite” cu editurile cu care am colaborat, ba chiar, din anumite puncte de vedere, detestabile. Dar să vă povestesc o întâmplare: am parcurs o perioadă deloc scurtă și ușoară căutând o editură care să-mi publice, în condiții „reciproc avantajoase” volumul al doilea al romanului **Quo Vadis, Domine?** La un moment dat, am ajuns în fața unui domn de la o editură „bine situată”, ca să zic așa. Îl consideram un distins intelectual. Ei bine, m-a refuzat, invocând anumite pretexte (că nu vrea să se amestece într-un anumit „conflict” etc.), dar nu asta era important, refuzul lui fiind previzibil: mi-a spus, printre altele, că „autorii” nu mai sunt acum în situația de a avea anumite „pretenții”, acum regulile s-au schimbat, sunt total la mâna editorilor. Și am simțit în vocea și în toată atitudinea lui o satisfacție joasă, aproape ciocoiască, în care el, din spatele unui birou, putea „strivi” până și „un scriitor de talia mea” (ca să vă reiau expresia). Am avut senzația că un fătălău credea că devenise, în sfârșit „bărbat”. Acum era momentul! Și specia asta nu era deloc rară, vă rog să mă credeți. Sau altă întâmplare, căci, vedeți, ne lipsesc multe, dar de „epică” nu ducem lipsă: văzusem la TV o emisiune în care, printre alți invitați, era și un tânăr director de editură ale cărui idei mi se păruseră interesante. I-am dat un telefon, prezentându-mă, adăugând că nu știu dacă numele →

meu îi spune ceva. „Nu”, mi-a răspuns ritos și „important”. Am convenit o întâlnire de principiu, dar știam că n-o voi mai avea niciodată. Problema nu e că omul nu auzise de mine, că nu citise un rând din cărțile mele. Undeva, dacă l-ar fi interesat literatura română, „câtuși de puțin” ar fi putut întâlni și numele meu într-un ziar, într-o revistă. Deci nu e vorba de orgoliul nostru scriitoricesc, atât cât îl avem fiecare. Dar mulți dintre cei intrați recent în „sistemul de carte” (edituri, difuzare, tipografii), nu cunosc absolut nimic din literatura română și vin doar cu o viziune „inginerescă” și de „management”. Cel mult, li se pare că literatura română începe odată cu ei. Și nu puțini sunt cei ce o disprețuiesc sau chiar o detestă, ceea ce se vede cu ochiul liber. Oricum, e o realitate îngrozitoare și, să recunoaștem, din anumite puncte de vedere trebuie s-o luăm de la început, alături de acești noi „culturnici”.

D.H. *Cum vă simțiți după ce ați publicat o nouă carte?*

M.S. Asta depinde de carte. De-a lungul anilor, m-am simțit „eliberat” sau am simțit o „ușurare”, am fost bucuros sau încrezător și nu de puține ori trist, dacă, cuvântul acesta mai spune astăzi ceva, și îngrijorat, gândindu-mă la ce mă așteaptă. Dar dacă situația celor ce scot cărți, să le spun așa, căci scriitorii profesioniști văd că e tot mai greu să ne numim, va continua să se înrăutățească, sub toate aspectele, nu-i exclus să mă simt stingherit, să mulțumesc „cu umilință” la tot mai multă lume „care a contribuit...”, sau chiar să mă scuz „pentru deranj”.

D.H. *Domnule Mihai Sin, ne apropiem de finalul discuției noastre. Au mai rămas doar câteva lucruri de lămurit... La un moment dat ați făcut parte din diplomația românească... Cu ce gânduri v-ați implicat și ce a însemnat pentru dumneavoastră, ca om și ca scriitor acest lucru?*

M.S. A fost o experiență extrem de interesantă, care a fost posibilă, cum se știe, în urma unei înțelegeri între Uniunea Scriitorilor și Ministerul de Externe, al cărui principal promotor a fost Laurențiu Ulici. Deși am rămas la Tel-Aviv mai puțin de un an, timpul petrecut în Țara Sfântă merită cel puțin o carte, îmi spun mereu asta și sper să mă ajute Dumnezeu să o și scriu. Dar nu

vreau să scriu despre „viața de ambasadă”, ci despre experiența spirituală pe care am trăit-o acolo. Am văzut multe și cred că am înțeles multe.

D.H. *Ce părere aveți despre pătrunderea în literatura română a vulgarităților, pornografiei și obscenităților de tot felul? Considerați că așa e normal, pentru ca... fiecare pasăre să trăiască sau să moară pe limba ei?*

M.S. În ultimii ani, am devenit tot mai „zgârcit” și exigent cu lecturile mele. Deci vă declar cu sinceritate că nu m-am întâlnit cu așa ceva. Dar dacă așa stau lucrurile și sunt convins că „fenomenul” pe care-l semnalăm există, atunci ar trebui să intervină și „legea”. Iar dacă ea nu există sau e prea „interpretabilă” și „laxă”, atunci ar trebui să existe, totuși, și alte mijloace de reacție pe care orice societate trebuie să le aibă pentru a se apăra de degradare.

D.H. *Sunteți de părere că există o delimitare destul de clară între literatură ante și post '89? Sau acest lucru se simte / se va simți doar la o parte dintre scriitorii? Care credeți că sunt aceștia?*

M.S. Nu mă interesează o astfel de delimitare, nu-mi spune nimic. Cei ce trasează astfel de „frontiere” o fac de obicei din interes de „transparențe”.

Cum am mai spus, eu n-a trebuit să mă „schimb”.

Au apărut scriitorii noi (unii dintre ei la vârste venerabile, cu extraordinare cărți de „memorialistică” – dar care reprezintă, cel puțin câteva dintre ele, mult mai mult pentru cultura națională), vor mai fi și alții, așa aș vrea să privească lucrurile, așa mi se pare firesc.

Am avut destule „hiatus”-uri în istoria și cultura noastră, provocate de alții, și nu văd de ce ar trebui să mai creăm și noi altele.

D.H. *Revenind la **Quo Vadis, Domine?**, nu mai știu în ce număr al „României literare” din a doua jumătate a anului trecut, criticul literar Alex Ștefănescu a publicat o cronică dură și, mi s-a părut mie, clar tendențioasă, făcând notă discordantă apropos de comentarii ale altor critici. Ce-ar fi să credeți că există nu-știu-ce legătură între această cronică și nu chiar atât de vechiul comentariu din „Scînteia”?*

M.S. Am răspuns cu întârziere,

Nicolae Băciuț, Mircea Artimon, Mihai Sin, la Biblioteca Județeană Mureș, 23 noiembrie 2006

după câteva luni, acelei „cronici”. Replica mea a fost găzduită de „Luceafărul”. Ce era de spus am spus și cred că ceea ce am afirmat despre acest „personaj” se va adevăra. Dacă nu cumva s-a și adevărat, și am destule semnale că nu puțini sunt acei ce s-au convins de aceasta. Altfel, eu mi-am propus să-l las „în plata Domnului”.

D.H. *Puteți numi câțiva scriitori tineri în care aveți încredere în prezent?*

M.S. Adevărul e că nu mai știu cum stau lucrurile în sectorul „tinerilor scriitori”. Și apoi, n-am agreat niciodată departajările pe criteriul de vârstă.

D.H. *Domnule Mihai Sin, înainte de a vă mulțumi pentru participarea la acest dialog, o ultimă și banală întrebare: vom găsi în anul 1997 o nouă carte semnată de dumneavoastră?*

M.S. Nu. Mi-ar fi plăcut să scot o carte de publicistică, dar eu n-am statut de „lider de opinie” sau de „analist politic” sau de orice alt tip de „vedetă”, nu cred că voi găsi un editor interesat, și, la urma urmei, ultima mea carte, din motive nu pe deplin elucidate, mai mult n-a fost decât a fost în librării. Așa că nu mai știu dacă ar fi ceva de regretat. Oricum, trăim sub semnul derizoriului.

D.H. *Vă mulțumesc, Domnule Sin! Vă doresc sănătate, putere de muncă și noi scrieri care să rotunjească zestrea de valori a literaturii naționale în contextul celei universale.*

P.S. Acest dialog a început la scurtă vreme după apariția romanului în 2 volume **Quo vadis Domine?**, și a continuat după câțiva ani... (**D.H.**)

Vatra veche dialog Teofil Răchițeanu

„Regenerarea neamului românesc trebuie să înceapă cu regenerarea naturii în mijlocul căreia atâta amar de timp a trăit.”

(III)

– Sunt de-a dreptul impresionat de cultul pe care îl ai pentru Avram Iancu, căruia i-ai închinat și o carte.

– Este, între toți eroii neamului românesc, preferatul meu. Personalitatea lui Avram Iancu a generat o întreagă literatură, prin care s-a reliefat dărzenia, inteligența și clarviziunea prin care i-a condus pe românii din Ardeal în lupta lor pentru libertate. Mai puțin însă s-a arătat ce s-a întâmplat cu el după ce revoluția s-a încheiat și roadele ei au fost, cu cinism, confiscate de împăratul habsburg și clica lui de politicieni. Jertfa sa și a lăncierilor săi n-a contat în ochii lor. Cu cinismul ei, în veci condamnat, clica vieneză a anexat un bun ce nu-i aparținea – libertatea Ardealului, care singur și-o dobândise și care pentru Iancu și ai lui era tot ce aveau mai sfânt. Ca cinismul să fie dus până la capăt, lui Iancu i s-a luat chiar și puțină de a se apăra, fiind, temporar, închis, palmuit și umilit într-o închisoare împărătească. În fața acestei umilințe, Iancu s-a clătinat, barierele lui psihice au cedat, mintea lui cea atât de strălucitoare a intrat într-o tragică noapte care nu va mai avea vreodată zări. Iancu cel mândru din zilele revoluției a devenit un „mort viu”, care, fantomatic, apărea ici-colo în peisajul înlăcrimat, de atunci, al Apusenilor. O jale incomensurabilă i-a cuprins inima și sufletul, un sentiment de o grandoare metafizică pe care doar unul ca el putea, atunci, să-l întrupeze. Iancu a

devenit un Rege Lear al Ardealului, cum, inspirat, a spus, cândva, Octavian Goga. Noaptea, în care sufletul Iancului a căzut, a fost adânc-tragică. Sunt convins că doar un geniu de mărimea lui Shakespeare ar putea să o exprime în totalitatea ei. Am încercat în volumul ce i l-am dedicat Crăișorului, cu câte puteri mi-a dat Dumnezeu, să dau contur acestei tragedii, căci de mulți, de atât de mulți ani înnoptat – singuraticul său suflet nu m-a lăsat să dorm. Jalea lui îmi bulversează încă ființa ca o stihie, căreia nu e chip să mă împotrivesc. Încercând să o exprim, am crezut că mă pot elibera de ea, dar n-am deloc sentimentul că am reușit. Atât e tot ce am putut. Poate, în viitor, alții vor putea mai mult și mai bine, căci tragedia Iancului e un subiect mereu inepuizabil. Pe cerul sufletului românesc, Iancu e o stea cardinală, iar lumina ei are puritatea lacrimii. Să o venerăm.

– Privind în jur suntem copleșiți de frumusețea sălbatică a Țării în care trăiți, rămas, după cum ar fi spus Alecsandri „în starea primitivă a Fierei”. Să vedem în poezia dumitale o anumită nostalgie a Primordialului?

– Evident, evident. Când pășesc pentru prima oară în fața unui peisaj, deal, vale, râu sau stâncă, primul gând care-mi dă târcoale este, într-adevăr, legat de cum vor fi arătat acestea imediat după momentul Facerii. Starea primordială a tot ce ne înconjoară e un gând care mereu nu mă lasă să dorm, dar îmi dă

**Panaite Chifu • Voiaj universal,
marmură de carrara,
Castelroimondo, Italia**

prilejul să am fie luminoase, fie terifiante visuri. De multe ori se întâmplă să mă visez zburând, sub mine se perindă mări, munți, stânci, prăpăstii adânci, păduri în delir, împrejurul meu, într-un fantastic alai, zboară vulturii bătrâni, mă ating cu aripile lor, deasupra și dedesubtul meu tălăzuiesc nori, aripile mele sunt puternice, mă înalț sau cobor cu ușurință, țiui de plăcere, de frumusețe, de fericire. De frumusețea, de fericirea pe care i-o prilejuiește omului visul. Dacă eu, ca om, știu să zbor, chiar dacă uneori în vis, înseamnă că odată am știut cu adevărat să fac asta, acum nu mai pot s-o fac, dar vorba lui Adrian Popescu, „îmi aduc aminte”...

– Între prietenii de la oraș ești bine cunoscut și evocat cu dragoste, toți au amintiri frumoase despre căsuța dumitale din munți. Toți știu că aici se poate dormi gratis, se poate mânca un păstrăv la jar, se poate sta, în seri prelungi, la un foc uriaș, și se poate povesti câte-n lună și-n stele, toți câți au trecut pe aici se întorc la oraș cu dorința de a reveni cât mai repede cu puțință în munții care le-au devenit și lor dragi. Numește-i, te rog, pe câțiva dintre cei care ți-au fost oaspeți.

– L-aș numi, în primul rând, pe Geo Bogza, a cărui vizită am evocat-o în mai multe rânduri, dar cu deosebire în prefața cărții *Rânduri către tineri ardeleni*, care cuprinde corespondența sa cu mine, cu Ilie Rad și Viorel Mureșan. Cu acel prilej, Geo Bogza a descoperit la Răchițele, deasupra cascadei „Vălul miresei”, o stâncă ce avea un profil straniu. Semăna cu un cap de sfînx. Eu privisem de multe ori acea stâncă, dar nu remarcasem asemănarea. Simțul lui de reporter specializat și-a spus cuvântul. Mi-a spus că e „Sfinxul de la Răchițele”. De atunci acelei stânci așa-i spun toți: „Sfinxul de la Răchițele”, descoperit și botezat de Geo Bogza. Au mai trecut pe la mine Horia Bădescu, Adrian Popescu, Petru Poantă, D. Cesereanu, Nicolae Mocanu, Miron Scorobete, Alexandru Vlad, acesta din urmă a scris chiar o povestire, de vreo 50 pagini, în care m-a făcut personajul principal. Titlul ei e chiar *Teofil*. Personaj într-o carte a sa m-a făcut și Viorel Cacoveanu, în romanul *Învinșii*, consacrat rezistenței unui →

**VIORICA MANGA și
MARIN IANCU**

grup de anticomuniști din Apuseni – „Grupul Șuşman”. În această carte, foarte multe pagini sunt consacrate familiei mele, tragic implicată în rezistența anticomunistă din anii '50 ai secolului trecut.

Încă de prin 1980, intenționau să mă viziteze unii membri ai Cercului Literar de la Sibiu, Doinaş, Ioanichie Olteanu, I. Negoitescu, Cornel Regman, Eta Boeriu. Era programat, ca în această formație, să-mi facă toți o vizită în Apuseni. Cu toți aceștia mă aflam în bune relații, am corespondat cu fiecare dintre ei, unele scrisori, de la Doinaş, Regman, Ioanichie Olteanu le-am publicat, altele așteaptă ocazia potrivită să o fac.

– În cele din urmă, peste acestea a venit tăvălugul lui '89-'90. Ce s-a ales de toate aceste proiecte?

– Vremurile au fost peste oameni și proiectele mele nu s-au mai realizat. Eu am rămas aici, în singurătatea Apusenilor, unde am continuat să scriu. Mi-am sponsorizat două cărți într-un mod original. Pe banii primiți drept onorariu pentru *Somn de voievod* și *Planete de melancolie*, apărute înainte de '89, mi-am cumpărat o făneată pe care o coseam, făceam căteva clăi de fân, fânul îl vindeam, căci pe atunci erau cumpărători de așa ceva. Acum locurile s-au pustii, s-au golit de țărani, nu mai are nimeni nevoie de fânul făcut de mine. În schimb, mi-au venit în ajutor cerbii din pădurile prin care hălăduiesc. În fiecare an, în perioada februarie-martie, cerbii își leapădă coarnele, urmând ca în locul lor să le crească altele noi, cu o ramură mai mult pentru fiecare an. Ei bine, eu cunosc drumurile cerbilor, umblu pe urmele lor, găsesc coarnele lepădate de ei, le potrivesc în așa fel ca să fie perechi, ies, la drum, în calea turiștilor care le cumpără. Negociez prețurile. O pereche de coarne cu 7-8 ramuri costă de la 1500 lei în sus. Cu bani din vânzarea coarnelor de cerb mi-am tipărit ultimele două cărți. Anul trecut am împlinit 70 de ani, îmi planificasem publicarea unei antologii de autor, foarte selectivă, dar n-am avut banii necesari. În această primăvară am găsit o singură pereche de coarne de cerb. Bună, dar nu îndeajuns încât pe banii ce-i voi lua pe ea să ajungă pentru tipărirea antologiei. Sper ca la primăvară să găsesc cel puțin alte două perechi. Le voi vinde pe toate trei și s-ar putea ca

banii obținuți pe ele să-mi ajungă pentru un tiraj minim al proiectatei antologii.

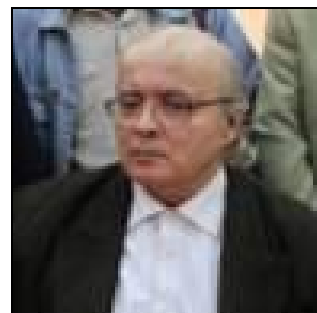
– *Sunteți creatorul unui topos, unul dintre cele mai inconfundabile ale spiritualității românești, acesta tinzând să capete atributele de atemporal și aspațial, atât de proprii unor asemenea locuri în care „viața și moartea se uită”. Pe când „Poemele de la Răchițele”, dată fiind similaritatea condiției asumate de către poetul Teofil Răchițeanu cu a autorului „Poemelor de la Ieud”?*

– Viața mea are ca fundal Apusenii, cu istoria lor impregnată de mari suferințe. Lumea Munților Apusului, cu istoria și suferințele lor, răzbate, pentru cine vrea să vadă, în poemele mele. Cel care a văzut asta mai bine decât oricine altul a fost Artur Silvestri, la propunerea căruia „Asociația Română pentru Patrimoniu” mi-a acordat în 2006 „Premiul de excelență”, pentru ansamblul operei și pentru introducerea în poezia românească a lumii munților Apuseni. Ce reprezintă Apusenii pentru mine am relatat în versurile acestor poezii. Cât privește *Poemele de la Răchițele*, chiar am proiectul unei asemenea cărți. Se numește nu „Poemele”, ci *Cu rouă de la Răchițele*. Cerbii care să mi-o sponsorizeze probabil că de acum urmează să se nască.

– *Ce reprezintă scrisul pentru dumneavoastră?*

– Nu știu în mod precis de ce scriu. Știu că îmi place să scriu, că n-aș fi eu dacă n-aș scrie. Îmi sunt, evident, primul cititor. Recitesc mereu ceea ce scriu, mai ales poeziile. Îmi știu aproape toate poeziile pe dinafară. Dacă mie însumi îmi plac, îmi spun că trebuie să mai fie oameni cu suflet ca al meu și că o să le mai placă și lor. Așa cum scriu, bine sau rău, pe placul sau nu al unora-altora, am totuși cititorii mei care-mi trimit scrisori sau îmi telefonează, felicitându-mă pentru cutare sau cutare poem sau vers. N-aș spune că nu mă simt bine atunci când cineva îmi laudă, argumentat, câte ceva din ceea ce am scris. Dacă n-aș fi scriitor, aș fi fost muncitor de pădure, căci în pădure m-am născut, în pădure am crescut, în ea trăiesc și în ea o să mor. „*Fiul sunt al pădurii / Și nu mă mănăcă lupii...*”

*Fragment din volumul Marin Iancu, *Convorbiri cu Teofil Răchițeanu. Un „menestrel al dorului”*, în pregătire la Ed. Nico, Târgu-Mureș.

SINGURĂTATE ȘI MOARTE

singur – singur – singur: toată viața am țesut la înaltul zăbranic al singurătății – precum Penelopa la cel al fidelității

singurătate: numele poetic al morții

toată viața m-am obișnuit cu moartea – toată viața am pășit cu îndoielnicul pas al morții – cu ea alături – pas cu pas îngânând-o - am pășit întru plutire prin imperiul mistic al țelului tuturor lumilor și al tuturor lucrurilor – în imperiul acestei surori de crâncenă visare cinstită – stearpă dar fără iluzii: soră de noapte a mea și a vieții

NELINIȘTI INUTILE

s-ajung' din urmă umbra ceasului secret
își istovesc isteric vлага păsări și copaci
în dărdări de epileptic duh ascet
își farmă forme-n gâlgări brotaci

un dionisiac război de broaște
și flămânziri de valve înjosite-n
hoaște:
cu cât se zbat – cu-atât se tulbur' ere
se-adună praful de prin voci și-artere

nu mai goniți prin arătări și basme
din feți-frumoși au fost rămas doar
iasme
să nu mai vreți să fiți ce ați visat

voi resemnați-vă în semnături de stat
...nu mai ciopliți la chip – nu
murmurați:
îngrijorări habotnice nasc apostafi

ADRIAN BOTEZ

Mihai Eminescu - 125 "Poesii", Ediția princeps

Dacă suntem de acord cu cele spuse de **Petru Creția**, cum că „*între antum 1866-1883 și antum 1883-1889 este toată diferența dintre o voință deplină și una grav alterată de uriașa combustie care o consumase*”, trebuie să fim de acord și cu inițiativa lui **Titu Maiorescu** de a strânge poeziile lui **Eminescu** într-un volum, volum din **decembrie 1883, apărut de facto în ianuarie 1884** (având 307 pagini numerotate și încă 10 pagini nenumerate). Intitulat „**Poesii**”, acesta a apărut „*pe hârtie bună, împodobite pagină cu pagină cu vignete*”, la editura Socec-Teclu, din București, și conținea 61 de poezii, plus trei variante ale poeziei „*Mai am un singur dor*”, având parte de o prefață justificativă, realizată de lectorul, aranjorul și inițiatorul cărții, **Titu Maiorescu**. „*Trebuie să devie mai ușor accesibile pentru iubitorii de literatura noastră toate scrierile poetice, chiar și cele începătoare, ale unui autor, care a fost înzestrat cu darul de a întrupa adinca sa simțire și cele mai înalte gândiri într-o frumusețe de forme, sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață*”, spunea criticul **Titu Maiorescu**, în condițiile în care „*publicarea se face în lipsa poetului din țară. El a fost totdeauna prea personal și prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi înduplecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere, cu toată străduința amicilor săi literari*”. Când a apărut cartea, poetul se afla „*înstrăinat de lume și de sine*” la Ober-Döbling, lângă Viena, la stabilimentul de sănătate, unde Eminescu îl vizitase, în 1870, de anul nou, pe fostul domnitor **Alexandru Ioan Cuza**. (De aceea și justificarea criticului în ultimele rânduri ale prefeței, rânduri ce au menirea să-l acopere pe **Eminescu**, evitând să redea realul motiv al neimplicării poetului în realizarea cărții!)

Titu Maiorescu face un efort și, mizând probabil și pe un efect psihoterapeutic, îi duce personal volumul lui **Eminescu**. „**Eminescu îl privi o clipă, pe masă, apoi îl dădu de-a parte fără nici un cuvânt**”. Sunt momente relatate, ulterior, diferit de **Titu Maiorescu, Eminescu**, și prietenul lui **Eminescu, Chibici-**

Revneanul. Eminescu se luptă cu sine în a accepta gestul făcut de **Titu Maiorescu**, și de a-l respinge. „*El e amarnic supărat pe Titus fiindcă i-a publicat poeziile*”, îi scrie **Mite Kremnitz** (probabil informată de **Chibici-Revneanu**) **Emiliei Humpel**. Pe de altă parte, la plecarea din spital, **Eminescu** dăruiește volumul și încearcă să scrie câteva rânduri, ca și autograf, doctorului **Obersteiner**, dar și amicului **C. Popasu**.

Boala sau poate faptul că acest volum nu era așa cum și-l dorea poetul (sau poate amândouă) sunt nemulțumirile lui **Eminescu** legate de carte. Se știe că **Eminescu** era un perfecționist, care mereu schimba și cizela. Să fi simțit că poeziile (sau o parte din ele) mai suportau modificări? Să-l fi supărat alegerea lor, adică „*poeziile lui Eminescu publicate în „Convorbiri Literare” de vre-o doisprezece ani încoace, precum și cele aflate pînă acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare*”, după cum comenta **Maiorescu** în prefață? Să-l fi supărat faptul că **Maiorescu** nu a publicat nimic din poeziile ce îi apăruse între ianuarie 1866 și aprilie 1870? Să-l fi supărat ordinea lor, aleasă deliberat de **Maiorescu**, cu poezia „**Singurătate**”, ca epilog, și „**Criticilor mei**”, ca și prolog, acesta din urmă, imediat după penultima poezie „**Luceafărul**”, dar și poezia „**Se bate miezul nopții**”, la mijloc (poezia pusă în poziția 31), ca pentru un echilibru al cărții? Să-l fi supărat unele intervenții (mici, de altfel, dar totuși intervenții) în texte, ale criticului? Sau poate pur și simplu să nu fi dorit să publice un volum, deși acest lucru este desmințit de o scrisoare din februarie 1882 a **Veronicăi Micle**, către **Eminescu**: „*Sunt bucuroasă că vrei să editezi frumosele tale versuri*”, ceea ce înseamnă că **Eminescu** îi scrisese, anterior, privind această intenție. Se pare că **Eminescu** avea și un titlu, „**Lumină de lună**”, „**versuri lirice**”, ceea ce seamănă izbitor cu „**Lumină lină**”, cântecul bisericesc ce ar fi dorit să-l asculte la malul mării unde ar fi dorit să fie îngropat!

Volumul „**Poesii**”, de **Mihai Eminescu**, a avut un mare succes, scontat, de altfel, de **Titu Maiorescu**, fiindcă acesta scria încă din 6 decembrie 1883, surorii sale, că poeziile „*sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi*”.

Din tirajul de 1000 de exemplare s-au vândut mai mult de jumătate, în numai patru săptămâni („record pentru București”), multe din alte exemplare ajungând, trimise de **Titu Maiorescu**, personalităților și „oamenilor subțiri” ai

vremii. Spirit practic, **Titu Maiorescu** s-a gândit imediat și la următoarea ediție, invitând printr-o scrisoare, din februarie 1884, adresată lui **Eminescu**, ce era încă la Ober-Döbling, să se gândească „de pe acum” la „*toate îndreptările ce le crezi de cuviță*”. Dar **Eminescu** nu a mai avut energia necesară, și nici luciditatea deplină ce implica un astfel de demers, **Titu Maiorescu** asumându-și toate cele necesare derulării sale.

Până la moartea lui **Eminescu**, criticul îi publică încă două ediții, a II-a (sfârșitul verii anului 1885) și a III-a (1888), neschimbând nimic din organizarea volumului, adăugând însă la ediția a III-a poeziile: „**La steaua**”, „**De ce nu-mi vii**” și „**Kamadeva**”.

Ultimii cinci ani din viața lui **Eminescu** se derulează sub spectrul bolii, cu perioadele sale de remisie, de fulguri de luciditate, între perioade lungi de pierdere a reperelor, tocmai cele care i-au încununat până atunci moralitatea vieții: corectitudine, bun simț, respect pentru cei din jur și respect de sine etc. Ultimele versuri din „**Scrisoarea a IV-a**” sunt parcă o conștientizare a stării sale: „**Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun?! Ah! Organele-s sfărâmate și maestru e nebun!**”.

Față de volumul său de poezii, **Eminescu** continuă să aibă atitudini nefirești, care-i confirmă, practic, boala. Astfel, pe când era subbibliotecar la Iași, trecând pe stradă și ajuns „în dreptul magazinei lui **Scharge**, care pe atunci ținea librărie...(..)se opri la vitrină și privi lung, disprețuitor, la niște cărți, apoi repede se furișă →

RĂZVAN DUCAN

înăuntru, le luă și începu a le rupe furios...(..).Una din cărți nu i-o putură scoate din mâini și, ieșind cu ea afară, urma a o sfășia în mii de bucățele, c-o durere și niște gemete surde care-ți făceau milă de neînchipuit. M-am plecat și am luat mai multe foi: erau din volumul lui de versuri”, povestește **State Dragomir**, în „Amintiri despre Eminescu”, publicate în „Mihai Eminescu, Literatură”, Iași, 1903.

După moartea lui **Eminescu**, **Titu Maiorescu** publică, începând din septembrie 1889 și până în 1913, încă 8 ediții din volumul „Poesii” (deci, în total, 11 ediții).

Într-o scrisoare din 17/29 decembrie 1892, **Titu Maiorescu** îi comunică „d-lui I.V.Soccec, librar-editor, București” despre soarta veniturile aduse de publicarea edițiilor de „Poesii”: „...astăzi, poeziile lui Eminescu au devenit opera de predilecție a tinerimei române. De venitul acestui volum, pe care firește l-ați dat în primirea lui Eminescu, s-a putut bucura poetul în cei din urmă ani ai vieții sale. De la încetarea lui din viață, în iunie 1889, vă spusese că tot venitul viitoarelor ediții ce se vor publica sub îngrijirea mea să fie destinat – în memoria marelui poet – la premiera acelor lucrări literare scrise de studenți români care – pe lângă valoarea lor – să fie în oarecare legătură cu concepțiunile caracteristice cuprinse în opera lui Eminescu”.

În lunile **decembrie-ianuarie, ale iernii 2013-2014**, (în funcție de interpretarea fiecăruia, nu?) se **împlinesc 130 de ani de la apariția ediției princeps, a volumului de „Poesii” de Mihai Eminescu**, eveniment editorial excepțional, care l-a propulsat definitiv pe **Eminescu** pe frontispiciul literaturii naționale, dar și în pleiada, grupului foarte, foarte restrâns și select, al marilor lirici, din toate timpurile.

Prin **Eminescu**, spiritul românesc a câștigat dreptul de a intra în universalitate!

Este o dată „rotundă” ce trebuie să o consemnăm cu seriozitate și cu încredere, într-o amintire a celui care a ridicat lirismul la cote inimaginabile de frumusețe și profunzime și care a fost antemergătorul nostru, botezând cu vizionarism, inclusiv neamul românesc!

Așadar, sărbătorim **130 de ani de „cădere în sus a „Lucafăru-lui”**, cum spunea academicianul **Mihai Cimpoi!**

Nicolae Dabija despre Mihai Eminescu

- poetul de azi și de mâine

Grafică de **Constanța Abălașei-Donosă**

În incinta târgului de carte, artă și muzică Primăvara cărților la Iași, 2014, la un stand al cărților unei edituri din Bacău, mi s-a oferit o carte minion „Mihai Eminescu, un poet de mâine”, de Nicolae Dabija, Editura Vicovia, 15 ianuarie 2014. Liliputana are formatul 10/7 cm., în 48 pagini. O bogăție!

Despre Mihai Eminescu se scrie ceea ce s-a scris și în România, Nicolae Dabija fiind român din Basarabia-soră. Un român care ne asigură că „un popor care îl are pe Eminescu nu poate fi sărac”. Suntem „bogați prin faptul că (Eminescu) ne aparține”.

Dar, ca și în România de dincoace de Prut, și la frații de peste acest „râu blestemat”, „există confrăți de condei care cred că ar trebui să renunțăm la Eminescu al nostru, în numele nobil al integrării noastre europene”.

- “Cu moaștele lui Eminescu și Ștefan cel Mare nu veți intra în Europa”, ne atenționa acum o vreme la un simpozion de la Uniunea Scriitorilor regretatul Laurențiu Ulici, spune Nicolae Dabija, care, cu aceeași părere de rău descrie ce s-a mai întâmplat.

„Imediat, câțiva tineri de la revista *Contrafort* au preluat ștafeta acestei spuse regretabile și l-au declarat pe Poetul nostru Național vetust și depășit. Depășit de către cine? Nu se știe. Deși cei care susțineau această ineptie lăsau să se înțeleagă că chiar dâșii ar fi gata să-l întrecă; deocamdată, însă, din păcate, domniile lor n-au scris aproape nimic sau, ca să

fim și mai explicit, chiar nimic”.

Astfel de atitudini sunt și în România, și ni se descrie un caz. Și Nicolae Dabija relatează ceea ce și noi cunoaștem: la o emisiune TV1, cu participarea unor oameni de cultură, printre care, atunci, Al. Paleologu, Monica Spiridon, Eugen Negrici, afirmau: „Să terminăm cu epitetul comuniste la adresa lui Eminescu”, „să terminăm cu ideologizarea lui Eminescu”, „să nu mai vorbim un deceniu despre Eminescu”...

Un complot al tăcerii, declarat lui Eminescu de unii preținși intelectuali, care e orientat contra națiunii române, îl categorisește poetul Nicolae Dabija. Este adus argument în acest sens și referirea lui Alex. Ștefănescu din **România literară**, care arată că un anume Rădulescu s-a lăudat în „Dilema” că nici nu l-a citit pe Eminescu.

Este sugerat că Eminescu nu mai este actual, că poezia lui a îmbătrânit, dar se întreabă poetul Dabija, cum să îmbătrânească „Scrisoarea a III-a”, „Doina”, „Pe lângă plopii fără soț”, „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată/ Pururi tânăr înfășurat în manta-mi?! Ochii mei – nălțam visător/ la steaua singurătății”?!

„El ne-a luminat interesul și bucuria de a fi român”, menționează Mircea Eliade.

De când există scrisul lui, Eminescu a avut și detractori. „În anii 30, în Transnistria erau împușcați cei care-l citeau. Li se incrimina vina de a-l citi pe Eminescu și a îngunuoșa limba moldovenească cu cuvinte românești: timp-vreme, drapel-steag, popor-norod, mitralieră-pulimiot. Cărțile lui, puținele care răzbeau dincolo, erau arestate. În timpul conflictului armat din vara anului 1992, volumele lui Eminescu au fost arse din nou dincolo de Nistru. Dar Eminescu e o carte care, chiar aruncată în foc, nu arde precum BIBLIA, pot arde foile, pânza cotoarelor, copertile, cartonul, cleiul, cerneala tipografică... dar niciodată nu vor arde cuvintele, aerul dintre ele, sufletul dintre ele”, spune Dabija încrezător, ca și noi, în steaua lui Eminescu.

Este povestită de autor ceea ce i-a spus o educatoare de la o grădiniță, Galina Sârcu, soția publicistului Sergiu Nucă, care le-a vorbit copiilor despre Eminescu, și le-a zis că numele lui este cunoscut în toată lumea, informație la care unul →

ION N. OPREA

dinte ascultători, la curent cu problemele celor maturi, a întrebat-o:

Și-n Cecenia?

Întrebare la care altul a și răspuns: „Da, și în Cecenia, pentru ce crezi că luptă cecenii acolo de atâta vreme? Ei luptă ca să-l apere pe Eminescu”.

Educatorea, ca și autorul reproducerii spuselor de mai sus sunt bucuroși că acești copii inocenți, care habar nu au cine sunt cecenii și ce vor ei, știu că averea noastră cea sfântă, care va trebui apărată și cu prețul propriilor vieți, este Eminescu.

Și cum Eminescu a scris undeva: „A rosti numele Basarabia e totuna cu a protesta contra dominațiunii rusești”, Nicolae Dabija crede și ne încredințează, citindu-i cartea, că Basarabia rămâne a fi în continuare o Cecenie a lui Eminescu. În care el mai luptă. Cu cuvântul. Cu speranța. Și cu prezența Lui!

Ni se reamintește că în Arhivele de război de la Viena poliția secretă austro-ungară, vorbind despre Congresul de la Putna din 1871, se referea la unul dintre organizatorii acestuia – „un oarecare Eminescu”, care, ulterior, avea „să fie recunoscut drept unul dintre marii poeți ai Europei, un „Hölderlin român”, un „Petofi al României”.

Ion Vitner, în 1948, publica un articol „Poetul culorilor sumbre”, în care Eminescu era contestat, fiind declarat „nebul”. E drept, după 1883, spune și Dabija, Eminescu n-a mai scris (p.20). dar el nu a încetat să fie poet. În 1886, când s-a împărțit i-a zis preotului: „Părinte, să mă îngropi la țărnițele mării și să fie într-o mănăstire de maici și să ascult în fiecare seară, ca la Agafon, cum cântă „Lumină lină”.

Nicolae Dabija reiterează – Eminescu nu a fost nebun. În vara anului 1883, datorită muncii obositoare de la *Timpul*, dar și a lipsurilor materiale, cade victimă unei epuizări nervoase. Despre aceasta vorbește într-o carte recentă, intitulată *Mitul Eminescu* (Iași, Ed. Junimea, 2004) și Theodor Codreanu, care, precum cercetătorii N. Georgescu, Ovidiu Vuia – ș.a., „dovedește că Eminescu n-a fost nebun, el a fost înnebunit”. La 9 februarie 1884, medicul Popazu îl vedea „aproape complet refăcut” și-i

scria lui Maiorescu: „memoria i-a rămas neatinsă”. Un alt medic, Obersteiner, la 10 februarie 1884 îi scria tot lui Maiorescu că Eminescu reprezintă „un caz unic ca un paralytic să ajungă în plinătatea facultăților mintale”.

„Eminescu a fost adus la demență de cei care l-au tratat”, este concluzia studiilor. „Eminescu a mai fost asasinat de atâtea ori, după moartea lui. Dar nimeni n-a reușit să-l dea jos de pe postament, ca să-i ia locul”. « Ca om, Eminescu aparține timpului său doar biologic, prin cele scrise însă el ne este contemporan ».

Opera lui, crede Nicolae Dabija, nu trebuie regândită, ci, așa cum spunea Constantin Noica, înțeleasă. «Datorită lui Eminescu civilizația românească a căpătat contururi mai clare în secolul XX și la începutul de veac XXI”. Trebuie respectat ceea ce a spus și a repetat mereu Tudor Arghezi: „Despre Eminescu trebuie să se vorbească mult”.

Și se va tot vorbi și scrie!

Ca cel care scrie despre „*Mihai Eminescu - un poet de mâine*”, Nicolae Dabija găsește că „*poezia eminesciană „emană” o radiație, nu doar către viitor, ci și către trecut, „influențând” parțial și poezii care au trăit cu mult înaintea lui*” – pe Dimitrie Cantemir, logofătul Conachi. Dosoftei, Varlaam, Miron Costin, Vasile Fabian, Vasile Alecsandri – dar și *predecesorii*, pe cei din zilele noastre, pe Grigore Vieru, în special care avea mare încredere în Marea Carte a lui Eminescu: „*De avem sau nu dreptate – Eminescu să ne judece*”...

„*Eminescu trăiește în noi, în fiecare dintre noi, cei din lanuri și din biblioteci, cei dintre dealuri și cei de pe văi, cei de lângă ape și cei de pe stânci*” (pp. 33/34), gândește optimist poetul de la Chișinău, prezent și Domnia-sa la Târgul de carte de la Iași, 2014...

Panaite Chifu • Sămânță celestă, bronz, 1992

Teatrul teilor

Teii n-au avut trac, în nicio vară, fiindcă din cușca lui de sufleor, el le-a șoptit cum să foșnească, mirosul era feedback-ul lor.

A știut rolul fiecărei frunze, mișcarea scenică a fiecărui rol, dialogurile tuturor înfloririlor, cu neatinsul lor, creator.

A citit scenariul, de la cap la coadă, a văzut regia, de mai multe ori, până la stagiunea din iunie-iulie, a fost, fără plată, repetitor.

Și la repetiții, în lungi seri de iarnă, atunci când nimeni nu știe de tei, seva rolurilor, prin crengi și ramuri, el a-mpărțit-o, cu dulceața ei.

Sub cojoace de cercuri din trunchi, au repetat mereu, noapte și zi, s-au și coordonat în intonații, deși-n afară erau crengi pustii.

Era și-nghet și chiciură și vânt, și-n termometre, gradele de fiere, dar ramurile, cu trese de omăt, purtau un dor secret de înviere.

Și-apoi cu rolurile învățate bine, când dezolarea era de alungat, au înverzit și înflorit, fără de veste, și cortina cerului s-a ridicat.

Nările au aplaudat aerul piesei, ochii au ovaționat la modul clar, au bătut din palme, pleoape, câte două, peste a ochiului glob, ocular.

Trecătorii au schimbat traseul, privind în sus, erau alți trecători, și au trimis bezele pentru frunze, surâsuri, în buchete, pentru flori.

Teii n-au avut trac, în nicio vară, fiindcă din cușca lui de sufleor, el le-a șoptit cum să foșnească, mirosul era feedback-ul lor.

RĂZVAN DUCAN

1 iulie 2013

RITUALUL NUNȚII ÎN POEZIA CULTĂ ROMÂNEASCĂ

Motto: „Că vinovat e tot făcutul,
Și sfânt, doar nunta, începutul”
(Ion Barbu, *Oul dogmatic*)

Nunta este un eveniment foarte important în viața fiecărui om în parte, lipsa acesteia reprezentând, în concepția populară, un semn de neîmplinire. De regulă, ea are loc toamna, până în postul Crăciunului, după ce recolta a fost strânsă și după ce vinul proaspăt a căpătat destulă tărie. Când e vorba de nuntă, ne gândim la miri, la nuni, la nuntași, la lăutari și la joc, la ospățul bogat cu care se încheie aceasta. Ea ține, de obicei, mai multe zile, de la trei până la patruzeci, până când și „alergătorii” - adică participanții care asigură buna desfășurare a nunții - se satură de petrecere.

Oglindirea nunții în poezia cultă nu e însă pe măsura așteptărilor. Doar câteva creații în versuri au ca obiect al descrierii ceremonialul de nuntă. Dintre acestea se detașează, prin valoare și frumusețe, două capodopere aparținând unor mari poeți români: e vorba de poemul „**Călin (file din poveste)**” de **Mihai Eminescu** și de „**Nunta Zamfirei**” de **George Coșbuc**.

Vom încerca, în cele ce urmează, să prezentăm câteva aspecte semnificative legate de ritualul nunții, așa cum este el relevat în operele citate ale celor doi poeți numiți mai sus. Demersul nostru va fi organizat punctual și va încerca să evidențieze fiecare aspect al nunții tradiționale.

1. Alesul

În poezia românească, este ales, dintre cei care vor mâna fetei, cel mai drag și cel mai frumos. Nu altfel se petrec lucrurile în „**Nunta Zamfirei**” de **George Coșbuc**:

„Și dac-a fost pețită des,
E lucru tare cu-nțeleș,
Dar dintr-al prinților șirag,
Câți au trecut al casei prag,
De bună seamă cel mai drag
A fost ales.
El, cel drag! El a venit
Dintr-un afund de Răsărit,

**Panaite Chifu • Perechea din
centrul lumii, mamură, Miroși,
România**

Un prinț frumos și tinerel,
Și fata s-a-ndrăgit de el,
Că doară tocmai Viorel
I-a fost merit.”

Celebrul poem al lui **Mihai Eminescu**, „**Călin (file din poveste)**” îl are ca protagonist al nunții împărătești pe „un voinic cu ochi de vultur”, „adânci”, „triști” și „dulci”, pe un „zburător cu negre plete”, o „umbră fără de noroc”, „pieritoare”, care are ochii „adânci”, „triști” și „dulci”.

În cealaltă nuntă - a găzelor - mirele este un fluture fudul, țanțoș, „cu musteața răsucită”, care e dus de lăcuste (în loc de cai) într-o „cojiță de alună” (în loc de caleașcă).

2. Aleasa

Cele mai cunoscute portrete de mirese din literatura română le găsim în poemul eminescian „**Călin (file din poveste)**” și în „**Nunta Zamfirei**” de **George Coșbuc**. Amândouă se remarcă prin detaliile care conturează o frumusețe fizică deosebită. Fetei de împărat din poezia lui Eminescu i se face un succint portret fizic, ale cărui trăsături sugerează calitățile morale ale acesteia. Prin epitetele „gingașă” și „mlădioasă”, prin comparația „fața-i roșie ca mărul”, prin epitul în inversiune „i-s umezi ochii” și prin metafora „o stea în frunte poartă”, care sugerează, printr-o expresie populară, norocul, marele poet evidențiază delicatetea și grația fetei, emoția și fericirea ei.

Mireasa are „păr de aur moale”, în care și-a prins „flori albastre”. Ea are o ținută elegantă și un chip fermecător.

Aleasa „mirelui flutur” este, în partea finală a poemului eminescian, o floare, o viorea timidă, care „i-

aștepta-ndărătul ușii”, emoționată, pe nuntași.

Zamfira cea cu „mers isteț” e descrisă de Coșbuc în felul următor:
„Frumoasă ca un gând răzleț,
Cu trupul nalt, cu părul creț,
Cu pas ușor.

Un trandafir în văi părea;
Mlădiul trup i-l încingea
Un brâu de-argint, dar toată-n tot
Frumoasă cât eu nici nu pot
O mai frumoasă să-mi socot
Cu mintea mea.”

La fel ca și mireasa lui Călin, ce avea fața „roșie ca mărul”, și Zamfira, fata lui Săgeată, împăratul ce devine socru în poemul coșbucian, „roșind s-a zăpăcit de drag”.

Spre deosebire de „craiul bătrân fără de minți” al lui Eminescu, care își alungă unica fată din palat, nefiind de acord cu iubirea ei pentru „zburător”, bogatul tată al Zamfirei nu se opune ca „icoana” lui să se mărite cu cel drag ei - e drept, și el, tot o odraslă împărătească. Coșbuc îi oferă prințesei sale frumusețea absolută, dar nici Eminescu nu s-a lăsat mai prejos, atâta doar că, în cazul eroinei lui, suferința a lăsat urme de lacrimi.

3. Nunii

Mihai Eminescu are grijă ca, la nunta lui Călin cu fata de împărat, să existe și cei doi nași. La invitația socrului, ei ocupă locurile de cinste, conform ritualului străvechi al nunții:

„Socrul roagă-n capul mesei să poftescă să se pună
Nunul mare, mândrul soare și pe nună, mândra lună.”

Cu alte cuvinte, singurii care puteau fi părinți spirituali ai mirilor, întrucât îi depășeau, ca importanță, pe toți ceilalți nuntași, nu puteau fi decât cei mai importanți aștri.

În „Nunta Zamfirei”, nu întâlnim nuni, Coșbuc fiind interesat mai mult de ritualul nunții și de relevarea rolului participanților la eveniment.

4. Nuntași

În genialul poem eminescian la care ne referim, participanții la nunta împărătească sunt personaje fabuloase, specifice basmelor populare românești: împărați și împărătese veniți „din patru părți a lumii”, →

IOAN GHEORGHISOR

Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele”, „citorii cei de zodiac”, „șăgalnicul Pepele”

Alaiul nunții găzelor din „Călin (file din poveste)” este constituit dintr-o ”mulțime de norod” care apare dintre tufe. Alegoria lui Eminescu face ca nunta țărănească să fie o sărbătoare a micilor vietăți ale pădurii. Fiecare insectă are o îndeletnicire ori un comportament specific oamenilor, ca în fabule. Furnicile cară sacii mari de făină, „ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci”, iar albinele „aduc mierea, aduc colb mărunt de aur” din care va face cercei pentru mireasă cariul, „care-i meșter faur”. Fluturii „de multe neamuri”, gândăceii și cărăbușii sunt participanții la această nuntă populară românească (realizată prin personificare), care reproduce întocmai ritualul celui mai important și mai fericit eveniment din lumea satului nostru prin organizare, desfășurare, alai și veselie zgomotoasă. În timpul fabulos în care este proiectată ceremonia, puricii cu potcoave de oțel care sar înaintea nuntașilor se integrează perfect în decor. Rolul de preot îl îndeplinește „un bondar rotund în pântec”, îmbrăcat „în veșmânt de catifele”, care cântă „somnoros pe nas ca popii”.

La nunta Zamferei, participă „ro-iuri de-mpărați/cu stemă-n frunte și-mbrăcați/Cum astăzi nu-s”, regi „în purpur” și doamnele acestora, „principi falnici și-ndrăzneți”, „logofeți”, „ghinărari/de neam străin”, „sfetnicii-nvechiți în legi”, „nuntași din nouăzeci de țări”, „fete și feciori”. Apoi:

„Sosit era bătrânul Gru
Cu Sanda și Rusandra lui,
Și Ținteș, cel cu trainic rost,
Cu Lia lui sosit a fost,
Și Bardeș cel cu adăpost
Prin munți sălhui”.

Paltin-crai, Mugur-împărat, Peneș-împărat și Barbă-Cot completează lista personajelor nominalizate de poet.

Eminescu individualizează prin nume doar un singur nuntaș - e vorba de Pepele (exceptându-l, desigur, pe mirele Călin).

La Coșbuc, întâlnim un „vătaf” care „dă semn din steag” pentru a porni alaiul de nuntă, în poemul lui Eminescu craiul, „socrul mare”, e

cel care invită oaspeții la masă, neexistând, la nunta împărătească, un alai ca în nunțile țărănești.

Nu același lucru se poate spune și despre cealaltă nuntă, prezentată în finalul cunoscutei creații a poetului nostru național, unde „vornicel e-un grierel”, care are, ca în nunțile țărănești, misiunea de a conduce petrecerea. El cere voie, politicoasă, fețelor împărătești să li se alătore și să se veselească împreună: „Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten./ Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinteni/ El tușește, își încheie haina plină de șireturi: -Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături!”

5. Muzica și dansul (jocul)

La nunta celor doi tineri din „Călin (file din poveste)”, „lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul”. La nunta găzelor, cântă „țanțarii lăutarii”.

La nunta Zamferei cu Viorel, „alesul alai” are în frunte „muzici multe” și tinerii se adună „să joace-n drum după tilinci”.

Dacă în poemul eminescian dansul lipsește, Coșbuc se dovedește a fi un maestru al descrierii jocului popular. Criticul literar Al. Piru scria că în „Nunta Zamferei există „admirabila intuiție a momentului horei, văzut sub raportul pictural în maniera lui Th. Aman”. Asocierea cu picturalul vine, se pare, din perfecțiunea căutată a mișcărilor, nu din naturalețea lor:

„Trei pași la stânga linișor
Și alți trei pași la dreapta lor;
Se prind de mâini și se desprind,
S-adună cerc și iar se-ntind,
Și bat pământul tropotind
În tact ușor.”

Panaite Chifu • Legata, bronz, 1991

În poezia lui Coșbuc, toată lumea joacă la nuntă, inclusiv cei în vârstă:

„Sunt grei bătrânii de pornit,
Dar de-i pornești, sunt grei de-oprit!”.

Peneș-împărat îl „pune la joc” și pe Barbă-Cot:

„Și-ntr-un popor
Sărea piticu-ntr-un picior
De nu-și da rând!”

6. Ospățul

„Nunta Zamferei” conține multe versuri care descriu ospățul homeric. Imensitatea chefului - „Și patruzeci de zile-ntregi/Au tot nuntit” - îl determină pe poet să spună că nu există cuvinte pentru a descrie grandoarea acestuia. Dar versuri precum cele de mai jos sunt totuși edificatoare:

„Iar la ospăț! Un râu de vin!

Mai un hotar tot a fost plin

De mese și de oaspeți rari...”.

Petrecerii prelungite, dionisiace din poezia lui Coșbuc i se opune prin sobrietate și ordine masa întinsă pe malul lacului din „pădurea de argint” eminesciană, unde nimic nu e lăsat la voia întâmplării: „Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul”. În „Călin (file din poveste)” poetul nu e interesat deloc de prezentarea în vreun fel a ospățului împărătesc. În schimb, la nunta micilor vietăți știm că se vor mânca „plăcinte și colaci”.

Finalul capodoperei lui George Coșbuc îl constituie urarea lui Mugur-împărat care îndeamnă cuplul abia format la o firească împlinire, prilej de o nouă petrecere:

„-Cât mac e prin livezi,
Atâția ani la miri urez!
Și-un prinț la anul!blând și mic,
Să crească mare și voinic,
Iar noi să mai jucăm un pic
Și la botez!”

7. Concluzii

Așa cum spunea Ion Barbu într-o poezie din care am ales motto-ul acestei lucrări, nunta este singurul lucru sfânt dintre toate cele „făcute” de om. Ea este „începutul”.

În toate operele epice create după modelul basmelor, nunta e prezentată însă ca fiind sfârșitul, clipa împlinirii, a fericirii depline. De fapt, este vorba de un nou început, căci cei doi tineri miri urmează să trăiască „fericiți până la adânci bătrâneți”.

Eseu

Poemul și cei trei oaspeți ai săi

*Inspirația lui Dumnezeu este numai
cuvinte și silabe ?*

**Prefață la
traducerea engleză a Bibliei**

Un poem poate fi vizitat de trei oaspeți: doi, care sunt invitați, și anume, simplul cititor, iubitor de poezie, și eventualul traducător, - la care se adaugă un al treilea, criticul; acesta, fie este invitat, fie se invită singur. Primul din aceste personaje se adresează poemului pentru a afla o nouă sursă de delectare și elevație, traducătorul pentru a încerca să-l comunice și altui grai, iar criticul pentru a-l fructifica în demersul său de a se ocupa de creația altora.

Orice operă de artă este supusă interpretării, literatura având trei interpreți, celelalte arte, doi interpreți - contemplatorul și criticul. Dintre creațiile literare, piatra de încercare a criticului este poezia. În cele ce urmează ne vom ocupa de oaspeții poeziei, și anume, ai marii poezii, care este în mod definitoriu metafizică, mărturie stând, între alții, Pindar, Omar Khāyyām, Hafiz, Hölderlin, Eminescu, Tagore, Rilke... De aici și dificultatea receptării.

În discutarea problemei receptării, trebuie să pornim de la o realitate fundamentală : poemul este un act *unic* al unei sensibilități metafizice *unice*, surprinsă într-un moment de grație *unic*, de un dicteu *unic* exprimând o ipostază ontică *unică*. Și fiind o experiență solitară, *absolut unică*, ea este irepetabilă și astfel, intransmisibilă, incomunicabilă în adevărul ei original. Nici poetul însuși nu mai poate retrăi în totală coincidență de vibrație și iluminare acel moment haric singular. Așa stând lucrurile, care din cele trei personaje, criticul înainte de toate, ar putea pretinde că este capabil să intre în acea coincidență, inaccesibilă însuși autorului? Nu au afirmat poeți, precum Mallarmé sau Valéry, că uneori s-au aflat înaintea unor poeme proprii care le deveniseră străine, cu sensuri rămase de deslușit chiar pentru ei înșiși ?

Cititorul

*Zilnic, în cititor se repetă un
miracol: în fiecare ceas renaște
poemul.*

Dòmaso Alonso

Poezia are menirea să ne elibereze din diversele forme de condiționări: zilnicul, arhiuzatul, neesențialul, profanul. Căci, năzuința desmărginirii spirituale este structurală ființei umane captivă într-un inextricabil sistem al limitelor. Dinamica extrapolantă a poemului, sensul său de acțiune duc spre acel *dincolo* unde fiecare cititor, și la fiecare nouă lectură, dobândește o ființare valorică nouă, imprevizibilă, la capătul căreia se află intrarea în inefabil. Astfel, poemul reinstaurează începutul, primordialitatea. Descătușarea liniilor de forță ale poemului de către cititor îl face să tranșeze către o neocunoaștere și neonticitate viețuite *pentru întâia oară*.

Dacă imaginarul poemului este răspunsul la realitatea caducă și nesemnificativă pe care îl dă creativitatea umană, pe de altă parte, acest imaginar, - neorealitatea indusă de poem, - *induce un al doilea răspuns creator*, variabil la nesfârșit, din partea lectorului. Imaginarul propus de poet nu poate deveni operant decât prin colaborarea activă poem-oaspeții săi : simplul cititor, exegetul, traducătorul.

Astfel, relația poem-oaspete, poem-cititor este fundamentală pentru intrarea în ființare a poemului, care constituie un univers în expansiune continuă. Închis, ignorat în carte, el devine o rană în ființa posibilului. Cei trei oaspeți nu doar înregistrează pasiv, magnetofonic, poemul, ci îl reîntemeiază din nou, urzesc o nouă realitate, o nouă lume; coeficientul

acestei recreări ține, pe de o parte, de imaginația și sensibilitatea poetico-metafizică a lectorilor, de potențialul receptorilor de care aceștia dispun în a pune în cursă energiile transmutante, pe plan cognitiv și ontologic, ale poemului, iar, pe de altă parte, de potențialul poemului de a soliciți acei receptori, de a induce o experiență a inimii și a spiritului nemaitrăită.

Din triada de interpreți, cel mai favorizat este cititorul simplu. *El este absolut liber*. Pe el nu-l interesează decât bucuria, încântarea ce-i poate fi oferită de poem, încântare nerestricționată de intenționalități "critice", care ar urma să facă obiect de verdict judecătoresc. Cititorul face tot o traducere, și anume în limbajul său sufletesc. Chiar dacă - în mod fatal - identificarea sa cu sensul, cu viziunea, cu deschiderile poemului nu poate fi absolută, "trădarea" sa este inocentă. El are încă și marele avantaj ca, la noile lecturi ulterioare, să i se deschidă tot alte înțelesuri în funcție de momentul sufletesc, în funcție de experiențele spirituale cu care s-a îmbogățit între timp. Așa că Baudelaire nu a avut dreptate să-l taxeze pe lector drept "ipocrit". Cititorul e cel mai apropiat "semen", cel mai iubitor "frate" ai poemului.

Criticul

*Poemul este o ființă individuală
unică... Nu-i vom putea pătrunde
misterul.*

Dòmaso Alonso

Criticul se află într-o cu totul altă postură. Teoretic, el ar trebui să fie cititorul ideal, dotat - pe de o parte - cu receptivitate extrem de sensibilă și cu intuiție vizionară, iar pe de altă parte, capabil să transmită expresiv, iluminat esența operei. Din păcate, nu rareori criticul abordează poemul cu intenția de a emite judecăți de valoare, și anume, nu numai și nu atât pentru propria sa clarificare, ci pentru a face din această judecată modalitate de afirmare pe plan scriitoricesc. Dar se uită o situație ingrată : în ambiția sa de a fi autor, criticul depinde de lucrul altuia. *There's the rub!* Dacă poemul nu ar exista, nu ar exista nici criticul. Există critici care, nu numai că nu conștientizează starea de dependență în care se află, ci, dimpotrivă, sunt convinși că au fost meniți de destinul literaturii să se →

GEORGE POPA

erijeze în temuți judecători ai creației altora. Infatuarea poate merge până la a-și aroga autoritate de papă infailibil al operelor celorlalți, împărțind în dreapta și în stânga reputații, coroane, indulgențe sau ananeme. Suprapus operei, considerându-se dotat cu puteri absolute, criticul abuzează de acest statut factice și nu rareori capătă devieri psihologice și etice emițind sentințe definitive, elogiind pseudovalorile și ignorând voit sau din daltonism realele valori. Nu a afirmat George Călinescu că Eminescu a avut "inteligență medie"? Cu ce l-o fi cântărit, s-a întrebat Constantin Noica. Comportamentul opac al unor critici explică replicile usturătoare din partea unor autori a căror operă a fost agresată. Amintim câteva din ele. Heraclit: "*Câinii latră la cei pe care nu-i cunosc*"; Zeuxis (pe una din picturile sale): "*Este mai ușor să critici decât să crezi.*" Montaigne: "*Ignorantul neagă ceea ce nu cunoaște.*" Goethe: "*Oamenii depreciază ceea ce nu înțeleg.*" Beethoven: "*Cât despre acești imbecili, flecăreala lor nu va face desigur pe nimeni nemuritor, așa cum nu va putea să răpească nemurirea niciunuiu căruiu Apolon le-a destinat-o.*"

Să ne amintim răspunsurile usturătoare ale lui Topârceanu la criticele negatoare lovinesciene și ale lui Bogdan Duică. Și, mai ales, replica eminesciană din *Criticilor mei*, precum și cea, mai aspră încă, din postuma *Scrisori din Cordon*, în care apare recomandarea valabilă oricând pentru criticul certat cu etica: "*Nu se scuipă-așa în oameni /... Pun-te de învăță, dragă. Nu știi carte, nu știi carte.*"

Căci de obicei criticul vine cu o grilă,* cu mica lui formulă și forțează opera să treacă prin acea

* Grila critică poate fi sociologică, marxistă, psihanalitică, impresionistă, structurală, semantică, postmodernistă etc, - formule devenite tot atâtea mode generând fiecare o pleiadă mimetică. Pierre de Boisdeffre afirmă: "*critica este azi, în același timp, omniprezentă, omnipotentă - și totuși ineficientă*", un demers speculativ în sine, obligând textul să se supună unor idei exclusiviste. Dar cartea trebuie descoperită și nu reinventată fantezist. De pildă, Raymond.Picard a ripostat criticii operei lui Racine efectuată de Roland Barthes printr-un pamflet intitulat: *Nouă critică... sau nouă impostură?*

grilă, prin setul său de etichete premeditate. Poemul devine pretext pentru divagații teoretice paratextuale sau pentru a da lecții autorului, apelând, eventual, și la comparații pe care le consideră defavorizante.

Și, relativ la valorizarea comparatistă, desigur, efectuată pe fondul unei culturi plurivalente, utilizarea inteligentă, iluminată a interferențelor, analogiilor, înrudirilor cu alte creații poetice sau din alte arte pot constitui faruri care aruncă mai multă lumină, amplifică revelațiile, dezvăluie latențele unui poem. Dar trebuie de pătruns în esențialitatea operei, în "logica ei internă"; *interpretarea trebuie efectuată din lăuntrul și nu din afara creației respective*; abuzul comparatist neglijent, inadecvat și expeditiv, aplicarea unor lipituri scoase dintr-un bagaj intelectual sărăcuț, constituie nu numai modalitatea "critică" cea mai ieftină, dar și jignitoare pentru personalitatea unei opere care merită acest nume.

Soluția onorabilă pentru critic este de a fi "obiectiv". Desigur, acest deziderat se referă la a nu fi interesat, părtinitor, necinstit etc. Întrebarea este însă: *poate exista obiectivitate la modul absolut*? Adică, este cineva capabil să intre în decalc, coincident cu cele trei unicități ale momentului creator? Criticul vine cu o structură genetică a sensibilității și intelectului, în care se engramează cultura poetică, artistică de o anumită extindere și calitate, în funcție modul de receptare și asimilare modelatoare a acestei culturi. Nu se poate ieși din subiectivitate. Depinde de receptorii, de deschiderile sensibilității și spiritului de care dispunem pentru a putea surprinde cât mai mult din viziunea poemului de care ne apropiem.

Nimeni nu poate pretinde că este capabil să refacă fulgerul creator de care vorbește Hölderlin, să locuiască superpozabil "fulgurația intelectuală" de care dă marturie Eminescu: să pătrundă în acel dincolo sacru ale cărei epifanii sunt poemele, și astfel să emită verdicte prezumpțioase asupra acestui "lucru în sine" care este poemul. "*Niciun Homer sau Wieland nu poate arăta cum se ivesc și se întâlnesc în capul său ideile pline de fantezie și în același timp pline de gândire, pentru simplul fapt că nici el însuși n-o știe*", afirmă Kant în *Critica Puterii de*

Panaite Chifu • Mesaj dintr-o lume pierdută, marmură de Carrara, Castelraimondo, Italia, 2003

Judecare. Imposibilitatea receptării operei de artă în particularitățile experienței ei originare, acest adevăr fundamental trebuie să-l aibă în minte cel care se apropie de marile creații ale culturii. Altfel, vorba lui Georges Poulet, "*Criticul este un savant orb care începe să vadă, un surd care aude o vreme.*" Numai că se naște și întrebarea: ce "începe" să audă și ce vede "o vreme"? Critica nu trebuie să "macine lumina în gol". Pericolul care o pândește este de a fi o oglindă cu suprafața imperfectă care schimonosește adevărurile creației respective.

Așa stând lucrurile, care ar fi soluția ideală a criticii, a hermeneuticii poeziei, pentru a evita capcana demersului steril sau abuziv? Vom încerca să răspunde la această întrebare luând drept exemplu cartea lui Martin Heidegger privitoare la lirica lui Hölderlin. Din pisc poți să vezi în toată splendoarea piscul celui alt. În schimb, cu cât ești mai jos, cu atât distingi mai greu. Heidegger a putut comenta la modul superlativ al intuirii și al cuvântului iluminat poezia holderliniană pentru că dispunea de o dublă sensibilitate: poetică și metafizică, cele două deschideri, coincidente cu ale autorului lui *Empedocle*. Ce a făcut Heidegger comentând pe Hölderlin? A făcut o nouă creație. Aceasta este hermeneutica ideală: *să înfăptuiești o capodoperă despre o capodoperă*. Plecând de la deschiderile din operă să efectuezi noi deschideri, noi viziuni, noi iluminări născute din iluminare. Opera de artă este produsul experienței inimii, sufletului, →

spiritului - cu natura, cu viața, cu existența în general. Iar opera de artă devine la rândul ei o altă natură, o altă viață, o altă lume. *Comentatorul trebuie să facă o operă de artă despre această neonatură, neoviață, neofințare, neolume.*

Marea poezie poartă către inefabil. Cum să diseci parfumul, muzica, negrăitul? Poeziei nu-i faci anatomia, nu trebuie te apropii de ea cu bisturiul. Soluția apropierei este unică: trebuie să o iubești; numai fiorul, emoția, uimirea sunt vizionare, numai ele pot înțelege frumosul, sublimul, adevărurile simțirii și adevărurile metafizice. Aproximarea de o înaltă stare poetică nu se poate face decât tot cu o stare poetică. Iată, de pildă, ce afirmă Rilke: "*Operele de artă sunt de o nesfârșită singurătate. Nimic nu este mai nepotrivit pentru a le apropia decât critica. Numai iubirea le poate păstra și fi dreaptă cu ele.*" Și dacă ceva ți-a emoționat simțirea și intelectul, trebuie să comunici înaripat încântarea primită: așa a înțeles Baudelaire critica de artă: "*simt o imensă bucurie să iau un ton liric pentru a vorbi despre artiști...*". La înaltă temperatură lirico-metafizică a înțeles Heidegger să vorbească despre poetul pe care "*încă nu suntem pregătiți să-l înțelegem.*" Ca și ființarea umană, poezia este un "semn fără tălmăcire", după cuvântul lui Hölderlin. Este deschidere infinită. Interpretarea nu poate fi, la rândul ei, decât tot deschisă - o jerbă de deschideri.

Și pentru a oferi numai încă trei exemple, o capodoperă au făcut Dumitru Caracostea vorbind despre *Creativitatea eminesciană*, Svetlana Paleologu-Matta în volumul *Eminescu sau abisul ontologic* și Rosa del Conte scriind cartea *Eminescu o dell'assoluto*, carte despre care Mircea Eliade afirmă: "*Cartea aceasta deschide atâtea noi perspective... încât geniul lui Eminescu ni se relevă încă și mai excepțional decât îl cunoșteam până acum*" : sunt cărți de iubire, cărți vizionare, cărți însuflețite de elan metafizic. Dacă poezia nu este o profesiune, nici înțelegerea ei nu este o profesiune. Amândouă sunt vocații. Desigur, hermeneutică fără inflație de uimiri, laude subintrante, verbiaj admirativ în sine, lipsit de

acoperire. *Dar fără văz înaripat nu distingi crestele și fără cuvânt înaripat nu poți sui până acolo.* Și ajuns pe creastă, nu poți să nu fii uimit.

Experiența a spiritului și a limbajului, poezia transgresează fenomenul lingvistic, acesta fiind numai un vector pentru a ne purta în acel *dincolo* al eliberării într-o ființare inefabilă. Trebuie descoperite tensiunile de eliberare ale poemului către virtuala nouă ființare, către noul mod de a fi în lume. Hermeneutica trebuie să vadă și să facă văzut neouniversul poetic și să inducă libertatea metafizică, adăusul de suflet, noua ipostază cognitivă și ontologică.

Interpretarea "critică" devine creație când este făcută din bucuria de a comunica și altora, întru multiplicare, bucuria pe care ți-a dăruit-o poemul îndrăgit. Și să comunici iluminat, vizionar, pentru că iubirea este vizionară. A capta ființa vie a poemului și nu modul de construcție. Nu construcția altarului este esențialul, ci lacra euharistică. Critica, filosofarea textului vorbește despre eliberare, poemul eliberează. Ideala hermeneutică eliberează și ea : este o experiență poetică punând în tensiune sensibilitatea și intelectul cititorului pentru a-i facilita intrarea în universul poemului, a-i înlesni comuniunea, covibrația cu deschiderile sale ontice și axiologice.

Vizionarismul conferă comentatorului poeziei și o altă deschidere: profetismul. El intuieste înaintea altora sau chiar în opoziție cu alții, pe marele creator, geniul, așa cum a făcut, de pildă, Baudelaire cu Edgar Poe, autorul *Florilor răului*, recunoscând noutatea absolută a concepției poetului american - veritabilă mutație - privind poezia lirică. De altminteri, la fel a făcut Baudelaire și în domeniul altor arte : cu Delacroix, declarându-l geniul picturii moderne, când acesta era pus

**Panaite Chifu • Gând stelar,
Ikeon, Coreea de Sud,**

în discuție valoric, fiind opus clasicismului; cu impresionistul Manet, căruia, îi profetea că este primul în decăderea artei; cu noutatea muzicii lui Richard Wagner, în momentul când *Tannhäuser* era fluierat pe scena operii din Paris. Iar Victor Hugo, primind dedicația a două poezii din *Les fleurs du mal* (Le Cygne, Les petites vieilles), îi răspundea lui Baudelaire că nu i-a înțeles poeziile, dar simte că aduce "*un frisson nouveau*".

Traducătorul

Traducerea este cea mai pură dintre modalitățile prin care se afirmă talentul poetic.

Rainer Maria Rilke

Alături de cititor și de critic, cel de al treilea oaspete al poemului este traducătorul. Un oaspete dorit de orice poet, de orice carte de poezie. Aici trădarea este însă indisolubil evocată, de unde banalizatul adagiul *traduttore, traditore*.

Traducerea este o ecuație cu trei necunoscute: poemul, sensibilitatea receptorilor traducătorului și cuvintele din limba de adopție. Trebuie însă de spus din capul locului că un traducător iluminat scurtcircuitează și ignoră toate teoretizările și recomandările, făcând un act de creație. Iar orice act de creație se află deasupra oricărui reguli rigide.

S-au scris cărți despre tehnica traducerii. Ele sunt utile în materie de științe, poate și în unele proze. Dar pentru poezie, pentru negrăit pot exista procedee fixe, calapoade tehnice premeditate?

Disputa cea mai simplă privește întrebarea: traducem "cuvânt cu cuvânt" sau "sens cu sens" ? Cum pare și firesc, Sfântul Ieronim înclina pentru a doua variantă, deoarece altfel rămânem în afara sufletului textului, - a subtextului spiritual. S-a vorbit despre o "limbă intermediară". După Berman, esența traducerii ar fi "*să găsești nenormatul limbii materne pentru a introduce în ea limba străină și spusul său.*" A afla deci o a treia limbă care este rezultanta îmbinării celor două graiuri, limbă capabilă să exprime inexprimabilul textului poetic respectiv. Traducerea, afirmă Berman, nu trebuie să fie convențională, "hipertextuală", ci "*poetică și gânditoare*". →

Alexander von Humboldt face o afirmație care descurajează traducerea cuvânt cu cuvânt : "fiecare limbă posedă o formă lingvistică internă care exprimă universul particular al poporului care o vorbește." Prin urmare, niciun cuvânt dintr-o limbă nu este perfect traductibil în altă limbă. Căci, adaugă, Humboldt : "Cum să faci frânghie din nisip și să desenezi pe vânt ?" Din acest motiv, nefiind nici posibil nici de dorit un decalc, "traducerea propune un univers paralel, un alt spațiu și timp, în care textul propune alte semnificații posibile și extraordinare... Traducerea trebuie să fie o experiență irezistibilă, nemijlocită, <sans paroles>, care recrează și redefinește universul pe pagină și dincolo de ea."

La rândul său, Rilke este mai radical în a defini esența actului traducerii în materie de poezie: "Orice traducere este în mod necesar diferită de original, care trebuia digerat, interpretat. Cititorul se află în fața unui nou text și un nou mister. Acesta este inevitabil paradox al traducerii și totodată bogăția ei." În prefața la traducerea Bibliei în limba engleză, se spune : "Traducerea este cea care deschide fereastra ca să intre lumina ; cea care trage cortina pentru a putea contempla Sfânta Sfinților. O posibilitate de iluminare." Și prefața pune următoarea întrebare: "Inspirația lui Dumnezeu este numai cuvinte și silabe?" Semnificația a ceea ce trebuie transpus în alt grai nu se află în cuvinte și silabe, ci trebuie să vezi, să simți dincolo de cuvinte, să intuiști lumina și iluminarea dicteului "divin", care trebuie insuflată și noului text.

Așa cum nu te poți așeza la masă și spui : "Acum vreau să scriu o poezie", la fel nu poți să hotărăști "acum vreau să traduc cutare poem." Pentru a transpune în propria ta limbă un poet este necesară o lungă conviețuire cu lirica sa, care să ducă la o corezonanță profundă, o coabitare sufletească până la identificare, ca în dragoste dacă vrem, - una din cele mai sublime identificări spirituale. Și doar atunci, într-o clipă rară de grație, începi să simți necesitatea transunerii, ești surprins de presiunea dicteului.

Traducerea trebuie să fie limpede,

curgătoare, să posede naturalețea unei creații originale. Tălmăcirile chinuite, - stângăciile, poticnirile, mai cu seamă în poezie, compromit cele mai multe traduceri și, în mod firesc, îl îndepărtează pe cititor. O traducere ideală te face să regreti că nu poți citi opera în original și totodată să nu regreti că nu cunoști limba originală. Culminația idealității unei traduceri, de astă dată a unei opere în proză, a realizat-o, de exemplu, Baudelaire. prin versiunea sa franceză a *Poveștirilor extraordinare* ale lui Edgar Poe; despre această traducere s-a spus că sună mai frumos în limba franceză, astfel că ar trebui retranspusă în engleză... Dacă a face comentariul unei poezii însemnează să comunici entuziasmat și inspirat ceea ce te-a mișcat profund, și în materie de traducere ai nevoie de aripi ale sensibilității și intelectului pentru a pătrunde și transpune în propria limbă ceea ce te-a încântat.

În concluzie, așa cum afirmă Humboldt și Rilke, o traducere trebuie să fie o nouă creație, un *alter ego* al originalului.

O capodoperă a limbii de adopție. Și chiar dacă, într-un anumit sens, - necoincidența absolută este o trădare, această trădare este *benefică*. Căci, încheie Humboldt considerațiile sale asupra transunerilor în altă limbă : "Traducerea poate fi trădare, minciună (bine intenționată!), imposibilitate, invenție, dar în același timp face cititorul mai înțelept, mai sigur pe el, mult mai sensibil, mai fericit."

Într-un cuvânt, se poate spune că receptarea unui poem de către cititor, critic și traducător este o "luptă cu îngerul". Și, la fel ca în legenda biblică, îngerul vrea să fie învins. Dar trebuie învins *cerește*.

**Panaite Chifu • La revedere,
marmură de carrara,
Castelraomondo, Italia 2004**

Despre traducerea poeziei

Ce înseamnă traducerea poeziei?

Sunt persoane care încă mai insistă că *traducerea* este copilul vitreg al literaturii, că este o artă ingrată, secundară. Multe sunt definițiile pentru traducere și traducători.

La mijlocul secolului al nouăsprezecelea, Balzac i-a numit pe traducători „caii de poștă, care se schimbă de la o stație la alta”. O sută de ani după el, poetul, beletristul și traducătorul mexican Octavio Paz a definit *traducerea* ca “moneda de aur în schimbul spiritual între popoare”. Încă în secolul al șaisprezecelea, marele poet francez Joachim Du Bellay a teoretizat asupra acestei arte ingrate și prost plătite. Însă, traducerea are și contestatori. E cunoscut adagiul italian „Il traduttore e sempre un traditore” (“Traducătorul este întotdeauna un trădător”) sau cel francez, potrivit căruia „traducerea e ca femeia: dacă e frumoasă, e infidelă, dacă este fidelă, nu e frumoasă...”

E adevărat că multe cuvinte de laudă s-au scris și despre noi, traducătorii. În ultimul timp, am avut fericirea să traduc și să întocmesc o antologie sub titlul *Lacrimi și sfinți* cu texte ale marelui gânditor și filosof româno-francez, unul dintre ultimii umaniști ai epocii noastre, românul din Sibiu, Emil Michel Cioran. M-am simțit măgulit, citind și traducând următoarele cuvinte: „Traducătorii pe care i-am întâlnit în viața mea, aproape întotdeauna, îi întreceau pe scriitori. Ei erau mai instruiți, mai culți, mult mai buni și mai demni decât mulți dintre aceștia...”

Cred însă că lauda cea mai mare, la care ar putea visa un traducător, este negarea totală a celor realizate de el: nu ar fi trebuit nici măcar să se observe că s-a făcut o traducere...

Este adevărat că, atunci când citești un autor într-o limbă străină și îți place, resimți dorința aproape irezistibilă să-l traduci. Este de înțeles, pentru că una din plăcerile lecturii, precum și ale muzicii, este să o împărtășești cu prietenii și cu cei care au felul tău de gândire. Cunoscut unii oameni care au învățat o limbă străină și au intrat în mod serios în unele culturi străine, numai pentru a comunica în limba lor cu autorii preferați. Iar mai târziu, cu mare bucurie și satisfacție, și-au împărtășit descoperirile, care au devenit pasiunea lor. Îmi revine în memorie →

OGNEAN STAMBOLIEV

marele nostru traducător, regretatul Krastan Diankov, pe care l-am invitat, nu o dată, la serile literare de la Ruse. Într-un interviu, el spunea că a învățat limba engleză pentru că, în anii lui de liceu, la noi – din motive politice – se puneau accentul mai mult pe limba germană, iar el dorea să intre în lumea marii literaturi americane din secolul al XX-lea și să o facă cunoscută în primul rând prietenilor și celor care aveau aceleași idei ca și el. Acesta a fost imboldul de bază în cazul lui. Aș dori să vă spun că și cu mine, în urmă cu mai bine de 30 de ani, s-a întâmplat aproape același lucru. Prin intermediul unei mici cărțițele cu traduceri în limba rusă, am intrat în lumea poeziei române, considerată una dintre cele mai bune din Europa, între altele, puțin cunoscută la noi, până în anii '70. Subapreciată, pentru că este dintr-o țară vecină, și nu, să zicem, din îndepărtata sau exotica Portugalia. De aceea m-am hotărât să mă concentrez asupra acestei bogate și frumoase limbi și să mă dedic versurilor lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Grigore Vieru, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Leo Butnaru, Matei Vișniec.... Ca să-i fac cunoscuți la noi.

Se spune: arta actorului, a pictorului, a cântărețului, a poetului... Consider că este pe deplin la locul său să spunem și „arta traducătorului”. Pentru că traducerea este o artă. Mai ales, traducerea literaturii artistice. Cu atât mai mult, traducerea poeziei. Nici pe departe nu aș dori să subapreciez traducerea prozei sau a dramaturgiei. Și ele sunt o artă. Dar traducerea poeziei se dovedește a fi lucrul cel mai dificil de care se poate lovi un traducător. Pentru că, pe când în proză, totuși, mai există posibilitatea de a transpune cuvintele sau frazele intraductibile, prin descriere, fără ca din asta să aibă de suferit prea mult întreaga lucrare, care constă din mai multe episoade și straturi, acest lucru este foarte greu, aproape imposibil, în lirică. Într-o poezie compusă din câteva strofe nu este posibil să te îndepărtezi de text și să nu alterezi integritatea și miezul operei traduse. Iată de ce mulți consideră că poezia, și în special cea lirică, este practic intraductibilă. Motivul acestor opinii ne este demonstrat de unele opusuri poetice, într-adevăr intraductibile. Versuri de un colorit național sau local, care sunt greu de transpus pe un tărâm străin, sau opere compuse în special pe principiul sugestiei muzicale sau sintactice.

Traducerea

are menirea de a reda muzica originalului sau, mai exact, acea muzică a originalului, pentru care limba noastră dispune de atâtea posibilități. Însă nici traducerea prozei nu este un lucru ușor. Ivan Bunin spunea: „Să descoperi ritmul prozei și sunetul ei de bază. Proza de asemenea are aceeași melodie internă, ca și poezia și muzica. Simțul pentru ritmul prozei este un simț organic și poate fi atins numai atunci când ai un simț fin pentru limba ta natală.

Dezvoltând această ordine de idei, aș dori să mai exprim încă o opinie interesantă despre traducerea poeziei. Ea aparține poetului francez Paul Valéry, care, în principiu, nu acceptă traducerea poeziei: „Versurile, atunci când sunt traduse, încetează a fi opera celui care le-a scris. Pentru că există o psihologie a cuvintelor. În fiecare limbă există o anume intonație, caracteristică sunetelor sale. Poeziile mele sunt traduse în mai multe limbi din lume, chiar și în chineză! Dar eu nu le mai recunosc. Rainer Maria Rilke le-a tradus în germană: pot spune că lucrarea lui este foarte bună. Dar asta este, subliniez, numai o nouă versiune a versurilor mele, astea nu mai sunt poeziile mele...” În această ordine de idei, aș spune că traducerea poeziei, de fapt, e ca un fel de transpunere pentru un anume instrument muzical, a unei piese muzicale, care a fost compusă de autor pentru un alt instrument, un fel de transpunere de piesă scrisă pentru vioară și pian, în piesă pentru violoncel și pian....

Fiecare vers reușit dă senzația că este unic, ca o ursită, din care izvorăște ceva ce stă mai presus de poet. Numai atunci evidentul se destăinuie în fața cititorului, și fiecare deslușește sentimentele, care până atunci l-au frământat inconștient. De fapt, de multe ori, traducerea este mai dificilă decât creația unei opere originale. Faptul acesta este cu atât mai valabil pentru lirică. În cazul ei responsabilitatea este dublă: să rămâi fidel originalului și să prezinți o echivalentă demnă de acest original. Atunci când creezi opera ta proprie, cititorul nu știe care ți-a fost intenția inițială, prin ce dificultăți și schimbări ai trecut, și dacă ai spus exact ceea ce ai fi dorit să spui. Pe când, în cazul traducerii, pornești de la un început care este finalizat – originalul autorului – și trebuie să prezinți cititorului exact acel, râvnit de autor, început...

Ce înseamnă traducerea poeziei?

Câteodată, enigmatic pentru ochi, versul vorbește urechii. Dacă beletristul poate ajunge până acolo, ca să nu ia în seamă

calitățile sonore ale limbii, poetul se bazează tocmai pe ele. Într-un vers frumos, dacă e într-adevăr frumos, gândul rămâne întotdeauna nedespărțit de melodie. Pentru mine, traducerea poeziei este o „legătură electivă”, dacă aș putea să folosesc această expresie minunată a lui Goethe, care a devenit și titlul unui roman. Ca traducător, eu demult mi-am format lumea mea poetică, în care mă simt cel mai sigur. Traduc, cu predilecție, versuri care sunt în armonie cu firea mea. Nu pot întinde mâna către un autor care îmi este pe deplin străin.

Da, este posibil ca un vers mediocre să devină mai bun după traducere. Însă, mai des se întâmplă invers. Și, în general, poezia este acel ceva care, chiar și în limba în care a fost creat, nu are o echivalentă exactă și nu dispune de alte mijloace pentru a se reproduce. Și totuși, să nu uităm aspectul principal: lectura unor versuri traduse reprezintă un act poetic, care se bazează pe încredere...

OGNEAN STAMBOLIEV, critic, traducător, ziarist bulgar.

A publicat: *Carte nouă despre operă, Carte despre operetă și teatrul de revistă, Incomparabilul Kiril Krastev, Tenorul însorit Nicolai Zdravkov*. Editează o serie de cărți cu traduceri de poezie, proză și dramaturgie de: Lucian Blaga, Ion Luca Caragiale, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Mircea Dinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Jean-Paul Sartre, Claudio Magris, Luigi Pirandello, Pier Paolo Pasolini, Jean Cocteau și alții, traducător și autor de librete de operă, studii critice, recenzii, opinii și articole tematice din presa periodică.

Distins cu o serie de premii naționale și internaționale, între care și cel al Academiei Române (1997).

Membri al PEN, centrul Bulgaria.

M. N. RUSU

Restituiri

Prozatorul Radu Theodoru și destinul poetului George Boitor

În vara anului 1968, primesc o scrisoare la redacția revistei *Luceafărul* de la romancierul Radu Theodoru, prozator renumit, pe atunci secretarul Asociației Scriitorilor din Brașov, fondator al *Caietelor de literatură* din urbea mea natală.

Reproduc conținutul acesteia pentru motivele ce le voi explica mai încolo:

Brașov, 5 iunie 1968

Dragă Domnule M. N. Rusu,

Te asasinez în continuare, de... Dar trebuie să-l ajutăm într-un fel pe George Boitor, acest om talentat care are nevoie de căldură și amiciție.

Poate colegii de la Secția de poezie vor fi de acord cu opinia noastră.

Pe curând însă o surpriză – de data asta la Brașov. Un zbor în condiții termice de vis, pe un planor de performanță.

*Cu prietenie,
Radu Theodoru*

Mai întâi să reținem formula de adresare, Domnule, nu tovarășe, care i-a atras fulgere partinice lui Radu Theodoru în conflictul cu “șantieristul” Eusebiu Camilar, dar despre asta, altădată.

Scrisoarea era însoțită de mai multe poeme de George Boitor, care nu debutase încă editorial, ci doar publicistic. Am propus câteva dintre ele Secției de poezie, alte 5 au rămas în mapele mele. Nu am posibilitatea aici să verific colecția *Luceafărului*, însă, dacă memoria nu mă înșală, nu cred să fi apărut vreuna dintre ele, în redacție ducându-se o luptă surdă între dogmatici și “liberali”, poeziile căzând deci între “tranșee” sau fiind amânate sine die. Că o parte dintre ele au apărut în paginile *Luceafărului*, ori ba, eu m-am executat imediat la rugămintea lui Radu Theodoru, pilotul flexibil și prozatorul inflexibil în disputele care erau în literatura momentului.

Totuși, ceea ce dau acum tiparului reprezintă două poeme care poartă semnătura olografă a lui

George Boitor. Este o răzbunare a lui, o înviere din morți după 80 de ani de la naștere și 38 de la dispariția sa sub șinele unui tren plecat din gara Ploiești spre Câmpina. E și acesta un episod din biografia chinuitului poet, care ar merita o relatare aparte.

În timpul scurtei sale vieți, George Boitor a publicat două volume de versuri: *Scara de apă*, 1969, și *Testament provizoriu*, 1974, despre care s-au pronunțat favorabil Gheorghe Grigurcu, M. N. Rusu, Voicu Bugariu, Dumitru Micu, Ovidiu Moceanu, Anatol Ghermanschi, Al. Piru, Augustin Cozmuța, Ștefan Haiduc și alții.

Romanul postum *Alberia*, Ed. Citadela, 2009, a beneficiat, deocamdată de comentariul inteligent și afectuos al lui Al. I. Brumar, un prieten de demult al regretatului autor. *Non omnis moriar!*

Dau mai jos, cum ziceam, două poezii dintre cele cinci, cu tulburătoare accente premonitории.

GEORGE BOITOR

Epilog

*În plaja pustii dorm
Iubiri târzii, bătute-n steme,
Ca jocuri vechi în care zei
Se surpă veșnic între ei.
Și morții-s niște ecuații
Plutind, în care și-a gravat
Sodoma-n patimă damnații.
Acolo cresc arbuști de piatră,
Și lei de bronz rânjesc la porți.
Aruncă-ți masca idolatră
Când plajele pustii ne latră
Cu spectrul palizilor morți.
Și taci în tine. Uită-ți chipul.
Trec mori de pulberi și de piatră.
Ne va revindica nisipul...
O, plajele pustii – cum latră!*

Orbul

*Zei adormiseră prin lanuri
Și vine seara, Scipio, prin crâng;
Arbuștii cresc foșnind, din pânza ei...
Capul lui Hanibal, mâini și picioare,
Și trunchiuri retezate, sânge, sânge.
Neliniștea ce ne-mpresoară, teama
De morți și de vii; calul tău, spada
ta
Obosind, spada ta.
Nu trebuia să învingi, Scipio!
Iată, azi,
Treci printre morți și nimenea te vede,
Treci printre vii și ochii lor sunt morți;
Și calul tău, și spada ta e moartă,
Și lumea moare singură în tine,
Și tu devii tăcut și mai bătrân,
Devii tăcut, însingurat și orb, -
Și mori în morții omorâți de tine...*

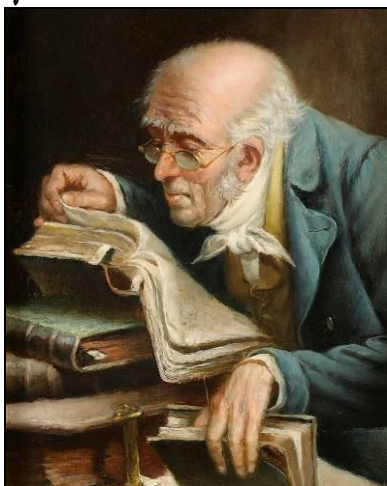
George Boitor s-a născut la 1 noiembrie 1934 în Supuru de Sus, județul Satu Mare. Debutază în 1959 în revista *Luceafărul*.

Se apropie de mișcarea literară de la Baia Mare, urmând perioada cea mai rodnică din punct de vedere creativ. Mutându-se la Câmpina, tot în C.F.R., demisionează în urma unei sancțiuni pe linie profesională și disciplinară, dedicându-se în exclusivitate scrisului. În anul următor, îl găsim în redacția revistei *Astra* din Brașov, însemnând și a doua perioadă rodnică a activității sale literare.

Poet educat la liberul său gust, autodidact, plin de har, evoluând de la debut la ultimul volum publicat de la o poezie naturală, fără artificii, plină de substanță poetică neșlefuită la o poezie de rafinament arghezian, George Boitor a fost un non-conformist care, datorită mediului în care a trăit, a rupt tiparul poetului-muncitor, reinstaurând curând boema de tip interbelic asanată de ideologii prolecultismului stalinist impus la noi de A. Toma, Mihai Beniuc și toată clica de poeți-muncitori, demni de dat exemplu la congrese.

Poezia lui G. Boitor se înscrie în registrul liricilor candidi, al poezilor furați mai mult de stările euforice, imaginate sau create ad-hoc, decât de angoasele unei vieți nesigure sau ale problemelor sociale care împingeau poetul undeva în punga unei sume de cuvinte cu care trebuia să jongleze.

Poetul George Boitor se sinucide în 18 mai 1976, moartea sa fiind un protest împotriva unui regim ostil ce îngrădea libertatea de creație: “A fost împins spre acest gest disperat ca urmare a tracasărilor, umilirilor, persecuțiilor și a unei intense presiuni psihologice la care a fost supus în ultima parte a vieții de către Securitatea din Brașov. (Sursa: Internet)

Elias Canetti (1905 - 1994) e autorul unui roman important, *Orbirea (Die Blendung)*, despre un sinolog bibliomaniac. A scris cartea în 1931, dar a publicat-o abia în 1935. N-am înțeles niciodată de ce, în traducere engleză, titlul romanului a devenit *Auto-da-Fé*. Nimic din ce a scris mai târziu (în special, teatru și eseuri) nu s-a ridicat la valoarea primei sale cărți.

În 1974, Canetti a adunat într-un mic volum, intitulat *Das Ohrenzeuge* (Ohrenzeuge e instrumentul auditiv, folosit de surzi), o sumă de portrete în linia "caracterelor" lui Theophrast, din care nu lipsesc grotescul, absurdul, ironia și un ciudat "amestec de fantastic și realitate". În 1981, Elias Canetti a primit premiul Nobel pentru literatură.

Cîndva am tradus pentru *Opinia studentescă* cinci caractere din cele cincizeci cuprinse în volum. Transcriu în seara asta unul singur (potrivit pentru un blog dedicat artei lecturii), cel intitulat *Soarele de bibliotecă*.

Soarele de bibliotecă citește toate cărțile, nu contează ce fel de carte, cu condiția să fie dificilă. Nu este mulțumit cu cărțile despre care se vorbește: trebuie să fie rare, uitate și greu de procurat. S-a întâmplat să caute un an întreg o carte, doar pentru că nimeni nu auze de ea. A găsit-o în fine, o citește rapid, înțelege, reține și poate cita oricînd din ea. La 17 ani, arăta ca acum la 47. Cu cît citește mai mult, cu atît e mai stăpîn pe sine. Orice încercare de a-l surprinde cu un titlu eșuează; este la fel de bine pregătit în orice domeniu. Din pricină

că există mereu ceva ce nu cunoaște, deocamdată nu s-a plictisit. Se ferește, totuși, să-și divulge lacunele, ca nimeni să nu i-o ia înainte cu lectura.

Soarele de bibliotecă arată ca o casetă care nu s-a deschis niciodată, pentru ca să nu piardă nimic. Se jenează să vorbească despre cele șapte doctorate ale sale și-și recunoaște doar trei; ar fi un fleac pentru el să obțină în fiecare an un nou doctorat. E prietenos și vorbește cu plăcere; pentru a putea perora, lasă și pe altul să ia cuvîntul. Cînd spune: "Asta nu știu", este de așteptat din partea lui o prelegere amănunțită și doctă. Este expeditiv, întrucît caută mereu oameni noi care să-l asculte. Nu uită pe nici unul dintre cei care l-au ascultat; lumea lui constă din cărți și din auditori. Știe să prețuiască tăcerea celorlalți, el însuși tace cîteva momente înainte de a începe o nouă prelegere.

La drept vorbind, nimeni nu vrea să învețe ceva de la el, pentru că știe atîtea într-un mod cu totul deosebit. Nu pentru că nu s-ar repeta niciodată inspiră neîncredere, ci pentru că este întotdeauna deosebit pentru unul și același ascultător. Dacă n-ar spune mereu ceva deosebit, ar fi chiar amuzant. Este echidistant față de știința sa, totul contează, ar trebui să cauți îndelung ca să găsești la el ceva care să prețuiască mai mult decît altceva. Se scuză pentru timpul în care, asemenea oamenilor obișnuți, doarme.

Cînd îl revezi după ani, aștepti încordat și-ți dorești să-l prinzi, în sfîrșit, cu o înșelăciune. Dar poți să-ți dorești mult și bine asta, deși vorbește despre ceva întru totul diferit, este același pînă la ultima silabă.

Uneori, s-a căsătorit între timp, alteori este din nou divorțat. Femeile dispar din viața lui; legătura a fost mereu o greșeală. Admiră oamenii care-l provoacă la întrecere și, odată întrecuți, îi aruncă la deșeu. N-a fost niciodată într-un oraș fără ca mai întîi să nu fi citit totul despre el. Orașele se potrivesc cunoștințelor sale; confirmă ceea ce a citit despre ele, orașe despre care nu poți citi nimic par să nu existe.

Cînd se apropie de un inocent, rîde de departe. O femeie care țintește să se mărite cu el trebuie să-i scrie misive prin care să-l roage să-i dea informații. Dacă femeia îi scrie suficient de des, soarele de bibliotecă îi cade în mreje și vrea să fie asediat de întrebările ei.

P. S. În imagine: Carl Schleicher: *Der Bücherwurm*.

VALERIU GHERGHEL

Bec

Și chiar străin de un idiom italo-gheg,
aud malul de Eire,
7 lovituri surde cu pușca
și un trup transmigrat
al meu
în fața unui zid mic
peste rogia vecia,
lumea surprinsă,
acolo din nou
în agonia ultimei nopți,
lentile și ocheane,
ce vîrstă,
omul lângă Saturn și noi
contemplînd,
cu ochiul liber?
Doi poli,
o singură rezistență,
dar e cea care te naște,
butaș printre opusuri
ce generează viața
și tot viață.

Disociere

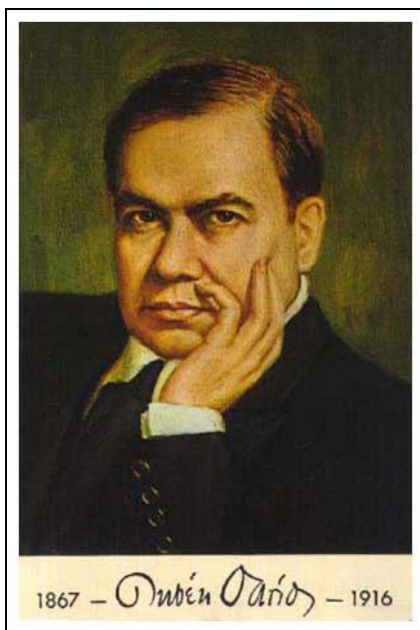
Nu scutești din amintiri
un câmp cu trifoi,
și cînd îți pronunță numele
silabele se separă
dîncolo de regulile impuse de
metrică.
Mukunda ascultă mut
și-ți vorbește înăuntru și nu te lasă
singur
timp de două ore,
Lisa aici tace un cânt
de sirenă,
trei ore deja emoționează,
euforie, cinci ore,
dîintr-un coș sinuos ca o cobră;
găoace în cutie
mintea pulsează și injectează
cu sânge capilari
din ochiul fizic
plîngi lacrimi de cerneală
și..
rețineri nu mai ai,
măinile în tăcere sapă
prin degete de la scobituri
evanescente,
automatismul legii universale,
revenirea se leagă de
un semn de întrebare.
Pe care folioară o pot culege
acum
din trifoiul tău?

LUCA CIPOLLA

RUBÉN DARÍO ȘI MODERNISMUL HISPANIC

În domeniul poeziei, cel mai de seamă reprezentant al modernismului hispanic, mentorul și întemeietorul acestui curent literar a fost **Rubén Darío (1867-1916)**. Opera acestuia poate fi considerată, fără greș, ca fiind pe deplin *modernistă*, în măsura în care ea se subsumează, în totalitatea ei, conceptului de inovație perpetuă, de reinventare programatică a *poesis*-ului, atât la nivel formal, structural, cât și din punctul de vedere al tematicii abordate. Și, cu toate că nu lipsesc diversele influențe – care merg de la romanticii, simbolisții și parnasienii francezi, italieni sau englezi, până la poezia post-romantică spaniolă –, după cum nu lipsește nicio anumită linie evolutivă, marcând ca un filigran roșu întreaga sa creație poetică – de la genul de artă pură, elitistă, proprie esteticii moderniste până la poezia „angajată” (*comprometida*, în spaniolă – așadar un tip de poezie mult mai ancorată în realitatea și în problematica epocii sale), putem întări cu toată convingerea aserțiunile unui ilustru hispanist de naționalitate română, Paul Alexandru Georgescu. Acesta scrie: „Și acum, dacă ne întrebăm ce a făcut Rubén Darío pentru a-i fi confirmată, în toată excelența sa poetică, o operă peste care au trecut șase decenii, vom răspunde că, în limitele vremii, a știut să integreze îndrăznelile sale înnoitoare unei concepții cuprinzătoare și umane. A salvat limbajul poetic de anchilozarea în tradiție, îmbogățindu-l cu noi virtuți – flexibilitate, putere de sugestie, muzicalitate. A depășit particularismul local, creând noi sinteze, sinteza hispanoamericană a calităților spirituale dovedite de toate țările de la Río Grande la Tierra del Fuego, sinteză latină între pasiunea spaniolă și grația franceză, sinteză umană între bucurie și durere, între senzualitate și ideal.”¹

Poetul s-a născut în Nicaragua, în 1867, într-un sătuc pierdut în selva tropicală, unde își petrece copilăria. La vârsta de 21 de ani ajunge în Spania, după ce a cunoscut succesul cu primul său volum de versuri *Azul (Azur)*. În

continuare, a dus o viață cosmopolită, călătorind prin mai multe țări europene, pe unde l-au purtat activitățile lui diplomatice. De asemenea, a petrecut câțva timp la Paris, unde a ajuns, după propria sa mărturie, în special pentru a-l cunoaște pe idolul lui, Paul Verlaine. Poetul francez, deja celebru, pe care l-a găsit pe jumătate beat într-o cărciumă, nu s-a arătat foarte entuziasmat de elogiile exaltate aduse de admiratorul său, întrerupându-i brusc discursul pregătit, cu o exclamație dezarmantă: „*La gloire! Merde, merde alors!*” [Faima! La naiba cu ea! – trad. n.]

Sângele metis care-i curgea prin vene, temperamentul senzual, atitudinea hedonistă cu privire la viață, toate acestea explică, parțial, câteva aspecte ale operei sale. După cum am menționat deja, influențele care se manifestă în opera lui Darío provin, în majoritatea lor, din domeniul literaturii franceze (de la parnasieni și simbolisți, autori renumiți în Republica Literelor, ca de exemplu Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud sau Théophile Gautier, printre atâtea alte nume ilustre aparținând unei epoci de intensă efervescență creatoare – *i. e.* finalul de secol XIX) dar și din muzica lui Richard Wagner. Putem chiar afirma că Rubén Darío este poetul wagnerian prin excelență, după cum Nietzsche, bunăoară, ar fi cel mai de seamă reprezentant al „unde de șoc” wagneriene în metafizică. În plus, poetul nicaraguan fost inițiatorul și promotorul în poezia modernă spaniolă al rimei în consonanță – în contrast cu tradiția peninsulară, în care se observă preferința marcată pentru asonanță. Acest tip de rimă este principalul procedeu estetic prin care Darío obține o rafinată

muzicalitate a versului. Cele mai mari reușite ale sale pot fi identificate în domeniul metricii. Dotat cu un infailibil simț și instinct al ritmului și al melodiei, R. Darío inventează sau reinvie cele mai variate formule metrice, cele mai rafinate compoziții strofice sau ritmice. În poezia sa, valorile cromatice și lexicale ating adeseori plenitudinea.

O altă caracteristică fundamentală a operei sale este cea referitoare la lexic; se poate afirma că Darío a reinnoit la modul profund lexicul poetic spaniol, utilizând în acest scop o metodă originală și foarte ingenioasă: e vorba de rafinata combinație de arhaisme și neologisme, folosind cu preferință cuvinte pretențioase (*cultismos*), expresive prin structura lor fonică, sonoră: *olímpico, unicornio, liróforo, ánfora, liras eolias, rimas de cristal, cálido coro* etc. Precum majoritatea simbolisților, poetul nicaraguan a căutat poeticitatea în aspectul muzical, sonor și ritmic al vocabulelor, folosind pentru asta, în special *aliteraja*: „*bajo el ala aleve del leve abanico*”, „*la libélula vaga de una vaga ilusión*”. Prin urmare, cele mai mari reușite ale sale se regăsesc în domeniul muzicalului, al plasticității, al metricii și al compoziției strofice. Pentru a ilustra acest lucru, e suficient să dăm un exemplu din celebra „*Sonatina*”, unde poetul adoptă formula metrică a alexandrinului francez clasic:

„¡Oh, quién fuera hipsipila que dejó la crisálida!/(La princesa está triste, la princesa está pálida)/¡Oh, visión adorada de oro, rosa y marfil!/¡Quién volara a la tierra donde un príncipe existe!/(La princesa está pálida, la princesa está triste)/Más brillante que el alba, más hermoso que abril”.²

Să observăm aici arhitectura perfectă a strofei: echilibrul, armonia desăvârșite, construcția binară a versurilor, rima în consonanță care adună la un loc potențialitățile expresive ale poeziei tradiționale hispanice (ne referim la rimă); adică, se bazează pe cuvinte cu accent tonic pe ultima, pe penultima și pe antepenultima silabă: *crisálida* – *pálida* (cuvinte accentuate pe antepenultima silabă); *existe* – *triste* (cu accentul pe →

DAN RUJEA

¹ Paul Alexandru Georgescu, *Literatura hispano-americană în lumină sistemică*, Ed. Srisul românesc, Craiova, 1979, p. 244

² „Ah, dac-ar fi un flutur, ieșit din crisalidă! / (Ce tristă e prințesa! Ce tristă e și palidă!) / O, aurită, dulce visare de copil! / Ce-ar mai zbura spre țara unde un prinț există! / (Ce palidă-i prințesa! Ce palidă-i și tristă!) / Strălucitor ca zorii, ca luna lui April” (trad. Viorel Rujea, *Antologia modernismului hispanic*, vol. I, *Poezia*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2003, p. 73).

penultima); *marfil* – *abril* (cu accentul pe ultima silabă).

Avem de-a face, prin urmare, cu o uimitoare virtuozitate tehnică, „*cu o armonie verbală și o melodie ideală*”.³ [trad. n.]

Temele și motivele care străbat versurile sale sunt cele specifice liricii decadente. Atât teme europene, în primul rând spaniole, cât și teme exotice, cu predilecție pentru cele americane. Poezia sa, după cum am spus, a reprezentat o revoluție în lirica spaniolă, nu doar din punct de vedere formal ci și tematic. Se face trecere, odată cu el, de la poezia prozaică și cotidiană, aproape vulgară a unui Ramón de Campoamor, de exemplu, la o poezie de o eleganță și un rafinament extreme, de un lirism potențat, dar de un decorativism uneori exagerat. Poezia sa prezintă aproape toate motivele care ulterior se vor transforma în locuri comune ale poezilor din școala modernistă a cărei întemeietor a fost: „*la princesa de los ojos azules*” („prințesa cu ochii albaștri”); „*los pensativos y viejos califas*” („califii bătrâni și gânditori”); „*el joven fauno robusto y violento*” („tânărul faun, robust și violent”); „*las gondolas de oro*” („gondolele de aur”); „*los dulces violines*” („dulcile viori”); și, mai ales, lebăda, „*el ebúrneo cisne*” („lebăda de ivoriu”), inevitabila pasăre fiind o prezență permanentă într-un decor idilic și aproape convențional. Nu lipsesc, totodată, obiecte și podoabe dintre cele mai rare, generatoare de senzații intense, de un rafinament extrem, cum ar fi: mătasea, aurul, bijuteriile, marmura, fildeșul; complementar, suntem „introduși” în cadrul unor micro-peisaje naturale și/sau artificiale, precum: marea, norul, valurile, spuma mării, lacul, izvorul, fântâna, grădina (acel *hortus conclusus* al simbolistilor), parcul părăsit etc., în fiecare dintre acestea acvaticul constituindu-se în elementul esențial, toate acestea sunt motive fundamentale în poezia rubeniană.

Iar personajele sale - prințese, prinți, doamne de curte și cavaleri care trăiesc și adesea suferă într-o atmosferă și într-un decor saturate de erotism și senzualitate, în palate din străveziu cleștar - sunt ființe chinuite de un sentiment de infinită nostalgie și bântuite de amarnice regrete.

³ Ángel Valbuena Part, *Historia de la literatura española*, Ed. G. Gili, Barcelona, 1946, vol. 2, p. 871

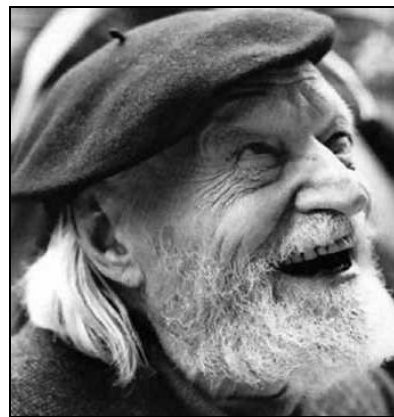
Ermetismul în poezia lui Giuseppe Ungaretti și a lui Juan Larrea

Ermetismul, ca filosofie a antichității, este atestat în Egiptul perioadei dominației romane (între secolele I și IV d. C.), prin o seamă de scrieri în mare atribuite ca moștenire a lui Hermes Trismegisto. Acestea apar în primul rând ca încercări de a sistematiza din punct de vedere filosofic doctrinele religioase și mistice ale Egiptului târziu, având în vedere și alte scrieri anterioare ale științelor oculte.

O astfel de tradiție se va observa în neoplatonismul și creștinismul timpuriu, curente plămădite de Antichitatea târzie, ce se va transmite mai apoi magilor Renașterii și ai Barocului, unde ermetismul nu își va pierde esențele oculte și inițiatice. Prelungită în secolul XIX, va promova stranii personaje care se vor confrunta astfel cu mecanicismul, materialismul și raționalismul impuse de aristotelismul și pozitivismul epocilor iluministe și postiluministe.

Paralel cu ocultismul mistic, s-a dezvoltat, mai ales în Renaștere, ocultismul tehnic relaționat cu astrologia și alchimia, raportate la o tradiție magică ceremonială greco-egipteană prelungită până atunci și mult mai încolo. Scopul tuturor acestor filosofii era atingerea comuniunii cu Dumnezeu prin revelație teurgică. Triada ermetică Dumnezeu, Cosmos, Om constituie scheletul de bază al acestor filosofii. În general, se consideră Dumnezeu ca un cosmos imobil, cerul ca pe un cosmos mobil și omul ca un microcosmos rațional capabil să se ridice până la creator și demiurg.

Dumnezeu Supremul este principiul fundamental pe care se articulează întreaga doctrină ermetică. Este Binele suprem și artizanul întregii Creații. Dumnezeu a creat Cosmosul prin intermediul cuvântului. Prin urmare, gândirea s-a constituit grație cuvântului divin. Omul este dotat cu gândire și cuvânt, deci ambii sunt dotați cu valoarea imortalității. Datorită rădăcinii sale egiptene, ermetismul rămâne dator limbajului

simbolic, diferit de ”limba filosofilor”. ”Pneuma” este impulsul și energia cosmică care ordonează mișcarea astrelor și menține viața în toate ființele Creației. Prin urmare, procedeele magice și astrologice se bazează pe acest eter, pe această substanță comună a stelelor pentru a duce la bun sfârșit ”operele lor miraculoase”. Utilizând magia pentru a cunoaște și a domina forțele cosmice, omul poate cunoaște viitorul, poate genera visuri adivinatorii, poate să vindece boli, să influențeze stările sufletești în acord cu natura și cu meritele sale.

Ermetismul în literatură apare tot ca o reacție la raționalismul materialist, la cultul progresului realismului și naturalismului secolului al XIX-lea. Astfel, parnasienii întorc spatele literaturii care slujește omul și societatea pragmatică, cultivând arta pentru artă și cultul formei dusă la perfecțiune, decadentiștii cultivă o literatură carentă de logica epocii, cu aspirații aristocratice și iraționale, iar simbolismul cultiva ideile, sentimentele și valorile poetice prin intermediul simbolurilor în manieră implicită, evitând programatic afirmațiile directe. Începând cu aceștia, limbajul poetic se apropie de cel al filosofilor ermetici, ce propuneau aceeași revoltă împotriva rațiunii limitate la valorile pragmatice ale vieții. Ei căutau pe Dumnezeu dincolo de lucrurile concrete, în timp ce simbolistii și curentele ce derivă din acesta căutau același suflet al ființei ce este dincolo de ele. Suprarealiștii refuză toate calitățile eului rațional, datorită caracterului său circumstanțial. Doar în ceea ce este nepreceptibil văd calitățile eterne ale ființei. →

GEO CONSTANTINESCU

Pentru Mallarmé, formele naturale ale lumii conțin o aluzie la misterul care se află în ele și care își ia semnificația de la ele. Faptele mărunte cotidiene conectate la ceea ce este dincolo de aparențele lor reale, capătă dimensiuni cosmice.

Derivat din avangardismele începutului secolului XX, ermetismul italian se manifestă ca o reacție la conformismul fascist al omului nou, înregimentat în manieră alienantă în aceste idei politice. Cum observăm, Giuseppe Ungaretti (1888-1970) însuși vine din Parisul lui Apollinaire, unde și-a făcut studiile, căutând iluminarea prin insolita potrivire a cuvintelor a ceea ce este dincolo de concretul cotidian, sărac în semnificații. În acest fel, scrierea devine un sigiliu în care se potențează misterele. În condițiile neparticipării la iluziile solidarității celor puternici din societatea italiană, poetul "caută noile rune, noile hieroglife care să posedă și să găsească înțelepciunea, sensul destinului"⁴.

Tot Debenedetti constată "incomunicabila singurătate a poetului, altă trăsătură a ermetismului - care este un mod de a-și justifica incertitudinea, incapacitatea de a-și asuma responsabilitatea"⁵. Iar în aceste condiții, poezia lui Ungaretti "ascunde o fericită, plăcută desfășurare a unei istorii interioare: istoria unei inimi în care se reaprind anumite luminozități și străluciri care simte din nou bucuria și poate surâde față de ceea ce mai înainte fusese istorie opacă, ostilă"⁶. Dăm ca exemplu, în acest sens, poemul *Portul înmormântat*: "Sosește-aici poetul/ și-apoi se-ntoarce la lumină cu cânturile sale/ și le răspândește // Din această poezie/ mă aleg/ cu acel nimic/ al nesecatei taine"⁷. Dar această "taină" este mult mai mult decât această falsă comuniune de idei ale conformismului social. Pentru că ea umanizează și îndumnezeiește ființa, deși doar pentru o clipă. Această clipă are pentru eul văduvit de idealurile

societății străine, valoarea eternității. Natura însăși îi conferă poetului prilej de pătrundere a tainelor vieții: "Rămân supus/ în voia / universului senin / Se dilată munții/ în guri de umbră viorie/ rătăcesc cu cerul.// Sus pe bolta ușoară/ vraja se frânse// Și mă sigilez în mine// Și mă întunec într-un cuib al meu" (*În repaus*). Repaosul cosmic, reaosul naturii se reflectă în starea de grație a ființei poetului, conferindu-i acestuia măreție și însemnătate. Adâncul lui are aceeași substanță cu cea a imensității. "Mă întunec într-un cuib al meu" e metafora cufundării în Marele Tot, cu conștiința că dincolo de trecere, vor mai fi alte ecouri ale ființei sale, care nu se sting definitiv, chiar așa abandonată de o istorie falsă, inumană, suficientă sieși. Poezia e un pas înainte spre înveșnicirea ființei sale fragile, tocmai prin tainica consubstanțialitate cu natura: "Ca și această piatră/ din San-Michele/ la fel de rece/ la fel de dură/ la fel de ștearsă/ la fel de îndărătnică/ la fel de total/ neînsuflețită// Ca și această piatră/ e plânsul meu/ ce nu se vede// Moartea se arvinește trăind" (*Sunt o făptură*). "Plânsul" poetului, eoul nefericirii în lume, dar a bucuriei secrete a consubstanțialității cu natura, are consistența pietrei, a munților, a tăriei nesupuse. În poemul *Frumoasa noapte*, poetul se simte salvat de cântecul său: "Ce cântec s-a-nălțat în noaptea asta/ care-a țesut stelele/ din cristalinelu ecou al inimii?" Iată cum ființa neînsemnată a poetului participă la marea Creație, precum celelalte elemente ale universului: stelele și noaptea. În poemul *Dimineața*, poetul trăiește plenar starea de grație cosmică: "Mă iluminez/ de nemărginire". Când izolarea socială este definitivă și comunicarea cu natura devine caducă, din aceasta se pot trage exemple și sentințe morale: "Acuma tace până și visul.// E gol până și stejarul /Dar împlântat mereu în stânca lui". La fel

se întâmplă în poemul cu numărul 4 din ciclul *Zi de zi*: "Niciodată nu veți ști niciodată cum mă iluminează/ umbra ce mi se-așează alături, sfioasă./ Când nimic nu mai sper..."

Pe de cealaltă parte, născut la Bilbao, Spania, în 1985, Juan Larrea a intrat în lumea muzelor ca urmare a fericitei întâlniri, la vârsta de numai 18 ani, cu Gerardo Diego, neobositul căutător al noii expresii a poeziei din Peninsula Iberică de la începutul secolului XX.

Prietenia celor doi s-a cimentat printr-o corespondență care se va prelungi pentru o viață, trecând în revistă lecturile și preocupările comune, dar mai ales nevoia de a căuta noi forme pentru exprimarea sensibilității epocii tinereții lor.

Încă de la început, Juan Larrea apărea ca un spirit neliniștit, scrutător, atrăgându-l de partea sa pe tânărul Gerardo Diego, deja afirmat ca poet și devenit mai apoi unul din teoreticienii creaționismului, curent poetic avangardist spaniol ce a influențat întreaga poezie a scolului trecut din Peninsulă.

În această corespondență, avea să mărturisească Larrea prietenului său: "Am diferite poezii în care desășor, căutându-mă pe mine însumi, un lirism mai modern și mai puțin oratoric"⁸.

Urmând mai mult la insistențele familiei studii arhivistice, ce se vor dovedi până la urmă strălucite, Juan Larrea căuta o poezie nouă, căutări nu o dată presărate cu adevărate crize existențiale, abandonări ale demersurilor artistice și refugii temporale în cotidian sau în rutina calmă a reconstituirii vieții din documentele vremurilor apuse. Poemele sale se găsesc la loc de cinste în coloanele revistelor avangardiste spaniole ale vremii: *Grecia, Cervantes, Litoral*. Să luăm ca exemplu poemul *Otoño*: "Plouă/ Plouă/ și aceste cadavre/ de-a lungul străzilor// și pe marea deșartă/ câți pescăruși naufragiază/ cu aripile rebele spre înălțimi". Se simte un fior nou de percepție a lumii pe baza unor motive poetice deja depășite. Muzica pură, simbolistă, nu mai încântă simțurile, ci anunță apocalipsa lumii moderne. Deja se simte fiorul →

⁴ Giacomo Debenedetti, *Poezie italiană din secolul al XX-lea*, București, Ed. Univers, 1986, p. 76.

⁵ Ibidem, p. 76.

⁶ Ibidem, p. 98.

⁷ Giuseppe Ungaretti, *Poezii*, (În românește de Miron Radu Paraschivescu și Alexandru Balaci), București, Ed. Tinarelui, 1963, p. 29.

⁸ Larrea Juan, *Cartas a Gerardo Diego* (1916-1980) ediție de Enrique Cordero de Ciria și J. M. Diay de Guerenu, San Sebastian, 1986, p. 63.

existentțial în fața destinului comun. La fel se întâmplă în poemul *Diluvio*: "E deja târziu/ Este deja târziu/ și încă/ nu sună deșteptarea din cornurile sale/ curcubeul/ în scoica sa împodobit/ Totuși/ diluviul se termină în această clipă/ Toți oamenii s-au înecat/ Peste paturi plutesc cadavrele". Un alt fel de moarte sugerează poemul, moartea condiției umane în clișeele ideologiilor, războiul întâi mondial nu-și închisese încă rănile, tinerii victime ale lui își strigau din morminte dreptul la viață, atât de nedrept curmat de acele false ideologii. Or, pentru această lume era nevoie de o altă expresie. Vechile retorici nu se putuseră opune carnajului.

Adevărata revelație a expresiei lumii vizate de poet a avut-o, însă, după întâlnirea cu poezia chilianului Vicente Huidobro. Spune însuși Larrea: "Luna suna ca un orologiu. A produs în mine această sentință ceva ca un traumatism poetic. Fraza se construia pe un adverb de mod ca un simil oarecare, dar într-un ambient precum cel al unui clopot pneumatic, fără timp și loc, care presupunea o altfel de existență afirmată pe simboluri străine experienței omenești"⁹.

E vorba, deci, de o realitate de extremă îndepărtare de experiența cotidiană, tranfigurare și revers al existenței, care vor deveni preocupările esteticii poetului pe mai departe. Aducă tot el, comentând poemul lui Huidobro, *Adiós*: "Eu am simțit că universul, cu infinitele sale posibilități, îmi fusese indus în cap, și de aici, atitudinea mea față de activitatea poetică, chiar dacă la început bâiguitoare, va fi alta".

În poezia lui Larrea, pe viitor, experiența traumatizată a realității nu va mai încăpea. Retorica reprezentării ei va fi abolită. Sensul vieții va fi surprins printr-o sintaxă simbolică a cuvintelor, ce-i va conferi toată atenția interpretativă. Structura limbajului în manifestarea sa artistică fiind un fenomen secund față de cel primordial, al trăirii, va face ca poetul să urmărească transformarea vieții în funcție de aceste exigențe estetice. Pentru

aceasta avea nevoie de atitudinea negatoare a dadaistilor. Tot ce se scrisese până atunci devenise un balast între eu și lume. Cosmosul se îndepărtase de om, prin ecranele înșelătoare ale convențiilor literare.

După mai multe evadări la Paris, se stabilește în capitala Franței (1926-1930) pentru a cunoaște în profunzime noile preocupări intelectuale ale vremii și a scoate pe cont propriu două numere ale revistei *Favorables Paris Poema* în iulie și octombrie 1926, cu colaborarea marilor avangardiști europeni, printre care chilianul Vicente Huidobro, peruanul César Vallejo și românul Tristan Tzara.

Dar nici această comunicare intelectuală nu-l satisface. Alege experimentarea elementarității vieții undeva, departe, în munții Perú-ului, unde se născuse prietenul său, César Vallejo. Afirmă el cu această ocazie: "Cu Europa voiam să las toate vechile formule de civilizație. Voiam să rămân dezinvolt și gol pentru a mă îmbăia în izvorul nevinovăției lumii". În 1930, a pornit cu soția pe nava Colorado din portul Marseille spre străvechiul Perú și o nouă viață spirituală. În munții incașilor (aproape de Cuzco), va cunoaște abandonarea formei elementare a sinelui în mâinile altei vieți cosmice. În fața imensității, cuvântul se naște precum cerul ce se apropia în fiecare dimineață spre experiența de a trăi a poetului. Acolo s-a născut jurnalul său, *Orbe* și volumul de versuri, capital, *Versión Celeste*.

La întoarcerea în Europa, un an mai târziu, poemele, majoritatea scrise în franceză, nu vor vedea lumina tiparului decât risipite prin revistele vremii. În volum vor fi reunite târziu, în 1969, tocmai în Italia, grație dăruirii într-un tipărire a celor mai bune texte suprarealiste europene, din partea celebrului editor Vittorio Bodini. În Spania, *Versión Celeste* va apărea în 1970, prin inițiativa lui Luis Felipe Vivanco, care a recuperat și poezia scrisă în spaniolă precum și traducerile poemelor scrise în limba franceză. Astfel, târziu, publicul spaniol al anilor 70 ai secolului trecut, a luat cunoștință cu modelele poetice ce vedeau uluitoare posibilități ale renouării imaginației creatoare, după o îndelungată sleire a ei, într-o anacronică epocă de cenzură a spiritului, în lunga noapte a totalitarismului franchist.

Tot în această ediție s-au publicat poemele proiectatului volum *Metal de*

voz, unde se observă deja cum limbajul poetic și lumea apăreau ca entități separate, iar poemele făceau să se transeandă planul existenței. Poemele trebuiau să răspundă unei necesități interioare, străine voinței poetului, a cărui misiune era să se caute pe sine între viață și cuvânt, ca simplă energie creatoare.

Poetul se apropie aici de suprarealiști, care făceau din scriitura automată arma menită a înfrânge armura subconștientului, pentru a deschide porțile unicei realități pe care o înțelegeau ca adevărată.

Spune el în poemul *Razón*: "Succesiune de sunete elocvente mișcate a scânteiere, poemul/ este acesta/ este acesta/ și acesta/ și acesta ce se naște în mine în calitate de inocență azi/ care există/ pentru că există/ și pentru că lumea există/ și pentru că toți trei vom putea în mod corect să nu mai fim)".

Poemul e succesiune de sunete cu viață proprie ce nu ar putea exista fără lumea exterioară la care se raportează, dar de care poetul face abstracție, sau lumea interioară care e singura care contează.

Poemul, lumea exterioară și sentimentele poetului, se pot mărturisii prin actul creației sau se vor risipi în neantul non-creației sau al falsei creații, ratate.

Meritul lui Juan Larrea e că nu a abandonat acest drum.

Dacă majoritatea creaționiștilor și ultraiștilor spanioli și-au desvârșit creația întorcându-se la valorile tradiționale ale poeziei, Juan Larrea nu și-a abandonat vocația, impresionantă, de creator liber de contingenta realității înconjurătoare, văzută constant ca piedică în revelarea propriului univers poetic.

Bibliografie:

Debenedetti Giacomo, *Poezie italiană din secolul al XX-lea*, București, Ed. Univers, 1986, p. 76.

Larrea, Juan, *Version celeste*, ed. de Miguel Nieto, Madrid, Catedra S. A., 1989.

Larrea Juan, *Cartas a Gerardo Diego* (1916-1980) ediție de Enrique Cordero de Ciria și J. M. Diay de Guerenú, San Sebastian, 1986.

Ungaretti Giuseppe, *Poezii*, (În românește de Miron Radu Paraschivescu și Alexandru Balaci), București, Ed. Tinaretului, 1963.

⁹ Larrea, Juan, *Version celeste*, ed. de Miguel Nieto, Madrid, Catedra S. A., 1989, p. 18.

AMURGUL IUBIRII

(XIX)

Această nouă formă a dorinței metafizice se instalează în momentul în care Absolutul, Divinitatea, Dumnezeu creștin dispare de pe cerul filosofiei occidentale. De vreme ce dorința metafizică este dorința omului de a fi Dumnezeu, iar "Dumnezeu a murit", îi revine omului să-i ia locul.

Odată cu schimbarea de paradigmă ontologică specifică modernității, cu trecerea de la tematizarea a "ceea ce este" la tematizarea cunoașterii sau de la sinteza platoniciană la cea kantiană, relația cu transcendența, din verticală, devine o relație orizontală: nu mai există transcendență ontologică, există numai transcendental al cunoașterii. Însă în planul dorinței metafizice "Negarea lui Dumnezeu nu suprimă transcendența, ci o face să devieze de «dincolo» spre «dincoace»".⁶ Dorința metafizică presupune dialectica sacralului și profanului mai degrabă decât secularizarea sau desacralizarea totală susținută adesea de filosofia modernă occidentală. Oamenii nu mai sunt credincioși, dar se dovedesc incapabili să renunțe la ceea ce îi depășește infinit, la transcendență.

Transcendența deviată este cea care dă sens deplin afirmației lui Max Scheler - "oamenii au sau nu un Dumnezeu sau un idol" -, prelungind-o în direcția profetiei care ne spune că oamenii vor deveni zei unii pentru alții.

Atunci când ne alegem un model - așa cum face Don Quijote cu Amadis, care este, de fapt, un personaj literar - înseamnă că renunțăm la privilegiul fundamental al individului de a alege singur țelurile dorinței sale, pentru a imita dorințele

modelului ales, iar acest model devine mediatorul dorinței. "Dorința potrivit altuia este totdeauna dorința de a fi Altul. Nu există decât o singură dorință «metafizică», dar dorințele personale, ce concretizează această dorință primordială, variază la infinit."⁷

Suplimentar, dorința este metafizică întrucât nu ține seama de calitățile fizice ale obiectului.

După cum ne prevenise Spinoza, dorința - respectiv, pentru Rene Girard, mediatorul - este cea care atribuie valoare și calități obiectului: "Chiar în cazurile cele mai favorabile, proprietățile fizice ale obiectului nu joacă decât un rol secundar. Nu ele stârnesc dorința «metafizică»; ele sunt incapabile să o prelungească".⁸

Dorința metafizică ultimă este aceea de a fi Dumnezeu: orice om dorește să fie Dumnezeu. Nimic nu se schimbă în dorința de a fi altul, numai acest altul diferă: dacă înainte era Alteritatea Absolută, situată în transcendență, în modernitate el devine un altul din proximitatea mai mult sau mai puțin îndepărtată. Omul modern descoperă în singurătatea conștiinței lui că ideea potrivit căreia Dumnezeu a murit și că îi revine omului să-i ia locul e o fângăduială mincinoasă în ceea ce-l privește, dar adevărată pentru alții. El descoperă că "planul de autodivinizare mai mult sau mai puțin conștient" a eșuat în ceea ce-l privește. Atunci "se întoarce pătimaș spre un Altul care, el, pare să se bucure de moștenirea divină". Dar eroul "Vrea să devină un Altul fără a înceta să fie el însuși".⁹

Înainte, alternativele mitologice ofereau alegerii un model divin; acum oferă un model uman. În absența lui Dumnezeu, a regelui sau seniorului care îi legau pe oameni de universal, ei aleg "zei de schimb" printre semenii lor. Rene Girard are în vedere întreaga fenomenologie a alterității, adică toate formele pe care Celălalt le poate lua în viața noastră: model, obstacol (în acest caz, prin prezența conștiinței, adversar), obiect (al dorinței, în sens psihanalitic) și ajutor. Este clară astfel transformarea ce survine odată cu modelul imanenței, cu *trecerea*, de la transcendența verticală la transcendența deviată: atât obiectul iubirii-pasiune, cât și obstacolele

devin toate ipostaze ale alterității, sunt adică ceilalți, alții noștri, cum ar spune Hegel.

Consecința imediată este modificarea structurii dorinței metafizice: dorința metafizică ia o formă triunghiulară. Această formă a dorinței metafizice provine de la ideea că relația de iubire nu mai poate fi gândită ca o relație liniară, directă, între subiectul iubirii și obiectul iubirii, că această relație are loc întotdeauna numai prin intermediul unui al treilea, al unui mediator, cum spune Rene Girard. Desigur, și în iubirea-pasiune, în afara iubitului și obiectului pasiunii sale mai există structural obstacolul; dar acest obstacol, acest aparent "al treilea", este, în sine, o piedică înconștientă.

Mediatorul însă, care este un obstacol înzestrat cu conștiință, devine un rival: apar astfel două dorințe concurente.

Minciuna romantică este specifică acelor romane care ascund *prezența* mediatorului, pe când adevărul romanesc este rezervat celor care dezvăluie prezența mediatorului: în principal, Cervantes, Stendhal, Flaubert, Proust și Dostoievski. Iar diagnosticul romanesc este cu precădere adevărat existențial și social pentru secolul al XIX-lea.

Rene Girard preferă însă să acorde acestui mediator un rol sociologic, cel descris de teoria imitației a lui Gabriel Tarde. Dar conceptul alterității, care ne spune că eul nostru se constituie numai sub privirea celui alt, ne oferă o explicație mai amplă. De vreme ce eul nostru se constituie pornind de la celălalt, dorințele noastre nu pot scăpa unui modelator, unui mediator. Iubirea-pasiune credea în spontaneitatea alegerii de către erou a obiectului pasiunii sale, chiar dacă invoca uneori o licoare magică sau o vrajă, un destin.

AUREL CODOBAN

Note

6- René Girard, *Minciuna romantică și adevăr romanesc*, București, Univers, 1972, p. 77.

7. *Ibid.*, p. 100

8. *Ibid.*, p. 102.

9. Pessoa

a spus mai târziu: "Ce n-aș da să fiu un altul!".

Iubirile scriitorilor

ALEXANDRU ODOBESCU ȘI SAȘA

(I)

Un autor polivalent. Odobescu este, de altfel, cel care a descoperit și a făcut cunoscut valorosul Tezaur de la Pietroasa (prin transportarea sa la Expoziția universală de la Paris, în 1867, și prin lucrarea în franceză "Le Trésor de Petrossa"), din păcate, pierdut de România prin mutarea tezaurului la Moscova. (adevarul 9 ianuarie 2011, *Viețile scriitorilor români* - "De ce s-a sinucis Alexandru Odobescu...")

Enigmaticul, poate pentru unii, Alexandru Odobescu, a fost nu doar scriitorul cunoscut, ci și un aventurier căruia viața, atât cât s-a putut, i-a oferit multe. Dar, peste tot și peste toate, a rămas în literatura noastră un scriitor de primă mână. Asemeni intelectualilor celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea românesc, a fost nu doar scriitor, ci și istoric, arheolog și om politic, om de cultură, un adevărat enciclopedist.

S-a născut la 23 iunie 1834, în București, fiind al doilea copil al părinților săi.

Se trăgea dintr-o familie boierească din Curtea-Veche. Tatăl său, Ioan Odobescu, era unul dintre inițiatorii și organizatorii armatei naționale române înființată la 1830, care general fiind la 1848, s-a împotrivit mișcării revoluționare. Fiind una dintre figurile principale ale "contrarevoluționarilor", arestând guvernul provizoriu, a fost salvat din "ghearele reacțiunii" de către Ana Ipătescu. A trăit până 11 august 1857.

Mama sa era Ecaterina Caracaș, fiica doctorului în medicină Constantin Caracaș.

Alexandru Odobescu a avut parte de o educație aleasă încă din copilărie, fiind elevul institutorului Barzotescu. La 10 ani a devenit elev al Colegiului "Sf. Sava", în urma reușitei cu calificativul *excelent* la examenul susținut în fața lui Petrache Poenaru, urmașul lui Gheorghe Lazăr. În noiembrie 1850, a plecat la Paris, la College de France, pentru a-și continua studiile, devenind elevul lui Alfred Dumesnil, ginerele lui Jules Michelet. S-a aplecat în mod deosebit spre arheologie, literatura greacă și latină. În 1853, la 13 decembrie, și-a

susținut bacalaureatul în litere. Tot în Franța, s-a înscris la Facultatea de Litere de la Sorbona, dar n-a terminat-o, pentru că nu s-a prezentat la examenul de licență.

Pe 14 februarie 1851, a înființat, împreună cu alți studenți români din Franța, societatea politică și culturală "Junimea Românească". În publicația Societății, "Junimea română", a publicat articolul "Muncitorul român". În aceeași revistă, i-a apărut și "Idei asupra progresului societății".

În 1855, și-a început bogata și impresionanta carieră de funcționar public, fiind numit șef de masă la Postelnicie, apoi procuror la Curtea de apel din București și funcționar la Ministerul cultelor. În 1857, a fost numit șef al biroului francez, la Secretariatul de stat, loc în care l-a cunoscut pe Grigore Alexandrescu. La 12 februarie 1859, a fost numit procuror la secția a II-a a Curții de Apel.

La 22 septembrie 1860, din însărcinarea ministrului cultelor și instrucțiunii publice, a format împreună cu A.T. Laurian, I. Maiorescu, I. Brăteanu, P. Cernatescu, Florian Aaron și I. Eliade, o Comisie de adunare a materialelor pentru formarea unei istorii naționale.

La 1 februarie 1862, a fost numit, de către Alexandru Ioan Cuza, în funcția de director în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru departamentul Valahiei.

Și-a continuat strălucita carieră, devenind Ministru al Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe 31 iulie. Apoi, pe 17 august, a fost desemnat ministru ad-interim la Ministerul Treburilor Străine, iar pe 12 octombrie a demisionat din funcția de Ministru al Cultelor și

Instrucțiunii Publice. La 25 noiembrie 1864, prin decretul nr. 1649 semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, Odobescu a fost numit, alături de V. A. Urechia, Laurian și Mavros, membru al Comitetului Arheologic din România. La 10 septembrie 1870, la propunerea lui Al. Papiu-Ilarian, a fost ales membru al Societății Academice Române. În 1874, a preluat conducerea Teatrului Național din București. În octombrie 1874, ministrul Instrucțiunii, Titu Maiorescu, cel care inițiasse la Universitatea din București o serie de cursuri speciale, neprevăzute până atunci în programa de învățământ, l-a invitat pe Al. Odobescu să susțină cursul de arheologie.

Continuându-și și activitatea didactică, a ținut 60 de prelegeri dintr-un curs de antichități orientale în 1878 și 1879.

În mai 23 mai 1879, împreună cu membrii Societății Academice, Alexandru Odobescu a luat parte la înființarea, ca instituție de stat, a Academiei Române. În martie 1885, a demisionat din diplomație și a revenit la București.

Dar, munca susținută, efortul depus pentru îndeplinirea multelor obligații, pe care noi doar îl putem bănuși, și-au pus amprenta pe starea sa de sănătate. În 1889, s-a văzut obligat să se "retragă din viața publică", pentru a preda lecții de istorie la Liceul particular "Sf. Gheorghe", condus de Anghel Demetrescu. În octombrie, dedicat fiind carierei didactice, a devenit directorul Școlii Normale Superioare, publicând și manuale școlare, printre care și unul de gramatică.

În semn de recunoaștere a meritelor sale, de-a lungul vieții i s-au oferit diferite distincții. În 1876, pe 28 februarie, i s-a conferit medalia "Bene merenti", iar în 1877, pe 15 septembrie, i s-a acordat premiul "Năsturel" pentru lucrarea recent apărută, "Istoria arheologiei". În 1878, pe 3 martie, a primit Ordinul "Steaua României" în grad de ofițer, iar pe 3 iulie i s-a decernat ordinul rusesc "Sf. Stanislav".

Mai târziu, în 1883, a fost distins pentru întreaga activitate la legația din Paris, cu gradul de comandor al Ordinului "Steaua României". →

MIHAI ȘTIRBU

Primele sale încercări literare sunt din perioada Colegiului "Sf. Sava" ("Mihai Viteazul, înfățișare dramatică în trei părți"). Dar, a rămas în literatură ca un scriitor de primă mână, mai ales prin "Scene istorice din cronicile românești" - "Mihnea Vodă cel Rău", "Doamna Chiajna", și pentru "Pseudo-cynegeticos" ("Fals tratat de vânătoare" sau "Falș tractat de vânătorie"). Această ultimă scriere a apărut din întâmplare, atunci când prietenul său - C.C. Cornescu, l-a rugat să-i prefăceze un manual de specialitate. În 1852, a publicat, fără a semna, în "Calendarul popular", editat de C.A. Rosetti și Winterhalder, fragmentul istoric "Fecioara din Orleans". Despre eseu "Pseudokynegetikos", George Călinescu afirma, original și ironic poate, că este un text în care autorul "bate câmpii cu grație". Cartea cuprinde considerații estetice și descrierea a trei opere de artă cu subiecte cinegetice, un basm ("Povestea lui Făt Frumos împărat cu noroc la vânat"), dar și un fragment autobiografic în care autorul își amintește despre o vânătoare de dropii în Bărăgan, pasăre dispărută de pe teritoriul României în urma vânării ei sălbatice.

Alexandru Odobescu a tradus treisprezece poezii ale lui Horațiu, primul cânt al "Iliadei", primul cânt al "Odiseei" și primul cânt al "Georgicelor" lui Virgiliu. În 1855, a publicat poezia "Oda României", în revista "România literară", din Iași. În septembrie, tot "România literară" i-a publicat studiul "Despre satira latină", o demonstrație de erudiție rară în acele vremuri. Aceeași publicație i-a tipărit și poezia "Întoarcerea în țară pe Dunăre". Revista "Românul" i-a publicat în foileton nuvela istorică "Mihnea-Voda cel Rău", în octombrie 1857. Aceeași nuvelă a apărut și în volumul "Scene istorice din cronicile Țării Românești - Mihnea-Vodă cel rău (1508-1510)". Anul 1860 a fost al publicării nuvelei istorice "Doamna Chiajna" în "Revista Carpaților", dar nuvela a apărut și în volumul: "Scene istorice din cronicile românești: Mihea Vodă cel Rău; Doamna Chiajna". În aprilie 1861, a publicat studii de folclor despre "Cântecele populare ale Europei răsăritene, mai ales în raport cu țara, istoria și datinile românilor; Răsunete ale Pindului în Carpați". În 1862, i-a

apărut în "Revista română" "Câteva ore la Snagov - un "fals jurnal de călătorie", iar în 1875, i-au apărut basmele "Jupân Rănică Vulpoi și Tigru păcălit".

În 1866, s-a implicat în căutările relicvelor antice, începând săpăturile arheologice din Pietroasa, județul Buzău. Cu "Tezaurul de la Pietroasa" a plecat în următorul an la Paris, pentru a definitiva pavilionul românesc din cadrul Expoziției universale.

Și-a continuat demersul pentru descoperirea așezămintelor antice din țară, prin publicarea în iulie 1871 a unor cercetări întreprinse mai înainte. A început cu "Notițe despre localitățile însemnate prin rămășițe antice în districtul Dorohoi", tipărită mai întâi în "Monitorul oficial", apoi preluată de "Trompeta Carpaților" și "Românul".

În iunie 1874, i-a apărut "Pseudo-cynegeticos", una dintre principalele sale scrieri. Tot în 1874, a editat "Regulamentul asupra explorărilor și cumpărărilor de obiecte antice", promulgat sub forma unui decret (nr. 736) la 10 aprilie. În 1877, sub îngrijirea lui Alexandru Odobescu, a apărut volumul "Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul", de Nicolae Bălcescu (fragmente din lucrare mai apăruseră, tot sub îngrijirea lui Odobescu, între 1861-1863 în "Revista Română"). În 1887, a publicat volumul "Zece basme mitologice" (prelucrate după "Tales of Ancient Greece" de G.W. Cox).

BIBLIOGRAFIE

- adevarul.ro 9 ianuarie 2011, *Viețile scriitorilor români* - "De ce s-a sinucis Alexandru Odobescu";
- <http://www.titudorancea.ro> "Biografie Alexandru Odobescu";
- enciclopedia liberă "Alexandru Odobescu";
- <http://istoriiregiasite.wordpress.com> 24 noiembrie 2012, "Alexandru Odobescu: Supradoză de morfină";
- <http://www.historia.ro> "De ce s-a sinucis Alexandru Odobescu" Autor: Doinel Tronaru;
- Artline.ro 10.07.2012, "Literatura Româna - Alexandru Odobescu";
- <http://www.stelian-tanase.ro> 10 noiembrie 2013 "Odobescu – o sinucidere cu morfină";
- jurnalul național 07.06.2004 "Câteodată, adevărul poate ucide", Cristian Petru;
- Ziarul de gardă, "O nouă istorie pe placul tuturor", articol publicat de Mircea Merticariu.

Poemul rădăcinilor adânci

Domnul meu de prea târziu,
De dorești, doresc să-ți fiu
Pas șăgalnic și tiptil
De nedumerit copil,
Treaptă, cumpănă și har,
Tainic cântec în zadar.
La portița Raiului,
Lângă Piatra Craiului,
Rug aș fi, înmiresmare,
Lacrimă în ajunare.
Poruncește ce să-ți fiu
În amurgul străveziu...
Să-ți fiu strajă-n lumi, iubite,
Luminii neirosite...
Domnul meu de prea curând,
Rostuiește-mi să-ți fiu crâng,
Ochiul drept și ochiul stâng,
Să-ți fiu strigăt de cucoare,
Ori Tabor în larg de mare,
Luminiș în înserare...

De din dor de dumneata,
Voi fi inimă de stea,
De mă chemi, fi-voi livadă,
Cu împărguită roadă,
Care blând ți-o porunci
Să mă vezi, să mă învii,
Să m-auzi, să mă cunoști,
De la șaptezeci de poști,
Să-mi fii șarpe și porâmb,
Ochiul drept și ochiul stâng,
Să-mi fii zâmbet și suspin
Sabie de heruvim,
Aripă de serafim.
Fii-mi, tu, mare! Fii-mi, tu, cer!
Veșnicie-n efemer,
Vreme-n timp, iubite-mi fii,
Să mă-nveți a tot muri,
Tot sporind din a iubi,
Pân' ce-o crește, printre ploii,
Pruncul visului din noi.

MIHAELA MALEA STROE

Eseistul

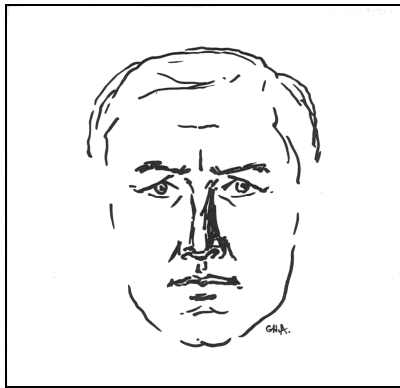
Opera de prozator, muzician, critic de artă, estetician, critic, teoretician și istoric literar, prin care Mihail Diaconescu s-a impus, a fost puternic influențată de perioada în care a lucrat ca redactor șef la revista *Argeș*. Între anii 1966-1969, Mihail Diaconescu a semnat în această revistă proză, cronici literare, eseuri de istorie literară, articole și reportaje.

În numărul din aprilie al revistei *Luceafărul*, în anul 1976, Mihail Diaconescu publică eseu *Exigențele romanului istoric*. Acesta este începutul colaborării sale cu fragmente de proză, articole și eseuri la această revistă. Dar adevărata sa muncă de eseist este concretizată prin apariția volumului *Istorie și valori*. Unul dintre subcapitolele volumului se intitulează „România – țară sfântă”. În acest eseu, Mihail Diaconescu argumentează că spațiul dacic a fost un izvor nesecat de figuri mitice și religioase încă din perioada în care locuitorii acestui pământ erau numiți hiperboreeni.

Spre finalul volumului *Istorie și valori*, autorul include o serie de scurte eseuri care conturează datele fenomenologiei sale epice. Eseurile respective sunt grupate în secțiunea *Valori istorice și valori literare*.

Theodor Codreanu, care este nu numai un respectat savant eminescolog, ci și un critic literar de mare autoritate, un filosof al culturii și un eminent sociolog și politolog, rezumă astfel concepția diaconesciană despre fenomenologia narativă:

„Rezumând și simplificând conceptul fenomenologia narativă care se desfășoară ca în diorama eminesciană, Mihail Diaconescu crede că șase ar fi esențele ființei românești, care fac obiectul evocărilor epice în romanele sale construite ca niște parabole: 1. *spiritul eroic orientat spre rezistență și dăinuire în istorie, în condițiile confruntării cu imense forțe distructive externe și uneori interne, este trăsătura esențială a sufletului românesc*; 2. *Pasiunea creației și corelatul ei – puterea de sacrificiu. Spațiul mioritic se împlinește prin*

Portret de Gh. Adoc (tuș negru pe carton alb)

sfulețul manolitic; 3. *O stăruință a tragicului, căruia i se opune consecvent un optimism lucid temperat de prudență (...)*; 4. *Cultul vechimii, care duce la paradoxul inovației în sensul că unele din reformele îndrăznețe din câmpul creației plastice sunt, de fapt, întoarceri la lumea tradițiilor, a esențelor ancestrale (...)*; 5. *Cultul omeniei, considerat valoare supremă, asociat cu un profund sentiment al naturii, ca semn al relației noastre indestructibile cu spațiul mioritic și cu spiritul locului – mirabilis spiritus loci*; 6. *Aspirația către solar. Apollo Hiperboreanul, remarcă autorul, venea în lumea grecească de undeva din Carpați.*”¹⁰

Un alt eseu important al lui Mihail Diaconescu este cel intitulat *Terra Mirrabilis*, care deschide volumul *Biserici și mănăstiri ortodoxe. Romania-Orthodox churches and monastires* (1998).

În acest eseu, Mihail Diaconescu analizează originalitatea artei noastre sacre, dar mai ales modul cum românii au ajuns, încă din cele mai vechi timpuri, la convingerea că trăiesc într-o Țară Sfântă.

Gazetarul

Mihail Diaconescu și-a început activitatea de publicist la revista *Gazeta literară*, în anul 1960. În respectiva revistă, în pagina 4, la rubrica „Recenzii”, Mihail

¹⁰ Theodor Codreanu, *Mihail Diaconescu – Fenomenologia epică a istoriei românești*, Editura AGER-Economistul, București, 2005, cap. „Către o fenomenologie epică națională”, pag. 68-69.

Diaconescu publică un articol dedicat primului volum din ediția Gala Galaction, *Opere alese*, București, 1959-1965, cu o introducere de Dumitru Micu. Acest articol este debutul publicistic al lui Mihail Diaconescu. Creația lui Gala Galaction îi era bine cunoscută încă din casa părinților de la Vulturești, unde opera epică și teologică a acestuia a fost atent comentată, ca de altfel și a altor scriitori, istorici, jurnaliști și folcloriști, care erau preoți sau teologi. Între aceștia, Nichifor Crainic era cel mai des amintit.

Mai târziu, în 1965, Mihail Diaconescu este angajat ca redactor la secția *Cultură* a cotidianului brașovean *Drum nou*. În această perioadă, a scris cronici literare, muzicale și de film, reportaje, articole pe teme folclorice etc. Împreună cu mai mulți scriitori brașoveni, îndeosebi cu amicul său, poetul, strălucitul prozator, dramaturgul, memorialistul și gazetarul Daniel Drăgan, una dintre cele mai importante personalități ale literaturii noastre în secolul al XX-lea, a întreprins eforturi deosebite pentru fondarea unei reviste de cultură la Brașov.

Aceste eforturi au fost continuate la Pitești și concretizate în anul 1966, prin apariția revistei *Argeș*, publicație cu profil social, cultural și literar. Mihail Diaconescu a fost primul ei redactor-șef (între iunie 1966 și decembrie 1969).

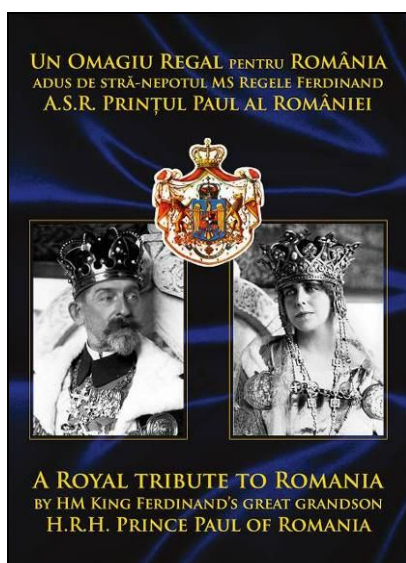
În paginile revistei au semnat poeți ca Tudor Arghezi, Valeriu Anania, Radu Cârnelci, Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Toma Biolan, Dan Rotaru, Elisabeta Novac, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Micu, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Gheorghe Tomozei etc.; prozatori ca Vasile Andru, Tudor Mușatescu, Ion Lăncrăjan, Marin Ioniță, Mircea Radu Iacoban, Paul Anghel, Eugen Barbu și mulți alții.

Mihail Diaconescu a semnat, și el, diverse articole, reportaje și eseuri. A publicat, de asemenea, un număr mare de note nesemnate.

MONICA DUȘAN

* Fragment din volumul în pregătire *Simbolic, metafizic și monumental în proza lui Mihail Diaconescu*

DEVENIREA ÎNTRU ISTORIE

"Bine știm că și cuvintele trebuie să fie ca banii, spunea Sfântul Simion Ștefan, mitropolitul, că banii aceia sunt buni carii umblă în toate țările; așa și cuvintele, acelea sunt bune, carele le înțeleg toți."

Volumul "Un Omagiu Regal pentru România Adus de Stră-Nepotul MS Regele Ferdinand, A.S.R. Prințul Paul al României" poate fi circumscris semnificațiilor afirmației de mai sus, pentru că el circulă în cei doi ani de la apariție, în primul rând în țară, dar și în lume, având în vedere că un exemplar a ajuns la fiecare familie regală din lume, iar textul este bilingv, și în română și în engleză. Cuvintele acestei cărți circulă pentru a fi înțelese în semnificațiile lor profunde.

Cartea își caută nu doar cititorul, ci e și restituire a istoriei devenirii noastre sub semnul regalității. Toate documentele, scrisorile, fotografiile, obiectele prezentate în carte fac parte acum din colecția privată a A.S.R. Prințul Paul al României.

Iar cartea cuprinde în cele 326 pagini ale sale, peste 600 de fotografii alb-negru și color din arhiva personală a Reginei Maria, a lui Carol al II-lea, a Principelui Nicolae, a Prințului Carol Mircea și a Prințului Paul, documente și scrisori originale, unele inedite, și fotografii ale unor obiecte personale ale Regelui Carol al II-lea și ale Principelui Nicolae".

Toate realizate în condiții grafice de ținută... regală.

Este, în fapt, un prim volum, care ilustrează perioada 1866-1940, rezultatul a mai bine de cinci ani de cercetare, documentare, redactare, urmând ca volumul al II-lea să aducă istoria monarhiei românești până în actualitate.

"Consider, declara Prințul Paul de România, că mi-am luat un angajament atunci când am scris această carte. Am moștenit arhivele regale și am considerat că este de datoria mea să le protejiez. Însă, în momentul în care s-a născut fiul nostru, perspectivele s-au schimbat, și am realizat că este de datoria mea să împărtășesc această istorie cu poporul român și mai ales cu tinerii. Cred că volumul se va dovedi cu adevărat folositor, pentru că prezintă România sub o nouă lumină, mai caldă, mai profundă, lucru benefic pentru imaginea țării noastre la nivel mondial".

Din acest sentiment al datoriei morale a apărut această carte, care reînscris în paradigma istoriei, o poziție, plecând de la document, de la arhivă, oferind, cum remarcă în *cuvântul prefațator* Alex Mihai Stoescu, o perspectivă lăudabilă a obiectivității în abordarea particulară a existenței istorice a celor două linii dinastice, confirmate oficial și prin Justiție, și care permite o viziune nouă asupra Regalității române".

În aparență doar omagiu, cartea este însă și polemică, ea așează dezordinea lumii în ordinea istoriei. Ea pune în armonie integralizatoare, prin „triumfările și înfrângerile lor” (P.1) rolul celor care au ilustrat regalitatea în România mai bine de opt decenii.

Datele istoriei, acceptate sau respinse ori contestate, cu și fără argumente, cu și fără respect față de adevăr, abil manipulate ideologic, au

Prințesa Lina, prințul Paul, Nicolae Băciuț, la Sighișoara, 7 mai 2014

creat confuzie în privința istoriei regalității în România.

Într-un efort al sintezei, această lucrare familiarizează cititorul cu parcursul unui drum, deschis de regele Carol I, cel care a pus bazele statului român modern, într-o lungă domnie de 48 d ani, și care s-a condus după deviza „Nimic pentru mine, totul pentru țara mea”. În același timp, cartea oferă și o imagine asupra familiei regale, asupra dimensiunii culturale a acesteia, având în vedere preocupările literare ale reginei Elisabeta, rămasă în conștiința publică literară drept Carmen Sylva. Preocupări în care a antrenat-o și pe viitoare regină Maria, soția regelui Ferdinand I, Întregitorul, cel care i-a urmat la tron regelui Carol I din 1914 până în 1927.

De altfel, regina Maria, cea care la 17 ani devine soția regelui Ferdinand, are parte de o prezentare generoasă și călduroasă, care-i scoate în evidență multiplele ei calități. Considerațiile legate de viața intimă, de popularitatea ei, de firescul ei existențial nu fac decât să consolideze personalitatea puternică a acesteia, până la sugestia unui ascendent asupra regelui Ferdinand, în privința autorității statale.

Cartea aduce lămuriri legate și de relația Prințului Moștenitor Carol cu aristocrata Ioana Valentina Lambrino, de căsătoria lor scurtă, urmată de „anularea ilegală a căsătoriei” lor, desfacere a căsătoriei pe care, spre sfârșitul vieții, regina Maria mărturisește că a regretat-o. Însăși relația dintre cei doi, regina mamă și fiul ei, e reconsiderată, prin publicarea unui fragment dintr-o ultimă scrisoare din 1938, cu puțin timp înaintea morții sale.

Veritabil album, lucrarea ASR Prințul Paul pune în valoare un însemnat număr de fotografii ale Reginei Maria și ale rudelor sale din familiile regale europene. E un element forte, o istorie în imagini, confirmând o binecunoscută afirmație: *o imagine face cât o mie de cuvinte*.

Regele Carol al II-lea, „primul monarh român adevărat”, cel care a fost pe tronul României între 1930 și 1940, este privit în dimensiunea a ceea ce, precizează autorul cărții, mulți istorici consideră „perioada de aur” a României, consecință a determinării și vizionarismului →

NICOLAE BĂCIUȚ

regelui, atât din punct de vedere economic, cât și cultural și diplomatic. Acest capitol completează argumentele în favoarea mariajului dintre regele Carol al II-lea și Zizi Lambrino, cu detalii legate de circumstanțele anulării civile a mariajului dintre cei doi. Din relația lor s-a născut în 1920 Carol Mircea Grigore, tatăl ASR Prințul Paul.

Biografia regelui Carol al II-lea e urmărită și după ce acesta a fost forțat să părăsească țara, în 1940, până la moartea sa, în 1953, în Portugalia. Dar ea e văzută și prin prisma consecințelor ei, recunoașterea prințului Carol Mircea ca fiu legitim al regelui Carol al II-lea, fără contestarea atunci a acestui drept de către celălalt fiu, regele Mihai I.

Completarea și a acestui capitol biografic cu imagini fotografice sporește în frumusețe lucrarea.

Pagini sunt dedicate și Prințului Nicolae, prințesei Elisabeta, prințesei Maria, prințesei Ileana, prințesei Ioana, prințesei Elena, Prințesei Elena Lupescu, prințului Carol Mircea Grigore, o galerie impresionată de portrete regale, care se încheie, firește, cu un (auto)portret al ASR prințul Paul al României, bogat ilustrat cu fotografii ale familiei Alteței Sale.

Volumul așează istoria regalității din țara noastră într-un nou orizont, prin forța documentului și fervoarea expunerii. Nimeni nu poate să fie scos din istorie, chiar dacă se spune că unii fac istoria, iar alții o scriu.

Cartea e, totodată, un mod de tezaurizare a unui timp și a unui răstimp istoric, pune în unitate istoria și în coerență adevărul. E mărturie și mărturisire.

E deopotrivă document și manual de istorie, dar e și povestea unor destine care și-au înscris biografiile lor pe traseul destinului neamului nostru, aparținând acestuia, cu bune și cu rele.

E o carte necesară, pentru că ea vine după o lungă perioadă de tăceri și mistificări să vorbească despre noi, despre sentimentul românesc al ființei, așa cum el a fost asumat la răscruce de drumuri sau de vânturi, dacă vreți, de opțiunea monarhică.

Pentru autor, ASR Prințul Paul, această carte e un triumf, o necesară reinscriere existențială, atât spiritual, cât și geografic.

A înțelege istoria de lângă noi

Editura *Curtea Veche Publishing* din București a publicat un foarte interesant volum de convorbiri cu Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României.

Autorul său este istoricul Filip Lucian Iorga, de altfel unul din foarte activii tineri actori ai vieții intelectuale românești. Spun *activ*, întrucât domnul Iorga a înțeles necesitatea responsabilității intelectualului în spațiul public. Responsabilitatea *de a da în vileag* ceea ce nu se vede, valorile care există printre noi, dar pe care nu mai reușim să le vedem.

Istoric fiind, domnul Filip Lucian Iorga, prin analizele adânci și profunde pe care le-a făcut asupra istoriei până în momentul de față, nu ezită să se confrunte și cu prezentul, care, fără discuție, devine istoria de lângă noi. Cu alte cuvinte, înțelegerea istorică de care dispune, viziunea pe care a dobândit-o asupra sensului și logicii istoriei, îi permit cu ușurință să surprindă personajele cheie ale lumii contemporane, în special ale societății românești, care încep să domine într-un mod discret, prin acțiuni principiale.

Aceste lucruri ne sunt dovedite de volumul său de convorbiri cu Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României, cu titlul *Drumul către casă*. O adevărată metaforă emoțională, care, prin conținutul ei, dezvoltă destinul și parcursul unui om, care, venit din *colțuri îndepărtate ale lumii*, a ajuns în punctul întâlnirii cu rădăcinile sale românești.

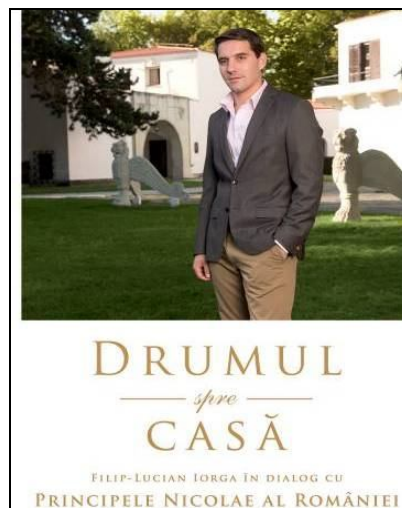
Meritul domnului Filip Lucian Iorga este acela de a aduce la lumină portretul unui tânăr membru al Familiei Regale a României, care prin viziunea datorată educației din Occident și prin rolul său ar putea să o dinamizeze în viitor.

Autorul știe cum să îl atragă pe Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României într-un dialog netruat al confesiunilor și ideilor. Întrebările pe care Filip Lucian Iorga le-a formulat într-o manieră inteligentă și secevențială, l-au determinat pe tânărul Principe să își facă cunoscută în primul rând chiar identitatea sa interioară.

Parcurgând paginile acestei cărți, avem de-a face cu un dialog dinamic, bazat pe o simplitate a limbajului, ceea ce, nouă, cititorilor, ne facilitează posibilitatea de a descoperi în persoana Principelui Nicolae, un om complet, un om cu un parcurs în primul rând spiritual, din care a învățat să se hrănească pentru a evolua.

Această carte de convorbiri scoate la iveală o personalitate regală care, în ciuda tinereții sale, deja spune totul prin atitudinea convingătoare, prin soluțiile pe care este capabil să le dea, prin maturitatea sa intelectuală și spirituală, dar mai ales prin iubirea pe care o manifestă față identitatea românească și ortodoxă.

Pe de altă parte, eu aș îndrăzni să spun că

demersul domnului Filip Lucian Iorga era mai mult decât necesar, întrucât generației actuale îi lipsesc modelele veritabile, autentice. Iar *Drumul spre casă* oferă acestei generații un punct de reper fundamental în persoana Principelui Nicolae al României, care, după cum am mai încercat să specific, ca urmare a *feliilor vieții* pe care deja le-a gustat, vine cu o viziune proprie și vie asupra lumii și naturii umane.

Cartea fascinează tocmai pentru că nu este un cumul de mărturii ideologizante, ci dimpotrivă, o colecție de discuții cu accente ludice, insistându-se pe diferite aspecte fundamentale ce au legătură cu Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României: pasiunea sa pentru fotbal, relația strânsă pe care a avut-o cu bunicul său, Regele Mihai I, prima călătorie pe care a făcut-o în România în 1992, personalitatea tatălui său Robin Medforth-Mills, important funcționar al Națiunilor Unite sau amintiri legate de școala din Durham, Anglia, unde a studiat.

Citind această carte nu pot să nu remarc și excelenta prefață realizată de Alteța Sa Regală Prințesa Moștenitoare Margareta a României, care îl descrie pe principele Nicolae într-o lumină deosebit de convingătoare și amănunțită, spunând la un moment dat că *Principele Nicolae a fost un copil și un adolescent foarte activ, dinamic și independent. Un tânăr sportiv, cu energie debordantă, dar, în același timp, o fire introvertită, cu o inteligență profundă.*

Personal, întotdeauna am avut o foarte mare afinitate pentru jurnale personale, convorbiri, pentru acele cărți care caută să ne prezinte portrete de viață, și care, prin puterea mesajului, au menirea de a picta în inimile noastre.

Iar *Drumul spre casă* tocmai această putere a mesajului o are, datorită dialogului deschis dintre Filip Lucian Iorga și Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României. De aceea, invit cititorii să se aplece asupra acestei cărți în vederea unei mai bune înțelegeri a istoriei de lângă noi.

TUDOR PETCU

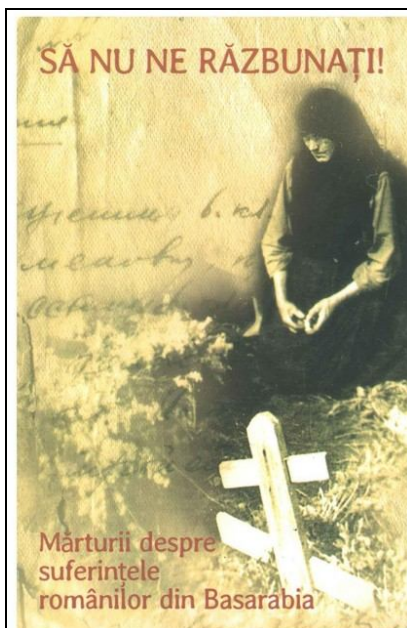

Să nu ne răzbunați!

*Mărturii despre suferințele
românilor din Basarabia,
culese, adunate și adnotate de
Monahul Moise*

Cartea aceasta ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Și asta pentru că nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința, tentația și ispita omului contemporan, spune Sfântul Paisie Aghioritul, e de a dobândi totul fără jertfă, așa încât și noi, creștinii, am dori să ne mântuim fără să ne nevoim, ceea ce este, de fapt, imposibil. Așa stând lucrurile, cartea de față e un memento, o aducere aminte a vremurilor extraordinare și teribile în care cei ce au vrut să se mântuie au avut foarte mult de suferit, adică atunci când statul român, comunist și ateu, folosindu-se de instituții diabolice și draconice precum Securitatea și închisoarea, i-a chinuit pe cei mai buni creștini, aflați atunci printre noi; căci „comunismul a umplut cerul de Sfinți – zicea Părintele Arsenie Papacioc. De aceea, dacă ar fi să cunoască cineva pe toți din neamul nostru care au trecut pragul sfințeniei în prigoana comunistă, ar veni la cuvintele rostite în veacul al XVII-lea de sfântul Mitropolit Dosoftei al Moldovei: „dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți, dară nu s-au căutat!”...

În cartea sa, "Să nu ne răzbunați! Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia", Părintele Moise Iorgovan pune accentul pe partea spirituală a istoriei recente a românilor. Ca urmare a constituirii unei adevărate arhive video cu interviurile și mărturiile foștilor deținuți politici, viziunea inițială, a unui Pateric cu figuri și întâmplări deosebite din temnițele comuniste s-a modificat, astfel încât cititorul se poate acum bucura de o primă apariție din seria Să nu ne răzbunați!, sub acest titlu vor fi reunite cărți cu mărturii și dvd-uri cu filme documentare. Acest prim volum ne pune în față drama celei mai pătimite părți a pământului românesc, Basarabia. Volumul de față prezintă "mărturii despre suferințele sfinților din Basarabia", îndurate odată cu deportările în Siberia, adevăruri zguduitoare, pe care regimul comunist și-a dat toată străduința să le șteargă

din istorie. Cartea conține un dvd cu filmele: Deportările în Siberia, Deținuții politici din Basarabia, Foamea din Basarabia (1946-1947). DVD-ul a fost realizat cu sprijinul acordat de Fundația „Sfinții închisorilor” și Fundația „Părintele Arsenie Boca”

Așadar, „Să nu ne răzbunați!” este îndemnul creștin care ne amintește de ultimele zile din viața mărturisitorului Mircea Vulcănescu în temnița rece a Aiudului. Dar este și un motto pentru seria de carte lansată de către Părintele Moise Iorgovan de la Mănăstirea Oașa din județul Alba. Autorul a ales această afirmație pentru a-și denumi seria care lansează mai multe volume dedicate suferințelor românilor sub teroarea comunistă. Iar primul volum, ce poartă titlul „Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia”, este apărut cu binecuvântarea Î.P.S. Irineu - Arhiepiscopul Alba Iuliei, la Editura Reîntregirea din Alba Iulia, în 2012. Volumul conține transcriptul unor înregistrări video făcute unor supraviețuitori ai gulagului sovietic, în care povestesc despre viața românilor basarabeni înainte și după venirea trupelor sovietice, deportare, suferințe, neajunsurile traiului în condițiile impuse de regimul de ocupație etc.

De remarcat este faptul că toți intervievații își încep depănarea amintirilor cu frumusețile copilăriei, cu universul idilic al satului basarabean interbelic, din care nu ezită să spicuim: „Cea mai mare bogăție era pământul - nu banii, nu aurul, ci pământul. Dacă omul avea pământ, nu murea de foame, și după cum muncea, așa trăia. Și oamenii

munceau din greu, iar Dumnezeu îi binecuvânta cu de toate. Nu aflai gospodari să nu aibă în casă belșug de grâu, porumb, fasole, ouă, brânză, lapte și dulceturi. Și atât erau de îndestulați, încât în Sâmbăta morților, când venea vremea să dea de pomană la vreun sărac, ca să fie mai primit, n-aveau cui da, că toți trăiau bine. Oamenii se temeau de Dumnezeu și de păcat și știau că tot răul aduce pedeapsă de sus, de aceea fiecare se silea să facă bine... La biserică venea tot satul. Rar care nu veneau și încă nici la aceia nu le lipsea frica de Dumnezeu. De asta nici nu era printre gospodari hoție, beție sau desfrâu. Când cineva fura sau se îmbăta era lucru rar. Acela era rușinea satului și toți îl știau. Hoții mai ales trăgeau multă rușine. Li se puneau de gât o tablă pe care scria: «Să nu faceți ca mine, ca să nu ajungeți ca mine», și cu tabla asta de gât erau purtați cu căruța pe toate ulițele. Se mai întâmpla și așa, că nu-i pădure fără uscături“. Acest univers avea să fie fracturat de venirea sovieticilor. Ce a urmat? Întâi au fost luați acei intelectuali și mai-mari ai satului care refuzau să colaboreze cu ocupanții. Mai apoi, după 1944, când sovieticii au revenit, pentru colectivizarea forțată a fost provocată foamea din anul 1946. Oamenii mureau de foame, își vindeau bunurile pentru un pumn de grâu și tăiau animalele din curte, încât ajungeau să ceară intrarea în colhoz. Și parcă nu era îndeajuns pentru asupritor. Cei care refuzau colectivizarea erau deportați. Familii întregi, inclusiv copii de toate vârstele și bătrâni, erau luate de acasă, obligate să-și lase tot avutul, încărcate în vagoane de animale și transportate în condiții insalubre, fără mâncare și apă. Imaginea este terifiantă pentru cei de azi, dar așa s-a întâmplat. Iar acești năpăstuiți au fost trimiși la muncă forțată în îndepărtata Rusie, obligați să se adapteze la traiul impus. Însă, gospodari fiind, românii basarabeni au supraviețuit, astfel încât unii chiar s-au întors la baștina lor.

Cu alte cuvinte, mărturiile din acest volum sunt cutremurătoare, pentru că reflectă realitățile trăite, istorie autentică care nu poate fi contrazisă și nici comparată. Aceste izvoare sunt frânturi din istoria tragică a poporului român din Basarabia, din care →

STELIAN GOMBOȘ

trebuie să luăm aminte și să nu uităm. Se spune că trebuie să iertăm, dar să nu uităm, pentru că dacă uităm riscăm să ne pierdem trecutul și chiar identitatea. Iar volumul alcătuit de monahul Moise este un exemplu autentic al tragediei poporului român de peste Prut.

Dintre toate relatările despre închisori, din toată investigația psihologică a atâtor autori, toți înzestrați cu duhul mărturisitor, cartea aceasta (alături de cea a lui Ioan Ianolide și de cea despre Valeriu Gafencu – și el basarabean) este una dintre cele mai duhovnicești, una dintre cele mai pătrunzătoare, „cea mai în măsură să înțeleagă împreună cu toți sfinții ce este lățimea și lungimea, adâncimea și înălțimea, să cunoască iubirea lui Iisus Hristos cea mai presus de cunoaștere și să se umple de toată plinătatea lui Dumnezeu (cf.3, 18–19).”

Afirmațiile Părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa, de pildă, făcute în „Cuvântul său introductiv” din cartea „Întorcerea la Hristos” a lui Ioan Ianolide, se potrivesc foarte bine și aici, căci, „dacă ai îndoieli asupra mântuirii, asupra jertfei sau asupra biruirii vrășmașului văzut și nevăzut prin puterea credinței și a rugăciunii, dacă te îndoiești de iubirea lui Iisus Hristos și de eficiența pocăinței, această carte, acest document duhovnicesc, te va convinge” și are multă dreptate, căci eroii lucrării acesteia și ai închisorilor comuniste și politice în general au căutat, în primul rând, să-și pună în ordine propriile vieți, să înțeleagă și să trăiască experiența comunitară din Biserica primară, să-și șlefuiască încet, dar sigur, caracterul pentru iubire, jertfă, bunătate și trăirea dragostei comunitare” și asta pentru că toți acești mucenici contemporani ai veacului al XX-lea „locuind în aceeași celulă, au încercat să facă din spațiul ei o biserică a lui Iisus Hristos, dincolo de toate ispitele, piedicile și poticnelile inerente conviețuirii multora la un loc, într-un spațiu impropriu, mizer și insalubru!...”

Și până la urmă, lucrarea cu pricina dezvăluie cititorilor „treptele descoperite de Duhul lui Dumnezeu acestor tineri neștiutori (la început), dar dorind arzător după Dumnezeu: mai întâi, ei constată că omul este mereu atacat de duhurile rele, dar că omul are puterea să le primească ori

să le respingă dintru început sau mai târziu, fiindcă aceste duhuri rele îl războiesc pe om, dar cineva care are trezvie poate cunoaște stadiile atacurilor și poate lupta împotriva lor, chiar dacă lupta este complexă și de durată, însă nu imposibilă. Dacă cineva nu este determinat să oprească gândul rău de la început, acesta pătrunde în mintea lui și-i argumentează că nu este chiar atât de rău. Dacă omul acceptă și acest stadiu, gândul devine poftă și-i hrănește mintea, imaginația și simțurile. Până aici fiind războiul nevăzut” – iată școala Filocaliei și a Spiritualității Răsăritene autentice, pe care acești cultivatori ai Duhului și stăruitori într-ale Rugăciunii și Așteptării au învățat-o acolo unde te așteptai probabil cel mai puțin, adică în temnițele „cruciadei roșii”!...

Cu alte cuvinte, deprinderea persoanei în lupta duhovnicească, parcurgând toate treptele așteptării creștine, în cadrul războiului nevăzut și văzut în care au fost angrenați acești slujitori ai lui Iisus Hristos și iubitori ai aproapei, duce la o asemenea analiză ce „nu putea fi făcută de către acești tineri decât numai prin prezența Duhului Sfânt, Care i-a asistat pe toată durata vieții lor în închisoare”.

Drept pentru care „cititorul care se apleca asupra acestei cărți nu o va sfârși fără a fi măcar cutremurat, dacă nu întors spre credință, căci viața protagoniștilor ei constituie, la un loc, un model moral și o scară de suire spre cele înalte, o chemare stăruitoare de a ieși măcar pentru o vreme din mlaștina acestei vieți și de a urca spre Soarele Dreptății, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Iisus Hristos.

Prin urmare, lucrarea în sine este un complex, un tot grăitor, alcătuit dintr-un șir întreg de evenimente, fapte, momente cruciale, de-a dreptul existențiale și determinante pentru eroii cărții, care, deși s-a urmărit acest lucru, nu au fost niciodată victime, ci întotdeauna vor fi consemnați (alături de ceilalți), de către posteritatea ce trebuie să fie cât mai obiectivă, drept eroii credinței, purtătorii Duhului Celui Dumnezeiesc în iadul lumii acesteia pământești, din a doua jumătate a secolului al XX-lea!...

În încheiere, vreau să subliniez că lucrarea de față reprezintă meritul de necontestat al ierarhului locului, al editorilor de la Alba Iulia, al

Părintelui Moise Morgovan de la Mănăstirea Oașa – un om tânăr, care n-a trăit în acele timpuri, dar care toți au demonstrat importanța, rolul, locul și valoarea „Pro Memoriei” istoriei recente, a experienței ascetice și mistice, petrecută în locurile cele mai insuportabile și mai inumane, pentru cunoașterea Ortodoxiei, deci a Bisericii. Volumul de față, cu caracterul său pedagogic și chiar apologetic – misionar, ne reamintește și ne reliefează convingerea că fără comuniune, participare și jertfă, creștinismul este o simplă ideologie, lipsită de „Duh și de adevăr”.

Altfel spus, Biserica, care este o Instituție divino-umană vie și dinamică, nu reprezintă un muzeu de antichități, de piese istorice și artistice de valoare, ci constituie Muntele Schimbării noastre la față și al nașterii atâtor generații de oameni „din apă, Duh Sfânt și foc”, mulți dintre ei, iată, fiind chemați la a îmbrățișa „cununa muceniecii și, deci, a sfințeniei”. Așa încât, „un om, ca și un popor, atâta prețuiește, cât a înțeles din Evanghelie și cât poate să urmeze învățaturii lui Iisus” – după cum spunea Simion Mehedinți. Adoptând-o ca o concluzie, Părintele Moise recunoaște și mărturisește că „Oamenii prin care Duhul Sfânt luca cu putere, precum acești mărturisitori ai gulagului sovietic, vrednici de toată prețuirea, își așteaptă locul binemeritat în cinstirea și prețuirea noastră, fiind cele mai sigure modele pentru noi în vremurile acestea dominate de confuzii. Viața lor merită cunoscută, nu pentru slava lor pământească, ci ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atâtea rătăcirii, urmări ale îndepărtării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX-lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini”.

Așadar, cei alungați din turnurile babilonice pot bate la porțile cetății noului Ierusalim – cel bisericesc și ceresc ce „nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o, făclia ei fiind Mielul” (Apoc. 21, 23). Lucrarea aceasta, cu alte cuvinte, este una de referință în domeniul istoriei și a spiritualității autentice, care ar trebui să se afle la îndemâna tuturor celor ce cred că „Biserica este cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui”!...

Dumitru Ichim – 70

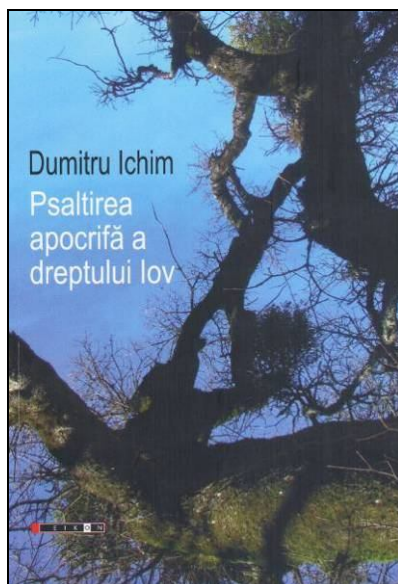
Iov, Omul lovit de Rău *

„Epidemia de ziduri continuă și toată populația globului a intrat în panică răspândindu-se vestea că, de fapt, mormântul era gol”

(Dumitru ICHIM)

Această carte de excepție a ajuns pe masa mea de lucru, grație directorului revistei **Credința ortodoxă**, revistă de cultură, atitudine și spiritualitate a Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, Ioan Enache, și nu ascund că mi-a stârnit, prin simbolistica titlului, interesul creștinului ce știe că nu poți să stăpânești Răul raportându-l la vreo vină anume, dar și curiozitatea criticului, de a vedea ce anume actualizează/ transfigurează preotul din Kitchener, Canada, din **Cartea lui Iov**. Ceea ce susținea proorocul Iezechiel (cap. 14, versetele 14 și 20) care laudându-i spiritul de dreptate („*Nae, Daniel și Iov, apoi aceștia, prin dreptatea lor, și-ar scăpa numai viața lor, zice Domnul Dumnezeu*” – V. 14) era convins că Iov nu s-ar salva decât pe el sau răbdarea în credință exemplificată în Epistola Sfântului Apostol Iacov : „*Iată, noi ferim pe cei ce au răbdat: ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul hărăzit lui de Domnul; că mult-milostiv este Domnul și îndurător*” (Cap. 5, V. 11). Desigur că poetul Dumitru Ichim figurează în **Psaltirea apocrifă ... un Iov, „pildă de suferință și îndelungată răbdare”**, dar și un Iov spirit/ simbol al dreptății divine și al nevinovăției, care a întâlnit „*răul ca Cealaltă față a lumii*”, Răul, lucrare a lui Satan, venit ca o fatalitate asupra robului „*fără prihană și drept și temător de Dumnezeu și care să se ferească de ce e rău*” (**Cartea lui Iov** (cap. 1, V.8).

Pentru psalmistul Dumitru Ichim, asemenea marilor poeți mistici de la David, la Juana de la Cruz, Eckhart, Iacob Böhme, Arghezi, Voiculescu, Blaga, Nichifor Crainic, Radu Gyr etc., dincolo de convingerea istorică, de limitele individualității și de dimensiunea etico-religioasă, poezia este în primul rând revelație, încât enigma Iov este transfigurată între vinovăție și nevinovăție, între căință și revoltă, între dreptate și nedreptate, sub efectul frazei intuitive: „**Domnul**

a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat”, care l-a salvat pe acest „*maestru prin excelență al Omenirii*” (Aubier – Montaigne) de la cădere. Revelația este prilejuită mai degrabă de spaimă decât de suferință, în spiritul: „*Din spusele unora și altora auzisem de Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut*” (42, 5). Preotul – poet ce slujește credincioșii din Kitchener are intuiția poetică a divinului, pentru care Dumnezeu nu se poate revela în calitatea sa de acțiune decât în Tot: „*Oare acesta să-mi fie ceasul?/ Și care mi-e paharul ce-o să-l beau?/ De azi noapte hiena/ îmi hă-hă-ie în față, în nas,/ și nimic din mine n-a mai rămas/ să nu-mi batjocorească:/ „Iată-l pe Iov/ ce s-a-ncrezut în Dumnezeu!/ De ce nu vine/ acum să-l mântuiască?"/ Smeritu-m-am foarte/ îmbrăcat în sac și cenușă/ și cu grumazul frânt;/ din rărunchi și străfundul inimii strig:/ „Părinte, nu mai pot,/ mă soarbe pustiuul,/ și vârtutea din duh/ nici aceasta nu este cu mine;/ mi-e frică, mi-e foame, / mi-e sete, mi-e frig./ Învește ciolanele mele/ cu pătura Ta de somn și pământ./ Facă-se voia Ta/ chiar dincolo de moarte/ că iubitul-Te-am foarte.”// Pe când se ruga/ Iov/ a văzut la răscruce/ pe Fiul Omului/ căzând prima oară sub cruce./ Închise ochii și, oftând, tot largul/ se prăbuși alături, în genunchi,/ apoi amândoi se ridicară/ să-nalțe peste lume/ catargul.”// (Iov – fratele Domnului, 41-42).*

Erudiția teologului, stilul biblic, când solemn, când smerit, permanent interogativ și meditativ și talentul

poetului cuprins de cele sacre păstrează inefabilul și paradoxul revoltelor lui Iov, dar mai ales enigma faptului că în cele din urmă Dumnezeu proclamă că nici unul din interlocutorii săi din **Cartea sfântă** „*nu a vorbit despre el, așa de drept, cum a vorbit robul Său, Iov*”. În psalmistul Dumitru Ichim locuiesc confortabil **poetul și misticul**, cel deal doilea ajutându-ne să-l cunoaștem pe primul. Dacă poetul este fascinat de nevoia de a-și comunica trăirea, supunerea față de o tradiție îndelungată a credinței din perspectiva căreia Dumnezeu guvernează Lumea, spre a-i controla dreptatea (după cunoscutul mecanism al greșelii și al răsplătirii), misticul refuză dorința de a se comunica pe sine în integralitate. Cele două voci au ca numitor comun în Eul psalmistului, **posedarea realului**, adică adeziunea activă cu Divinitatea, **realitatea realităților**, „*deoarece psalmul revelează omul atins de Dumnezeu și pe Dumnezeu înlăuntrul omului*” (v. Tâlhărind înfloritul luminii, pp. 20-23, **La ce v-ajută moartea mea, răspunse Iov**, pp. 27-29, **Spovedania lui Iov** pp. 30-33, **Psalmul 151 al lui Iov**, pp. 38-40, **Zidul plângerii**, pp. 43-45 etc.).

Creдем că poetul religios este „ales” nu numai *pentru a spune*, ci și *pentru a fi*. (v. Tâlhărind înfloritul luminii). Limbajul, cititorul va fi observat deja, se încarcă cu o subtextualitate sacră neobișnuită creațiilor profane și cu o reflexivitate de intensă coloratură gnostică, încât structurarea discursului capătă inflexiuni sacral-psalmodice, imprimând **Psaltirea apocrifă a dreptului Iov** o acută tensiune lirică, ce solicită capacitatea credinciosului de a intra în contact direct cu revelația însăși: „*Și se făcea/ că Fiul Omului/ s-a oprit în fața/ păcătosului Iov/ și mi-a grăit:/ „De ce te-ai îmbrăcat/ cu cactusul greșit?/ Haina se poartă/ cu spinii-n afară,/ că nu-s inimii țineri./ Numai Fiul Omului/ o va purta ca tine/ la ceasul cucutei de Vineri,/ cu țepii înverși, de prigoană.”// Simțeam/ necunoscutul înflorit/ de vișin alb în răsărituri line.../ Iar ultima vorbă mi-a spus/ privind spre coroană:/ „Așa se poartă/ dar să știi –/ e numai pentru Mine.”// ...și-a →*

PETRE ISACHI

dispărut Iisus./” (Visul lui Iov, pp.59-60). Psalmistul, un alter ego al fiecăruia dintre noi, dându-și seama de propria stare de ființă păcătoasă, își proiectează devenirea în aspirația de a fi creștin înfricoșat că l-a pierdut pe Dumnezeu (v. **Ispitirea lui Iov**, pp. 56-58, **Ia-mi, Doamne, umbra, zise Iov**, p. 68). De observat că nu poate exista un sens al idealității în absența ideii de păcat, nicio conștiință a păcatului în absența unei dimensiuni în raport cu care să poată fi definit acesta și nicio dimensiune în absența necesității de raportare la ea.

Iov, în viziunea lui Dumitru Ichim, păstrează misterul inocenței lui Adam, singura situație/ stare când individul era el însuși și specia, susținându-și nevinovăția. Se știe, inocența se pierde numai prin intermediul vinovăției. Depărtarea inexplicabilă a lui Dumnezeu, lupta sa cu Satan nu reprezintă pentru Iov prilejul de apărare a unui Dumnezeu bun, amenințat a posteriori de Rău (v. **Dumnezeu respinge arderea de tot a lui Iov**, 61-63). Probabil, trebuie să luăm în considerare ipoteza unui Dumnezeu rău, inaccesibil rațiunii, tiranic, care abandonează lumea atrocității, Locului său (v. **Cartea lui Iov**, Cap. 16 – Iov dovedește nevinovăția sa), pentru a observa/remarca realitatea indisociabilă de prezența răului. Așa s-ar explica de ce Satan, Adversarul divin, adversarul lui Iov/ Omului nu mai apare ca atare la sfârșit și este resorbit în misterul lui Dumnezeu. Părintele Dumitru Ichim se desparte, în mod firesc, de predecesori (Arghezi, Blaga, Rilke etc.) în transfigurarea angoasei credinciosului = reacție traumatică la neputință, „*stare sufletească originară*”, sentiment „*fără obiect*”. Pot fi distinse în scriitură două tipuri de angoasă (sau angoasa dublă, în terminologia lui Jaspers) coexistente în metafizica autorului **Psaltirea apocrifă...**: angoasa de așteptare și angoasa reală, în mod esențial și întotdeauna în relație cu un pericol: „*Întâi l-au părăsit dușmanii./ apoi prietenii./ Ultimul dintre cei trei/ parcă șovăia./ Să fi fost remușcare? Istov? Păreră de rău l-o fi-nvins?/ „Așteaptă-mă!” țipă femeia./ răgușită./ zăbavnicului ins./ Apoi către Iov:/ „Ți-am repetat de o mie de ori:/ ce mi-a rămas de spus e atât:/ De piciorul dumnezeului tău/ leagă-ți ștreangul de gât./ spânzurat,*

visătorule,/ ca un diamant.”/ Apoi bărbătește, cu mâna în sold./ îl cheamă șuierând/ pe amant./” (Nevasta lui Iov, p. 69). Poet al religiosului, Dumitru Ichim impune implicit prin **Psaltirea apocrifă ...** o pedagogie teologică, în sensul că realizarea individualității se realizează atunci când conștiința păcatului îi permite „*omului suferinței*” (v. **Iov profetește despre omul suferinței**, pp. 17-19) să se pună în relație cu Dumnezeu – Iubire, prin intermediul Dumnezeului – Om (v. **Povestea lui Iov în oglindă**, pp. 70-71).

Arhitectura **Psaltirei...**, armonizarea sacro-profană a părților: **I. Psaltirea apocrifă a dreptului Iov**, pp. 15-71, **II. Vinovat pentru aripi**, pp. 73-122, **III. Greierul din vatra lunii**, pp. 125-188, felul în care Dumnezeu însuflețește Lumea, care în cheie parabolică este spațiul epifaniei, al deschiderii harului divin, potențează ideea că poezia religioasă este pentru Dumitru Ichim, o deschidere și, în același timp, o închidere către Taină, în care Iov „însoțește generațiile” oferindu-le un itinerariu drept al unei convertirii la Divinitate, al de-creării și re-creării și care îl conduce pe creștin din întuneric spre lumină, adică dinspre rău/ păcat, spre trezire, dacă nu spre dragoste. Indiscutabil devenirea credinciosului nu poate fi pusă în act decât prin acțiunea libertății individuale. Credința este un act suprem de libertate: „*Zi pietrelor din cale să se prefacă-n pâine”/ insinuă ispitiților./ Iisus zâmbi spre ele./ trezindu-le din somnul greu./ și le schimbă în păsări./ „Nu doar cu pâine/ omul se hrănește./ ci-n primul rând din zborul/ când piatra-și înflorește/ aripile pierdute/ din nou spre Dumnezeu.”*” (Înaripatele pietre, p. 96). De observat că devenirea lui Iov permite prin analogie, configurarea personalității credinciosului. Alegerea îl scoate pe om din angoasă, dezvăluindu-i în profunzime ceea ce filosoful Kierkegaard numește „*hotărârea în existență*”, actul prin care devenim noi înșine, numai apropiindu-ne de Dumnezeu. Autorul **Psaltirei...** susține depășirea finității angoasei (angoasa păcatului și cea existențială), numai grație forței înălțătoare a credinței, altfel spus, „*urmării lui Iov*”. Despre punerea în

legătură a angoasei cu neantul definit de Kierkegaard, drept „*o intuiție și o gândire vidă*” nici nu poate fi vorba, dacă omul credincios alege doar o posibilitate și se decide pentru ea, învățând necesitatea libertății, necesitatea alegerii.

În creștinism, lasă să se înțeleagă **Psaltirea apocrifă...**, manifestarea evidentă și imediată este existența individuală, subiectivitatea. Realitatea etică, individuală este unica realitate, susținea Kierkegaard, care profitând de libertate, de liber arbitru, poate depăși neputința angoasantă. Poezia volumului este dovada înaltei posibilități care există în noi de a comunica cu Divinitatea, iar străbaterea tăcerii lui Dumnezeu de către Iov nu poate fi redusă la o simplă încercare, așa cum susține exegeza iudaică. Ideea eternei reînțoarceri, omniprezentă, nu are numai un rol conciliator. Reînțoarțerea aceluiași Iov, deși enigmatică, este previzibilă. De ce? Pentru că dacă **Totul** devine, atunci **Nimic** nu devine, deoarece devenirea nu ar putea fi apreciată decât față de ceea ce nu se schimbă. Dar dacă Nimic nu devine, Totul revine ca reînțoarțere a aceluiași. De această revenire a aceluiași Iov/ Om pare să se îndoiască psalmistul. Consecințele: rugăciune, agonie, luptă, îndoială, credință. Se știe, credința se naște din îndoială.

Ce reușește admirabil Dumitru Ichim? Să-și convingă cititorul că locuirea și șederea omului pe pământ au semnificație divină și poetică, iar „*obiectul poeziei este universul lucrurilor nevăzute*” (P. Claudel).

* Dumitru ICHIM, **Psaltirea apocrifă a dreptului Iov**, Prefață de Aurel Sasu, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

POEMELE PROSPETIMII SUFLETEȘTI

Ființarea ideii sau a sentimentului are, cred, o singură origine: idealurile omului, între care cel al creației covârșește spiritul.

Din titlul volumului de versuri *Grădina Reginei Izvana* (Poeme de dragoste), m-a atras partea a doua. Simbolistica grădinii și a reginei sale este abordată printr-o optică determinată de interpretarea cu măiestrie a paradigmei eclesiastice ce contribuie la farmecul și profunzimea liricii. Mi se pare interesantă, la un poet cu vocație creștină și aflat la vârsta toamnelor simfonice, în miezul de maximă intensitate a cromaticii lor, atitudinea față de iubire. De fapt, nu e prima dată în literatură când iubirea cuprinde inspirația la o vârstă care nu mai este a primei (și nici a celei de-a doua) tinereți.

Dintre multele cazuri de acest fel, gândirea mea se leagă de V. Voiculescu.

Iubirea, ca semn al timpului, străbate cu forță cuvintele credinței, cuvintele inimii, „scriitura”, încât s-ar putea spune „la început a fost iubirea” care, prin întruparea Cuvântului, aduce desăvârșirea în „zodia cu patru foi”, iar norocului i se va spune har.

Ca temă literară consacrată, ea a fost sucită și răsucită în chip și fel, de la naivitate la cruzime, de la inefabilul sentimentului la dulcегărie și erotism, de la gelozie, trădare și ură la jertfă, de la solemnitatea, uneori artificială, curtenească, la sublimarea instinctelor. Este firesc să te întrebi dacă se mai poate ajunge aici la creații originale. Poetul Dumitru Ichim demonstrează că a mai rămas loc pentru poezia mare a iubirii într-o „cântare a cântărilor”. Aici se împletesc dragostea divină, iubirea femeii și a creației. Poezia se întoarce mereu spre adevărul ei, al vieții. E o necesitate spirituală ca omul să nu piară prin cultura sufocată de uniformizarea și devalorizarea produsă de societatea post-industrială.

Cartea de versuri începe cu un poem semnificativ: „Prefața grădinii”. De fapt, poemul este o artă poetică și funcționează ca o adevărată prefață. E o decizie spre universul creației, intrarea în atelierul poetic.

În noaptea creației, cerul, de unde vine iubirea divină, trece prin cântecul poetului, creația, și prin livadă, contingentul vieții: „Azi noapte cerul/ pe când dormea./ a fost trecut cu iezi/ prin cântecul meu reavăn/și al livezii./ iar slovele de buze nelumite/în pojghiți rare/țeseau ceapraz de aur/la urme de

copite/până-n cărări lactee.” Slovele „nelumite” prind viață, astfel ființează creația, care se umple de sacralitate. Încercătura sacră de rezonanță creștină se păstrează nealterat în spațiu poetic, în spațiul revelației, o teofanie.

Iubirea divină se caracterizează prin perfecțiune, semn al începutului creației, al timpului nostru terestru ca prima „săptămână a lumii”. Această perfecțiune determină căutarea de către poet a simbolurilor ce-o reprezintă liric. Structura poemului „Drumul apei cu numele Iov” apare ca o suprapunere de planuri, unde dimensiunea timpului se face cu alte unități de măsură: „Vorbeau acum/la fel ca-naintea căderii/ Cel Unul în fața celuilalt. // Iov/îi servea spre ospăț/ din rodul vitei și al grăului.” Ultimul vers sugerează prezența celui care a murit și a înviat, jertfa pe cruce fiind iubirea absolută. Între dorințele poetice, vreau să spun semnificative pentru condiția noastră, apare mai întâi „pustiul” sub verbul divin „să fie”. Doar făcându-l să iubească, pustiul poate rămâne al omului „până la marginea zării”. Inversarea sensurilor exprimă capacitatea de creație. Inocența plânsului determină fuga pustiului. Se cere „cuvénita noapte”. Puterea binefăcătoare a iubirii șterge întunericul nopții: „Dar apărură îndrăgostiții/ sub noapte,/ și n-a mai fost întuneric/că toate pleiadele/treceau pe lângă ei înflorind/cu lumina în șoapte.” Fiecare dintre noi poate fi la sârbătoarea divină: „Iov continuă ospetirea/din rodul de viță, de grâu/ și din tot/ce-i cântase grădina/de la mugur până-n procov”(de la naștere la moarte). Cum se întâmplă și în alte poezii, mișcarea poetică, surprinzător la prima vedere, continuă cu perspectiva narativă. Amplificarea epică până la un anumit moment produce emoția lirică, când se ating alte semnificații cu valoare de simbol. Cel rău i-l cere lui Dumnezeu pe Iov ca „slugă și ucenic”. Pe „scurtătura/ drumului de apă/de la izvorul

inimii/până la bobul din pleoapă” rezistă doar omul prin sensibilitatea lui. A plânge în suferință și în bucurie apropie ființa de creatorul ei. Trecerea de la moarte la viață schimbă valoarea jertei noului Iov.

Prin naștere, se intră în destin, deși timpul propriu-zis ca durată de viață începe mai înainte, și o latură a destinului este tocmai iubirea. Prin iubire se trăiește o parte a destinului („frământului”), încât „Pâinea/ va avea sălbaticul gust al luminii/din foamea lumii” („Desen”).

Chemarea femeii, revelație divină prin cuvintele dragostei („genunea ce mă soarbe”), e locul unde suferința e mai mult decât posibilă. O piatră prețioasă fără prezența luminii e una oarecare, obișnuită. Așa și viața creației fără iubire: „A iubi/începe cu verbul de toamnă/când te destramă/din frunze tot ce fost-a pământ./plătind cu închipuiri de aur/podul ce-l treci/din tine dându-i vamă” („Nu judecați ramul”).

Încercătura sacră de rezonanță creștină se păstrează nealterată în spațiul poetic. „Frământul de demult”, omul, fără a fi creatorului („olarului”) „mai mult/măcar c-o stea”, a moștenit genetic din „taina de meșter”.

Starea psihică creată de expresia dorinței de cunoaștere vine din timpurile de început ale creației: „Când mângâi/părul nopții tale pare-mi-se /că simt fiorul primului Adam/când mărul prima dată-și înflorise/întreaga lună plină” („Adamică”). Creația e cunoaștere, viață prin jertfă, deoarece poetul își asumă riscul de a suporta ca om urmările iubirilor sale.

Iubirea divină se caracterizează prin perfecțiune. Această perfecțiune determină căutarea de către poet a simbolurilor care o reprezintă: „Doar Iacov iubind pe Rahila./loc își făcea printre îngerii./Numai el a urcat, înainte de noi/(precum este scris)/ ascunsă spirală a scării, /dar numai în vis” („Duminica trandafirului”).

„Interogație continuă”, limbajul poetului, de tonalitate solemnă sau plin de umilința sfînteniei, dar mereu firesc și armonios, lărgeste orizontul de reflexivitate. Trecerea din trăire spre natura spiritului se realizează prin credință, prin întoarcerea la esența ei, la sursa creației. Purtat de principii ferme, plin de curaj într-un domeniu sensibil al artei, poetul „se trădează” liric și mistic. Iubirea rămâne marele semn al vieții într-o carte de referință din peisajul de azi al literaturii noastre.

**PROF. TEODORESCU
CONSTANTIN,
Kitchener**

ÎNTOARCEREA DIN EMAUS

...iar Petru i-a-ntrebat a doua oară,
cumva și a dojană de pelin:
- "În capul vostru ce era
de ați crezut că e-un străin,
și nu Iisus?"
- "I-am spus
rămâi cu noi
că ziua se apleacă înspre seară
și-i doar la începutul săptămânii."
Dar Petru i-a-ntrerupt din nou,
că neputând să-i creadă
le râcâia cuvântul spre dovadă:
"Și cum adică L-ați recunoscut
abia la frântul pâinii?
Era la fel (cum amintirile mă dor!)
așa ca, în ajunul morții Lui, în foișor?"

Numai Ioan zâmbea
gustând pe îndelete taina,
de-ajuns credinței zborul,
cum bradul își îmbracă haina
cu nasturi de rășină,
așa veșmântul lor le mirosea,
nu a pescar, ci a lumină
din pâinea aburindă de la Cină
când lor le-a frânt-Nvățătorul.

IN SE

Oare ce o fi un lucru în sine?
Între bolovan și luceafăr
e numai diferența de ceruri,
în rest amândoi sunt tăceri.
Fața văzută -
ce-a primit sărutul luminii,
iar cea nevăzută -
din drumul fără drum
al deznădejdelor noastre.

Oare tăcerea lor n-o fi plâns
de o ființă cu-al nostru ascuns?
Poate cândva
între noi n-o fi fost poartă
tărâmului nepătruns,
ci doar o candelă
care acum s-a stins
între noi,
la căpătâi deșert de limbă moartă.

La rândul lor
și lucrurile au aprins întrebare
cu tâlcul mai amar și mai greu:
Oare
ce o fi omul în sine?
Lucrătorului de lucruri
de-o fi asemănare,
cum poate fi în stare ca în cușca lui
să-L prindă chiar pe Dumnezeu
numindu-i ziua Vinerea cea Mare?

UMBRA LUI PILAT

Tristețea
este al șaselea simț
prin care gustăm
viața și mărul.
Ea
e doar întrebarea
din rărunchii
răscrucii.

Pilat:
"Ai putea să ne spui,
de ești Tu, Adevărul?"

Umbra lui,
în numele tuturor
urmelor,
i-a rămas bătută în cui,
când moartea
a mușcat din mărul
capcanei,
din Roditul crucii.

DECLARAȚIE

Despre mine aveți toate datele
chiar
și-ale verișorilor mei:
cedrul, molidul și pinul.
Nu am declarat poemele lunii,
nici tot seninul,
nici tot verdele
pe sub iarnă rămas,
dar mai ales
ce-am vorbit cu Dumnezeu
la taifas.
I-am spus:
"Cea mai bună scândură,
pentru-a Răstignirii din icoană
e-n partea răsăritului meu."
Când l-am văzut că se-ngândură
și stropul de ploaie
se-anină sub geană,
și eu -
cu-o negura-n priviri:
"Ce ar fi, Doamne,
eu cred c-ar fi destul,
să mă oprești ca icoană
numai îngerului
Bunei Vestiri?"

Cam acestea-s toate
din chestionarul cu Țesătorul de Har.
A!
Uitam să declar
că la plecarea mi-a dăruit,
abia cules din nori,
un curcubeu.
Și iar era să uit:
Și-un zâmbet!
Atât de fin
precum în somn se-aude

suflarea unei flori.

ARHANGHELUL NI S-A PĂRUT O TUFĂ DE BUJORI

Nu arăta deloc a fi arhanghel,
din ăia păzitori.
Așa cum moțăia pe scăunel
părea mult mai degrabă
o tufă-naripată de bujori,
(așa oricine ar fi zis)
și în Grădină am intrat,
tiptil, pe lângă el
și poarta s-a închis.

Ce-a fost, în întregime oare-a fost?
Sau numai doar o parte dintr-un vis
s-o fi-ntâmplat,
că speriați apoi ne întrebăram:
Au nu cumva
din vinul de lumină nepermis
buzele noastre-au furat?

...n-auzi tu, inimile noastre?
De unde-or fi-nvățat,
atâtea răsărituri să ne doară
când din ecoul lor mijește lăstărind
lucefărul de seară?
Și iar întreb, dar mă oprești.
Pe buze degetul îmi pui,
făcându-mi semn să tac.
Și tac, dar amândoi zâmbim:
Să știi că l-am închis afară,
cu sabie cu tot, pe heruvim!

NUANȚĂ DE DOR LEVANTIN

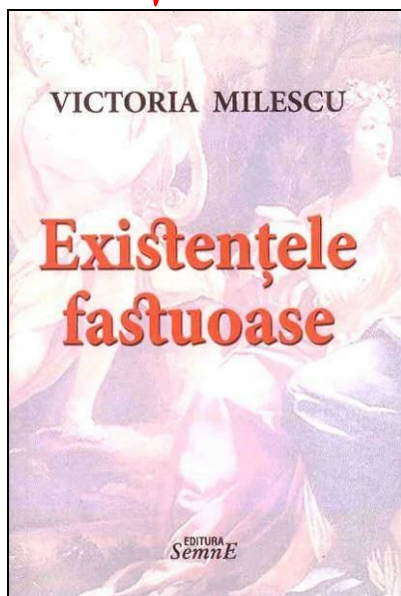
La anul,
poate fără noi,
cireșul
o să-nflorească din nou
cum îngerul Fecioarei în genunchi.

Cântecul grădinii
ce-l știe numai ceara
îți va ascunde în trunchi
inel semănând scrisului meu.
Va fi rotund ca un ecou
din vioara
ce-a suspinat prin somn
pe umărul lui Dumnezeu.

Dar tu-mi zâmbești
făcându-mi cu ochiul șiret:
...și de va fi crai nou
și un sărut ne-o cere în sonet -
rimă perfectă pentru ametist,
spune-mi, atunci
vei fi la fel de trist?

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Existențele fastuoase

Răsfoind revistele literare, mi-au atras atenția, mai ales, poemele doamnei Victoria Milescu și, iată că, aplecându-mă asupra volumului *Existențele fastuoase* publicat de Editura SemnE, București, 2013, mi-am îngăduit să-mi exprim unele gânduri inspirate, tocmai, de poetica sa.

Intellectual de înaltă clasă, departe de desfășurările „fastuoase” ale unei societăți de consum imprudentă în infanțitatea ei, pândită de „moartea (...) mereu precaută (...) / în țara ce plânge și când râde/și prinde stelele căzătoare/venind din viitor...” (*Oameni fericiți*), doamna Victoria Milescu traversează cu discreție avatarurile vieții, refuzând însoțirea cu efemerele bucurii ale acesteia, preluând rolul de martor înțelept și ascunzându-și feminitatea în ghiocul resemnării, dezvelind în tablouri apocaliptice vulnerabilitățile cotidiene ale orașului ajuns într-o stare a trăirilor doar la nivel epidermic.

În poemul *Oameni fericiți*, se autodefineste, oarecum ironic, „(...) o vrabie albă/cu ochi de vultur și gheare de leu/dansând în palatele plutitoare/ale unei lacrimi fierbinți/cu o floare în dinți/și un cuțit înfipt în spinare... (...)” – într-un portret dimensionat ca replică feminină a lui Salvador Dali în poezie.

Indubitabil, în venele autoarei curge sângele albastru al poeziei, astfel că poetizând urâtul revărsat ca o maree hidoasă asupra lumii, etalarea acestuia este în fond o formă subtilă de revoltă a unei conștiințe angajate, căreia îi pasă de tot ceea ce se întâmplă, asumându-și o atitudine sinceră, confesivă, deschisă, mărturisindu-și angoasele. „(...) Scriu cu singurătatea pe umăr/altor singurătăți (...)/scriu ca un învingător fără luptă/așteptând timpul gloriei/ (...) numărate sunt zilele celui ce scrie/ ceasornicul pământului/il trezește din beția vieții/vântul invită o frunză la dans - /doar pentru atât venise pe lume/scriu în iadul la prima mână/deghizată-n idee (...)”. Poeta aruncă o privire voit detașată asupra conceptului de fericire împins în derizoriu de „(...)o lume utilă cuiva(...)”, în fapt superficială, când dezlănțuită, când adormită, „(...) trupul de probă/prin care universul experimentează/suferința umană (...)”, pradă sigură, lăsând „(...) zilei de mâine bucuria întâmpinării/morții cu pâine și sare/în catedralele ridicate/pe țeasta morților (...)” într-un habitat al tuturor posibilităților rele: „(...) orașul își pune mânușile de hingher/pentru o lume de câștigat/pentru frumusețea ca o pedeapsă/în trupul promis...” (*Trupul de probă*).

În acest volum, tema predilectă, înnoibilă prin talentul de excelență al poetei, este cotidianul citadin mărunț,

Panaite Chifu • Îmbrățișare, calcar, Fuente Palmera, Spania

lipsit de idealuri, două cimitire/ aproape zilnic se împing la marginea supraviețuirii, chiar moartea devenind un eveniment oarecare, lipsit de măreție, existența nefiind altceva decât urâtul decantat de poetă în cugetări pe cât de autentice, pe atât de pesimiste, panoramarea fiind desfășurată parcă cinematografic, cadru cu cadru: „Locuiesc între întretaie/cortegii funerare/ unele sunt modeste, un mort solitar/ altele fastuoase:/coroane uriașe de flori, șuvoi de oameni/blocând circulația/ polițiștii n-au nicio putere/ puterea-i a mortului/ muzicanții/ cântă un tangou senzual din mers/ prieteni și dușmani se regăsesc/în convoi, se îmbrățișează fratern/(...) ies la ferestre capete albe, negre/ca bobocii de mandragoră/ hohotind în ascuns, noi suntem încă aici/la adăpost și căldură (...)/ locuiesc între două cimitire/deasupra lor se ridică aburi în zori/plutesc îngeri ca-n rai/ moartea face naveta între o lacrimă și alta/se uită în jur cu ochi de animal obosit, lihnit/ne caută, ne urmărește, ne numără/suntem încă destui...” (*Locație*).

În mod paradoxal, urâtul citadin de zi cu zi, la un moment dat, devenit banal în poezia doamnei Victoria Milescu, primește de la o poezie la alta valențe apocaliptice, ca în desenele lui Goya, revărsându-se ca o maree neagră, toxică, terifiantă asupra existenței. O poeticitate specială, inteligent-superioară, străbate pulsatoriu cavalcada *existențelor fastuoase* pentru că *lumea începe acolo unde se termină fericirea*, într-o veselie sinistă, veselia morții ce pândește fărâma de viață dintr-„(...) un oraș plutind în derivă/pe valuri de lacrimi, spermă, urină/pierdut la barbut/cu oameni strigând ajutor cu o voce de vată (...)” (*Orașul meu*).

Versurile au o muzicalitate specială, inițiativă, adunându-se într-o poezie sobră, matură, trasată în tușele tristeții și ale unei ambigue resemnări, poeta lovind cu barda cuvântului în răul proliferant, parcă sperând la zorii unei treziri la realitate.

Autoare a unei opere prodigioase, de incontestabilă valoare, doamna Victoria Milescu în mod cert își are asigurat un loc de cinste în constelația poeziei românești.

ELIZA ROHA

Sub semn de argint

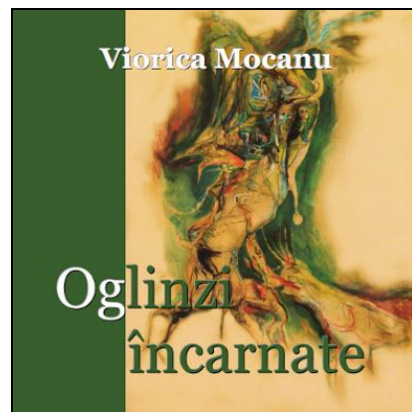
O poezie aparent ușor de lecturat¹¹, lejeră pentru orice tip de cititor, dar în reflectarea oglinzilor extrinseci și mai ales introvertite ale autoarei e de o profunzime remarcabilă. Aceasta este lirica lui Sapho, a lui George Sand sau Sylvia Plath în care recunoaștem noile tendințe ale țesăturilor de cuvinte care nu mai trec prin războiul de țesut, nici prin fire de tors, ci ca o mătase diafană se infiltrează între atingerea catifelată a pielii și senzația satinată a naturii care încă își mai face milă de oameni mângâindu-i, alintându-le simțurile. Așa curge discursul fonic al undelor din versurile Vioricăi Mocanu, ca o vibrație duală, în care experiențele vieții și frumusețea viselor sunt doar aparent elemente antagonice.

Suntem martorii unei îndelungi metamorfoze, cu desfacerea parțială a unei crisalide în aripile neantului: femeia aceea dansa/ pe marginea prăpastiei/ își lepăda veșmântul pământesc în crematoriul/ din mijlocul gropii de gunoi/ femeia aceea ardea / și smulgea din buzunarul lui Dumnezeu/ darul/ întoarcerii în noi (**dans la porțile veșniciei**). Ea își rezolvă gravele momente ale deznădejzii și suferințelor sufletești prin îmbinarea frecvent croșetată, împletită a clipelelor, a timpului rătăcit în spații care îi aparțin în exclusivitate și de care nimeni nu o poate lipsi. De aceea *...rădăcinile simțirii/ sunt mai adânci ca rădăcinile timpului (înaintea timpului)*, iar *la masa singurătății arta devine un demon/ născând îngeri pentru lume (carne de cireșe negre)*. Nu putem să nu remarcăm că discursul liric direct, monologul aparent se transformă în dialog: *ai pus ochi cerului tău pentru mine/ și ai plâns când am plâns eu/ din umbrele acelea umbrite au curs lacrimi/ și din lacrimi au crescut dumnezei/ și tot atâtea ceruri din ei (umbre umbrite)*. O întreață cosmogonie se reflectă în oglinzile lumii care înconjoară poeta și i dă posibilitatea de a deveni ea însăși o entitate care răspunde universului: *la poarta timpului o lumină crudă/ se răsfrângea în oglinzi (jucării cu ochi străini)*. Lumina, parte a întinericu-

lui, depășește spațiile spre a anihila timpul în interiorul cerului, aur și argint, aur fiind poezia, argint oglinda ei, îmbină magia trupului cu cea a cuvântului: *există o alchimie în capătul deschis al miezului/ cu miros de depărtări (capătul deschis al miezului)*,

Doar că nu putem fi păcăliți: până și împletirea se face cu andrelele ascuțite ale unei minți hotărâte, sigure, chiar dacă pare plină de tandrețe. Viorica Mocanu trăiește în lumea sa, unde *pe drum o oglindă îmi răsărea mereu.../ și-n mine ar fi răsărit oglinzi/... din mijlocul sufletului au început să-mi crească/ ochi adevărați și teferi (oglinzi înșelătoare)*. Așa își împărtășește gândurile într'o reflexie asociată refracției, persoana iubită, dătătoare de bine și rău fiindu'i interlocutorul mut, însă permanent, obsesiv în sufletul frământat al poetei: *te-am dezbrăcat de lumină/ și privirea mi s-a făcut fulger (fiară dulce cu două capete amare)*. Și pentru a întări triada Sine-lună-oglinză descendentă transcendent în argint mai citez un fragment de hotărâre estetică și sintetică: *am văzut apoi/ cum ai rupt o bucată din lumina lunii/ mi-ai prins-o în păr/ luna îți săruta obrazul/ și tu o îmbrățișai în tine toată (lumină măritată)*

Iubire, deznădejde, extaz, resemnare, într-un cuvânt: viață, momente din viața unei femei se răspândesc printre poeme și se adună

apoi reîncarnându-se din reflexiile minții în oglinzile care ne înconjoară de pretutindeni. Poeta răspunde apelului acestei vieți prin: *mă strigai/ cu ochii plini de mine/ și-n mine sempletiră arbori/ cu brațele de lună (sub acoperișul lumii)*. Și totuși, sub influențele benefice ale marilor poeți a căror operă va rămâne generațiilor viitoare (Nichita Stănescu), ea scrie: *spune-mi iubite când mi-ai cuprins în palmă talpa/ ca pe o lume ce se naște/ ai simțit patima drumului ce m-a adus la tine / în ziua aceea/ dar rănilile mele adânci le-ai simțit cum s-au făcut rădăcini/ sub degetele tale ca un aprilie fără sfârșit/ când mi-ai cuprins în palmă talpa... și primăvara a venit... (când mi-ai cuprins în palmă talpa)*, apărându-se sub protecția mamei (Gaea, Demetra sau a celei prin intermediul căreia divinul a dat nașterea trupului încarnat prin oglinzi, Mama) cu un poem pe care îl voi reproduce pentru frumusețea și profunzimea unei sintagme eterne.

Uite mamă/ de aici izvorăște Apa Sâmbetei/ nu văd nu văd Pomul Vieții/ Paradisul/ privește copile/ pietre de moară/ văd/ macină și macină cojile lumii/ pulbere de valuri.../ e rotundă Apa Sâmbetei la vărsare/ de șapte ori rotundă/ și Sorbul Pământului are gustul/ pietrelor de moară (rotundul apei) Dacă omul se poate reîncarna de multiple ori, oglinda nu poate decât o singură dată să reflecte divinul luând chipul și asemănarea lui, refracția fiindu-i încarnare.

Viorica Mocanu debutează editorial prin volumul *Oglinzi încarnate*, ca urmare a premiului pentru debut în poezie al editurii Contact internațional, și constituie deja o voce care se remarcă în viața rețelei literare românești.

JULIETA CARMEN
PENDEFUNDA

Panaite Chifu • Monumentul eroilor, ipsos pictat

¹¹ Viorica Mocanu, *Oglinzi încarnate*, Contact internațional, 2014

Radiografii lirice

Cartea de poeme *Echinox sau solstițiu*, publicată la Iași, Editura Timpul, în 2009, definește cu fidelitate personalitatea Cristinei Emanuela Dascălu ca pe o poetă înclinată spre un perpetuum sondaj interior, inventivitate și abstracțiune.

Lirica sa este reflexul unei puternice tensiuni interioare caracterizată prin gravitate și profunzime, printr-o expresivitate pregnantă și originală, prin acuitate ideatică.

Autoarea propune un imaginar poetic centrat în jurul motivelor: lumină, singurătate, mare, pietre, toamnă. Temele esențiale ale volumului rămân iubirea, timpul și tentația absolutului.

Preferința poetei Cristina Emanuela Dascălu merge spre poezia scurtă, de concentrată esență lirică, cu nuclee incitante, în care textul își tănuiește mesajul sub multe văluri pe care cititorul le va ridica vrăjit.

Se remarcă în acest volum preferința pentru poezia încifrată, pentru poeme cu „obloanele trase” (*Talisman*, *Floarea interzisă*, *Licitație câștigată*, *Tristeți conjugale*, *Cabină de visat cu ora*).

Frenezia poetică a autoarei, declanșată de emoția iubirii împlinite, netrăite, așteptate, uitate, pierdute sau rătăcite, se materializează într-un dinamism verbal când ager, când tandru, când plin de duioșie, ca în speciala poezie intitulată *Dulce*: „Lasă-mă să-ți scriu pe frunze de castan,/ Visele iubirii renăscând în suflet an de an,/ Lasă-mă să-ți spun cât mi-ai lipsit,/ De când ploaia gândului ne-a risipit./ Înflorind petală cu petală,/ Dulce era iubirea astă vară,/ Iar în toamnă, printre mere coapte,/ Respiram căldura unei șoapte;/ Să ne-aruncăm în vîietul iubirii,/ Ca-ntr-un vârtej de apă-amețitor./ Și-n clipa iminent-a despărțirii/ Să recunoști că visele te dor.”

Deși cuvântului îi sunt extrase valențele metaforice, fiind un spirit ludic, dinamic și hotărât, Cristina Emanuela Dascălu manifestă o pătrundere și o rostire lirică foarte directe. Ea trasează umbra esențelor în contururi clare, realizând uneori o

meditație lirică gravă și solemnă, ca în emblematica poezie *Solstițiu*.

Obsesia cuvântului, întâlnită și în excelentul volum *Adorabila fiară* (Piatra Neamț, Editura Crigarux, 2009), devine la Cristina Emanuela Dascălu esența adevărată a lucrurilor, ele, cuvintele, transformându-se, ca și la Nichita Stănescu, în „necuvinte”: „...te voi tăcea/ cu cel mai tandru dintre necuvinte.” (*Iubirea se ivește tăcând*).

Panaite Chifu • Filostela, marmură, Pitești, 2009

E o plăcere a autoarei de a opri acele „edificii de sunete”, cuvintele, și de a le transforma în martore tăcute, „ațipite” ale iubirii nerostite: „Ne îndreptăm spre moarte, mai mult/ Cu fiecă clipă, tipografiu pregătesc/ Ediția de seară a ziarelor de pe mapamond/ Oamenii de știință se întrebă/ Când vom opri curgerea timpului/ Și eu nu spun un cuvânt/ Și tu nu spui un cuvânt/ Ne privim chipurile/ În apă.” (*Solstițiu*)

Uneori, cuvintele dor, acutizează trăiri pierdute, misterul iubirii rătăcite: „Cum poți să treci pe-aceleași străzi/ Pe care ieri treceam de mână,/ N-auzi cum totul mai îngână/ Cuvântul nostru de atunci?” (*Nedumeriri*).

Alteori, cuvintele își pierd funcția comunicării și atributul cunoașterii: „Te retragi domol în fapte,/ Și mi-e milă de cuvinte,/ Spuse fost-au altădată,/ Îns-acum totul ne minte.” (*Ex nihilo, nihil!*).

Maestră în limbajul semnelor și al florilor, poeta identifică „tristețea cuvintelor scunde” (*Sigur mai ești*), dar și ineficiența lor, care naște dorul de tăcere: „nu roști niciun cuvânt care

să turbure zborul pescărușilor.” (*Un singur trup*).

Cristina Emanuela Dascălu are o zbatere lăuntrică, o ascensiune gradată spre cunoașterea de sine, o religie a iubirii și a scurgerii inexorabile a timpului, o singurătate prețioasă și o meditație fugară în umbra morții: „Fără știre să calci pe urmele încremenitelor vise/ Vîno, să stăm sub cupola florii de măr interzise/ Să spui: am venit! Și să-mi ghicești/ Când am murit în palmă./ Îmbrăcată în negru stau și ascult/ Dar care-i adevărul nu știu/ Știu doar că uneori se poate muri/ Chiar dacă rămâi viu...” (*Floarea interzisă*).

Moartea, sensul ei, prezența atât de ascunsă în fiecare clipă a zilei, în fiecare rostire a anotimpurilor dragi, primăvara, toamna, în fiecare iubire uitată, rămâne o constantă a imaginarii poetice, discret enunțată, niciodată, poate, posibilă cu adevărat.

Poeta arde în fiecare poem, trăiește revelația descoperirii sinelui prin „miere și lumină” (*Talisman*), prin păsări tainice sau prin interesanta substituție a eului liric din finalul poeziei *Tu poți*.

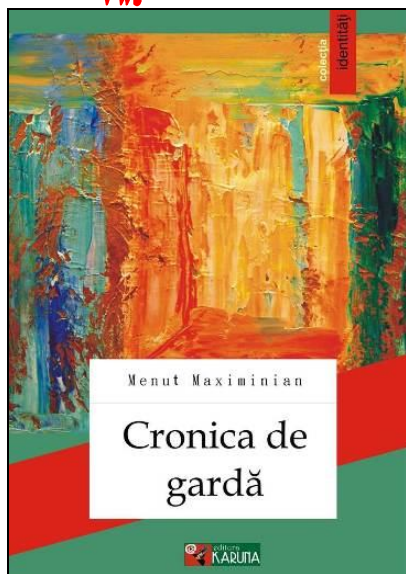
Ca și timpul, destinul este implacabil, este un destin căruia nu poți să-i ceri explicații, poate doar să-i aduci un reproș: „De-a pururi sunt sortită să pierd și nu-i ușor/ Să pierzi mereu, să-ți pierzi mereu norocul...” (*Iubire paralelă*); „Nu mai cred nici în iubire,/ Prea-i o mască, prea un joc,/ Prea se schimbă totu-n farsă,/ Sau... am numai nenoroc?!” (*Ex nihilo, nihil!*); „O stea fără noroc, de foarte sus,/ mi te-a adus și mi te-a luat din cale;” (*Anotimpuri minus*).

Sensibilă și profundă, Cristina Emanuela Dascălu dorește să pătrundă esențele lumii printr-o abordare atentă a miracolelor care se ascund în jurul nostru. Le simte cu inima, le iubește cu gândul, le trăiește renăscând „într-o lungă călătorie” în jurul ființei sale.

Poemele insolitei cărți *Echinox sau solstițiu* cristalizează un destin poetic asumat și evidențiază convingerea că timpul, iubirea și moartea rămân întrebările fundamentale asupra cărora poeta se concentrează cu ochii unui copil mare, rănit de prea mult suflet cu unele umbre pe pământ.

ELISABETA PASCU

Cronica, „și mai mult decât atât”

Cea mai cuprinzătoare prezentare a aparițiilor editoriale din județul Bistrița-Năsăud din ultimii ani se face în cartea „Cronica de gardă” a jurnalistului și scriitorului Menuț Maximinian, apărută la editura județeană „Karuna”, în condiții grafice foarte bune, coperta realizată de Mariana Irimia fiind prima garanție a lucrului bine făcut. Lector de carte este prof. dr. Dorel Cosma, iar pe coperta a patra pot fi citite trei scurte aprecieri privind reușita de invidiat a lui Menuț Maximinian, pe care le redăm în cele ce urmează: „Cred că menirea lui Maximinian Menuț este aceea ca după fiecare carte să fie un învingător” - Elena M. Cîmpan; „E clar că Menuț Maximinian nu umbrește degeaba pământul” - Alexandru Petria; „Istoria literaturii se scrie înainte ca ea să intre în istorie, datorită unor truditori de bun simț și de bun gust. Dintre aceștia eu îl cunosc pe Menuț Maximinian și am plăcerea să vi-l prezint aici” - Liviu Ioan Mureșan.

Materia cărții cuprinde 250 de texte, cele mai multe fiind recenzii ale cărților editate de scriitori din zona noastră și din cele vecine, travaliul autorului fiind unul de excepție, al unui om dedicat scrisului. Ce se vede în această carte? Munca onestă a jurnalistului care-și informează cititorii despre noutățile editoriale la îndemână în zona central transilvană, persuasiunea și seriozitatea demersului, deloc ușoare. Nu de „genialitatea” autorului sunt interesate textele cărții, ci de

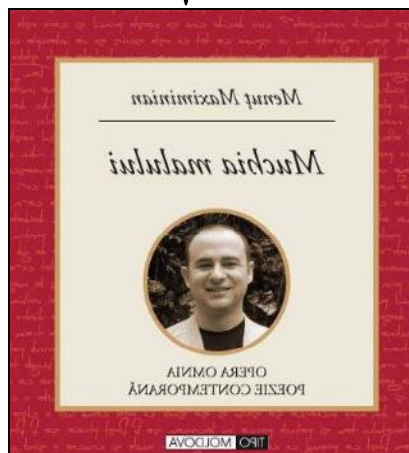
prezentarea echilibrată, onestă, a impresiei de lectură, pe care Menuț Maximinian o reușește, datorită unui nativ spirit de dreptate și imparțialității în abordarea muncii altora, respectată indiferent de performanțele autorului, ceea ce nu e puțin lucru.

„Cronica de gardă” poate fi privită nu numai ca un catalog al opțiunilor de lectură ale autorului, ci și ca o istorie literară întinsă pe aproape un deceniu bistrițean sau ca un dicționar al autorilor activi din zona noastră.

Neîndoielnic, cartea este una dintre cele mai importante de profil apărute în ultimul timp în Bistrița, și peste zece ani, când vom fi de mult uitați, ne vom regăsi în cartea din 2014 a unui scriitor generos, care scria proaspăt și inspirat, dându-ne atunci, adică zi, speranțe că am putea însemna ceva.

VICTOR ȘTIR

Poezia „celor șapte ani de-acasă”

Menuț Maximinian nu este un proscris, un răzvrătit, nu ridică tonul, nu face valuri în agitata lume literară, copie fidelă a societății bolnave, meschine și corupte. Ar fi un non-sens să spunem că viața literară este mai bună, decât cea politică sau socială de pildă, atât timp cât scriitorii importanți sunt marginalizați, sau sfârșesc în ruină, în vreme ce din culise sunt împinse spre scenă personajii mediocri, de pluș.

Menuț Maximinian știe de unde a plecat și știe unde vrea să ajungă, parcursul său cultural incontestabil, unul al pașilor stăruitori, educația și credința în Dumnezeu, făcând ca în viața sa, ca și în opera literară să fie

„rânduială” (ca să folosim un cuvânt drag nouă, ardelenilor).

Poezia poartă pecetea unei frumoase singurătăți, poetul cultivând nostalgic o anumită noblețe și curățenie a singurătății, decantându-și în liniște trăirile: “Pe străzi nesfârșite,/ Doar poetul își poartă gândurile./ Condamnat pentru prea mult cuvânt./ Sub lumina biciuită de ger./ Doar el./ Răsfoindu-și cărțile” (*Doar el*, p. 32) sau “Nu-mi mai ascult gândurile./ M-am părăsit pe mine... (...) Mi-am văzut sufletul gol./ în fața oglinzii./ Gândurile au revenit acasă.” (*Gânduri*, p. 33) sau “Ne-am întâlnit în amăruitul fiorelor./ Sub ochiul farului; și se leagănă trupul.../ Acum nu ne mai spunem nimic.” (*Nu ne mai spunem nimic*, p.23). Poezia devine astfel un spațiu generos, al regăsirii de sine, un refugiu necesar: “Dacă lacrimile m-au părăsit./ Cu ce flori voi simți viața/ În mâinile întinse ale poeziei?” (*Lacrimi*, p.17-18).

Poezia “Muchia malului”, care dă și titlul volumului, dar și alte lucrări cum ar fi : “Cruci plutitoare” p.7-8, “Dincolo” p.10, “Click” p.20-21, “Binețe” p.22, “Urme” p.28, “Plouă” p.46, “Un deal-cer” p.56-57, sugerează existența unui “dincolo” neexplorat, (și considerăm că aceasta este linia definitorie a volumului) a unei vămi, a unei granițe în fața căreia pașii poetului se opresc, peste această limită putând să sboare doar gândul, iubirea, cuvântul, versul...: “Dincolo de univers/ Stă pitită slava/ Dincolo de infinit/ E cuibul soarelui./ Și câmp, și flori, și soare, și îngeri” (*Un deal-cer*, p.56-57) sau “Ca o pasăre a venit primăvara./ Izvoarele ei secându-mi sufletul./ Ca și cum biciuirile iernii/ Nu ar fi fost de ajuns// La apa cerbilor./ Mă voi întâlni cu Dumnezeu./ Așezați, pe iarbă./ Vom spune gânduri de demult.// Va fi tot mai lungă/ Cărarea versului ” (*Primăvara*, p.26).

Poezia lui Menuț Maximinian este una a “celor șapte ani de-acasă”, în sensul în care pe o fundație robustă poetului îi este ușor să zidească, iar pietrele, cuvinte atent sălefuite, se înalță dincolo de “muchia” realului derizoriu spre o lume cu siguranță mai bună!

Iar firul de plumb rămâne neclintit! Perfect vertical!

VALERIU MARIUS CIUNGAN

SECRETUL LUI ADRIAN

Parcă am auzit prima oară *Luceafărul*, i-a spus Sergiu Al-George în Delhi doamnei Urmila Rani Trikha, după ce audiase versiunea sa sanscrită *Divygrahah*. La fel i-am spus și eu lui Adrian Sahlean în Biblioteca Națională din București, pe 6 mai, după recitarea din versiunea sa *The Legend of the Evening Star*, la lansarea cărții sale *Migălosul cronofag. Traducând din Eminescu. Caiete de atelier*.

Când Dimitrie Cuclin mi-a dăruit volumul său de traduceri din Eminescu, mi-a luat întâi ochii prefața reginei Maria. Și traducerea lui Adrian a fost rostită de alteța sa Radu Duda, dar numele traducătorului nu e menționat în afiș, cum i s-a întâmplat lui Florian Popescu vs. Brenda Walker și mai tuturor traducătorilor români acoperiți de vorbitori nativi ai limbii țintă, fie și traducători de ocazie, contractuali.

Ce era circulat oficial – iată că Eminescu al lui Sahlean avea să facă figură de samizdat – se primea politicos. Margaret Chatterjee a consultat pe Pankhurst, Grimm, Hastie. Studenții indieni și chiar Urmila au petrecut intermediu Corneliu M. Popescu. Ca și, în București, profesorul Tiwari, după ce, totuși, fusese fascinat religios de rezonanța cosmică a mulsorii în *Zburătorul* lui Heliade. Să ne întoarcem însă din India în America traducerii sahleaniene.

Robert Bly, citind traducerea din Eminescu a lui Sahlean, a mărturisit o impresie de secol 19, ceea ce traducătorului i-a convenit, cu gândul la Poe, dar izbindu-se de americanasca zicere – cine-l mai citește azi pe Poe? Cât că Bly a semnat o elegie, versiune din Nichita, cu omisiunea lui Ivăsiuc, dar câte recreații din clasici lămuști.

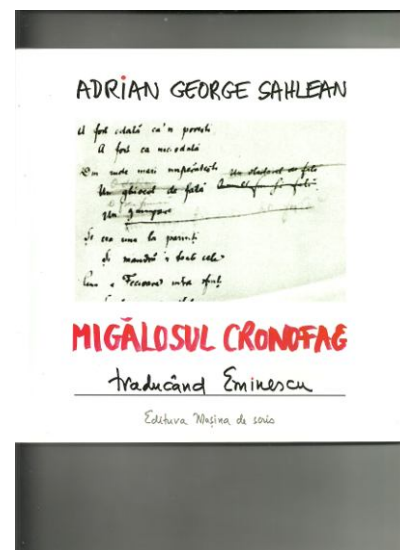
Florence Hetzler privea în gol căutând un reper, și așa a dat de Brâncuși. Adrian Sahlean, de un revelion, aflat în divorț, asistând și la scandalul dintre soții-gazdă, fiindu-i și dor de acasă, s-a retras în altă cameră și a tradus, ca în transă, a se mântui, prima și ultima strofă din *Luceafărul*. Gheorghe Dinu, rămas fără revelion, trăsese la o locanță la șosea, unde cânta, pe versurile lui Baudelaire, o rusoaică.

Ani de zile și nopți a continuat traducătorul psihanalist, în pas cu americanizarea proprie, tentativa de eminescianizare a angloamericane. Glossa i-a luat numai șase luni. Terapia se putea extinde începând din anii 90, încă în secolul 20. Am lansat și eu la Biblioteca Pedagogică Națională prima ediție din acel revelion luciferic, în prezența lui Victor Sahlean, a Brendei Walker, a atașatului cultural american. Cred că am xeroxat exemplare și pentru Casele Corpului Didactic din județe, că doar nu numai din *Lupta continuă* de Ilie Ilașcu (exemplar smuls de la Ioan Alexandru, când să-l ducă, bulk, în America). Mai apoi la Sala Oglinzilor avea să-l lanseze Sorin Alexandrescu, cu o ediție apărută la Cartea românească. Piratizările au explodat mai ales virtual, contabilizate tentativ de migălosul cronofag. Adică traductofagie depistată divulgativ, americaneste, legalist (ei, și?) Om de spectacol, a recitat în New York sau la Institutul Smithsonian ca să fie întrebat, noi de ce nu știm asta – spectatorii erau plătitori de bilet. Așa și o puștoaică profesoară la o școală generală din București a intimat, la lansare, că elevii ei, necitind în original, au achiesat sau joined traducerea americană a cântărețului cu masterat anglistic pe capcanele traducerii și aprofundări de psihanaliză și antrenorat de tenis și predare de italiană și concerte ca-n tinerete.

Înapoi la traducerea revelionară-revelație, „o muzică încă necunoscută în auzul american” (Terrence Montgomery – regizorul producției teatral-muzical-coregrafice „The Evening Star”, off Broadway, New York, 2005), „această muzică împlinită îl copleșește pe traducător. Ea copleșește apoi cititorii...” (Călin-Andrei Mihăilescu, „Haunting Hedonism of Sound”, Literary

Panaite Chifu • Detaglio Piovasco, Travertin, Arrone, Italia

Research Review, 2000).

Profesorul Ion Chițoran a povestit, la lansare, că a discutat traducerea lui Adrian cu vestitul Stoenescu, iar acesta a recomandat traducerea sonetelor lui Shakespeare, or so.

Migălosul cronofag este o structură spectaculară, pe cât de colorată pe atât de densă, traductologie mărturisitoare, nu fără delicată, defulantă răcoreală, unic, contagios șirag terapeutic de povestiri întru Eminescu - America și înapoi: Realitate și așteptări în traducerea lui Eminescu; Agonie și Extaz: Frământările traducătorului; Sonoritatea: Un element cheie; De ce este Eminescu cvasi necunoscut în lumea anglofonă? Despre analogie – Dinamica dintre identitate și echivalență; *Luceafărul* în traduceri paralele – A.G. Sahlean – C. M. Popescu – D. Cuclin – P. Grimm – L. Levițchi – McGregor-Hastie – B. Walker; Ce facem cu Eminescu? Reflecții de traducător.

„Traducătorii sunt ca muzicienii, iar traducerea originalului este ca interpretarea unei partituri.

Într-o traducere intră mult mai mult decât competența lingvistică și, ca și în muzică, talentul inefabil al interpretării poate pune în valoare o compoziție sortită altfel unei aprecieri limitate la un spațiu cultural-lingvistic redus.” (p. 74)

Da, secretul lui Adrian este Eminescu.

GEORGE ANCA

Adrian George Sahlean, *Migălosul cronofag. Traducând din Eminescu, Mașina de scris*, București, 2014

Dincolo de orizont

Literatura română contemporană este astăzi mai bogată cu un nume, IOANA HEIDEL, iar Sighișoara poate fi mândră, că mai adaugă în palmaresul său cultural, o sighișoreancă prin adopție, care aduce o contribuție de o certă valoare scrierii lirice postmoderne.

IOANA HEIDEL s-a născut în Oltenia, comuna Goicea din Lunca Dunării, județul Dolj. Studiază la București la „Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară. Prin căsătorie cu un sas se stabilește la Sighișoara, unde își va petrece o parte din anii tinereții. Va lucra la Saschiz și Sighișoara. Aici, Ioana Heidel ia contact cu o nouă lume, cea a naționalităților conlocuitoare, lume pe care până atunci o cunoscuse ca noțiune prin presa scrisă și radio. Autoarea va numi aceste meleaguri „Ardealul, noua mea patrie“, unde va trăi și cunoaște îndeaproape tradițiile și obiceiurile sașilor, dar și ale românilor din Transilvania.

Tinerețea îi este o confruntare continuă, prin însăși constrângerile și **racilele** sistemului comunist. O situație neprevăzută de boală, a singurului ei copil, o trimite peste graniță în Germania (lucru foarte greu de obținut în acea vreme) unde descoperă un alt univers și o altă civilizație total deferită de România, LUMEA CAPITALISTĂ.

Un om care e predestinat pentru studiu va continua în aceeași lume a cunoașterii mai întâi în știința informaticii și apoi în cea a medicinei umane, la Würzburg, unde locuiește.

Destinul complicat o poartă dintr-un loc în altul, în situații total neprevăzute, care o obligă să lupte, să se reinventeze, să o ia de la început, câștigând experiență, succese profesionale și apoi notorietate, și aceasta datorită muncii temeinic făcute, oriunde s-ar fi aflat, cu rigurozitate și înalt profesionalism, așa cum a învățat în școala românească.

Contactul cu oamenii din diverse locuri geografice îi fixează o concepție proprie despre lume și viață, bazate pe un raționalism clar, fixator de calitate, în care sufletul nu se pierde, ci dimpotrivă joacă un rol esențial între viață, spirit și societate.

Cartea *Dincolo de orizont* a apărut în 2013, la editura Sitech, din

Craiova, intrând în categoria monografiilor, amintiri, eseuri. În câteva luni, ediția s-a epuizat, ceea ce o determină pe Ioana Heidel s-o reediteze, adăugită și revizuită, la Editura Nico, din Târgu-Mureș. Prin revizuire și adăugire, lucrarea trece la romanul liric în care protagonista cărții este și eroina principală, iar derularea acțiunii rămâne la persoana întâi.

Personajele secundare, oscilează în destinul ei într-un „zig-zag“, când indiferent, când într-un univers emoțional, încărcat, cald, afectiv și prietenos.

Întreaga carte se derulează prin confesiune, o confesiune marcată de tristețea unui destin, care va implica greutate și speranțe, confuzie și claritate, izbânda și eșecuri, romantism și dramatism, oboseală, frică, boală, frământări interioare stresante dar și bucurie, adaptare, succese, date pentru Ioana Heidel, de un resort interior foarte puternic, FAMILIA.

De-a lungul acțiunii, reacțiile ei sunt diferite: de respingere, bariere impuse de limbă și tradiții (paginile cu intrarea în familia soțului), de revoltă (complex al intrusului), șoc cultural (într-o lume nouă, altfel închipuită), de adaptare (lumea capitalistă), de recunoștință și omagiu adus părinților și pământului străbun.

Acțiunea romanului se disociază prin diverse întâlniri, cele mai multe neprevăzute, care încadrează viața eroinei într-o experiență constructivă și de înțelegere a lumii înconjurătoare.

Personalitatea sa înzestrată cu dărzenie, spirit critic și umor oltemesc, se șlefuește prin definirea unui spirit înalt, de accepțiune, generozitate, altruism și inteligență.

Prin aceste trăsături, acest roman

are și un aspect cu pronunțat caracter psihologic. Nu de puține ori, autoarea, recurgând la intuiție, logică și chiar invocând puterea-divină după logica noastră creștin/ortodoxă.

În acest proces existențial, Ioana Heidel se revoltă de nenumărate ori, căutând dreptatea, neacceptând indiferența și răutatea ascunsă sub o mască amabilă și prietenoasă. Ne dezvăluie minusurile capitalismului, interesul vădit al lumii occidentale de a produce valoare „cât trei brațe de muncă“, spune autoarea în text, iar pe măsură ce puterea ta scade „ți se taie pic cu pic creanga de sub picioare.“

Respectul pentru limba și țara ei sunt evidente. Expresiile și proverbele neaoșe românești aduc un plus de savoare lecturii.

Titlul cărții **DINCOLO DE ORIZONT**, o frumoasă metaforă, este extrem de bine ales. Poate sugera o poezie sau o imagine picturală, ceea ce s-a și îndeplinit prin coperta cărții realizată de pictorița Olimpia Zdrenghia. Imaginea copertii, viu colorată, constituie drumul pe care destinul a purtat pașii autoarei Ioana Heidel, de ceea ce poate fi numit **DRUMUL PARCURS**. În stânga jos, statuia cu legenda localității Goicea din sudul Olteniei, locul de baștină și al copilăriei. În dreapta, vestitul Turn cu Ceas din Sighișoara, simbol al culturii săsești din Ardeal, loc unde, după căsătorie, și-a petrecut o parte din anii tinereții. Sus, în perspectivă, Cetatea din Würzburg, Germania, loc al maturității, cel care a dus implicit la scrierea acestei cărți.

Cartea se structurează pe mai multe **DIRECȚII**, care se completează armonios, cea a tradițiilor, obiceiurilor și ritualurilor oltenesti, dar și a celor săsești, care reies din contextul narațiunii. Apoi cea a perioadei social-istorice: comunismul și securitatea, cu cronicul și anacronicul, urmărirea și teamă, grijă și supunere. Adevărate pagini de istorie, cu mărturii despre colectivizare în Oltenia, cu mărturii din timpul celui de-al II-lea război mondial și deportarea sașilor, Revoluția din 1989.

Frumoase monografiile despre satul românesc din Oltenia, satul Saschiz din Transilvania și orașul medieval Sighișoara. Și între toate acestea se împletește o frumoasă poveste de dragoste între o olteancă și un sas din Sighișoara, Sven. →

LUCIANA TODEA

„Personalul de noapte”

sau scriitorul în fața cititorilor săi

Culegerea de povestiri, apărută la Editura „Nico”, a fost prezentată de editorul Nicolae Băciuș, de la Tg. Mureș, invitaților prezenți în Sala Oglinzilor, din Primăria Vatra Dornei, pe data de 27 mai a.c. Era o carte așteptată, a patra de proză, ce completează portretul unei scriitoare consacrate deja, fiind al 12-lea titlu din palmaresul ei, după alte patru volume de versuri și câteva de literatură pentru copii. Autoarea, Anica Facina, folosește confesiunea și introspecția ce se desfășoară ca un drum al cunoașterii de sine, prin definire din propria-i biografie. Proză scurtă de observație, „Mesteacănul” este întoarcerea la tărâmul idealizat al copilăriei, parcurs din interior spre lume. E regăsirea inocenței și, apoi, a construcției personalității proprii.

Autoarea nu-și judecă personajele, lasă cititorul să-și urmeze propria convingere. O secvență scurtă, refuzul de a dărui o floare unui anumit tip de femeie are tâlcul său, de a nu dărui frumusețea oricui, mai direct, a nu risipi mărgăritar în gura porcului.

Prin portretul ei în oglindă, autoarea ne arată lupta spiritului mereu supus încercărilor vieții, între curaj și îndoială, între slăbiciune și forță, un drum sinuos plin de capcane. La capătul lui, cu efort, dimensiunea omului se poate îmbunătăți simplu „cu fața către Dumnezeu”, precum visează ca „o floare a soarelui”, mereu îndreptată în lumină.

Schimbând registrul liric, în povestirea „Dafina”, autoarea își exersează stilul după modelul realismului clasic, prin descrierea socială. Prin acțiune, sunt surprinse faptele și psihologia personajelor, autoarea descrie mediul rural, surprinde situații conflictuale ce dezvăluie o latură a caracterului personajelor sale. Două familii, una din Bucovina, cealaltă din Banat, de-a lungul a două generații, sunt înfățișate cu obiceiurile și preocupările lor, cu respectarea datinilor. Munca pământului, negustoria, cu personajele lor, vorbesc și despre latura întunecată a caracterului, brutalitate sau lăcomie. Toate sunt fixate în desfășurarea lor alertă, finalul e însă pozitiv, femeia desconsiderată și umilită devine puternică, își apără munca și familia și-și reca-

pătă demnitatea călcată în picioare.

Din unghiul prefacerilor sociale prezente, autoarea ne înfățișează personaje ce ating ratarea și decăderea (Catrinuța, Crocodila), pentru că familia nu mai oferă, practic, înțelegere și afecțiune propriilor copii.

Din exercițiul îndelungat la catedră, după patru cărți de versuri pentru copii, atenția autoarei se îndreaptă spre lumea necuvântătoarelor (*Caramel, Lecție de zbor, Migrație deviată*). Descrierea lor e făcută cu sensibilitate și gingășie. În aceste schițe sunt atinse, ca în treacăt, nu lipsite de nota de ironie și observație acidă, atitudinea și gesturile politicianilor opaci la realele probleme ale cetățenilor și, de asemenea, proliferarea emisiunilor TV de divertisment ieftin, prin promovarea limbajului indecent. Dar evidențierea urâtului din jurul nostru nu schimbă bucuria, iar autoarea, la capătul călătoriei cărții, descrie drumul de la Dorna la Slobozia, în Bărăgan. E întâlnirea cu generația ei, după un număr rotund de ani, cu colegii săi de liceu. În acord cu tema, călătoria, simbolistica copertei realizată de Emilian Facina, ne induce spre drumul vieții, spre atingerea orizontului fiecăruia dintre noi. Revederea este emoționantă - alături de diriginta și directorul lor - oameni realizați profesional în diferite domenii, ce aduc mulțumirea plină de respect pentru dascălii ce i-au educat și format pentru viață. Vizita se încheie rotund, la Catedrală și apoi la o mănăstire, cu recunoștință și smerenie pentru împlinirea lor și a familiilor lor.

Profilul scriitoarei se poate concentra pe propria-i mărturisire: „Am iubit țara asta românească, i-am

iubit și i-am înțeles pe oamenii acestei țări (...), am lucrat cu materialul cel mai sensibil de pe lumea asta, cu mintea și cu sufletul copiilor...”

Trecut, prezent, toate se leagă în această carte, cu cei de aici și cu cei rămași Dincolo de „Piatra de hotar cu numărul 66...”, evocare plină de emoție, despre valoarea prieteniei adevărate.

Linii high-tech răsună în juru-mi, un labirint de semne și un glas cald, cu reflexii metalice, cineva te inundă în rețea... Poate sunt oferte tentante, dar aleg cartea, o simt mai aproape de suflet. Vreau să păstrez sensurile interioare ale cuvintelor cărții. Cu siguranță, cititorii vor simți la fel.

MIRELA NEAGOS

DINCOLO DE ORIZONT

→Povestea lor este decentă și morală, umbrită mai târziu de teama și grija pentru sănătatea copilului lor.

Grija și lupta cu boala și apoi însănătoșirea fiului lor, Hendrik, scoate în relief portretul mamei devotate, cu spirit de sacrificiu dus la extrem, cu grija și preocuparea continuă pentru viitorul copilului și armonia familiei. Portretul literar al mamei începe odată cu ursitoarele și mama eroinei și continuă apoi prin ea. Trăirile lor sunt atât de vii și puternice încât te pătrund până la pierderea identității și participarea ta ca cititor la derularea evenimentelor acțiunii. Această prietenie pe care ți-o conferă autoarea prin stilul său cald, poate fi un dar prețios, bucuria oricărei lecturi.

Din punct de vedere stilistic, cartea este o dantelărie, de la metafora simplă, la adevărate imagini poetice scrise cu rafinament și candoare, ceea ce te captivează de la primele rânduri. O metaforă complexă prin mesaj este însăși titlul, DINCOLO DE ORIZONT.

Cartea Ioanei Heidel este unică prin europeanizare, stil, eleganță, rafinament, deschizând în același timp (lucru rar întâlnit astăzi) apetitul pentru lectură, intrând pe poarta sufletului fiecăruia dintre noi, cu încărcătura afectivă a textului și forța de narațiune a omului cu talent și har scriitoricesc.

Deși nu vine din lumea literară, ci din cea științifică, sperăm ca drumul ei literar să continue și să treacă „Dincolo de orizont”.

Reversări ale fluidului textual autohton

Ca orice lucrare ce poartă marca autenticului, prozele lui Nicolae Gâlmeanu din *Sfeștanie la o casă de intoleranță* (Brașov, Editura Dealul Melcilor.) sunt greu de încadrat în categoriile clasice. Poate, cum menționa Florentin Popescu în comentariul său la *Alcyon sau diavolul alb* al lui Vasile Voiculescu, „un strat străvechi al miturilor românești”, precreștine, produce seva ce alimentează povestea interioară din fiecare dintre povestirile din volumul sus-menționat, ca materie compozițională comună, în timp ce conturul poartă, fără dubii, amprenta autenticului. Ceva precreștin, barbar chiar, bântuie duhul scrierii, tulbură apele textuale și le așază în răspăr, gonind peste întinderile, de falsă pudoare, ale paginilor albe. O apă tulbure pe care probabil psihanaliztii ar cerceta-o cu întreg instrumentarul lor, minunându-se de bogăția de semnificații, de consistența descendenței mitice și de aflulxul de sugestii sexuale sau descrieri explicite din aceeași temă.

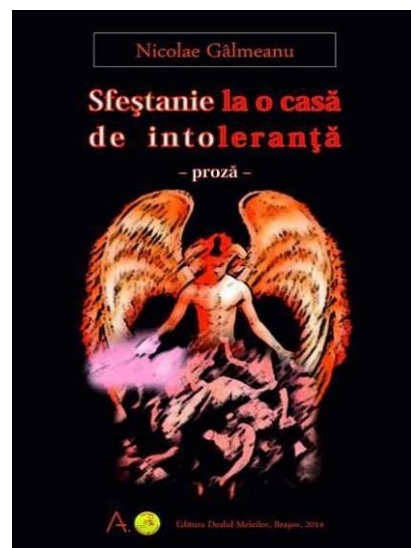
Să privim cu atenție și la pactul de lectură pe care îl propune autorul cititorului. Un prim strat textual, de suprafață, este cel care face posibilă lectura facilă. Coaja textuală, întărită de structura de rețele epice, este cea care permite această lectură de suprafață care, însă, nu conturează o imagine clară și nu permite o înțelegere exactă a parcursurilor semnificării. Cititorul își dă seama că a pierdut cheia pe parcurs. Și asta pentru că, în lipsa unei lecturi profunde, nu a cunoscut ce se petrece în interior. Sub crusta textuală înfloresc structurile arborescente ale simbolurilor, dă muguri fantasticul oniric, de factură suprarealistă. Nu căutăm, neapărat, filiații, nu căutăm surse de contaminare de teme și motive textuale din operele altor scriitori, ci doar să descoperim că în interiorul cojii textuale, onirismul produce, monstruos, dar profund, amprente ale infra-eului în desfășurarea epică. Vechile mituri sunt cele care permit accesul sub coaja textuală. Pe aici se poate explora interiorul: prin mit, prin practicile magice, ritualice, prin obsesii. Iar în interior, ghidați de pașii infra-eului, descoperim excrescențele unei imaginații care sufocă lectura. În imersiune, lectura nu este, prin urmare, nicidecum ușoară. E, mai degrabă, o navigare încălțită într-o Mare a Sargaselor în care algele, crescute din subconștient, ramifică

producția vegetal-textuală, onirică, până în planul de suprafață al conștientului: „Era un drumeag împotmolit, cu urme adânci de roți și cursul său se făcea cu opreliști. Dincoace, omul n-avea acces decât prin efracție și se încumeta, ca nebunul, să răzbată prin lianele pădurii aceleia, din care ar fi vrut să nu se mai poată întoarce” (p.6). În lumina verzuie, filtrată, a pădurii (deopotrivă și de simboluri), povestiri precum *Schimbarea la față* sau *Încercările Luanei* nu fac decât să îngreuneze parcursul lecturii, trimițând, hipertextual, prima la tema descendenței din *Pescarul Amin* al lui Vasile Voiculescu, cea de-a doua la *Losrița* aceluiași autor, cum observă Ion Topolog Popescu.

Ritualurile la care este supusă natura, inclusiv ființa umană în desfășurarea ei cotidiană, sunt cele care marchează și ritmul povestirilor aparent ne-fantastice. Povestiri, printre care și *O Treime* și *Sfeștanie la o casă de intoleranță*, ce relevă mai degrabă puterea de transpunere în materie textuală a compozițiilor lui Hieronymus Bosch, povestiri în care defilează aceleași personaje, cu roluri mai mult sau mai puțin accentuate, ca și cum textele însele s-ar fi vărsat unele în altele, scoțând la lumină o lume a decrepitudinii, a comediei umane în ritualul de dezumanizare.

Fie metamorfoza fantastică (în *Schimbarea la față*), fie cea reală, a pubertății (în *Yca Băietzica* sau *Soldatul, șobolanii și Titica*, de pildă), cu proiecție în fantastic și mitic, conduc în lectură spre același teritoriu al oniricului în care materia fabuloasă, vag iluminată, aprinde, în intenția interpretării, imaginația. Materia fabuloasă pare să se nască din real, dar carcasa reală este doar forma în care acesta se solidifică, lăsând fluidul organic să alunece, după legi nescrise, în interior. Suntem pe deplin aruncați în cețoasele lumi ale onirismului de sorginte suprarealistă, cu tot ceea ce suflul suprarealist a reușit să facă să rodească în solul încărcat de mituri al culturii române. Inspirat, ca și Vasile Voiculescu, de locurile magice ale Văii Buzăului, Nicolae Gâlmeanu ne conduce spre onirismul suprarealist al cărui rod este bogat și amar. În transformare continuă, ne-ncăpându-și în formă, zemuind de urdorile decadentei, acest fruct dă seama de zbaterea satului magic în păcatul ce naște, la Gabriel Garcia Marquez, copilul cu coadă de porc în miticul tărâm Macondo.

În prozele lui Nicolae Gâlmeanu, liricul îmbracă traseul epic. Conduce, într-o scriitură ce trădează dicteul su-

prarealist, la abundența unei mase carnal-textuale. Muguri noi zvâcnesc pretutindeni, trădând supurarea epitetelor atipice, multitudinea lor, excesul lor amestecând lumi, moduri de viață, realități, niveluri ale eului. Și monologurile sunt pigmentate de inserții de acest tip. Epitetul produce, pe solul hrănit al nudului explicit sau sugerat, al sexualității umide, inflorescențe ce fac din actul lecturii un act al plăcerii. Pe care lectorul e nevoit să îl recunoască. *Noaptea de miere e*, spre exemplificare, un cadru al unei asemenea evadări, pe filiera suprarealist-psihanalitică, în universul interior: „- Bine, dar filosofia a atins acel nivel de cunoaștere, că spațiul teluric e incomparabil cu lumea din afară, și că adevărul este obstrucționat înăuntru. - Vai, domnule Bucu-raș, mă dezamăgești! Eu, dacă sunt dezbrăcată aici, înseamnă pentru lumea de dioncolo c-aș fi și destrăbălată? După morala adevărului de acolo, aș zice că da. Și care teluric? Din această cameră? În sistem concentric, din teluricul de aici izvorăște tentația luminii exterioare, pe rând, pentru fiecare dimensiune, descoperă în afară o dimensiune cu mujtl mai adevărată, și astfel, tot alta, până unde dispăre ființa umană. Întrebarea este cât ține teluricul ăsta și cât adevărul, câtât în altă parte. Teluricul trupului și dincolo de trup!” (pp.52-53).

Nicolae Gâlmeanu este, prin acest volum cu marca înfierată a comediei umane pe copertă, creator de potențialități. De posibilități nelimitate de lectură, prin imersiunea în apele textuale tulburi pe care le reversă, într-o albie croită de instrumentarul suprarealist de acum aproape nouăzeci de ani. Tulburi dar bogate, apele textuale scot la lumină un autor fără vârstă literară, dar cu identitate culturală certă.

ADRIAN LESENCIUC

UBI SUNT QUI ANTE NOS ?

Învățământul din România, cel puțin din sec. al 20-lea, prin cei doi miniștri – *Spiru Haret* (1851 – 1912) și *Ilie Murgulescu* (1902 – 1991), savanți în domeniile matematicii și chimiei, au reprezentat o recunoscută carte de vizită pentru occidental aflat în plină creștere a modernității.

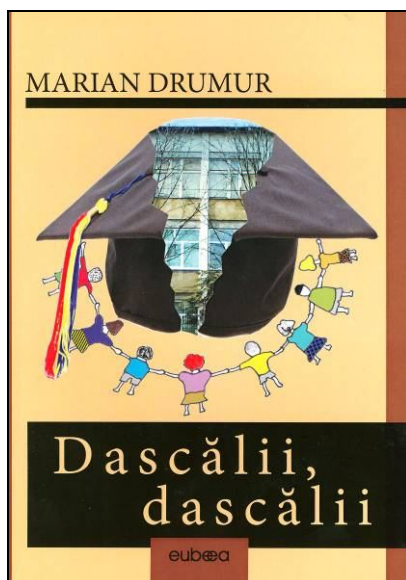
Reformele propuse și urmărite foarte atent de-a lungul finalizării lor s-au dovedit benefice, mai cu seamă în mediul rural, iar în cel urban, au cunoscut o diversificare a meșteșugurilor și a profesiunilor din mediile industriale, a cercetărilor de lucru aplicat. Astfel încât pentru perioada roșie a vremurilor care au venit, în urma celui de Al Doilea Război Mondial, s-a produs o intensificare a pregătirii școlare, la nivelul tuturor componentelor sociale, dar și al formării cadrelor didactice. Conform uzanțelor de teorie și practică pedagogică, s-a urmărit doctrinar eficientizarea principiului *omul potrivit la locul potrivit*.

Numai că atunci (citește înainte de 90 !), ca și după Evenimentele din 1989, din păcate, școala, sistemul de învățământ în general s-au degradat văzând cu ochii, fără a se încerca o reabilitare a lui, nici pe termen mediu sau scurt, ba, fără nicio perspectivă, cumva în ascensiune.

Prozatorul timișorean *Marian Drumur* (inginer, cercetător și profesor) surprinde în romanul **Dascălii, dascălii** (Editura Eubeea, 2012, 320 pagini) degringolada didactică, etică, morală, sindicală și activistă, cu încrengături socio-politice până departe - de primărie și județ. În centrul întregii tevaturi, se află Colegiul Mediu Tehnic, din orașul Stânișoara. Cu tot ceea ce înseamnă unitatea de învățământ sub aspect didactic propriu-zis – dotare materială, personal de specialitate încadrat, dar și administrativ- contabil, populație școlară numeroasă, foruri de conducere, bărbați și femei, departamente de lucru, de zi și de seară, de implicare oficială și ne în treburile urbei (nu alta, decât Timișoara, orașul martir al Revoluției din '89).

Cu îndelungată experiență într-ale scrisului prozastic (debut în revista *Orizont* – 1966), Marian Drumur a realizat o ingenioasă operă de talent, cu vizibilă tentă satirică, în care parodia stă la suprafața scriiturii.

Ironia, desprinsă din colonia satirei, plutește pe apele învolburate ale unei realități nimicitoare, ieri subjugate politicului declarat, *astăzi* mascat

demagogic sub faldurile ... democrației și ale statului de drept.

Stratagama epică, prin spațiul căreia se mișcă personajele (era să scriu... roiesc), rămâne una dinamizată de interese individuale, niciodată probate juridic, dar căptușite restrâns și niciodată găbuite de factorii în drept sau decizionali.

Sobrietatea descrierilor *umane* (sunt tentat să le spun *umanoide de peșteră*) contravine denumiri hâde a mai tuturor personajelor. Este drept că disjuncta categorie a comicului a prins în mrejele ei literare mai toate popoarele lumii. Asupra comicului, ca stare, specifică ființelor umane, există o întregă literatură de specialitate – dela Grecia Antică, până la filosofia germană (poate mai puțin vizibil, la popoarele arabe, îndoctrinate într-un religios asumat în timp, din generație în generație, și stabilizat prin infiltrații doctrinare, dacă nu acestea sunt popasuri ori resorturi musai să existe.

Așadar, *comicul de situații* la Marian Drumur este complinit de cel al numelor. Acestea parcă sunt un „ciorchin de negi”, ca să invocăm o atestată formulă argezeană. Prozatorul fabrică onomastica personajelor – maiștri, ingineri, profesori, diriginți, elevi de la seară, contabili, administratori, inspec-tori școlari, portari – după criterii ușor cuantificabile, prin denaturarea fiziologică ori de limbaj, or de comportament etc. Oricum, atunci când se atinge gradul de satiră *mepeeană* (à la Swift), el nu se explică, își invită pe ipoteticul cititor să-și frământă mintea, să treacă de la supoziție, la interogație. Adică, el, cititorul – receptor poate deveni, în acest caz, *lector în fabula* (Umberto Eco). Decodarea îi aparține în exclusivitate.

Dacă în primă instanță, Caragiale poate veni cu brațul încărcat de *ei* sau *ele*; și acesta ar fi nivelul de suprafață la îndemâna amatorilor. Dar scriitorul nu urmărește să producă râsul cu tot dinadinsul, ci să se vadă ce cauze sociale, de mentalitate și de morală au condus la o asemenea degradare.

„Săpând” spre izvorul sensurilor și semnificațiilor, în lumea difuză care slujește pentru o pâine, dăm de *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir. De acolo, aflăm cum numele animalelor și al păsărilor, portretizarea acestora, se realizează prin... fapte, cu indicarea detaliilor de regn sau specie.

Câteva argumente din romanul prozatorului timișorean: pe directorul Colegiului... l-a botezat ... *Otânjoiu*. Fiindcă suntem la Timișoara (în roman, Stânișoara – adică un Colegiu Tehnic, prin personalul său de încadrare, de la toate nivelele sociale, dincolo de bănuitul program de învățământ – fiindcă despre acesta nu se formulează niciun text, reflectorul scriitorului se plimbă multiplu peste mici afaceri, mici chefuri, pe falsificări de acte și note, de relații ș.a. Șarjă, nu glumă !)

Lângă numele, cu etimon sârbesc, este alăturat prenumele... Aristotel. Fiind director, musai a se ști că trebuie să aibă și o filosofie a conducerii, să poată emite idei, să înțeleagă mai bine frumosul vieții.

Pe liderul de sindicat îl denumește *Răgălie* (cu trimiteri directe la stabilitate și încurcate sunt căile Domnului !)

Pedagogul *Puțui* (nu Puțoi, derivat de la puță. Dincolo de aluzia sexuală rămâne în comentariu sufixul diminutival – *uță*, *-uțui*, ca să nu mai invocăm numele sadovenianului Cuțui, ori substantivul *cuțuie* (mic obiect de ceramică sau vas mic metalic în care se pune jar și tămâie pentru pomenirea morților sau pentru a cădelnița în biserică la anumite slujbe). În ultimă instanță, neînsemnat într-o școală, mai ales de însemnătatea Colegiului Tehnic, dar ... necesar

. Bucătăreasa - *Pogonici*

. Proful de religie este *Intivitu*, transparență a subs. *individu*, unul între alții.

Ironie cu cântec în **comicul de situație**, formulat de la începutul romanului. La o ședință de consiliu, în deschiderea anului școlar, a lipsit profesoara *Sulfina Găgălice*. Întâlnind-o pe fosta directoare *Babarău*, iar aceasta, apostrofând-o, s-a scuzat în stilul caracteristic vinovatului, că dumnezei, tot n-are vreo funcție și, →

MARIAN BARBU

deci, prezența ei (la ședință) era inutilă.

Șoferul care o transportase la școală era un seralist. Numai deocădată, a fâșnit „turnătoria” la... condica de prezență: „Alo, Solomie, eu sunt. Vezi la condică, Sulfina este absentă, așa să rămână, nu te lăsa manipulată, că i-a ajuns distracția. Pa !”

Cum scriitorul **Marian Drumur**, pe adevăratul său nume *Marian - Ștefan Pavelescu*, are rădăcini bucovinene (apud Adrian Dinu Rachieru – coperta a IV-a a romanului), voi înțelege de ce prezența numelui Solomie (tot de la Sadoveanu, citire), dar și răutatea „fostei”, căreia autorul i-a alăturat un determinant ce i-a calificat ori i-a indexat... personalitatea. Astăzi, chiar dacă doamna nu mai este în funcție, atașamentul față de locul de muncă rămâne inextricabil. Doar suntem... Stănișoara ! Dacă nu curge, pică!

Atent la mersul vremurilor cu un ochi sagace, la felul cum se răsfrâng ele în viața oamenilor, romancierul nu iartă nicio mișcare greșită a cuiva, din anturajul său. Memoria este activizată zdravăn !

Limbajul pe care li-l atribuie colegilor de breaslă este așa de natural, de adecvat profesiunii fiecăruia încât se lasă impresia unui Balzac contemporan cu noi. El compune scene, dialoguri, conversații, parcă lustruite, nerepetitive, pur și simplu, polisate ca niște sculpturi.

Bunăoară, preutul urmărește, în liniște, un meci de fotbal. Este deranjat de un coleg care-i cere o părere, chi-purile, o consultație, despre tergiversarea de punere în posesie. Ba chiar uzurparea dreptului de proprietate. Abuzul s-a făcut de C.A.P. Stănișoara, prin anii 1952-53. Astăzi, cei 37 de ari au dispărut ca și când n-ar fi fost vreodată. Numai deocădată, scriitorul „ia taurul de carne” și se erijează în judecător.

Nu mă pot abține să nu înmulțesc fauna de nume ale cărții: *Sigilant* (asistentă medicală), *Măgădău Rudolf* (maistru), consoarta dumisale, *Măgădău Crezantema*, *Tocăniță*, *Făcăianu*, *Gelațina Hălălaie* (profesoare, *Ana Maria Ciugulică* (domnișoară, nepoata prefectului), *Spănachie* (administratorul școlii), madam *Ianache* (căreia nu degeaba i se spunea „sinistra”), de la inspectoratul școlar, iar secretarei i se spune *Smârcoiu*, *Deșelatu* (profesor), *Pârciu Antipa* (pensionar), *Nemesia Țășmoacă*. Cantemireasca asociere între Nemesia, în mitologie, fiica lui Nyx (Noaptea), una dintre divinitățile infernale, care călăuzea soarta oamenilor, a fost inerpetată ca personificarea răzbunării divine; Țășmoacă – om

prost, lapte stricat, băutură proastă, mahorcă (*Dicționarele*).

În roman, „suplinitorul de serviciu” (pe școală) e nominalizat ca pensionar, de aceea i-a spus *Antipa!* (vechi, vetust, trăind osificat înainte de vreme, bătrân. „*Gr. Antipa* (1867 – 1944), biolog darvinist român, elev al lui Haeckel, director al *Muzeului de Istorie Naturală*, din București, care-i poartă numele; întemeietorul școlii românești de hidrobiologie și ihtiologie, unul dintre creatorii muzeologiei moderne, inițiatorul dioramelor” (*Dicționarele*).

Dar *Pârciu*, ca regionalism, are trei variante: substantiv reieșite din sarcasmul onomasticii lui Platon și Ștengăroiu (și la ... seral), dar nici la apelativul ihtiologic, port-drapel fiind Bobleț (pește mic – *oblete*) < gr. *apoplktikos*, prost, bleg, nătărău. Bobleț este mai cunoscut pentru „minunatele” emisiuni de la postul de televiziune locală.

Din când în când, ies scânteile **comicului de limbaj**.

Seralistul *Ștergăroiu Platon* are de transmis un anunț profului *Bobleț* (Nu dezvolt comentarii reieșite din sarcasmul onomasticii lui Platon și Ștengăroiu (și la ... seral), dar nici la apelativul ihtiologic, port-drapel fiind Bobleț (pește mic – *oblete*) < gr. *apoplktikos*, prost, bleg, nătărău. Bobleț este mai cunoscut pentru „minunatele” emisiuni de la postul de televiziune locală.

Ofer un exemplu :

„Să trăiți, domnu profesor ! Eu sunt, vă deranjez doar un moment, că e cazul, înțelegeți, *nu vin decât musai!*”

-Hai, spune, știu că pot pune bază pe tine. Dar n-o lungi, trebuie să mă și documentez, că am o rubrică televizată, pe lângă travaliul educațional!

-Mie îmi spuneți, domnu 'Bobleț, care vă urmăresc cu sfințenie emisiunile? Că dacă n-ați fi dumneavoastră, s-ar dărâma școala cu proștii d-aci !”

Seralistul delator, suficient de în vârstă, îl sfătuia, supuielnic, vezi bine, pe omul de... „televiziune”, surprins în bibliotecă, pentru a citi „almanahuri” de ieri, ca să aibă ce spune la emisiunea din seara... aceasta!, să verifice intrările și ieșirile materialelor de construcție, întinzându-i un xerox. În schimbul „ofertei”, omul de la postliceală trebuia să termine șef de promoție, ca să-l ajute în promovare, înainte de restructurări!

Prozatorului, deși inginer, nu-i scapă a înregistra reverberațiile din clasicul român, în materie de... școală, până dincolo de Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ion Creangă (cu luat de ureche și împingerea pe coridor până la dreapta judecată, oficiată de director. Iată un pasaj la mătusa Marioara, care l-a surprins pe mincinos... furând cireșe.

Panaite Chifu • Parlamentul Universului, marmură și granit, 2009

Zice **Marian Drumur**: „Abia în-tors la cabinet, directorul Otânjoiu (...) se pomeni în raza unui individ precipitat ce ținea de după gât, la subraț, un băiat, și-i îndesa câte o scatoalcă, în timp ce-l silea pe coridor cu îndemnuri : „Te-oi învăța eu minte, golane... stai binisor !... dacă-ți place bătaia, na ! ... la direcțiune cu tine!”

Alertată, poliția îl trimite pentru anchetă, pe *Resteu*, polițist de proximitate, fost absolvent al Colegiului Mediu Tehnic. Între timp, sosise și tatăl împrișinatului care e numai deocădată amendat, refuzând să se legitimeze. Iar polițistul își soarbe în liniște cafeaua *îmbunătățită* alături de Aristotel Otânjoiu.

Romanul are 12 capitole, fiecare dintre ele desfășurând subiecte vivante: ba despre deschiderea anului școlar, despre febra generală care i-a cuprins pe cei din conducerea Colegiului, a profesorilor; despre zecile și sutele de formalități privind cataloagele, orarul, inspecțiile, examenene, încheierea situațiilor școlare.

Nu sunt uitate, cumva, sărbătorile religioase și laice, întâlnirile cu foștii absolvenți, cu cei de la postliceală. Ca și participarea „celor mari” la oficiile social-politice, de orientare civilă, așa cum sunt alegerile cetățenești, prin atâtea secții de votare.

Scriitorul **Marian Drumur** se dovedește prezent ca un sociolog peste tot cu sonda lui de receptare și de transmitere de la fața locului. Forța acesteia din urmă se găsește la nivelul alertății lexicului, clar și nu odată spumant.

Cartea **Dascălii, dascălii** confirmă o vocație stabilizată ideal în formele de exprimare, în atât de bogată limbă română.

Pentru cititorii din domeniu, romanul constituie un avertisment dat înlăturării *tare*-lui din învățământul preuniversitar, care încă mai bate pasul pe loc sub aripa hazardului decizional, venit de la minister.

Oricum, scrierea nu dezvoltă un fast instituțional, ci o realitate, care dacă nu ne orbește acum, mâine nu va mai putea produce nici literatură !

Ubi sunt qui ante nos ?

O DISTOPIE

Cu o viață plină de evenimente specifice epocii pentru fiii celor cu o situație materială „burgheză” și antecedente politice ale tatălui, tratate ca infracțiuni, se afirmă Ștefan Goanță în roman abia la vârsta de 60 de ani. Dar vocația literară și-o descoperă autorul în adolescență, iar romanească în tinerețe, pe la vârsta de 17 ani. Neacceptând cenzura primului roman scris în spiritul „realismului socialist” - suntem în anul 1952 - tânărul „romancier” renunță la publicarea lui.

Primul roman publicat - „Altarul de nisip” - apare abia în epoca postcomunistă, în condiții de libertate, în 1993. Însuși titlul este semnificativ pentru „substanța socială” și formula romanească aleasă: satiră literară feroce a unui fenomen social atroce: distrugerea elitelor, nivelarea socială, uniformizarea indivizilor, aneantizarea sufletelor și spălarea creierelor tuturor celor care nu sunt „pe linie”. Scopul „infernă” era crearea unui „om nou”, reeducat în spiritul utopiei comuniste. Un om unilateral, unidimensional, posesor al „gândirii unice” și „misionar devotat” al Partidului-Stat. „Omul nou” - model de sclav comunist - îndoctrinat prin lozinci și limbaj de lemn, clișeizat până la formele sale cele mai banale și insignifiante - trebuia să devină centrul experimentului de schimbare a naturii umane prin experimente sociale și psihologice concentraționare terifiante. O țărăncă bătrână și cu frică de Dumnezeu făcea o observație capitală, cuprinzătoare și definitorie: „Maică” - se adresa ea unui activist de partid, venit să o lămurească să se înscrie în „colhoz”, dându-i acestuia vitele, uneltele și, mai ales, pământul moștenit din strămoși - „maică, de ce nu faceți experimente pe câni, nu pe oameni, că oameni suntem și noi, oameni sunteți și voi.”

Ștefan Goanță și-a trăit adolescența, tinerețea și vârsta maturității în țara captivă a „Imperiului Roșu” și a observat multitudinea de fenomene sociale și economice care au bulversat cutume, tradiții, mentalități, credințe, idealuri.

Specimenele umane angajate în procesul dezumanizant al lichidării elitelor, al inversării sau înlocuirii

valorilor cu nonvalori, spectacolul hidos al deturnării tradițiilor și al subordonării tuturor artelor culte politicului - crime împotriva culturii naționale - erau înși „robotizați”, indivizi care-și pierduseră identitatea prin însăși pierderea sufletului. Opera de reconstruire ateistă a lumii, de denaturare a omului prin pierderea spiritului, de enclavizare a indivizilor în tipare specifice reflexelor condiționate din lumea animală, de reducere a lor la câteva trebuințe bazice. Doctrina injecta sistemul cu ideea anticreștină a „urii de clasă”.

Toate aceste fenomene - între care nu putem să nu amintim de „reducția conștiinței umane” la reflectarea „filozofiei” socialismului științific - aveau menirea să-l aducă pe bietul om în postura de marionetă sau rob al sistemului totalitar, condus de o nomenclatură cel mai adesea ineptă și supusă „statului părinte”, URSS.

Reducerea spiritului la clișeele și lozincile utopiei comuniste e un proces urmărit de autor pe tot parcursul romanului. Simbolul și întruchiparea fenomenului este personajul cental, Tovionescu - un Tovărășescu ca tipar insolit, imuabil și etern al imbecilității naturii umane (B. Pascal), al „eroului comunist”, revoluționar de profesie și activist - care știe totul, animă totul și realizează totul. Scopul acestui ideolog era să-i determine pe oamenii muncii de la sate și de la orașe, instituțiile statului și pe intelectualii săi să renunțe la gândirea proprie, la idealurile proprii, umanitatea proprie în favoarea îndeplinirii sarcinilor trasate de nomenclatură în fruntea căreia se afla conducătorul. Spectacolul carnavalesc al acestei groaznice înscenări istorice este derulat de la un capăt la altul al romanului cu fervoare satirică, dar și cu o luciditate vizionară demnă de personajele romancierului rus, antistalinist Platonov.

Fără a urmări o consistență a narativității în concepție clasică, autorul

crează în stilul caricatural până la grotesc, mai ales, tablouri, scene și situații în care indivizii noului sistem într-un mediu dezumanizant formează „comedia erorilor comuniste”.

Ștefan Goanță realizează portretul comunistului activist - al omului marionetă care populează mediile de propagandă ale partidului, în care locul central îl ocupă ședința, „ședința de dragul ședinței”, cu darea de seamă și referatul - toate de dragul lor, numai ca să bifeze o activitate sau alta. Spectacolul acesta hilar ca formă fără fond de banalizare a gândirii intelectuale sau pragmatice era condus aproape totdeauna de Tovionescu. Romanul-portret îl are în centrul fiecărui episod pe Tovionescu - omul de bază al Partidului-Stat. Este omul redus la umbra sa, omul devenit „neom”, în sensul în care își pierde tocmai esența umană și devine o marionetă - o rotiță într-un sistem unde zeci, sute, mii sau milioane de oameni se adună să-i aduleze pe „conducătorii iubiți”, pe „creatorii” unei false istorii și autorii unei false forme vizionare.

Tablourile îi surprind pe activiști în cele mai variate ipostaze activiste sau lumești. O lume și „o portretistică ... produsă sub tirania timpului scurt și imprezvizibil... pe care îl resimt cu acuitatea animalelor de pradă.” (Constantin Stănescu). Activiștii organizează frenetic „spectacole carnavalești”, „fiindcă aveau menirea de a îndobitoci sistematic masele” pe care le laudau chiar în timpul spectacolului ca „făuritoare de istorie”.

Interesant este că dictatorii „nu au simțul ridicolului absolut”, nu-și dau seama când mobilizează masele în chip obligatoriu la aceste spectacole, de caracterul perfid al acestor manifestări de putere, de „solidaritate”, „de realizări de plan” ale maselor.

Autorul demontează piesă cu piesă - ca în teatrul absurdului - mecanicitatea, anormalitatea, falsitatea ce stau la baza acestor mărețe adunări populare. Ochiul ager și lucid, dilatat ca obiectivul unui telescop contemplă nonsensul absolut al „carnavalului politic”, un nonsens neutru, întunecat, vitriolant.

Tovionescu nu e singur în „opera lui” de imbecilizare săvârșită cu „sistemă” (C. Stănescu), „în chip științific” a maselor de oameni ai muncii.” El își are tovarășii săi din toată încrângătura nomenclaturistă. →

IRINA CIAMA, IOAN CIAMA

UN ROMAN TRĂIT

Fiul ploii, debutul în roman al lui Valeriu Iordan Popescu (Casa de Editură și Impresariat Euro-Asia/EAPCF/, Brașov, 2013), propune o schimbare de paradigmă, o modificare din interior a speciei (noutatea nu e firește absolută, s-o luăm adică numai sub beneficiu de inventar, Mircea Eliade și-a intitulat, de exemplu, *jurnalul* periplului indian *roman indirect*), cineva, dacă-mi amintesc bine, și-a subtitrat cartea, un *altfel de roman*: Valeriu Iordan Popescu a optat, foarte nimerit, pentru *roman trăit*. În esență, însă, lucrurile stau, peste tot aidoma, fiind (cum am mai remarcat o dată) numai urmarea unei întâmplări a scriiturii – în interiorul scrisului, al istorisirii mai exact, ivindu-se acum o strămutare, o luptă; apare acum, cu alte cuvinte, competiția: înfruntarea între memorie și închipuire. Între regăsiri și aduceri aminte, între reamintiri și imaginație – sau chiar mai mult de atât: imaginația dar și fantasmalele imaginarului. Ori, ca în **Fiul ploii**, între biografia omului și biografia operei (din care nu exclud lucrarea socială, avatarii politicului). O alternanță, altfel spus, între ficțiune și aspecte aflate la marginea non-ficționalului. Se perindă așadar în **Fiul ploii** situații memorialistice, ca să spun așa, cvasidiaristice, scoase adică de către romancier din sertare bine păzite, dintr-un jurnal secret dar și, în același timp, creatura tare a ficțiunii: decisă, vocea auctorială (în cazul lui Valeriu-Iordan Popescu, distinctă, originală, delectabilă).

Povestea (deocamdată dintr-un prim volum al unei trilogii, cum a proiectat-o autorul) se întinde de la

sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până în zilele noastre și e centrată pe biografia protagonistului – un Șerban Andreescu (Șerbănică), personaj real, figură pregnantă, notorie în viața social-politică a urbei Brașovului, în secolul trecut. Sunt narate, în capitole distincte (cuprinse în cele două secțiuni, **Năruit peste timp și Lupta pentru putere naște monștri**), momente (pitorești ori semnificative, ruinătoare sau numai dureroase, pentru mersul lucrurilor în România) din biografiile, iarăși reale, marcante pentru istoria recentă a ținuturilor valahe, ale unor Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, Virgil Trofin, Ceaușeștii etc.; între aceștia (mulți nenumiți, încă sub acoperire, dar deductibili) făcându-și loc, autobiografic (precum autoportretul rembrandtian, ascuns cu îndemănare într-un colț al marilor compoziții – deopotrivă realitatea și mânuitorul/mântuitorul acelei realități), prozatorul însuși.

A.I.BRUMARU

O DISTOPIE

→Viziunea șarjată a autorului și ironia caustică a naratorului fac din personajul Tovionescu „un tipar absolut al omului nou”, la care toate instinctele și toate percepțiile, sensibilitățile și reprezentările sunt denaturate, anulate sau diluate în așa fel încât modelul nu mai este un om viu, ci „omul de cauciuc gomflat”. Cât despre limba lui: graiul autorului este redus drastic la esența limbii de lemn: lozinca – spune C. Stănescu.

Desigur, Ștefan Goanță a avut modele pentru personajul său de la literatura clasică, unde prostia ajunge gradul zero al nimicniciei, dar și de la teatrul absurdului al lui Eugen Ionescu, unde personajele sunt piese de redundanță mecanică a vieții, comportamentului și vorbirii absurde. Dar așa cum remarca C. Stănescu, poate „retardatul Tovionescu își are originea în «omul fără însușiri»” al legendarului prozator austriac Robert Musil. Oricum „omul care și-a pierdut esența umană”, devenind „omul inconsistent” e un spectru, o mască a „unor vremuri hilare de robie comunistă”.

Personajul nu e însă nici nevinovat, nici nativ naiv, nici „retardatul pur”, ci un ins implicat, robotizat, dezumanizat și de un mimetism dus până la extrem. Participanții politici, fie că sunt conștienți, fie că „au conștiința

adormită de interese egoiste, fie din narcisism sunt vinovați ca participanți la biruința unui regim criminal antinațional.

Transformarea culturii în „gunoi” – scoaterea cărților din biblioteci și depozitarea lor precum gunoiul sub cerul liber, apoi „prefabricarea lor” în suluri de carton asfaltat corespunde unui holocaust al culturii române.

Dar nu numai atât. Deținuții politici, conștienți de crima împotriva culturii declanșată de sistem nu acceptă „transformarea cărților în carton asfaltat”, solidarizându-se cu moartea cărților. Ei mor în gerul năprasnic al iernii, fiind dezbrăcați. Orgia morții nedemne este simbolică pentru terorismul unui stat comunist și crima împotriva intelectualității.

Gratuitatea paranoiei comuniste și a crimelor comise în numele unei utopii absurde sunt expresia unei istorii bolnave. De altfel, titlul romanului conține cel puțin două sugestii simbolice: „altarul” – ca spațiu sacru consacrat Divinității, are în roman sensul contrar: altarul nu mai e nici sacru, nici laic, ci ateist – și „de nisip” care ne trimite la „castelele de nisip”, adică la acele visuri irealizabile care devin iluzii distructive: cu alte cuvinte „altarul de nisip” este o construcție imposibilă, sortită dintru început eșecului.

Se impune o observație privind teatralitatea tablourilor. Povestea unei marionete-personaj central presupune o viziune scenică în „teatrul social al lumii ca teatru”. Însăși lumea comunistă îi apare autorului ca o vastă scenă în care masele admiră un impostor.

Adevărul e parțial și aici. În epoca comunistă, au trăit oameni adevărați care au crezut, au iubit, au creat valori chiar în toate domeniile, ceea ce relevă că poporul român și-a făcut datoria. Nimicnicia vremurilor a fost determinată de „slujitorii angajați ai utopiei comuniste, de colonialismul bolșevic și de istoria secolului XX, acesta fiind secolul „extremelor” și al totalitarismelor criminale.

Arta satiricului nostru are ca armă nimicitoare ironia – ironia literaturii absurdului. Acea ironie care, punând în paranteză Binele, Frumosul și Adevărul, apelează la măștile răului social și ale răului istoric. Ironia este peste tot, deci și narativă și descriptivă și dialogală. Este instrument principal alături de caricatură și carnavalescul „de partid și de stat”.

Pasiunea culturii la Ștefan Nemeșek

Ștefan Nemeșek a depus un efort considerabil în cartea *Cultura în orașul Paliei* (Editura Realitatea Românească, Vulcan – 2012) pentru a revitaliza memoria pierdută cumva într-un secol al informației, într-o vreme a exploziei mijloacelor de comunicare, când uneori confuzia modelează mințile oamenilor. Publicația este o continuare a monografiei anterioare, *Carte, literatură, presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944)*, bazată pe material documentar important și penetrant cu anexele și bibliografia care formează o carte despre carte, manifest pentru cultură într-un loc excepțional, Orăștie.

Cultura în orașul Paliei are două volume despre cultură, adică oameni, cărți vechi și noi, reviste, interviuri, panorama personalităților din zonă și din istoria României, scriitori pasionați, asociații angajate în actul patriotic al educației prin frumos, ziariști, momentul Eminescu, mișcarea Astra, dacii, poporul care a trăit cândva în perimetrul Orăștie.

La început, domnul Nicolae Melinescu, jurnalist cunoscut, are un cuvânt înainte, interesant, lămuritor, penetrant, dovadă că Orăștie este un loc în care s-au petrecut și se petrec fenomene care marchează istoria noastră prin actul de cultură. Totodată cartea are un patetic demers pentru originea românilor, analizând vechea societate a dacilor liberi, sub simbolul lupului și al luptei pentru pământul care devenea tot mai însângerat.

Apoi, Ștefan Nemeșek ne ajută să vedem Orăștia dintr-o perspectivă geografică și istorică de excepție, o privire de ansamblu asupra ținutului, o panoramă culturală cu manuscrise, jurnale, oameni, librării, edituri, tipografii vechi, Eminescu, Unirea, scriitori, profesori, ziariști, librari, Lucian Bлага, școli, calendare vechi, mesaje din alte vremuri, lumea în mișcare între suferință și dramă, de la *Palia de la Orăștie* la evenimentul cel de toate zilele.

Panorama emoționează, e un loc unde s-au întâmplat multe, unde a apărut *Palia*...

Autorul monografiei prezintă adevărata comoară de carte veche din județul Hunedoara, carte multiseculară, apoi centrele tipografice românești într-o zonă imperială veche,

misterioasă și periculoasă. Manuscrisele aveau o viață a lor, cartea se cumpăra, se dona.

Cartea despre cultură și oameni era un spectacol intim de la legătorie la biserică, la biblioteci particulare, în mâinile dascălilor, ale tinerilor, cartea era o valoare inestimabilă și fizic și spiritual, era arta de a conserva memoria locului.

Ștefan Nemeșek nu uită să focalizeze povestea culturii pe morala creștină ca motiv de tărie în vremuri de criză, să prezinte problemele bisericesti, ori ale învățământului, alcătuind un **sistem de cultură prin rezonanță și curiozitate**...

Un lucru era evident, cărțile erau valori, costau scump, erau râvnite, aduceau lumină oamenilor, se procurau greu, foarte greu, uneori se ducea o luptă plină de pasiune și derută pentru a ajunge în posesia lor... Cărțile erau cumpărate de preoți, de oameni cu vază și uneori câte o carte era cumpărată din banii unei întregi comunități!

Fenomenul cultural a culminat cu *Palia de la Orăștie*, din acel loc de istorie literară și teologie s-au arcut peste timp alte cărți, ziare, miracole. Ștefan Nemeșek face o analiză a cărții vechi, bine documentat și pasionat, aducând informații vechi și noi despre acest monument al culturii române.

Orăștie a fost un principal centru cultural prin asociațiile, organizațiile sale, prin societățile de lectură, prin formele și mijloacele de exprimare, care au modelat românii din ținut. O amprentă decisivă asupra culturii din Orăștie a avut-o *Astra*. În jurul asociației au pivotat numeroși oameni de cultură și s-au format numeroși intelectuali și patrioți.

Ziarele de la Orăștie au pătruns în zonele ocupate de români, au ajuns în America ori Australia, la Viena, etc. Ziarele de umor au adus un zâmbet românului iubitor de viață, aventură și politică, au fost și sunt moralizatoare, atinse de vervă, iar umor este unul de bună calitate.

Cu acuitate e prezentată creația eminesciană la Orăștie, **fenomenul Eminescu** atingând mințile și inimile celor din zonă, poeziile care au circulat și care au fost reținute de presă, de editori, de alți scriitori. Se simțea legătura dintre români prin intermediul literaturii și presei.

De remarcat că Ștefan Nemeșek reușește să pătrundă în marile frământări ale arealului Orăștie, a simțit pulsul eliberării Ardealului din strânsoarea austro-ungară, atinge problema emancipării românilor și intrarea lor în sfera autodeterminării, dar și toleranța lor în vremuri complexe, de formare a Europei moderne.

În prefața la cele două volume domnul Nicolae Melinescu notează: „Călătoria inițiată pe care o inițiază Ștefan Nemeșek pornește de la informațiile fundamentale despre originile așezării, despre locuitorii săi din vechime, despre meseriile și preocupările lor sociale. Crezul său, exprimat de la primele pagini, este că teritoriile române au păstrat cea mai veche scriere din lume prin tăblițele de la Tărtăria (4700 înainte de Christos), au cunoscut primele forme de prelucrarea metalului încă din 3500 Î.d.Chr., iar limba tracă este cu mii de ani mai veche decât latina”.

Cum era comunitatea dacilor? Răspunsul: „Lipsa de acasă era semnalată printr-un băț lăsat la poartă, fiind mai mult decât suficient”.

Ștefan Nemeșek ține să argumenteze editarea prezentei cărți despre cultură: „După intrarea la tipar a volumelor *CARTE, LITERATURĂ ȘI PRESĂ LA ORĂȘTIE (de la începuturi până la 1944)*, am rămas cu mai multe materiale „pe dinafară”. Era păcat să se piardă nevalorificate. Mi-am dat seama că multe aspecte ale vieții culturale ale Orăștiei, nici măcar nu au fost pomenite. Nume de excepție, din diferite sfere culturale și științifice, trebuiau scoase de sub colbul uitării”.

De reținut că în final capitolul destinat culturii orăștiene rămâne deschis, cercetarea se va impune →

CONSTANTIN STANCU

de la sine. Demersul autorului nu a fost ușor, a întâmpinat opoziții, critici, au fost și persoane care au înțeles demersul și au ajutat prin mijloacele modeste pe care le aveau la dispoziție.

Cele două volume *Cultura în orașul Paliei* constituie un dar de suflet din partea autorului pentru oamenii Orăștiei, pentru pasionații de artă, de istorie, de frumos.

În volumul al doilea, Ștefan Nemeșek readuce în memoria cititorilor personalitățile care au dat culoare locului, Aurel Nedel – pictor, Ștefan Bornemisa – personalitate complexă, Ion Iliescu – profesor universitar de excepție, Dan Orghici – jurnalist, apoi scriitorii: Ion Dodu Bălan, Nuța Crăciun, Claudiu-Nicolae Șimonați, Silvia Beldiman etc. Lista poate continua, locul a fost unul atins de lumină, scriitorii au avut surse de inspirație, au avut curajul de a mărturisi despre lucrări formidabile care au ținut istoria în priză directă cu oamenii.

Temele acestor oameni de cultură au fost natura, evenimentele istorice, folclorul, politica, educația, filozofia, istoria literară, povestirile, melancolia celui care scrie în vremuri triste, ori tensionate, presa ca fenomen ce poate dinamiza masele de oameni când pulsul istoriei o cere.

Ștefan Nemeșek precizează că au existat persoane care au dat strălucire culturii orăștience: Aurel Vlaicu, Sofia Toma, Ștefan Erdely, Gavril Todică, Iosif Lepși, Albert Amlacher, I. Budai Deleanu etc.

Autorul ne atrage atenția asupra legilor lui Zamolxis, cităm doar una: „Puterea omului începe cu vorba nerostită”. Acestea trimit, evident, la Pildele lui Solomon, cunoscut personaj biblic, material cules de pe Internet, făcând legătura cu tema culturii în orașul emblemă, Orăștie. Apoi reține: „Europa s-a născut în Carpați... (Aurora Petan, sursa: Formula AS)”.

Sursele de inspirație, documentare și armonizare cu istoria veche sau nouă sunt bogate, trimiterile făcute cimentează imaginea de ansamblu, Orăștie este un loc unde cultura înflăcărează o națiune prin pasiunea de a continua epopeea românilor...

Prof. univ. dr. Ion Iliescu, om al locului, scrie despre cele două volume: „Deși autorul nu și-a propus o monografie de tip clasic, a conturat o imagine amplă și complexă a

orașului Orăștie. Este pentru prima oară când se scrie o lucrare dădora de bibliografie, de titluri, trimeri la sursele bibliografice”.

Ștefan Nemeșek a găsit o nișă în care se simte bine: jurnalist, scriitor, istoric, comentator, arhivar de manuscrise tainice, păstrător de secrete și normal într-o lume mișcată migrând spre paranormal.

Fiecare parte formează întregul, România are locuri de excepție unde civilizația ține ființa neamului, cu bune, cu rele, cu minuni și fapt divers...

Un maestru al reportajului: Roni Căciularu

Printre scriitorii de limbă română din Israel, Roni Căciularu este unul din cei mai străluciți reprezentanți. Ultima sa carte, *Dragoste și Parfum de portocală* (2013, f.e.) poartă ca subtitlu *Salutări din Tel Aviv*. Nu e deloc întâmplător subtitlul, căci Tel Avivul e orașul de reședință al scriitorului, iar marea metropolă israeliană constituie una din constantele spirituale ale acestui volum. Pentru cei care nu au întâlnit numele lui Roni Căciularu în revistele de limbă română din Israel și din întreaga lume, se cuvine să amintim că scriitorul s-a născut la Bacău, la 8 martie 1939. Este absolvent al Liceului „George Bacovia” din localitate și al Facultății de Litere (Filologie) – cursuri de zi – din cadrul Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași. Aceste două diplome explică, în parte, excelenta cunoaștere a limbii române, pe care o

mănuiește cu strălucire. Nu e deloc întâmplător că lucrarea sa de diplomă se intitula „Reportajul literar și Geo Bogza”. A fost profesor de limba și literatura română în perioada 1963-1966 la Școala profesională din Hemeiși - Bacău. Ca student, dar și mai târziu, a colaborat la presa locală băcăuană (ziarul „Steagul Roșu”), abordând toate genurile gazetărești, dar a contribuit și la emisiuni de radio, locale și naționale.

Va fi îndepărtat din presă tocmai când gazetarul căpătase notorietate și se bucura de simpatia cititorilor, datorită spiritului său critic și îndrăznelii cu care denunța potlogăriile satrapilor locali. A continuat să scrie, cu talent și cu același sentiment al datoriei civice, și după plecarea în patria strămoșilor săi, în 1983, în Israel. După numeroase ocupații minore, devine secretarul general al Uniunii Originarilor din România, organizație care reprezintă interesele a circa 400.000 de membri.

În această calitate, Roni Căciularu a desfășurat o amplă campanie de cultivare a limbii și culturii românești, organizând numeroase manifestări culturale și politice cu sute și mii de evrei originari din România. Și-a continuat, cu succes, activitatea publicistică, în presa de limbă română din Israel, mai ales la ziarul central de limba română „Viața Noastră”, dar și la presa băcăuană („Deșteptarea”, „Ziarul de Bacău”, „Observator”, „Informația Bacăului”), păstrând legături amicale cu țara de origine, cu orașul natal, precum și cu foștii colegi și prieteni. Fără îndoială, scriitorul nu a părăsit niciodată limba română, cartea de față fiind scrisă cu o strălucire de veritabil maestru.

Articolul care deschide cartea, intitulat „Hoinar”, e dedicat orașului său de suflet, Tel Aviv, care va reveni și în alte secțiuni. Fără exagerare, splendida carte a lui Roni Căciularu este un masiv, strălucitor poem de dragoste dedicat acestei metropole. Autorul se dovedește un mare, original reporter, dublat de un poet și de un subtil eseist. „Pornesc hai-hui, prin orașul acesta de vis și, de fapt, umblu aiurea pe străzi, să le ascult muzica, să le simt suflarea, să le cunosc, cât de cât, oamenii, viața, grandoarea și decăderea.” Autorul nu se oprește însă la descrierea plată →

ION CRISTOFOR

a străzilor, clădirilor și piețelor magicului oraș, căci el ambiționează mai mult, să-i descopere sufletul. Ca un veritabil îndrăgostit, autorul bântuie pe străduțele vechilor cartiere sau descoperă locuri rămase suspendate în memoria sa de copil, cum este cazul unui loc descris în capitolul ce poartă numele cărții: „Dragoste și parfum de portocală”. Ca și în cazul madelenei lui Proust, gustul portocalelor e pentru Roni Căciularu un factor declanșator al memoriei afective: „Primul meu contact cu Yaffo e de când eram copil, în România, la Bacău. Habar n-aveam ce este, de fapt, acest Yaffo, un nume cu sunet oriental și insolit. Dar aromele unei portocale, prima din viața mea și gustul acela răcoros, dulce-acrișor, erau de poveste de iarnă. Și a rămas întipărit în sufletul meu numele acela, fără să-l cunosc măcar, fără să-l înțeleg ca acum. Nu știam pe atunci că portocala aceea vine dintr-o țară a verilor permanente. Știam doar că e de undeva de departe, dintr-un loc numit Yaffo. Scria pe portocală cuvântul acesta misterios, de poveste, de rugăciune, de Biblie.” Scriitorul parcurge acum locul mitologic descoperit grație parfumului depărtării, constatând că Yaffo e „parte indestructibilă a Tel Aviv-ului”, o faleză lungă de vreo doi kilometri, cu livezi de citrice („pardesuri”), cu o mitologie pe care scriitorul o recitește cu o admirabilă erudiție și pasiune.

Cu aceeași pasiune de detectiv și de îndrăgostit, străbate autorul străzi și cartiere ale Tel Avivului, descoperind lucruri fascinante, cum ar fi cele legate de memoria lui Max Brod, prietenul și moștenitorul manuscriselor lui Franz Kafka. Scriitorul evocă „o vară toridă”, în care rătăcește pe o „străduță liniștită (nu departe de Primăria Tel Aviv), total deosebită de larma străzilor din apropiere”. Pe această stradă, numită Spinoza, autorul va rememora figura lui Max Brod, „scriitor evreu-ceh de limbă germană, cu renume și cărți publicate și bine apreciate la acea oră, nevoit să se apere de teroarea nazistă. În 1939, cu cinci minute înainte ca naziștii să închidă granițele, luând ultimul, într-adevăr ultimul tren, pleacă la *Palestina* (trecând și prin România!), bagajul său era burdușit cu scrierile lui Kafka”. Ca într-un roman de aventuri, Roni Căciularu

investighează cu minuție soarta acestei comori din geamantanul lui Max Brod, căruia îi remarcă „riscul și sacrificiul pentru salvarea operei de artă a prietenului său, pe care îl diviniza”. Autorul constată că marele Max Brod era și el doar un om, care „se simțea bine, venind în vizită la o anume doamna Ester Hoffe, la locuința ei de aici, de pe strada Spinoza.” Cercetând toate piesele dosarului, autorul concluzionează că „Max Brod se pricepea la literatură”. „Dar la oameni, însă, după cum se pare, uneori, Max Brod mai greșea”. După ce constată că, orbit de dragoste, Max Brod îi va lăsa secretarei sale ca moștenire manuscrisele lui Kafka, reporterul va analiza toată aventura acestor manuscrise, cu o pasiune de veritabil detectiv literar. O mică, liniștită stradă Spinoza din Tel Aviv îi prilejuiește scriitorului această frumoasă, captivantă și încurcată poveste, cu fermecătoare amănunte pitorești. Altă dată, reporterul întârzie într-o cafenea, La Cafe Cohen, descoperindu-ne nu numai atmosfera orientală a cafenelei, ci și un personaj memorabil, patronul cafenelei, un suflet de artist, la antipodul comerciantului interesat doar de profit.

Fascinante sunt și paginile dedicate „Cartierului teimanez”, dar și secvențele din bucata intitulată „La colț de stradă”, în care reporterul procedează similar unui regizor de film neorealist, decupând secvențe revelatorii din viața mării metropole, cu întreaga, diversă ei coloratură umană. Reporterul privește lumea cu un ochi proaspăt, lipsit de prejudecăți, știind mereu să releve esențialul din mulțimea de aspecte și metamorfoze ale cotidianului, scrisul său având mereu o căldură umană și o generozitate ce vine din preaplinul sufletesc al privitorului. Tel Avivul e un oraș fascinant și pentru oamenii care-l vizitează, printre aceștia figurând și câțiva români, cu care Roni Căciularu realizează un soi de interviuri imaginare, în fond niște portrete neconvenționale în care eseistul excelează. E vorba de portretele dedicate lui Radu Beligan sau Horațiu Mălăie. Altă dată evocă personalitatea fascinantă a marelui dramaturg și gazetar care a fost Al Mirodan, surprins în două secvențe, una intitulată „Întâlnirile mele cu Al. Mirodan”, alta „Strada Dizengoff, nr.

88”, mitologica stradă pe care funcționa redacția revistei, *Minimum*, într-o încăpere în care Mirodan „urmărește, scrie, devine și detectiv când e nevoie, scoate un pistol din teaca vreunei cărți dintre atâtea polițiste, traduse de el în românește, îl pune tot pe masa de lucru. Aici el asociază, deduce, rescrie, șterge, are probleme de conștiință, fumează trabuc și bea cafele, decupează, desface și lipește texte, poze, caricaturi. Se ceartă. Intrigă. Dărâmă și construiește. Face gazetărie la *cataramă*”. În câteva pagini, autorul realizează un portret foarte viu al acestui „om-orchestră” care nu lăsa nimic la întâmplare în paginile revistei *Minimum*. Nu mai puțin fermecătoare sunt paginile în care-l prezintă pe un alt mare gazetar al Israelului, născut la Bacău, anume pe Marius Mircu, surprins la apusul vieții, „într-un azil de bătrâni”, „prea devreme uitat”. Este un portret antologic, de mare finețe a observației psihologice, unul ce pune în valoare calitățile de excepție ale unuia din cei mai mari ziariști din literatura română, Marius Mircu figurând alături de uriașele personalități ale gazetăriei noastre, ca maestru al reportajului („O tristă strângere de mână”).

Nu mai puțin subtile sunt rândurile dedicate lui Leonard Cohen, dar și magiei unui loc care se numește Ein Hod, unde Marcel Iancu a creat acel fabulos sat al artiștilor, un loc unde „sunt cărți, sunt vise, sunt idealuri, sunt oameni talentați”. Altădată autorul descrie magia nopților albe de la Tel Aviv sau scrie rânduri inspirate despre o mare scriitoare, Gina Sebastian Alcalay, surprinsă la 80 de ani în solitudinea ei creatoare, „fără soțul care s-a pierdut, fără prieteni adevărați, fără fiul care este peste țări și mări, fără Leonard Bernstein, pe care l-a divinizat - fără nimeni și nimic, este singură în luciditatea ei, doar cu cărțile ei, doar cu foile de scris și cerneala proaspătă mereu”. Există în toate aceste reportaje sau eseuri ale lui Roni Căciularu o căldură umană deosebită, un ochi mereu deschis spre tainele sufletului uman, o privire generoasă și fraternă, ce-i particularizează scrisul. Aceeași bucurie a descifrării lumii și oamenilor le descoperim și în episodul întâlnirii reporterului cu un reputat prozator, G. Mosari, într-o cafenea la Praga. Reporterul este →

Cortul înfățișării

Pânza-i ușoară ca norul cu focul deasupra,
sau grea ca norul cu focul dedesubt.

În miezul întinericului
se face transcrierea pe firele ei.

Cât timp focul o încearcă sub pământ,
norul stă neclintit deasupra.

Cât timp norul trece printre firele ei,
focul o străpunge ca sabia de sus.

Când norul pornește ca dus de vânt,
pânza se mută pe sub pământ.

Când focul se-nalță spre cer,
pânza deasupra ți se face cort.

De seara până dimineața ți-a luat înfățișarea.
De dimineața până seara îți dă înfățișarea.

Două pietre

Sutașul a spus: *Cămașa asta, fără gură,
nu se va trage la sorți!*

Mâhnitul a răspuns: *Până-n zori
îi vom auzi rostogolindu-se prin cer!*

Sutașul a văzut piatra de mormânt,
prăvălindu-se peste picioarele sale.

Mâhnitul sta între două pietre:
una era cu el, cealaltă peste Sutaș.

Printre ei și ele, între om și piatră,
cămașa fără gură se trage la sorți.

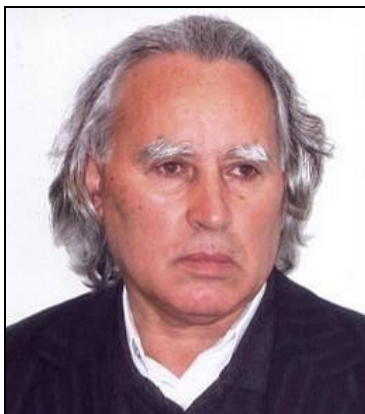
Cine citește?

Scrie, scrie suveica pe fire
cu firul de în înfășurat pe inima ei

- ca un străin se desface, fără cuvinte,
ele se-aud de pe partea cealaltă a lumii,
de pe țărnul celălalt al apei.

*Dintre umbre gura cui le rostește?
către cine se spun? se vorbește?*

Omul se-ndoie cu fruntea spre pământ,
nu știe de fraza care se scrie,
cum crește cu sine prin deasa urzeală,

n-aude ce i se strigă de pa țarm

- ca un străin, despărțit de tulpina cea verde,
firul ascultă din zori până-n amurg
porunca suveicii – nimic nu pricepe,
doar simte cum înmuiate de ape
fibrele și oasele în litere i se desfac.

Scrie, scrie suveica din zori până-n noapte,
adormi și-o auzi cum, fără astâmpăr,
lucrează dintr-o parte într-alta.

*Cine citește fraza aceasta, de peste ape,
de se aude atât de aproape?*

Cursă

- Aleargă, aleargă,
ai plecat de dimineață
cu soarele-n față.

- Aleargă, aleargă,
în lumina amiezii
vezi firele pânzei.

- Aleargă, aleargă,
ai ajuns în noapte
cu soarele-n spate.

Ghid pentru călătorie

Sub apele înnebunite
soldatul Antonio din Piacenza caută
malul,
precum mormântul de împrumut,
printre bandele de arabi din Iudeea.

Cu fața în jos, pe-o piatră funerară,
episcopul Arculfus visează
mânăstirea din Galia.
Călugărul Petru, prins cu brațele de
numele său,
vorbește cu Dumnezeu.

Furtuna i-a aruncat
pe stâncile insulei Iona,

peste mormintele regilor Scoției,
ca dialog între viață și moarte.

Abatele Adamnanus îl transcrie pe
tablile de ceară.

Limba lui Arculfus leagă fir după fir
pânza de el
văzută în Ierusalim.

Între un mormânt de împrumut
și altul regal,
mărturia,
ca o pânză trecută peste față.

Când

Când pânza de in
dispare,
ea îți acoperă fața;

când pânza de in
apare,
ea îți descoperă fața.

DUMITRU VELEA

UN MAESTRU ...

→ nu numai un excelent povestitor,
ci și un stilist desăvârșit, care știe să transforme relatarea în veritabil poem, cum face în „Yaffo. O zi. Cu soare”, în care se îndepărtează de narativitate, în favoarea expresiilor nominale. El procedează aici urmând parcă îndemnul lui Gottfried Benn, ce recomanda poezilor să renunțe la verbe și să comaseze totul în jurul unui substantiv.

Indiscutabil, așa cum remarca un fin comentator, Zoltan Terner, Roni Căciularu e un reporter din familia lui Geo Bogza, inclusiv prin tendința lui de a hiperboliza, de a privi totul prin lupa impresiilor și sentimentelor. Roni Căciularu este un artist al cuvântului, un reporter în care coexistă deopotrivă un poet și un filosof, un om cu o inimă mare, capabil să imprime o vibrație artistică chiar și unei pagini în care descrie un mărunț fapt cotidian, căruia talentul său nu întârzie să-i găsească o dimensiune cosmică, sau să-i releve unicitatea acolo unde alții nu văd decât platitudine și banalitate. Reporterul Roni Căciularu e un artist și un suflet de excepție, iar cartea sa *Dragoste și parfum de portocală*, cu excelente ilustrații de Lior Goldenberg, e cu adevărat o sărbătoare spirituală, o carte de excepție.

Fișe la o nouă lectură

Subiectul este senzațional, precum știrile din ziarele de scandal. Evenimentele imaginate sunt grave, iar coborîrea lor în ludicul copilăriei dezvăluie și mai apăsător găurile din șvaițerul românesc. Bogat în evenimente și personaje, cu un ritm captivant, subiectul este aproape imposibil de rezumat, și la urma urmelor un rezumat ar fi și inutil. Titlul romanului, mai ales că trimite spre un eveniment istoric tragic din secolul al XII-lea (Cruciada copiilor), e suficient pentru a trezi curiozitatea și a îndemna la lectură.

*

Problematica este una complexă, atât prin teme și motive, cât și prin relațiile în care sunt puse acestea. Romanul își propune o radiografiere a societății românești postdecembriste.

*

Sub pojghița de aventură specifică copilăriei și sub aparentul zîmbet, romanul ascunde probleme și întrebări grave de ordin social, moral, politic, spiritual, educațional, informațional, cultural care privesc individul, familia, comunitatea. Acestea devin acute și dramatice în momentele de criză și tranziție care se *încăpățânează* să nu aibă scadență. Toate sunt supuse analizei în contrapartidă cu universul și aspirațiile copiilor.

*

Părinți / copii; o relație complexă și complicată între generații; romanciera evită abordarea unilaterală și în șabloane, forează adânc nuanțat căutând punctul inefabil în care luciditatea trebuie să se întâlnească cu sentimentul ...

*

Ce se vede în radiografie? Pretenia și dușmănia; poezia și macularea iubirii; solidaritatea și egoismul; modestia și îngâmfarea; inocența și violența; adevărul și minciuna; împlinirea și frustrarea; misticismul și știința; spiritul și tehnologia; naturalul și fabricatul (artificialul).

*

Problematică socială ; merge mână în mână cu aspectele morale și spirituale; consecințele negative

asupra individului și comunității: interesul personal sau de gașcă, lipsa de profesionalism; birocrație absurdă, hrabură în stufărișul legislativ; corupție; hoție; mass-media care manipulează până și buletinul meteorologic; sărăcia / bogăția; luxul “modern” / mizeria; presa cu exagerările și fantazările ei, cu goana ei după senzațional și dorința demonică de a fi a patra putere în stat; biserica implicată în treburi pământești, prea pământești; mass-media care imbecilizează omul prin denaturare, manipulare, promovarea falselor valori, inducerea unei sacre admirații pentru hierofania televizată a “Olimpului” vip-urilor; fascinația de meduză a TV-ului; imagini, chipuri, gesturi, vorbe, de tot hazul, dar care nu provoacă un răs care nu descreștește fruntea, ci, dimpotrivă, amărește; sentimentul religios (cu tot ce implică el pozitiv spiritual și suletește) înlocuit de excesul trupesc și de *rețelele de informații și de socializare prin internet*.

*

O reflecție cioraniană a ziaristului Pavel Caloian: “suntem într-o continuă amânare, o istorie a amânării e istoria românilor! de parcă destinul unei țări poate fi amânat la nesfârșit, te ia pe sus, orice ai face, cum s-a întâmplat și cu revoluția! Dar noi, românii, ne-am format la școala amânării și a răbdării, suntem etern amânații istoriei! Când oare ne vom lua destinul în mâini?!” (p. 285)

*

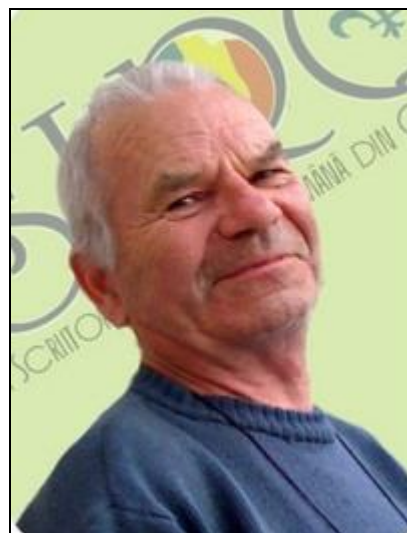
Ce este România? Pagină esențială pentru sensul, ținta romanului; lista aiuritoare cu revendicări, cu care copiii cruciați se prezintă la negocierile cu autoritățile; naivitatea și chiar absurdul acestor revendicări dezvăluie lipsa de structurare a societății, lipsa de *idealuri și de perspectivă*; România o țară tragică și plină de humor; România într-o permanentă vârstă incertă, departe de cea a maturității.

*

Alte aspecte: “Regimurile poet-revoluționare, așa zis democratice, având în structurile de bază mentalități comuniste care supraviețuiesc căderii făuritorului lor, sunt extrem de alunecoase și periculoase în noua și perversa lor înfățișare democratică” (p. 87,88,175 ...)

*

Sterilitatea, găunoșenia, noua limbă

de lemn a discuțiilor pe teme de pedagogie și morală ale dascălilor pe care copiii cruciați i-au “arestat preventiv” încuindu-i în compartiment; sechele schizofrenice ale comunismului; pseudoștiința și ideologizarea profesiei (p.165-166)

*

Copilăria; lumea este într-o permanentă schimbare, deci, copilăria nu mai poate fi ca pe vremea lui Nică, Dănuț, Olguța; periculoasă nu este schimbarea în sine, ci căderea necontrolată în “exagerațiuni”: aventura în pădure sau pe baltă; căutarea de comori și urme ale istoriei; lupta cu pupăza sau furtul cireșelor; aventura în bibliotecă au fost înlocuite abuziv și fără discernământ cu șederea ore în șir la computer pentru jocuri și filme în majoritatea lor covârșitoare absurde, stupide și peste măsură de belicoase, și de ascultatul cu căștile în urechi a unei anumite “muzici”; (vezi lista cu revendicări ale copiilor cruciați).

*

Spre deosebire de majoritatea romanelor contemporane care iau în obiectiv epoca comunistă ori cea postcomunistă sunt *critice cu patimă* “justițiară” și pe deasupra prost motivată și superficial îmbrăcată estetic, cel al Florinei Ilis este critic fără patimă și realizat estetic; prozatoarea nu agreează proza minimalistă, mizerabilistă, egoși nonfiction.

*

Inspirație și modele: dincolo de posibilele modele livești, modelul fundamental rămâne cel real – mineriadele (mai ales ultima). →

IONEL POPA

Personajele; romanul impresionează prin numărul lor; scriitoarea le stăpânește așa că mulțimea lor nu împieteează cu nimic structura narativă și nici nu diluează problematica romanului; cu toate că sunt doar crochiuri, personajele sunt memorabile; fiecare personaj ilustrează un aspect al lumii, fiecare, prin negativitatea sau pozitivitatea lui, exprimă o părțică din ADEVĂRUL pe care romanul îl conține în ficțiunea sa; ziaristul Pavel Caloian ar merita o mențiune în plus: în anumite momente ale narațiunii devine locotenentul naratorului.

*

Haloul metafizic: întâmplările narate, situațiile și gândurile personajelor sunt în fond dezbateri asupra ființei și a societății, care au halo metafizic; dimensiunea metafizică e atât de bine încapsulată în componentele textului încât lectura rapidă și superficială reduce romanul doar la aspectele sociale și politice imediate, punctuale de suprafață.

*

Narațiunea este de tip secvențial, dar nu după principiul fragmentării firului epic principal pentru introducerea unor fire epice secundare, ci după legile polifoniei și simultaneității; câte personaje atâtea voci; vocea naratorului face parte din acest cor pe mai multe voci.

*

Polifonia din *Cruciada copiilor* este alta, mai subtilă, decât cea, de pildă, a lui Cezar Petrescu din *Carlton* sau a altui interbelic ori postbelic la care este vorba mai de grabă de o aglutinare de fragmente, lipsind relaționarea subterană a vocilor; renunțarea la punct pune în evidență fluxul continuu și simultan al evenimentelor și al gândirii personajelor; ? și ! sunt semne de punctuație cu puternică funcție psihologizantă; virgula marchează prezența în aceeași frază a vocilor personajelor și aceea a naratorului

*

Simboluri, metafore, imagini: complexitatea problematică și polifonia narațiunii sunt susținute de o rețea de simboluri și metafore: obiecte; toposuri; imagini gesturi; situații; cuvinte și sintagme; numele personajelor; o posibilă listă: gemenii; gara; trenul; călătoria; "lupta" dintre Deliu și Calman (Cain și Abel); rebusul pe care Tiberiu

(unul din copii cruciați) încearcă să-l rezolve; ploaia, micile tablouri de natură (nocturnă sau solară); *mușchetarii* "frăției inelului"; jertfa, ceremonialul înmormântării; ploaia; **era nevoie** încă o dată de jertfa copiilor pentru intrarea în normalitate?; de **onoruri** copiii au nevoie cât sunt în viață; **ploaia** cu care se încheie ceremonialul înmormântării este o lustrație? O spălare a păcatelor și o promisiune de pentru viitor?

*

Zâmbetul din colțul gurii; în acest registru sunt realizate majoritatea personajelor adulte (la exemple a nu se uita înalta față bisericească); imitarea de către copii a lumii adulților o aruncă pe aceasta, nu de puține ori, în ridicol; irizările ironice vizează situații, caracterul, limbajul (găunos, demagogic, pretențios) adulților; autotribunalul **ad-hoc** al părinților din partea finală a romanului; în registrul comic se încadrează cele două-trei scene caragialești și morometiene, când ironia este insuficientă autoarea trece la observația și comentariul cinice.

*

Lexicul este cel al limbii literare uzuale, dar în care romanciera implementează cu abilitate cuvinte și sintagme din domeniul calculatorului și internetului, și fraze în engleză (sub acest ultim aspect oare nu întrece măsura); limbajul nu este subordonat calofiliei.

*

Cruciada copiilor nu este nici utopie, nici distopie după chipul și asemănarea realității, dar nici simplă satiră la adresa acelei societăți; este o **poveste** cu copii pentru oameni mari; **este o parabolă.**

*

Ca în oricare roman realist, sunt o serie de indici de localizare spațio-temporală; dacă se diminuau până la la renunțarea la efectul lor de *provincializare*, atunci parabola deschidea mai larg romanului poarta spre universalitate.

*

În maratonul prozei de azi s-a desprins un pluton fruntaș de 5-6 romane, fiecare aspirând la un loc pe podium; fără doar și poate pe podium va urca *Cruciada copiilor*, fără amenințarea detronării.

Literatura copiilor **Karina Andreea Chivu** **"Aripi de dragon"**

În momentul când am primit de la Karina un jurnal cu titlul „Aripi de dragon” nu știam că paginile (scrise cu un creion prea moale și pe alocuri ilizibil, pagini pe care am început să fac corectura), au atâta consistență încât ar putea deveni o carte...

Știam desigur deja că atunci când Karina citește compunerii la ora de limba și literatura română, în clasă se face liniște, lucru care este cel mai bun semn că „publicul” (colegii ei de clasă) este interesat de ceea ce aude. Însă distanța de la o compunere până la o lucrare de dimensiuni mari este considerabilă, deoarece implică un efort care cere tenacitate și forță, astfel încât nu mulți copii de clasa a V-a ar lăsa jocurile de orice fel pentru scris!

După ce am parcurs câteva pagini din jurnal, am înțeles că am în față o scriere deosebită, fiindcă lectura era plăcută, povestea se desfășura coerent și chiar îmi dădeam seama că există o discretă amprentă personală. Cert este că nu am lăsat jurnalul din mână până nu am citit și ultimul rând, deoarece în calitate de cititor găsisem suficiente argumente care să mă determine să parcurg integral istoria care mi se propunea... Și cum curiozitatea cititorului de manuscris fusese răsplătită, de aici și până la gândul de a duce lucrarea la o editură a mai fost doar un pas, care mi se părea potrivit de făcut, lucru pe care l-am comunicat mamei Karinei.

Întâlnirea cu editorul a fost de asemenea de natură să încurajeze →

PROF. DR. MARIA CHEȚAN

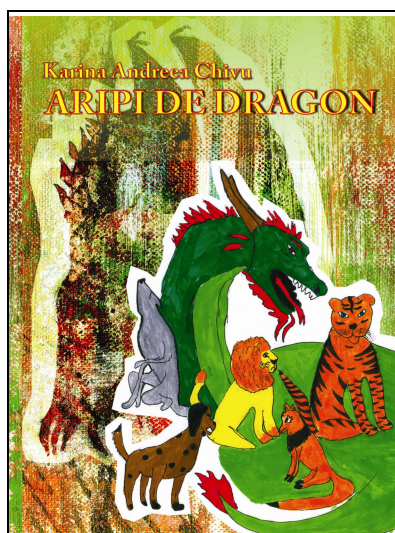
gândul nostru, căci interesul scriitorului Nicolae Băciuț pentru sensibilitatea literară și plastică a adolescenților și a tinerilor este recunoscută în prezent în întreaga țară, iar colaborarea noastră (a dânsului în calitate de scriitor și a mea în calitate de profesor de limba și literatura română) a marcat praguri din cele mai diverse, de la minunata ilustrare a cărții sale de poezii „Lina lumina”, prin desene executate de către elevi de la Colegiul Național „Unirea” (2007), până la jurizarea anuală a Concursului Județean de Lectură și de Creație Literară „Floare de cireș” de către scriitorul amintit sau la publicarea antologiilor „Desen interior” (2013), „Negustorul de cuvinte”(2011), „Colecționarul de cuvinte” (2011), „Biblioteca vie” (2010), „Drumul spre țara florilor” (2010) și lista ar putea continua...

Discutând despre elemente legate de publicarea cărții Karinei și despre forma lucrării, a apărut ideea ca aceasta să beneficieze de desenele autoarei, iar coperta să îi aparțină de asemenea, pentru o completă valorificare a potențialului ei de expresie și pentru amplificarea sugestiei de autenticitate.

Universul din „Aripi de dragon” (Editura Nico, 2014) propune o lume paralelă care se intersectează uneori cu a noastră, iar personajele-copii au credibilitate, chiar dacă totul se întâmplă într-un viitor îndepărtat, în anul 3984 (sau poate tocmai de aceea apropierea de text se face cu mai multă generozitate și interes).

Creionarea unor personalități încă incerte (Megan), a unor profiluri copilăroase și buclucașe (Siera, fetița însoțită peste tot de ursul ei gigant), plonjarea în istorii legate de școală (balul bobocilor) sau în zone de fantastic la modă în ziua de azi (prezența dragonului, a lupului, transformarea polivalentă) sunt aspecte capabile să justifice parțial interesul generat de lucrare.

Desigur că în prezent nu se poate să faci abstracție de multitudinea de cărți pentru copii, de variantele de povești pline de aventuri și de suspans, de istoriile vehiculate pe internet, iar pe de altă parte e absolut imposibil (și nici nu e de dorit) să creezi pe un teren lipsit de modele. Am comparat uneori scriitorii, tocmai datorită fascinației pe care o exercită asupra cititorilor, cu elemente ale

naturii, apă, aer sau foc, considerând că există creatori care sunt orgolioasă flacăra solitară și care nu prea permit apropierea de persoana lor, solicitând doar admirația noastră, că sunt alții care ard cu vâlvătaie, răspândind împrejur căldură și lumină, insuflând viață celor din jur; că există apoi creatorii-fluviu ce au atâta energie încât istoriile lor „confiscă” cititorii pe care îi fac să se identifice cu personajele literare, ori sunt cei al căror scris propune un zbor al imaginației fără limite.

Toate modelele ori rețetele sunt însă ineficiente dacă nu există contribuție personală și spectacol al textului ce trebuie să iradieze subtil și să particularizeze o creație. Deocamdată, cartea Karinei e o promisiune frumoasă, un izvor limpede, fiindcă cititorul observă cursivitatea, fluiditatea expresiei; în ce măsură traseul autoarei va fi unul ce va avea tangențe cu literatura, rămâne de văzut, iar timpul va fi cel care o să valideze un început atât de promițător.

Acasă....

M-am odihnit în cuvântul Acasă,
Îmi era trupul greu de tăceri,
Simțeam veșnicia cum îl apasă
Ca duhul aurului peste mineri...

Întotdeauna să îl rostim cu folos,
Cuvântul Acasă nu are măsură,
Nu-i nicăierea un loc mai frumos,
Mai plin de lumină și de căldură!

Adăpostul acesta, ca un veșmânt,
Omul nu-i om dacă nu-l are!
Toate durerile de pe pământ
Numai Acasă își găsesc alinare...

NICOLAE NICOARĂ

OLIMPIA SAVA O AUTENTICĂ JERTFITOARE PENTRU PĂSTRAREA CANDORII COPIILĂRIEI UMANITĂȚII

Literatura pentru copii, la românii contemporani, ca și industria valahă, vorba lui Cațavencu: „*e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire*”.

Ne referim, firește, la acea literatură (pentru copii) de calitate superioară și cu eficiență spiritual-constructivă – iar nu la toate imbecilitățile impostoriale și la toate nocivitățile anti-spirituale, impuse de secăturismul cronicizat, care domnește, de ani buni (!) de zile, în Ministerul Educației (**care educație?!**) – secăturism grav intoxicant spiritual, care își arată roadele otrăvite, în refuzul, **categoriale**, al tot mai multor familii (din păcate, numai dintre cele cu standarde economico-financiare înalte, care-și permit acest lucru!) de a-și mai încredința propriii copii, învățământului de stat! Lucru care, azi, se întâmplă, tot mai des, în țările așa-zis „*civilizate*” – din Europa, dar și din SUA!

Iată, însă, că, dintr-o întâmplare fericită, am putut constata că mai există și insule de normalitate și grație divină, în lumea plină de aburi infernali, a literaturii pentru copii. Excepția descoperită de noi (e drept, cu sectoare care se pretează, în timp, la ameliorări substanțiale!) se află în zona de creație a **Olimpiei Sava**, o doamnă respectabilă, actualmente pensionară, dar care a fost cadru didactic atât la sat-comună, cât și în școlile generale ale municipiului Galați. Deci, este o persoană care nu-și „*suge din deget*” scrierile, ci una care cunoaște, de o viață, adevăratul mediu școlăresc, în care cresc și ar trebui să-și dezvolte sufletul, intelectul, capacitățile imaginative etc. copiii valahoromânilor. O persoană care s-a confruntat cu nevoile reale ale acestor copii, care nevoi nu sunt legate, exclusiv, de televizor și de Internet – ci, cu osebire, de **Sfânta Carte!**

Multe zeci de cărți a tipărit această stimabilă doamnă – de la cele „*ecologică*” (cf. **Poezii eco-logice/Poèmes écho-logiques**, Editura Pax Aura Mundi, Galați, 2002, **Ecologică**, Editura Pax Aura Mundi, Galați, 2007), sau militând pentru „*drepturile copilului*”, pentru buna cunoaștere a organismului uman (cf. **Corpul omenesc**, Editura **Bons Offices SRL**, Chișinău, 2006), → **PROF. DR. ADRIAN BOTEZ**

ori profilactice – cf. *Despre SIDA să învățăm*, Editura Bons Offices SRL, Chișinău, 2002, sau *Despre droguri*, Editura Școala gălățeană, Galați, 2005 (o parte dintre ele fiind bilingve... – ...dar nu acestea reprezintă culmea gloriei sale creatoare și formatoare de cugete și inimi sănătoase de copii ai valaho-românilor!), până la cele de colorat, implicând, simultan, și latura cognitivă a școlărilor (cf. *Desenăm și colorăm, mamiferele-nvățăm*, Editura Olimpias, 2013, sau *Hai la fructe de vânzare...*, Editura Olimpias, Galați, 2009), un ingenios *Alfabet jucăuș* (Editura Olimpias, Galați, 2008), poezii pentru copii (cf. *Și cățelii...tot copii*, Editura Olimpias, Galați, 2012, *Este iarnă*, Editura Olimpias, Galați, 2013, *Pisicuțe răsfățate*, Editura Olimpias, Galați, 2012, *Poezii foarte ușoare, pentru cei din grupa mare*, Editura Pax Aura Mundi, Galați, 2007, *E toamnă iar*, Editura Olimpias, Galați, 2012, etc. etc.), ba chiar și teatru pentru copii (cf. *O scenetă pentru ficcare*, vol. I, II – Editura Olimpias, Galați, 2013).

Firește, fiecare carte are meritul și rostul ei (dacă le are! – și, în cazul **Olimpiei Sava**, da, cu siguranță le are!) – dar atenția noastră a fost atrasă de trei cărți oarecum deosebite (prin modul de abordare stilistică și tematică), de cele menționate mai sus. E vorba de **1**-volumul de proză pentru copii *Numai faptele vorbesc*, Editura Olimpias, Galați, 2013 - de **2**-volumul de poezii inspirate, e adevărat și normal (pentru o autoare de literatură pentru copii!) de universul (totodată amuzant și dramatic!) al copilăriei, dar exprimate nu doar pentru înțelesul copiilor, ci și, mai cu seamă, al celor mari sau/și foarte/mult prea mari, pentru a mai înțelege, în profunzimile ei abisale, ingenuitatea: *Curcubee de vânzare*, Editura Olimpias, Galați, 2009 – și, mai cu seamă, **3**-de un fel de sinaxar în versuri, impresionant de ingenuu (adică, chiar pe gustul sfinților noștri creștin-ortodocși!): *Sfinți care au viețuit pe Muntele Athos*, Editura Olimpias, Galați, 2012.

Volumul de proză pentru copii, având ca motto un adagiu, de mare înțelepciune, al scriitorului armean Hacob Paronian (1843-1891): „*Nu vă lăsați înșelați de aparențe, de vorbe: judecați după fapte și veți fi siguri că, de veți căuta un sculptor, nu veți da peste un tăietor de lemne*” – conține 46 de parabole/povestiri cu morală, despre importanța existențială a fapturii. Animalele (ca-n fabulă!) sunt

a-„*impovărate*” cu racilele strict umane (e drept, valabile, axiologic, în

toată istoria umanității! - dar, vai, mai cu seamă, în contemporaneitatea noastră, cea de tot degradată moral și supusă, diabolic, lui Lucifer și lui Pluto-Mamona!): „*Căci distractivii țapi bogăți au încetat să o mai cheme lăntălniri, de la o vreme – dar mai apoi a înțeles că nu prea are de ales și s-a întors la ied îndată. Dar iedul, țap era acum – și își luase de soție o iadă, ce-a dorit să-i fie tovarășă pe-al vieții drum. Ieduți și iezi mai mulți avea, o vilă mare și-a făcut, cu toți în ea de-au încăput; cu drag la capra lui privea*” – cf. *Iada cea fițoasă*, p. 13 –

b-dar și aureolate de soluții ființiale : „*Cu penajul colorat, Pupăza s-a așezat și, în față așezată, premiul mare-a vrut să scoată[...]. O modestă păsărea, în concurs fiind și ea, Ciocărlia se temea că penajul ce avea nu era deloc frumos. Dar cu glas melodios, ca de șzus, din cer venit, repede a cucerit juriul și pe spectatori. Parcă ar fi fost surori, și Privighetoarea, cea prea modestă, le plăcea. Premiul mare au luat, mândre nefiind la stat. [...] Întâmplarea dovedește că ne îmbrăcăm, firește, într-un strai cât mai frumos, dar aceasta-I mai prejos ca talentul înnăscut și de tot ce am făcut*” – cf. *Nu haina este importantă*, p. 31.

De observat că „*meteahna*” versificării nu dispăre, la **Olimpia Sava**, nici măcar în textele acestor sus-zise „*proze*”!

Volumul de versuri *Curcubee de vânzare*, Editura Olimpias, Galați, 2009, va fi având, ca fundal al dramei intime a scriitoarei, paradisul candid al copilăriei unui fost (și etern!) copil - dar ceea ce etalează, cu mare sficiune/delicatețe sfioasă, scriitoarea sunt mici tragedii personale, transpărând extrem de discret, de sub voalurile extatice, ale descriționismului ingenuu al Paradisului Copilăriei. Spre deosebire de cărțile anterioare, unde autoarea se predase total mentalității infantil-candide, acum, în acest volum, își permite un lucru (și lux...!) nemiîncercat: devoalarea propriilor trăiri, a propriilor neliniști, angoase și dezamăgiri existențiale, pe care, spre a nu o podidi plânsul, le drapează, în continuare, fără niciun răgaz (cât de supra-uman este acest efort, acest **maraton al discreției!**) în recuzita teatrului copilăriei, îmbogățit cu ritmurile transcendente ale poeziei populare și cu o anume mistică populară, asemănătoare unui halou tainic, extatic: „*Trăiesc...Și simt că mă-nfior;/Că mă cufund în drag și dor./Aș vrea să știu că mă iubești./Să sorb iubirea ta din cești*” (cf. *De dor și drag*, p. 28); sau mesajul, ca-ntr-o

transă de spiritism, transmis unei Mame Cosmicizate („*Mama nu mai e, să vină./Cu privirea ei blajină/[...]/Caiera nenumărate/De-amintiri, ce i-au fost date/De pe vremuri, să le pună/Cu străbunii dimpreună*” – p. 44): „*Mi-e dor./Măicuță iubită./Să te ating./Fericită*” (cf. *Mi-e dor*, p. 29). Sau (de data aceasta, în metrică de-a dreptul clasic-cultă!) adevărate elegii destinale, de felul celor conținute de poemele „*stelare*” ale autoarei: *Steluță tristă* (p. 30), *Steaua mea* (p. 31), *Pe unde umbli, steaua mea?* (p. 32): „*Dar steaua mea nu o zăresc (...)/S-o fi ascuns pe undeva/Și plânge, oare, supărată./Să nu o vadă cineva?/Sau poate șade furișată/Într-un cotlon, să întâlnească./Mai pe ascuns, o altă stea./Ori, poate, numai s-o privească?.../Pe unde umbli, steaua mea?*” (p. 32).

Nu mai scriitor de cărți de copii să nu fii! Câtă refulare dramatică a propriei personalități, pentru a nu-i tulbura pe cei mici și inocenți, din visările lor post-paradisice – dar și cât dramatism ori chiar cvasi-tragism pâlpaie, martiric, sub cenușa răstignirii propriilor sentimente, în favoarea **Crucii Scrisului Vesel-Ludic**, pentru cei prea mici, pentru sentimente atât de puternice și pentru angoase atât de mari... Afirmăm, cu amărăciune (sporită de cunoașterea, pe parcursul unei vieți întregi, a sufletului uman!), din nou: **Numai scriitor de cărți de copii să nu fii!**

Olimpia Sava a renunțat (din motive numai de către domnia sa știute!) la o carieră de Poetă Autentică, „*pentru cei mari*” (carieră care se dovedește a fi fost - prin talentul nativ-magmatic, revelat în volumul **Curcubee de vânzare!** - **MAI MULT DECÂT O PROBABILITATE!**) - în favoarea scrierilor, pline de miez și uriaș folos moral, pentru sănătoasa dezvoltare a sufletelor celor mici. Probabil, s-a dedicat/jerfit acestui martiraj, de o generozitate maximă (ale cărei riscuri interioare nici domnia sa nu le bănuia, probabil, la început!), spre a nu-și pierde, ori chiar compromite, ingenuitatea și calitățile luminoase ale copilului (pe care-l simțea zbatându-se să supraviețuiască!), din Duhul domniei sale. **Pentru că va fi simțit-intuit că, în definitiv, o viață are preț și luminare numai în cazul în care se păstrează în zona nevinovăției și purității originare!**

...Probabil acesta va fi fost gândul (și concluzia existențială!) **Olimpiei Sava** și în cazul cărții de excepție, care este **Sfinții care au viețuit pe Muntele Athos**, Editura Olimpias, Galați, 2012. Sunt 43 de sfinți ale căror vieți sunt →

rezumate, prin stih ferm și profund adecvat temei hagiografice (dar într-un stil perfect potrivit cu înțelegerea receptorilor-copii!), de către autoarea cărții. Îi regăsim, cu vieți și cu sfinte merite terestru-celeste, pe câțiva dintre acei imenși, eroici sfinți athoniți, care au marcat și viața monahala valahă – cum sunt: **Grigore Palama** – 1296-1359 („*Vorbesc /Scrierile că păstor/ Demn a fost și iubitor*”), **Siluan Atonitul** – 1866-1938 („*Chiar de Sfânta Născătoare,/A simțit dorință mare/Înspre Athos să pornească/Și să se călugărească*”), **Sfântul Paisie Velicovskî de la Neamț** – 1722-1794 („*Mănăstirea a-nceput,/În al Neamțului ținut./Alte noi așezăminte/Pe pământul Țării Sfinte/Și ceahlău-a-nconjurat/Tot cu obști ce-a-nființat*”), **Sfântul Cuvios Ioan Cântărețul**, numit **Cucuzel** – 1280-1360 (despre care vorbește și Ion Creangă, oarecum persiflator, în **Amin-tiri...**: „*Într-o zi, când a cântat/Acatistul dedicat/ Născătoarei, a venit/ Însăși ea și i-a vorbit*”) etc. etc.

Versificarea **Olimpiei Sava**, din acest volum, nu are pretenții de Poezie (deși există, în text, și câteva briliante ale Duhului inspirației stihuitoare!) – ci are ca scop unic înștiințarea copiilor de valahi, în legătură cu sfințenia pământului acestei mult hulite și răstignite Europe **ORTODOXE!** Cartea începe chiar cu enumerarea „**celor douăzeci de mănăstiri atonite**”, pe care nici cei mari (d-apoi pruncii născuți în aceste vremuri ale victoriei temporare, pe Terra, a Anti-Hristului!) nu le știu: **1-** Mănăstirea Marea Lavră; **2-** Mănăstirea Vatopedi (unde se zice că a-nvățat carte însuși Sfântul Voievod al Moldaviei, Ștefan cel Mare!); **3-** Mănăstirea Iviron; **4-** Mănăstirea Hilandar; **5-** Mănăstirea Dionisiu; **6-** Mănăstirea Cutlumuș; **7-** Mănăstirea Pantocrator (unde mari minuni se arată, azi, în aceste zile zbuciumate!); **8-** Mănăstirea Xiropotamu; **9-** Mănăstirea Zografu (unde hramul **Sfântului Gheorghe** a fost decis prin minune dumnezeiască, iar, pe de altă parte, mănăstirea însăși a fost dăruită, cu mare și sfântă zestre, de mari voievozi valahi: de Ștefan cel Mare, de Radu cel Mare, de Petru Rareș, de Neagoe Basarab, de Alexandru Lăpușneanul...!); **10-** Mănăstirea Dochiariu; **11-** Mănăstirea Caracalu; **12-** Mănăstirea Filoteu; **13-** Mănăstirea Simon Petras; **14-** Mănăstirea Sfântul Pavel; **15-** Mănăstirea Stavronikita; **16-** Mănăstirea Xenofont; **17-** Mănăstirea Grigoriu; **18-greu-încecata Mănăstire Esfigmenu/ ”Simane”** [“*a tocat*”, pentru că Însuși Dumnezeu i-a fixat, prin bătaie de toacă din ceruri, locul de

Panaite Chifu • Urma lumii pierdute, bronz, Tongling, China, 2012

zidire!!] (numele de azi înseamnă „**Strămtorata**” de munții din jur – dar și „**strămtorată**”, cu mare prigonire, de către ierarhii cei blestemat-ecumenici, de la Constantinopolul de azi, pentru că are și păstrează tâlcul întreg al zicerii celei vechi: „**Ortodoxie sau moarte!**” – și pentru că interzice accesul femeilor, în incinta mănăstirii, ca și la Sfântul Mormânt, din Ierusalim: “*Conflictul dintre Mănăstirea Esfigmenu, care se afla pe teritoriul republicii autonome de pe Muntele Athos din nordul Greciei, și Patriarhul de la Constantinopol, autoritatea căruia este recunoscută de Muntele Athos, a început în anul 1965, motivul fiind întâlnirea dintre Patriarhul Atenagoras cu Papa Ioan Paul al VI-lea, pe care călugării au interpretat-o ca o îndepărtare de Ortodoxie. Ca urmare, monahii de la Esfigmenu refuză sa-l pomenească la Sfânta Liturghie pe Patriarhul ecumenic și nu-i mai recunosc autoritatea, ceea ce a dus la excomunicarea lor de către patriarh. Pe zidul mănăstirii, călugării au scos un steag, pe care sta scris: ORTODOXIE SAU MOARTE!” În anul 1972, călugării de la Mănăstirea Esfigmenu au arborat drapele negre, în semn de protest față de întâlnirea patriarhului Atenagoras I al Constantinopolului, cu papa Paul al VI-lea, din anul 1965, ocazie cu care cei doi au retras excomunicarea reciprocă, pronunțată cu ocazia Marii Schisme, din anul 1054.*

În decembrie 2002, Patriarhia de Constantinopol a dispus evacuarea călugărilor recalitrânți, decizie contestată în fața instanțelor elene, de călugării de la Esfigmenu.

În noiembrie 2005, o curte de apel a constatat legalitatea deciziei Patriarhiei de Constantinopol. Evacuarea călugărilor excomunicați este în curs. Șeful procuror al Tribunalului din

Tesalonic a trimis o scrisoare Ministrului de Externe al Greciei, în care informează că, PF Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic, este jignit zilnic de călugării de la Esfigmenu, fiind numit "ecumenist și căzut din dreapta credință". De asemenea, procurorul avertizează că acest fenomen se poate extinde și în zone mai sensibile ale Sfântului Munte Athos. Procurorul își continuă scrisoarea, spunând că Statul trebuie să intervină în forță, rapid și eficient, pentru a rezolva această situație, expulzându-i pe cei care tulbură pacea. Aproximativ 600 de polițiști au izolat Mănăstirea Esfigmenu, cu scopul de a îndepărta frăția alcătuită aici din 90 de călugări. Călugării de la Mănăstirea Esfigmenu spun că Statul grec a dat undă verde pentru evacuarea lor forțată. Statul răspunde acestor acuzații, precizând că nu dorește decât să urmeze hotărârile Sfintei Chinotite a Sfântului Munte, care spune că trebuie îndepărtați călugării neascultători, dar nu cu forța.

*Starețul Metodie spune: <<Călugării noștri nu se mai pot ruga în pace dacă nu acceptă vederile politice și religioase ale patriarhului, care le tulbură conștiința. Patriarhul nu va admite niciun dialog. Alegem să devenim călugări ca să ne izolăm de căile lumii și de politica zilelor noastre; să ne dedicăm viața rugăciunii pentru mântuirea noastră și a umanității. Ce se întâmplă aici este înfiorător. Este o privire necenzurată în mecanismele interioare ale ierarhiei bisericii moderne și în tacticile inconștiente, care violează însăși esența creștinismului>>. [...] Mănăstirea Esfigmenu se află într-o stare tulbură de mai bine de 30 de ani. Astfel, în octombrie 2005, le-au fost tăiate liniile telefonice, iar vaporul cu care ieșeau în larg, să pescuiască, a primit interdicție pe termen nedefinit” – cf. **Teodor Danalache, Manastirea Esfigmenu**, în revista online **CrestinOrtodox.ro**;**19-** Mănăstirea Sfântul Pantelimon; **20-** Mănăstirea Constamonitu.*

*...În concluzie: scriitoarea **Olimpia Sava** este nu doar unul dintre duhurile valahe, cu talent și cu misiune luptătoare și jertfitoare, pentru păstrarea candoarei **COPIIĂRIEI** – dar este și un Duh Valah Ortodox, activ și eficient, prin simplitatea și sinceritatea liminară a stilului său – în lupta care se duce-n prezent, în lume, pentru Adevărata Lumină Creștină a Duhului Uman.*

Să-i dea Dumnezeu multă sănătate și putere spirituală multă, pentru ca să-și poată duce Crucea și Misiunea, până la Bunul lor Sfârșit!

„Copilăria mea printre ciulini”

Carte stoarsă din dureroase amintiri din copilărie, volumul care avertizează prin titlu asupra lipsei clipelor de bucurie specifice vârstei, a apărut la editura bucureșteană Christian în 2014.

Despre Decebal Alexandru Seul se știa că a debutat cu proză în ziarul „Crai nou” în 1968, că este autorul unui șir de cărți în care cea de față este a douăsprezecea, că a publicat în multe ziare și reviste, a apărut în antologia „Sol omnibus lucet”, că a obținut premii, dar nu se aflase, poate discreția și sensibilitatea să fie motivul, despre pagina tristă a copilăriei sale pierdute între „ciulinii Bărăganului”. În această carte, nu găsim aspecte ale luptei de clasă și atitudinea omului nou, nou la nivelul anilor imediat postbelici, pe care le întâlneam la Valeriu Emil Galan, aici singura luptă e cea pentru supraviețuire. Personajul Matache al lui Panait Istrati s-a revoltat, la timpul lui, împotriva boierului, nu va fi știut că dintre oameni din aceeași categorie cu el se va ivi forța capabilă să organizeze deportările în Bărăgan. Se vede treaba că Bărăganul, dacă este privit din mai multe unghiuri, oferă privirilor mai multe fețe, nu toate zâmbitoare.

Cartea începe cu o prezentare sumară a situației anterioare deportării, familia obligată să-și părăsească situația avută și să treacă Prutul, refugiindu-se în România, probabil detalii despre această dramă vor fi prezentate cu altă ocazie, au fost împroprietăriți de stat, dar au pierdut totul, din nou, cu ocazia deportării în Bărăgan. Filtrate prin experiența de viață a celor șase decenii care au trecut de la ordinul fără explicații care a transformat într-o noapte familiile, învinse deja de conjunctura istorică, în victime fără posibilitate de apărare, amintirile copilului devenit matur depun mărturie în acuzarea răului ascuns în ființa umană. Oare cum se face că întotdeauna persoanele care pun în aplicare măsuri de oprimare se prezintă în uniformă? Nu există diferența între amintirile copilului plecat, în vagon de marfă, spre domiciliul incert dar obligatoriu al părinților și alte amintiri, ale altor copii, în alte trenuri și alte destinații. Și tot păziți de oameni în uniformă. Cum nu se va găsi niciodată pedeapsă suficient de mare

pentru sistemul care poate genera așa ceva, nu se va găsi nici metoda de a elibera psihicul copilului, devenit matur, de teroarea amintirilor. Volumul este ilustrat cu desene realizate de autor, imagini ale satului din lut cu care deportații se străduiau să curme puterea vântului nemilos al iernii, sunt casele din chirpici în ale căror „sobe oarbe” se ardeau, cu atâta eficiență cât este firesc... ciulini. Satul construit de palmele deportaților s-a numit Dropia, aflăm că încă nu reușiseră vânătorii să extermină pasărea respectivă. Nu este clar de ce asupra multor persoane de calitate îndoielnică, după ce parvin, știu ei cum, se pogoară patima sportului ucigaș. Au reușit „dropienii” să facă multe, să reziste gerului, lipsei de apă, lipsei de speranță, dar au reușit și să plângă la moartea lui Stalin. Aduse prin timp, personajele cărții sunt construite din ceea ce a putut obseva și înțelege copilul de atunci. Realizarea lor nu se bazează pe construcții psihologice complicate, dar ceea ce exprimă textul este marcat de cinstea caracteristică vârstei inocente. Eliberarea din Bărăgan a provocat o nouă dezrădăcinare, o nouă renunțare la agoniseală, cei care nu au adunat niciodată nimic din munca brațelor lor nu au putut, nici azi nu vor putea, înțelege cum doare astfel de situație. Nu au avut voie să se întoarcă acolo de unde fuseseră „ridicați”, așa că au fost nevoiți să se deplaseze undeva unde nu-i aștepta nimeni, adică au fost transformați deportații în venetici. Alt șir de umilințe, care s-au sedimentat pentru a izbucni în paginile cărții „Copilăria mea printre ciulini”. Anii au trecut, ascuțișul luptei de clasă s-a mai tocit, viața celor loviți de vremea tătucilor a început să primească elemente de firesc. Volumul se încheie cu partea a III-a, în care autorul aduce și mărturia altor oameni care au cunoscut inumanele metode ale politicii anilor de atunci. Sunt nume cunoscute și asociații care păstrează amintirea a ceva rău și care nu ar trebui să se mai repete. Cartea „Copilăria mea printre ciulini” este una cu caracter autobiografic, a unei „copilării fără copilărie”, dar care a reușit să pătrundă în lumea scrisului ridicând, pentru cei care vor să vadă, ce se afla după perdeaua care ascunde negrul din spatele roșului.

IOAN MUGUREL SASU

Panaite Chifu • Secret dezvăluit,
Tongling, China, 2012

Elegie

Epistolă după epistolă am să scriu cu lacrima de tine.

Suspin

Când clipa încremenește în valul timpului te pierd.

Regret

Auzi, cum bate vremea-n noi, dar nu-ndrăznești, pune zăvorul.

Stare

Neîngrădite, fraze după fraze mi-au luat locul.

Friză decorativă

De jur împrejurul streășinei, pasări îndrăznesc pe la cuiburi.

Cărarea

Legenda mai păstrează urma...noi o ascundem sub frunze.

Revedere

Umbra și lacrima ascunse în suflet adorm și toate-s aieva.

Îndrăgostiți

Nevinovați precum pruncii furam și stele și luna.

Zgârcenie

Numai roua din ochii tăi era pentru mine.

Torent

Un val furios mi-a purtat gândul spre confluențe înnegurate.

EMILIA POPESCU RUSU

CREAȚIE ȘI INTERPRETARE „ANA BLANDIANA”

În perioada 5-7 iunie 2014, s-a desfășurat la Brăila, în cadrul Școlii Gimnaziale „C. Sandu-Aldea”, a treia ediție a Festivalului Național „Ana Blandiana”. Manifestările culturale au fost binecuvântate de prezența invitaților de onoare, scriitorii Ana Blandiana, Romulus Rusan și Nicolae Băciuț.

Tematica festivalului, POETICA ARBORELUI EXISTENȚIAL, a fost abordată de către 1218 de participanți din 35 de județe și 88 de localități. În urma jurizării, au fost acordate 102 premii și mențiuni. Lucrările premiate au fost publicate în trei antologii: *Poetica Arborelui* (poeme), *Urma Rădăcinii* (analiză literară), *Dincoace de verde, Dincolo de albastru* (proză/eseu), apărute sub atenta îngrijire a scriitorului N. Băciuț, la Editura Nico, Târgu - Mureș. Președinții acestei competiții au fost inspectorii de specialitate, prof. Adrian Simion și prof. Mircea Bogatu. Premiile acordate au fost obținute de către participanți din 25 de județe: Galați, Brăila, București, Dâmbovița, Ialomița, Bacău, Vâlcea, Hunedoara, Constanța, Bihor, Mehedinți, Dolj, Cluj, Mureș, Satu Mare, Harghita, Bistrița-Năsăud, Covasna, Prahova, Buzău, Suceava, Alba, Gorj, Teleorman, Caraș - Severin. Marele Premiu „Ana Blandiana” a fost acordat elevei Tök Maria - Veronica de la Liceul Tehnologic Lechința, jud. Bistrița – Năsăud, prof. coord. Iliuță Adrian, la secțiunea proză-gimnaziu.

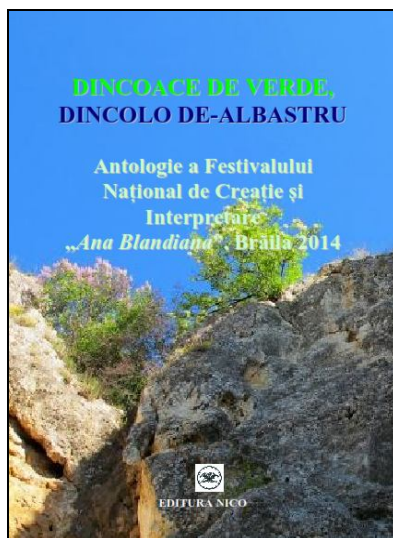
Momentele artistice susținute au fost pregătite de către elevi ai Școlii „C. Sandu-Aldea”, membrii Cenaclului „N. Băciuț” (coordonatori: prof. Gabriela Vasiliu, prof. Dumitra Schipor, prof. Alina Merișor, prof. Angheluță Fătu) și elevi ai Liceului de Artă „Hariclea Darclee” (coordonatori și consultanți artistici:

prof. Gh. Antonescu, prof. Dorin Șipoș, prof. Nicoleta Brânzia, prof. Raluca Rotărescu, prof. Marius Șerban, prof. Valentina Dobrilă). În cadrul Festivalului „Ana Blandiana”, a fost organizat și Simpozionul Național – “Metafora arborelui în literatura română și universală”, în parteneriat cu Muzeul Brăilei. Evenimentul cultural a fost moderat de conf. univ. dr. Zamfir Bălan.

Ediția 2014 a Festivalului a marcat, cu siguranță, prin prezența coplesitoare a invitaților de onoare, prin implicarea elevilor, a profesorilor din echipa de organizare, destine literare!

Prof. dr. GABRIELA VASILIU

DINCOACE DE VERDE, DINCOLO DE-ALBASTRU

Generos în intenția sa, Festivalul Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” a oferit oportunitatea antrenării, într-un orizont creativ extins, tuturor categoriilor de vârstă, de la gimnaziștii dintâi la viitorii bacalaureați.

„Dincolo de verde, dincoace de albastru” e nevoia de localizare, de definire, de opțiune, de a ocupa un loc în lume, devenită, în multe cazuri, responsabilitate... precoce, dacă vreți.

Numitorul comun, un set tematic divers, circumscris unor metafore care se regăsesc în universul poetic al unor autoare de autoritate literară indiscutabilă: Magda Isanos și Ana Blandiana. Chiar dacă formulele diferă – poezie, proză, eseu – rostirile creatoare ale tinerilor învățăcei sunt dovada incontestabilă a unei noi

sensibilități, contaminată mai mult sau mai puțin de presiunile tehnicii informatice, ori de ofertele de cunoaștere care sfidează toate granițele comunicaționale.

Gândirea celor care nu se irosesc în rătăcirii labirintice are consistență, are direcție, are proiecții.

Universul imaginar, chiar dacă și-a modificat din parametri, rămâne în esența sa orientat spre ființă, spre trebuințele ei cotidiene, spre aspirațiile necesare, firești.

Temele Concursului n-au fost... confortabile, solicitând antrenarea de energii nebănuite, pentru a fi scoase în lumină vise, speranțe, nostalgii.

S-a făcut în aceste pagini paradă de idei, de limpezime a viziunilor poetice, demonstrații de stăpânire a limbajului, a conceptelor estetice.

Sigur lucru: în această generație sunt mulți tineri de nădejde, talentați, avizi de cultură, bucuroși să dea verdelui ce-i al verdelui, rămânând cu albastrul fără de sfârșit în ochi și inimi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Întoarcerea la rădăcina Arborelui

De ce nu ne-am întoarce printre pomii” avizi de lumină, de ploaie caldă și de liniște divină?! De ce nu am îmbrățișa cu tandrețe rădăcinile lor înfipte tainic în pământ? De ce nu am legăna pe brațe însetatele frunze neatinsse încă de timp? De ce nu am reveni chiar de la primele ore ale dimineții într-un „acasă vegetal”?

„*Pomii tineri*” ai acestui concurs au ales să *se-ntoarcă* și să privească în ochi arborii care-i așteptau nerăbdători cu *trunchiurile* deschise. Și-au căutat cu mâini de rouă rădăcinile în curtea bunicilor sau în scârțâitul leagănelui, în starea onirică a Poetului-Arbore, în propria ființă. S-au urcat cu pași îngerești în vârful prunilor, caișilor, cireșilor, nucilor, teilor și au strigat pe nume, revelația, bucuria de a strânge în litere calde ceea ce a fost și ceea ce este, de a trăi, prin scris, „fragmente de eternitate”. Și-au coborât cu pleoape de vise privirea în adâncuri și-au devenit, adeseori, suflute cu ramuri înverzite, prizonieri ai propriilor arbori.

S-au întins cu brațele desfăcute →

Prof. dr. GABRIELA VASILIU

pe iarba timpului și au ascultat în tăcere chemarea *inceputului*, primele silabe rostite. Cu emoție au presat secundele primordiale, ca pe niște flori nemuritoare, în „ierbarul” de cuvinte.

Au sorbit din căușul palmelor apa vie, strânsă din seva trunchiurilor, în care și-au botezat ideile. Au desenat cu respirația lor, pe umerii paginilor, contururi vii, ramuri înalte, drepte, atârinate de cerul care le-a vegheat amintirea, care le-a picurat în suflet, cu grijă, nebănuite harisme. Anotimpurile s-au răsucit în creațiile lor, s-au zvârcolit și au concertat într-o unică primăvară, cea a nesfârșitei copilării, a desăvârșitei inspirații.

În zbaterele, căutările lor, unii și-au găsit mestecenii frânți, alții nu au mai încăput în leagănul vegheat de arbori, câțiva nu și-au mai putut atinge bunicii decât în metafore, lăsându-se copleșiți de chemări stranii. Mulți nu au încetat, în schimb, să răscolească pământul reavăn de amintiri pentru a găsi măcar umbrele arborilor, adierea vântului ce-a mișcat leagănul, mesajele din iarbă lăsate în adâncurile rădăcinilor de „oameni, păsări și sfinți”.

Importantă rămâne în toți acești „pomi tineri” *înțoarcerea*, îndrăzneala de a se odihni, prin Cuvânt, la rădăcina Arborelui.

MUGURII TINERI

Între multiplele beneficii ale unui concurs de creație pus sub semnul Anei Blandiana este și pecetluirea unor destine literare.

Ana Blandiana nu e doar un nume, un brand, ci e și garantul unei ieșiri în lume, pe de o parte, precum și obligația morală față de un astfel de gir, pe de altă parte.

Pentru că această carte reprezintă pentru mulți dintre tinerii poeții debutul lor literar, cel puțin în volum, dacă nu chiar debutul absolut. E acesta un reper care îi va urmări ca o aură de cometă pe cei care-și vor asuma această frumoasă și de folos zăbavă, ca să invoc cronicarul, soră geamănă cu cititul: scrisul.

Sunt în această antologie semne bune ale acestui an poetic și, dacă va fi urmată chemarea acestei clipe, cu certitudine, poeții de mâine se află și printre cei care acum bat să li se deschidă largi porțile literaturii,

pentru schimbarea lor la față, pentru înălțarea lor.

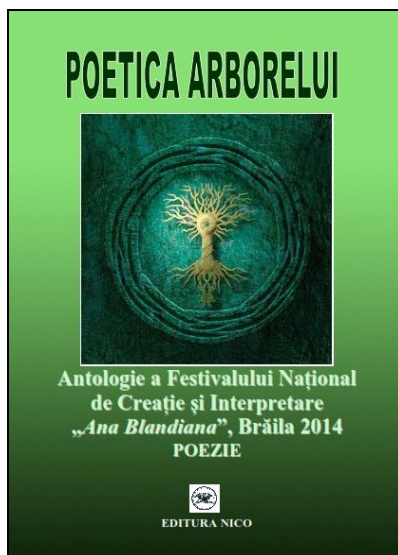
Aceste semințe vor deveni rod, acest rod va ajunge să încarce multora arborele vieții încă din pomul copilăriei.

E și aceasta o „Umilință”, cum ar spune Ana Blandiana, dar aceste izvoare nu pot fi împiedicate să devină fluvii, fluviile să devină mări și mările oceane.

Iar eu pot doar spune, acum: „Vânt bun din pupă”.

Totodată, nu pot să trec cu vederea truda jertfelnică, discretă dar tenace, a unui dascăl de vocație, inspirat, Gabriela Vasiliu, care a reușit să impună în orizontul competițiilor școlare de creație una dintre cele mai frumoase izbânzi ale nevoii de a visa.

NICOLAE BĂCIUȚ

AUREOLA VERDE A POEZIEI

Într-o lume în care timpul nu-și mai cunoaște odihna prezentului, într-o vreme în care lumea nu-și mai aude inima, neclintite, asemeni copacilor, poeziile împânzesc tăcute codrii foilor albe. E de ajuns o singură *sufflare de viață*, o atingere a Logosului desăvârșit pentru ca versul scris să se trezească într-un imn. Abia atunci inima prezentului etern vibrează.

În acest prezent al poeziei, copiii ai căror inimi știu să zâmbească și-au împărtășit bucuria de a se reîntâlni sub arborele-suflet al Festivalului Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” de la Brăila, aflat la a III-a ediție. Tainica odaie a versului stă sub scoarța unui timp care a învățat să-și arunce acele orologiului

și să crească într-un arbore. Adumbrirea lui își trage hrana dintr-un izvor botezat Ana Blandiana. Ea, minunată inimă zâmbindă, este rădăcină, sevă și coroană pentru un întreg norod de verzi icoane numite *poezii*.

Și anul acesta, miracolul săvârșit s-a înaintea ochilor și înlăuntru inimilor lui Nicolae Băciuț, motorul prezentului continuu al Festivalului. Seva liricii blandiene a adăpat pofta de vegetal a versului tânăr. Copiii din toată țara s-au jucat sub coroana generoasă a unei tematici incitante: „*Poetica arborelui existențial*”. Creația literară a avut, la cele două subsecțiuni, chemări ce au ca răspunsuri paginile acestui volum: „*Arborele copilăriei mele*” (clasele V-VIII) și „*Rădăcina Poetului-Arbore*” (clasele IX-XII). Tinerii și-au muțat condeiul într-o cerneală din care au zugrăvit icoane cu aureole verzi, atât de verzi încât însăși lectura textelor nu e altceva decât o plimbare printre șoapte de spovedanie, printre frunzele ce „*sunt inimi care iartă*”, căci „*le spunem pe toate copacilor*” care „*sunt efortul nesfârșit al cerului de a vorbi cu pământul*” (extrase din lucrările copiilor).

Sensibilitatea, curățenia și îndrăzneala fac miezul „*Poeticii arborelui*”. Bucuria întâlnirii cu versul este bucuria întâlnirii cu Ana Blandiana. Vă invităm cu pași ritmați sub coroana de lumină molcomă a poeziilor cu aureolă verde.

PROF. ANCA BARBU

DACĂ NU ACUM, ATUNCI CÂND?

Ana Blandiana pe înțelesul copiilor – o provocare care capătă anvergură, dacă luăm în calcul cele trei ediții ale Festivalului Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, care au reunit într-un colochiu virtual elevi din toată patria limbii române, de la Chișinău la Madrid.

Îmbucurător nu e doar că Ana Blandiana e citită și înțeleasă de cei mai tineri, dar interpretările acestora pot sta față în față cu interpretările academice, ale unor versați critici literari.

Sunt surprinzătoare maturitatea gândirii, dar și prospețimea ei, sinceritatea rostirii, ca și eleganța →

NICOLAE BĂCIUȚ

și concizia exprimării, limbajul critic elevat, cu o stăpânire a conceptelor critice.

Toate acestea într-un fel de contradicție a atâtor etichetări cu care este discreditată tânăra generație, acuzată de cele mai neașteptate vinovății, când, de fapt, ea este victima unui sistem care o neglijează, o subestimează și nu o tratează în contextul dinamicii mentalităților și a mijloacelor educaționale, parcă depășite, inadecvate, nesincrone cu acest ritm accelerat al tensiunilor dintre „a fi” și „a avea”.

Îndrăzneț, până la curaj, în conținuturile sale, Festivalul Național de Creație și Interpretare "Ana Blandiana" reabilitează formalismul și rutina multor concursuri literare circumscrise unei paradigme a inițierii.

Totodată, într-o benefică intersecție, într-o comprimare până la suprapunere a unor timpuri ai poeziei, lirica Anei Blandiana, într-un exercițiu de simetrie a lecturii tematice, a fost alăturată poeziei Magdei Isanos, mult prea repede fiind nevoită să lase în seama altora „trebile” poeziei.

Câștigul, și în acest caz, are numeroase conotații, între care, cred, readucerea în actualitate a Magdei Isanos este cu bătaie lungă, pentru că acești tineri „căutători” de comori literare se vor îmbogăți pe viață cu astfel de lecturi „la tinerețe”, menținând în orizonturile lor de cunoaștere și poezia Magdei Isanos.

E această competiție literară, cum s-ar zice, o investiție pe termen lung.

Pe de altă parte, eforturile organizatorilor de a materializa

editorial rezultatele acestui concurs, sunt mai mult decât stimabile, asta ca să nu spun eroice, în condiții de austeritate financiară, în care cheltuielile personale, în cel mai strict înțeles al termenului, iau locul celor instituționale.

„Urma rădăcinii” nu e doar o metaforă integratoare pentru o stare de spirit, pentru nevoia de însușire a unui abecedar „pentru minte, inimă și literatură”, ci e și o atitudine a unei generații care nu acceptă să tot fie pusă la zid sau împinsă spre tot felul de periferii existențiale.

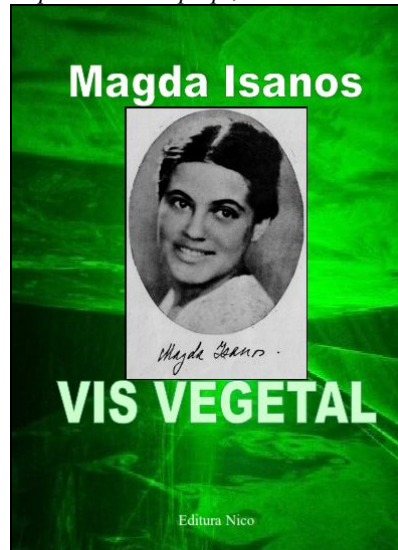
„Dacă nu noi, atunci cine”, par a spune toți cei care aici, între coperti de carte, mai strigă: „dacă nu acum, atunci când?”

Vis vegetal

În adolescență, am descoperit “Vis(ul) vegetal” al Magdei Isanos. A fost un fel de dragoste la prima vedere, potențată și de dispariția prematură a poetei de undă de tragism a destinului ei poetic.

De aici și până la a dori readucerea în actualitate a operei poetice a Magdei Isanos n-a fost decât un pas, într-un concurs fericit de împrejurări, legat de ediția a III-a a Festivalului Național de Creație și Interpretare “Ana Blandiana”, Brăila, iunie 2014, care și-a propus să pună față în față poezia Magdei Isanos cu cea a Anei Blandiana.

Sufletul acestui Festival, prof. dr Gabriela Vasiliu, a imaginat câteva provocări. Astfel la secțiunea II. Critică/ Analiză literară: Subsecțiunea I: clasele V – VIII: scriitoarele Ana Blandiana și Magda Isanos, temele au fost: 1. *Plopi și paltini; Din apă ieșeau trupuri albe de plopi; Cândva arborii.*

aveau ochi, de Ana Blandiana, și 2. *Caisul; Copilăria mea; Vis vegetal*, de Magda Isanos.

De asemenea, la Subsecțiunea a II-a: clasele IX – XII: scriitoarele Ana Blandiana și Magda Isanos, temele propuse au fost: 1. *Între mine și el; Umbrei mele i-e frică; Cireși amari*, de Ana Blandiana, și 2. *Pomii cei tineri; Doamne, n-am isprăvit!, Rădăcina*, de Magda Isanos.

Pentru interpretare, concurenții puteau alege câte o poezie din lirica ambelor autoare.

La Secțiunea III. Recitare: concurenții puteau să aleagă câte un text din poezia celor două scriitoare, Ana Blandiana și Magda Isanos.

La secțiunea IV. Interpretare folk: au putut fi alese două piese muzicale: 1. prelucrare din lirica scriitoarei Ana Blandiana sau a scriitoarei Magda Isanos; 2. prelucrare din creația românească de gen.

M-am gândit atunci că premiile acordate la acest festival ar fi bine să aibă și câte-un volum din lirica Magdei Isanos, autoare care nu are în circulație o carte accesibilă celor mai tineri, mai puțin cunoscători ai poeziei sale.

Întâmplarea, pronic cerească, a făcut să ne întâlnim, grație revistei *Vatra veche*, internautic, cu scriitoarea Elisabeta Isanos, fiica Magdei Isanos.

Prin amabilitatea domniei sale, care ne-a acodat drept de editare pentru premii la Festivalul Național de Creație și Interpretare “Ana Blandiana”, a unei antologii din poezia Magdei Isanos, am purces la drum.

Am avut la bază volumul pus cu amabilitate la dispoziție („Cu două cerințe din partea mea: 1. volumul de la TipoMoldova, donat de mine în folosul elevilor, să fie prezentat de Dvs. la Festivalul de la Brăila; 2. să menționați sursa de unde ați preluat textele”). de Elisabeta Isanos, -“Pomii cei tineri”, poeme, ediție, notă asupra ediției și postfață de Elisabeta Isanos. Editura TipoMoldova, colecția Opera, Iași, 2013.

Dacă poemele sunt extrase din acest volum, selecția lor este una atipică, nu are la bază criterii... științifice, ci subiective, titlurile fiind extrase de pe internet, ca opțiuni ale cititorilor, propuneri de “cele mai frumoase poezii”.

Pentru mine, prezența poeziei Magdei Isanos în spațiul virtual e semnul interesului pentru poezia sa, e garanția actualității ei, dincolo de ceea ce oferă astăzi manualele din învățământul românesc.

NICOLAE BĂCIUȚ

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

Profesorul și scriitorul

Mihai Zamfir,

un intelectual de valoare în cultura românească

Mihai Zamfir este un nume important în cultura românească. Din bogatul său CV, citez numai câteva puncte: profesor la Facultatea de Litere a Universității București, autor a cinci romane și al volumului "Scurtă Istorie. Panorama alternativă a literaturii române", premiat de revista "Observatorul Cultural" în 2012 și apărut deja în două ediții, la Cartea Românească (2011) și la Polirom (2013), ambasador al României în Portugalia (1997-2001) și în Brazilia (2007-2013).

Fișa lui completă poate fi găsită la adresa http://ro.wikipedia.org/wiki/Mihai_Zamfir.

L-am cunoscut la București, eu eram elevă, el student, coleg și prieten cu fratele meu, Toma. Acuma, când mă gândesc la Mihai, îmi apare imaginea cartierului Mântuleasa din București, unde îl vedeam zilnic.

El se îndrepta spre facultate, eu spre liceu. Diferența dintre noi nu era mare, dar la acea vârstă părea uriașă. Îl vedeam de pe trotuarul celălalt, el mergând gânditor spre Universitate, eu în direcția opusă, spre liceul de pe calea Moșilor.

Întâlnirea cu intelectualul și omul de cultură Mihai Zamfir s-a produs mult mai târziu.

Ca studentă, îmi plăcea și mie să umblu, observând oamenii, casele, porțile de fier forjat, trotuarele crăpate de rădăcinile copacilor. Abia după mulți ani, când l-am cunoscut mai bine pe Mihai și, mai ales, i-am citit romanele, l-am recunoscut în ele pe cel care se plimba în cartierul Mântuleasa, un "citadin" convins, ca mine.

Primul contact "literar" cu Mihai l-am avut la sfârșitul anilor '90, când am început să-i citesc cu regularitate - via internet - articolele din "România literară". În acea perioadă, s-a întâmplat să o cunosc, prin mama mea - criticul de artă Amelia Pavel - și pe Adriana Bittel, care lucra la "România literară" și care era prietenă cu Mihai. Mama descoperise, din scrisorile mele, că aveam talent de povestitor și m-a îndemnat să public. Cu ocazia lansărilor mele de carte, la

începutul anilor 2000, prieteniiile mele cu Mihai și cu Adriana s-au cimentat. Îi vizitam la fiecare venire a mea la București.

Odată, plimbându-mă cu Mihai prin cartierul lui, am remarcat mirosul puternic de tei. "Copacul care miroase așa de puternic e *teiță*, nu tei", mi-a spus Mihai. "Cum, există și *teițe*?" am întrebat. "Da", mi-a spus el! "Și care e deosebirea?" am insistat. "*Teițele* sunt cele care înfloresc primele, teii vin după zece zile".

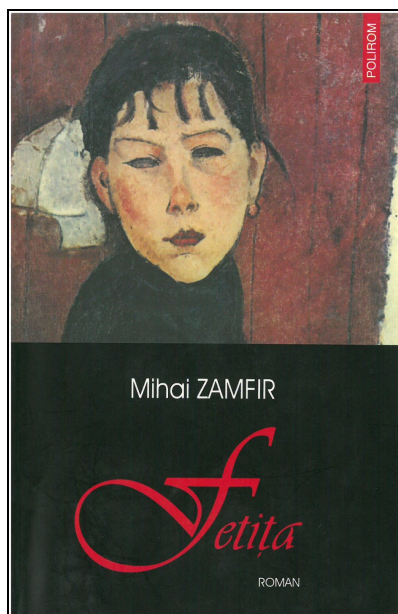
Mihai are un zâmbet blajin și o vorbă aleasă. Nu a aderat la mijloacele moderne de comunicație, nu email sau internet.

Îmi spunea când era Brazilia, cred: eu nu vreau nimic altceva decât să am liniște și să pot scrie! Venit în țară după misiunea diplomatică din Portugalia, îmi povestea, amuzat, despre pasiunea portughezilor pentru ouă: au o rețetă de cozonac cu 30 de ouă, nu fac nicio restricție la a consuma oricâte ouă pe zi și le pun chiar și în orezul cu lapte!

Despre întâlnirea de neuitat cu Matei Călinescu și Mihai Zamfir la București, în 2006, când am luat împreună un prânz, am pomenit deja în amintirile despre Matei Călinescu.

Citind cu regularitate articolele lui Mihai Zamfir din "România literară", îi urmăream parcursul nu numai literar, dar și geografic.

Dar cel mai mult m-am apropiat de Mihai când i-am citit romanele "Fetița", "Poveste de iarnă", "Acasă" și "Se înnoptează. Se lasă ceața". Deși sunt diferite unul de altul, în toate,

elementul "citadin" sau, mai precis, decorul în care se petrece acțiunea este descris cu atâta amănunțime, încât devine un personaj.

"Fetița" (Polirom 2003) este, cum declară însuși autorul, încercarea lui de "rescrierea unei capodopere a secolului XX, *Lolita* de Nabokov." Mihai Zamfir, spre deosebire de Nabokov, aduce însă, pe lângă personajele principale, profesorul universitar Pavel și studenta lui, Raluca, decorul locurilor din București unde ei se întâlnesc. Iar acest decor, descris în detaliu, e nu numai prezent, dar conturează bine starea personajelor.

La orice pagină ai deschide romanul, dai de prezența orașului: "*Coboară fără grabă până la malul Dâmboviței. Dincolo de parapet - apa neagră clipocind în suflarea vântului, muntele întunecat al Palatului de Justiție. De ce o fi așa obosit*"? sau "*Urcă din greu pe Calea Călărași spre Sfânta Vineri, cu speranța că în curând se va prăbuși pe patul uitării*". (pag. 96). Descrierile de decor au darul de a acompania emoțiilor personajelor: "*Raluca s-a lăsat puțin așteptată în Piața Unirii; a acceptat o plimbare prin începutul sufocant de seară, până la Mitropolie, urcând cu efort dealul înverzit deja prăfșos. Odată intrați în sfârșit în salon, Pavel a simțit că ceva scârțâie și că amândoi erau prea crispați*". (pag 146).

Aceleași descrieri amănunțite →

VERONICA PAVEL LERNER
Toronto

ale Bucureștiului apar, chiar de la prima pagină, în romanul "Poveste de iarnă" (Polirom 2004): "*Aici, lângă Palatul Telefoanelor, curentul - mai puternic ca oriunde - te împinge de la spate în jos, spre Brezoianu, în micul labirint de străzi vecine cu grădina Cișmigiu.*" (pag. 11).

În romanul "Acasă" (Polirom 2004), editat în același volum cu "Poveste de iarnă", acțiunea se petrece în jurul unor vizite făcute de fiu mamei lui, mutată dintr-o casă veche într-un într-un bloc nou. Dialogurile dintre mamă și fiu au loc în fața albumelor de fotografii păstrate de mamă, care descriu istoria familiei.

Iată părerea Monicăi Lovinescu despre acest roman: "Mihai Zamfir a scris o cartea de o uimitoare puritate, de un clasicism straniu, însă bine venit de la un modernist ca el - *Acasă*. O moarte a oamenilor, a caselor (demolate), o nesfârșită plângere - fără urmă de melodramă - asupra timpului care trece."

Și aici găsim descrierile pe care Mihai le iubește: "*Mi-am petrecut treizeci și trei de ani din viață - primii trei zeci și trei - într-o casă nu departe de malul lacului, în mahalaua încărcată de grădini dintre Floreasca și Lacul Tei... Strada noastră... mărginită de castani și de tei, ale căror rădăcini umflau trotuarele înguste, strada părea brăzdată de canale cu sevă...*" (pag. 172).

Felul în care Mihai Zamfir folosește descrierile mi-a adus aminte de lungile lui plimbări de pe vremea în care și eu le iubeam.

Citindu-i romanele, îmi spuneam că un scriitor de literatură trebuie să scrie în limba orașului în care trăiește.

Pentru că locul acțiunii, decorul interior și exterior al desfășurării celor scrise rămâne element real al trăirilor auzului, chiar dacă subiectul e ficțiune.

Foarte interesant mi s-a părut faptul că în romanul, "Se înnoptează, se lasă ceața" (Polirom 2006), Mihai Zamfir, pasionat iubitor al orașelor, introduce experiența lui de câțiva ani petrecuți la Lisabona, în Portugalia, pentru ca să-și plimbe cititorul, folosind stilul epistolar.

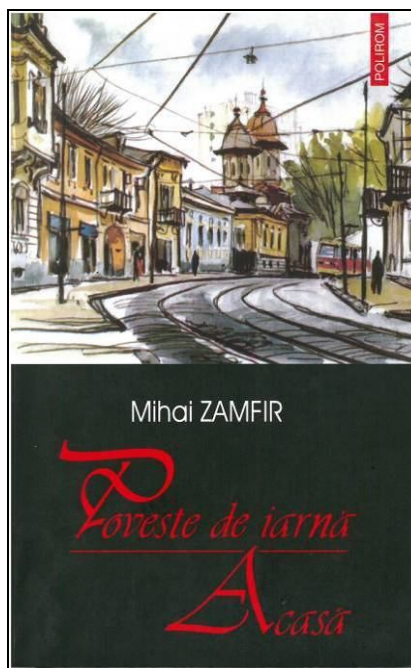
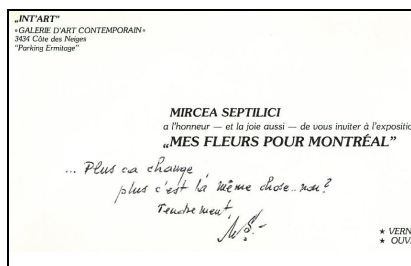
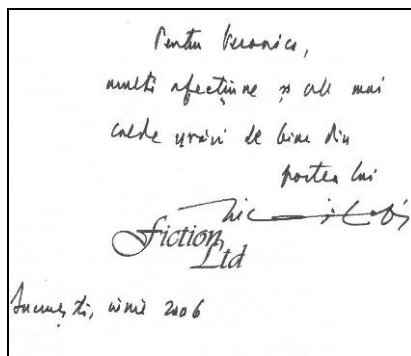
E greu ca atunci când îl cunoști pe autor să nu-l "recunoști" în ceea ce scrie, iar eu, iubitoare ca și el a orașelor, am vibrat cu atât mai mult!

Zilele trecute i-am dat telefon și, printre altele, i-am spus ideea mea că un scriitor trebuie să scrie în limba locului în care trăiește.

A fost de acord, dar, dacă e vorba de studii științifice, mi-a spus că e posibil ca scriitorul să le scrie și în altă limbă.

La sfârșit, l-am întrebat dacă și acum tot așa i-ar plăcea, să aibă liniște ca să citească și să scrie. Sigur, tot așa.

Nici televizorul nu-l deschide, nici internetul, el e omul plimbărilor, al cărților și al scrisului. Rari asemenea oameni, astăzi!

Sunetul 1

Cum poate frumusețea să sporească, Când e perfectă? Iartă-mi întrebarea. Lumina cum pătrunde? O fereastră E tot ce-i trebuie: Dar numai până seara.

Apoi se face întuneric, vin strigoi, În febra nopții frumusețea nu se vede, În întuneric mor și lașii, mor eroii, Numai poetul a rămas, el crede Că totul neschimbat rămâne, Iar ceasul bate, bate, Doamne, câine.

Sunetul 2

Eu nu mă tem de bătrânețe, De mine însumi nu mă tem Și morții chiar îi dau binețe, Știind că pot mereu s-o chem; Dar chipul tău, iubito, singur Rămâne neatins de timp, De arșițele mari, de friguri; În visul meu diamantin În el te voi păstra o viață Și poate dincolo de ea, În spațiul luminos, de gheață Ce înconjoară orice stea.

Sunetul 3

Învingătoare iarna acoperă poteci, Dispar și amintiri din ruginite teci, O tinerețe mândră se duce-ncovoiait Cuvintele-s puține, departe un lătrat De javră oboșită, revendicând un os, Ne amintește, suntem la Dunărea de Jos, Iar zilele de joacă, de jocuri de noroc, Cu filele căzură, ca părul dintr-un coc, Și unde-s succesorii bogatelor povești? Mai bate orologiul sub ape. Tu descrești.

Sunetul 4

Privește-n oglindă/ oglinda te-alintă, Materna oglindă, Crimhilda din tindă, Prin față-i se perindă/ chipul tău de ghindă, Chipuri, videoclipuri, povești despre om, Într-un singur tom/ un orangutang, Cu zgomot de tanc, șoptește ding-dong, Eu prefer un song/ despre o oglindă, Crimhilda din tindă.

BORIS MARIAN

Convorbiri duhovnicești cu

Î.P.S. Ioan Selejan, Arhiepiscopul Munților (II)

„Am prezentat un model de conducător român, cam cum și-ar dori românii să fie conducătorul lor, ceva ca Brâncoveanu, un domnitor iubitor de țară, iubitor de credință, de neam, care a renunțat la viață numai să nu renunțe la credință.”

L.C.: V-am ascultat, Înaltpreasfințite Părinte, când ați prezentat biserica Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului” participanților la Sesiunea de Comunicări „Românii din Sud-Estul Transilvaniei. Istorie. Cultură. Civilizație”, desfășurată în noiembrie 2013, la Izvorul Mureșului. Ați vorbit atunci despre arhitectura și pictura întregii mănăstiri.

Î.P.S. Ioan: Biserica acestei sfinte mănăstiri are arhitectura în frumosul stil românesc brâncovenesc. În interior, catapeteasma este lucrată din lemn de păr sălbatec și, în țară, sunt nu știu dacă mai mult decât câte degete am eu la două mâini. Dacă cumva vă gândiți să faceți vreun album de artă românească de la sfârșitul mileniului II și dacă nu veți pune în cartea aceea cel puțin ușile împărătești, albumul vă asigur eu că nu va fi complet.

Catapeteasma are trei registre în filigran, cu o formă de armonică oarecum, constituind un fel de cutie de rezonanță pentru acustica bisericii.

Cât despre pictură, pot să vă spun că am lucrat-o cu un pictor cu care am lucrat eu la biserica românească de la așezământul nostru din Ierusalim. Așa se face că i-am spus, atunci când eram la Ierusalim și nu știam pe unde am să ajung în viața mea, i-am spus să se uite foarte bine și să aducă și ceva din peisajul acela. Astfel, în biserica de la Izvorul Mureșului este o scenă cu Iisus în casa lui Lazăr din Betania. I-am spus pictorului să pună tot ceea ce se poate din zona aceea. Din Betania sunt aproape trei km până la Ierusalim. În imaginea din biserica noastră, se vede pe o culme templul din Ierusalim și pe o cărare șerpuită se vede o femeie cu un vas cu apă venind de la izvor. Izvorul acela este pe cărarea, pe drumul de astăzi dintre Ierihon și Ierusalim, la circa 30 de km. Din izvorul acela a băut apă Dumnezeu, când i-a fost sete, venind de la Ierihon spre Ierusalim. Pe toată distanța aceea nu mai este niciun izvor de apă și de aceea oamenii, acolo, în deșert, se bucurau că era acel izvor.

Apoi, în dreapta, în biserică, unde se vede un albastru, este Marea Moartă cu marile descoperiri de la Qumran, *Manuscrisele de la Marea Moartă*. Apoi, mergând pe cărare, se vede în spatele femeii, cărarea se despică în două. Pe dreapta, se coboară mai repede spre Ierihon, iar spre stânga, se intră la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul, unde a trecut la Dumnezeu și și-a sfințit viața un român de-al nostru din părțile Moldovei, Sfântul Ioan Iacob Românul, care este pictat pe un perete din biserică. Iată așa **am adus, prin pictură, în biserică**

Mănăstirii de la Izvorul Mureșului elemente de rezonanță românească din părțile acelea pe care a pășit Mântuitorul. Restul picturii se înscrie în temele noastre biblice bisericești.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să ne vorbiți și despre pictura din foișorul care se află la intrarea în paraclisul cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” din cadrul mănăstirii de la Izvorul Mureșului.

Î.P.S. Ioan: Știu că cei care merg pe la mănăstiri sunt obișnuiți să vadă în sfintele lăcașe și muzee. Întrucât mănăstirea noastră este mai tânără, am încercat ca în spațiul acesta să scriem, în culoare, o istorie a poporului român. Puteți vedea acolo Columna și elementul dacoroman. Apoi am considerat că un moment important din istoria neamului nostru este unirea mică – momentul Mihai Viteazul. Un alt moment istoric este acela de la anul 1918, imaginea noastră reprezintă delegația transilvană – importanți oameni politici - care a dus actul Unirii la București. Acestea le-am considerat ca fundamentale în constituirea neamului nostru românesc.

Întrucât, stând eu mai mulți ani prin străinătate, am văzut multe enciclopedii străine spunând că noi am fost creștinați de bulgari, am conceput aici și o istorie a bisericii ortodoxe române, a creștinismului românesc, începând cu Sfântul Apostol Andrei propovăduind prin părțile noastre, deci suntem o biserică apostolică.

În continuare, o altă imagine ne arată că suntem în anul 400 în Marsilia, Franța, unde un român, Ioan Casian, a întemeiat două mănăstiri, una de maici și una de călugări. Ioan Casian a avut și are o bogată operă teologică – a scris masiv, pe la anul 400! Prin urmare, această reprezentare este tot o replică la faptul că noi am fi fost încreștinați de alții. Pictam aici prin anul 2000, când nimeni nu vroia să ne primească pe noi în Europa. Atunci militarilor, care veneau din vestul Europei, le arătam că, la anul 400, noi zideam biserici în Europa, noi îi încreștinam, noi am avut o contribuție deosebită la constituirea Europei spirituale. Deci suntem făuritori, ctitori de Europa, nu să stăm de atâta timp la porțile Europei.

L.C.: Un loc important ați acordat, Înaltpreasfințite Părinte, în cadrul picturii de la Mănăstirea Izvorul Mureșului, imaginilor-icoanelor multor sfinți români, inclusiv ale sfinților mai de curând canonizați, cum sunt Sfinții Brâncoveni.

Î.P.S. Ioan: Aici este o altă replică, pentru că trec →
A consemnat LUMINIȚA CORNEA

CĂRȚILE PĂRINTELUI DR. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan este unul dintre cei mai citați autori mureșeni, interesul pentru cărțile sale e în creștere constantă și în extindere și diversificare a categoriilor de cititori.

Ceea ce-i unește pe cititorii părintelui Gheorghe Nicolae Șincan este credința, într-un dialog permanent despre valorile morale, culturale, spirituale, despre nevoia de adaptare și sincronizare cu ritmurile societății contemporane.

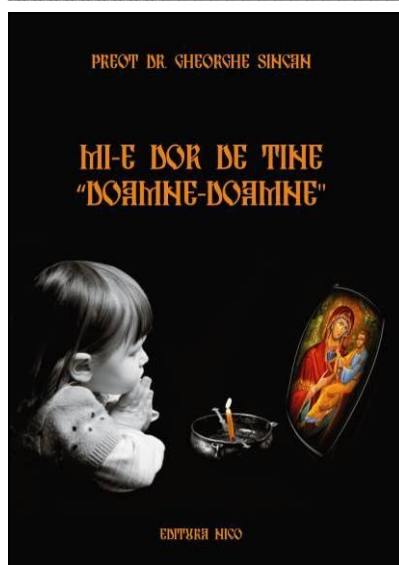
Cărțile sale sunt ferestre deschise către toți cei care locuiesc religios lumea aceasta, ca să-l parafralez pe Hölderlin.

Sunt, deopotrivă, cărți de învățătură. Diferența o face faptul că aceste cărți nu sunt didactice, nu impun cazon reguli și norme existențiale, de conduită, ci recurg la educația prin sugestie, într-un registru relaxat, de poveste cu tâlc, cu un impact mult mai eficient decât al formulelor tradiționale.

Părintele Gheorghe Nicolae Șin-

can nu dă lecții, iar mesajele sale ajung mai ușor la cititor prin anecdotic, într-o implicare emoțională la întâmplări, dacă nu neapărat adevărate, cel puțin situate într-un imaginar credibil ori în parametrii realului.

Aceste formule de dialog cu credincioșii și-au verificat viabilitatea într-un orizont întins de timp, de când pr. Gheorghe Nicolae Șincan a avut inspirația fericită de a recurge

la astfel de formule, cu aparență laică, dar în esența lor profund creștine.

În fața credincioșilor săi, „experimentul Șincan” s-a dovedit cu folos și nu e de mirare că a fost preluat și de alți preoți, dacă nu în conținut, măcar în formă.

Cuvântul de învățătură își dovedește mult mai pregnant impactul într-o astfel de formulă, dublată, în acest caz particular, și de arta elocinței și de timbrul vocii, de căldura sa.

Inspirată și ca titlu, „Mi-e dor de tine, Doamne-Doamne”, noua culegere de texte a părintelui Gheorghe Nicolae Șincan consolidează opțiunea unei retorici de impact, pentru că darul povestirii ține loc celor mai sofisticate tehnici de persuasiune.

Cele mai recente apariții editoriale ale părintelui Gheorghe Nicolae Șincan ne redescoperă frumusețea lecturii, căci, „nu e alta mai frumoasă și mai cu folos zăbavă decât cetitul cărților”.

NICOLAE BĂCIUȚ

Convorbiri duhovnicești

→și oameni politici pe aici, am prezentat un model de conducător român, cam **cum și-ar dori românii să fie conducătorul lor, ceva ca Brâncoveanu, un domnitor iubitor de țară, iubitor de credință, de neam, care a renunțat la viață numai să nu renunțe la credință.** Lângă imaginea Sfinților Brâncoveni martirizați, am pus patru versuri dintr-o baladă pe care mamele și părinții noștri le-au învățat și le rosteau la fiecare serbare școlară: „*Căini turbați, turci, liftă rea, / De-ți mânca și carnea mea / Să știți c-a murit creștin Brâncoveanu Constantin.*” Când vin grupuri de credincioși sau elevi de la școală, maicile mănăstirii le recită și din aceste poezii atât de sfinte și de binecuvântate de istoria noastră.

Pe alt perete este o cronică a zidirii mănăstirii. N-am avut un cronicar, când am zidit mănăstirea aceasta, care să noteze în fiecare zi ce s-a făcut, de aceea am pus pictorul s-o facă. Inclusiv am pus acolo un tractor și o macara, că am zis dacă se va șterge vreodată, în timp, anul 2000 de acolo și se va întreba cineva când va fi fost construită mănăstirea, că n-o fi fost din timpul lui Matei Basarab sau Brâncoveanu, după arhitectură, că în timpul lor nu erau tractoare și macarale.

Pe cupolă este poate cea mai mare icoană reprezentativă a Sfintei Treime, în felul acesta, la noi în țară și în înțelesul că taina acestui spațiu este că **Sfânta Treime Dumnezeu a binecuvântat neamul nostru dintru începuturi și-l va binecuvânta atât timp cât se vor mai zidi biserici și mănăstiri în țara aceasta.**

Frăguța

N-o ia nimeni în seamă, nici chiar oamenii locului, obișnuiți s-o știe mai mult pe munte. E iute în mișcări ca o căprioară, apare și dispare printre tufișuri și poate fi zărită de pe uliță pe colina aceea, plină de cioate ca un obraz ciupit de vărsat. Aplecată mai tot timpul strânge fragi bobiță cu bobiță. Și are spor la cules. Cât ține o zi lumină. Prea puțin se odihnește lângă buza unui izvor, uneori se îndestulează doar cu aroma fructelor. Iar sătenii, pe bune, îi zic Frăguța. Într-o amiază cu multă căldură și zăpușeală, răcorindu-și obrații în apa rece, hotărî să ajungă pe coama muntelui vecin. Acolo va găsi desigur și mai mulți fragi și-și va umple cu vârf gălețica.

Și tot ținând firul cărării, pe alocuri abrupte și încolăcite, se opri, cu răsuflarea întretăiată, simțind o durere greu suportabilă la piciorul ce-i străpunsese grămada de crengi uscate. M-oi fi înțepat urât de tot, își zise fetișcana așezându-se mai deoparte în iarbă, și de îndată schiopătând, făcu calea întoarsă să-l afle pe moș Vraciu, bănuind că la dispensar, ca de obicei, bate vântul. Noroc de bătrân, care-i făcuse o tăietură cu briceagul mai sus de gleznă unde o mușcase șarpele și-i supse sângele rău cu gura.

-Gata, Frăguțo, dar să nu mai umbli desculță prin acele coclauri și să-ți freci picioarele cu usturoi când mai mergi la fragi.

-Așa voi face - și fata-și opri drumul lacrimilor printr-un surâs

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Dan Puric - actor, regizor și mărturisitor creștin

(I)

Vorbind în câteva cuvinte sărace dar sincere, omagiale și aniversare, despre cel care s-a născut la 12 februarie anul 1959 în ținuturile Buzăului, mai exact, pe Valea Siriului, la Nehoiu, voi susține că actorul, regizorul și mărturisitorul creștin Dan Puric stabilește de la bun început identitatea sa cu lumea și cu el însuși printr-o cunoaștere absolută, autentică și nefățarnică. Aș spune că anticipează esențialitatea sensibilității și a sensibilizării, prin propria-i sensibilitate, surprinzând, totodată, prin structura rațională a ideilor, create chiar de substanța artistică pură, esență rară, din care este alcătuit. Adevărata cunoaștere în artă, de pildă, este una de natură spirituală, pe care *Artistul total - Maestrul Dan Puric* - o deține și o transmite tuturor ca pe o revelație încercată și alimentată de el însuși, prin cuvânt, gest, dans, adică prin tot ceea ce face în lumina reflectoarelor. Publicul sincer și (re)cunoscător soarbe această sevă din cupa pe care i-o întinde cu caldă generozitate artistul, devenind una cu el, transformând momentul ori clipa în eternitate și veșnicie. Este adevărat că frumusețea trebuie mai întâi simțită, și abia după aceea să încerci să o explici, dacă îți este cu putință. Există oare vreo altă modalitate prin care să găsim o asemenea bogăție de gesturi și mișcare a corpului omenesc, prin care să te poți exprima, mai bine decât prin dans? *Dan Puric* a găsit tainice înțelesuri prin scânteia divină, ce sălăsluiește în el, și a făcut din acest dans un mod de viață.

„Undeva, ascunse în negura vremurilor, teatrul și dansul sunt la frontieră. Amândouă au origine sacră - spunea *Dan Puric*, într-o discuție despre pasiune și spirit, despre nevoia disperată de comunicare a gândurilor, a sentimentelor și adevărilor - pentru el, la început a fost teatrul, după care a venit pantomima. Dansul a fost după aceea, ca o nevoie de comunicare dincolo de cuvânt, ca o nevoie disperată de a desființa prăpastia dintre mine și spectator, care, la vremea aceea, era student și

era destul de bine fixată prin ideologie, printr-o cenzură puternică ce crea această prăpastie de comunicare a adevărului. ”Dansul este simbolul grației în artă și, așa cum recunoaște Maestrul, ca și muzica, el are această calitate deosebită de a depăși granițele.

Prin frumusețea temelor și mai cu seamă, prin sensibilitatea execuției, *artistul profund Dan Puric* are o forță de sugestie extraordinară, exprimându-și (și) în acest fel convingerea că, spiritual, duhul este superior. El răspândește, ca o mirare de vis, ceața lăsată pe marginea lucrurilor, din indiferența naturii și obișnuința omului - cea plină de nepăsare și împietrire a inimii. Secvențe de intens lirism, care îl învâluie într-un fel de halou, dar și pasaje cu ritm de focuri de artificii, creează spectatorului un sentiment de subtilă surpriză, dăruind în fiecare moment câte un accent întregitor de frumusețe rotunjită.

În *arta lui Dan Puric* găsim o estetică profund originală, un fel de sculptură în mișcare armonioasă, ceva greu de exprimat în cuvinte, care te lasă impresionat și fermecat. Artistul are în el ceva fantastic, o forță ce contaminează și care ne obligă să descoperim esența însăși a spiritului și a artei, exprimată prin gest. Are harul de a crea efect și rezultat estetic, fără a-și falsifica ori ciopârți personalitatea. Privindu-l dansând, și mi s-a întâmplat de multe ori să îl văd pe scenă, în spectacol, cu acel calm, cu acea distincție supremă pe față, nu cred că greșesc dacă i-aș spune: ”tu, nobile prinț... porți îngerul în

mijlocul cerului”, cum spunea poetul Nichita Stănescu în “Ridicare de cuvinte”. Aceleași momente de emoție și adevăr creează *Dan Puric în teatru*. Orice rol interpretat de el este perceput senzorial, fie el de dramă sau un rol comic. Personajele create de el sunt vii, trăiesc în mijlocul nostru, facem cunoștință cu ele și apoi le luăm cu noi, atunci când plecăm spre casă, spre “cămara” trupului și a sufletului nostru.

Mai cunoaștem și recunoaștem faptul că actorul *Dan Puric* muncește mult pentru tot ceea ce face în lumina reflectoarelor, este și spontan, căci are mult talent și generoși talanți oferiți de Stăpânul, Creatorul și Proniatorul, și care sunt fructificați și cultivați de el cu multă strășnicie, de asemenea, are mult umor și o fină ironie (dar nu bășcălie ori sarcasm), ce dă farmec prin abilitatea și eleganța cu care abordează momentele cheie.

Dan Puric este el însuși un personaj: misterios și tulburător. Cu el și datorită lui, poți căuta și chiar ai șansa de a găsi frumusețile și adevărilor ascunse în spatele lucrurilor vizibile. Mi-am imaginat întotdeauna că undeva ar putea exista un monument care să reprezinte Omul, cu O mare, adică Omul frumos. M-am întrebat ce ar scrie *Dan Puric* la baza acestui monument? Răspunsul l-am găsit într-o declarație a sa de suflet, o identificare a lui cu harul pe care i l-a oferit Dumnezeu, acea scânteie divină ce arde în el. „Nu știu dacă acest monument ar putea fi construit în afară - a declarat artistul. Dacă ar fi așa, ar fi ceva mort. El ar trebui să fie în sufletul nostru. Și dacă trebuie spus ceva, ar trebui spus în gând. În sensul că, neștiind de unde vii și nici încotro te duci, păstrezi acea scânteie divină din tine și în acel timp binecuvântat nu mai poți fi încălecat nici de doctrine, nici de ideologii și nici de interese economice. Pentru că stăpânul tău suprem, în sensul bun, este acest mare anonim căruia îi spunem Dumnezeu. Și atunci multe lucruri s-ar anula, și iată, în acest fel, este un monument al Omului, închinat permanent lui Dumnezeu, fiindcă El ne-a lăsat acea scânteie divină din noi, ca să putem să ne desăvârșim”.

Dacă până aici am vorbit despre *Dan Puric - Artistul*, în cele ce urmează îl vom descrie la modul →

STELIAN GOMBOȘ

succinct și sumar pe *Dan Puric – Apologetul, Mărturisitorul și Misionarul*, fără convenții și clișee, autentic și neipocrit, care gândește cu propriul său cap, inclusiv atunci când vine vorba despre Biserica Ortodoxă. El mărturisește Biserica în care a fost botezat, făcând acest lucru cu simplitate și încredere, deoarece el este convins că credința se asumă... Ori, ca și iubirea, credința se trăiește - așa cum se vede în permanență la *Dan Puric*; se mărturisește. Pentru că învățătura ei este revelată de Dumnezeu și formulată sub cea mai înaltă egidă spirituală - a Duhului Sfânt - de către Sfinții Părinți ai Sinoadelor Ecumenice. Nu prea ai ce să discuți asupra dogmei, a "adevărului revelat" și descoperit nouă, cei mulți, neputincioși și slugarnici. Tot ce poți face este să te lupți pentru ca el să fie păstrat intact, atunci când apare tentativa de corupere sau de ispitire. Căci, n-ai ce discuta cu ereticii și cu atât mai puțin despre mistificări grosolane gen "Codul lui Da Vinci", "Avatar", "Agora" ori "Evanghelia lui Iuda". Aici nu încap opoziția vechi/nou în felul disputei dintre clasici și romantici. Însă intelectualul "pune botul" prin natura formației sale și prin teama de a nu fi considerat obscurantist ori demodat – potrivit afirmațiilor, pline de responsabilitate făcute deseori de către *Dan Puric*.

După cum spunea, la un moment dat, și scriitorul ori publicistul creștin Dan Ciachir: pe vremuri, mulți se temeau să intre în biserică pentru nu a fi dați afară din partid. Nu era "politic" să fii perceput și catalogat drept credincios. Iar astăzi nu este "european" să bați mătâni și să te închini la icoane. Și atunci, cu excepțiile de rigoare, intelectualul român recurge la jumătățile de măsură: toarnă sifon în vinul mărturisirii și obține un sprit (ori un spirit) ridicol, penibil și mizerabil. Face hermeneutică, istorie și sociologie a religiilor, denunță lungimea slujbelor ortodoxe și a parastaselor, îi declină babei Floarea frecventarea bisericii și asumarea Tainelor, ba îi mai și smintește pe unii clerici, cu înclinația și predispoziția lui pentru "dezbateri sincere"... Dar teologie nu știe. Fiindcă teologia nu se deprinde numai în bibliotecă, tot așa cum excursiile nu se fac doar pe hartă.

Intelectualul nostru nu mai are priza la popor fiindcă nu-i cunoaște (și mai ales nu-i împlinește) credința. N-o are de o sută cincizeci de ani și de aceea n-a avut niciodată dialog cu masele. Din același motiv n-a putut să existe la noi un sindicat numit generic "Solidaritatea". Pentru că între popor și persoanele oficiale sau oficializate nu avem, mai nou, decât dialogul surzilor.

Fiindcă, potrivit recunoașterii și mărturisirii maestrului, vremurile pe care le trăim sunt triste, poate mai triste decât cele până în '89, pentru că atunci nădăjduiam, visam. Ideologia comunistă a amortizat senzorii de alarmă. Înainte se distrugau trupuri, oameni și suflete, acum se cumpără. Parcă totul s-a degradat, până și coeficientul de așteptare.

Dostoievski făcea diferența între sărăcie și mizerabilitate. Mizerabilitatea înseamnă degradare. Este și aici o degenerare. După comunism, cu toții am rămas cu sechele. Acum există numai o formă de stat mafiot. Lupta în zona politică este intraspecifică. Se luptă ei între ei și atunci lupta de cartier, inducând în eroare acest lot de votangii, făcându-l să creadă că totul este pentru țară. Politicienii doar mimează dragostea de țară. Este o rotație de cadre pentru că este bine să ai guverne-marionetă, cu politrucci care, cu inconștiență, au vândut această țară. Importăm alimente în proporție de 80%, când țara are o putere agricolă care i-ar permite să se hrănească singură de trei ori. Tinerii intelectuali ne pleacă în străinătate. Am fost obligați să contractăm împrumuturi împovărătoare.

Frumosul este o amintire, care abia mai pâlpâie sub marșul triumfal. Imaginea poporului român a fost distrusă, făcută praf. Dar din cioburile ei mi-am făcut icoana mea.

Panaite Chifu • Spre centrul lumii, marmură, Pitești, 2009

România de sub unghie!

Mă grăbesc să înregistrez la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci,
pământul de sub propria unghie,
ultima mostră de pământ românesc,
pe care politicienii nu au vândut-o încă.

Mă grăbesc să fie al meu,
să am ce lăsa moștenire copiilor mei,
ca singura țară rămasă,
unde mai pot să cultive iluzia
că au o Patrie,
ca singurul loc unde
să am și eu iluzia,
că, îngropându-mă,
voi avea parte,
de un loc cât de cât sigur,
unde să aștept Învierea Morților!

RĂZVAN DUCAN

Iar nădejdea vine atunci când știi că nu numai tu ești pe pământ, ci și Dumnezeu. Moartea unei lumi vechi și începutul uneia noi presupun o cernere. Nu este vorba că ne împărțim în tabere politice. Apare o categorie restrânsă, necumpărabilă, care începe să-și recupereze sufletul, care generează o tensiune a diferenței. Această tensiune trebuie păstrată pentru că începe să refacă frontiera între bine și rău. De douăzeci de ani, în numele democrației și al unei libertăți care s-a transformat în libertinaj, nu mai putem identifica ce este bine și ce este rău. S-a instalat, în numele unei egalități care îmi aduce aminte de comunism, o încercare de nivelare a personalităților pentru a crea o masă de indivizi. Semioticianul Roland Barthes scria că iubirea nu se definește, ea se enunță. Eu cred că se înșela. Iubirea se mărturisește. Mărturisirea este un enunț pe care îl faci cu inimă cu tot. Ea are o altă încărcătură. Blaise Pascal spunea la 1653, în „Discours sur la passion d’amour“, că inima are rațiuni pe care rațiunea nu le poate înțelege. Și a mai emis un paradox: „dragostea nu este oarbă. Ea nu îl orbește pe om“. Iubirea este tot o judecată, mărturisește maestrul. Prin această judecată a iubirii eu văd poporul. Altfel, aș vedea numai populația... Căci, un om fără memorie nu se poate legitima în fața istoriei...

Conjugarea verdelui

Prelungirea nădejzii

A nădăjduit, creștinește, în anii vieții și a trecut freamătul nădejzii sale în aluatul artei, să-l prelungească... frumos. Împreunarea mâinilor din sculpturile sale, mâinile care cuprind, care *arată*, transferă nădejdea din filozofia vieții în simbolurile artei; ca să lucreze, astfel, asupra firii; căci omul e o boltă sub alta, nemărginită, a cerului.

Se știe că sculptorul Sever Suciuc își privea adesea sculptura *Pomul vieții*, oglindindu-se în cerul ei...

„Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuți la vedere (...), iar în mijlocul Raiului era *pomul vieții*...”

În *mijlocul* creației sale plastice, Sever Suciuc așază *Pomul vieții*, știind, din răsufarea telurică și celestă a Dâmbuțului ce l-a născut, apoi din fiorul lumii largi, că acolo, în *Pomul vieții* e nemurire și e însuși Iisus, cu Crucea Răstignirii Sale. Sculptură naivă? Nu intru pe acest culoar idealic. E limitativ și searbăd. Sever Suciuc a sculptat credința și viața, simbolistica acestora. Într-o pictură, *Înmormântarea păstorului*, totul este cuprins în liturghie cosmică, instituind azurul veșniciei. Opera lui Sever Suciuc vrea să lumineze. Artistul nu uita că și-a investit lucrările cu această forță, dedicându-le, drept dovadă, unor mari spirite, între care Lucian Blaga, George Coșbuc, Octavian Goga, Ioan Alexandru, D.R. Popescu, Augustin Buzura ș.a.m.d. Astfel, pe Sever Suciuc nu trebuie să-l căutăm în foile matricole, ci în inefabilul artei.

A fost un artist unic, simbol al felului în care năvălește talentul peste preocupările omului. Purta, copil fiind, neastâmpărul să construiască o locomotivă din lemn.

Artistul renăștea sub zodia visului. Își culegea trupurile de lemn, ce urmau să fie sculptate, din apropierea Târnăveniului, le lua din rădăcina lor, înrădăcinându-le din nou, întemeindu-le, precum casele. Le ordona altfel, ca într-o *Înviere*. Avea răbdarea și bunătatea maestrului Ion Vlasiu. *Gestul îmbrățișării* din statuile lui Sever Suciuc îl citim și în opera maestrului Vlasiu. Aproape că am putea vorbi, și la unul și la celălalt, de un ardelenism al

chipurilor, cu o aură ce-și are sorgintea în arderea suferinței umane și istorice, de siluete îngemănate, parcă apărându-se de valuri amenințătoare.

Artistul a trăit interiorizat ideea artei plastice menite să facă văzut nevăzutul, ca în icoană. Nu și-a însoțit lucrările de pagini lămuritoare, jurnale sau întreprinderi eseistice, ceea ce face imaginea unor mari proiecte difuză. Nu știm prea multe despre visul artistului de a ridica un statuar care să reprezinte siluete omenești mergând spre Blaj. Este, chiar din datele sumare pe care le avem, un proiect de o puritate uluitoare. La Sever Suciuc, sobrietatea, în limitele decenței, ale reflecției decente, din *Familia filozofului*, *Echilibru antic*, *Nașterea filozofilor*, *Suferința* se întrepătrunde cu starea de puritate din *Mireasa* sau *Maternitatea*, așa cum răsuciturile din aluat fac cruce pe rotundul prescurii.

Sever Suciuc nu aparține vreunei grupări artistice. El însuși este o puternică grupare artistică, care are față de celelalte, trăire curată, intensă, în respirația modestiei și a demnității. Așa a sculptat chipul omului, în diferite stări afective, la diferite vârste, în acalmii sau încleștări dramatice, în câmpuri ale cursului firesc al vieții sau fabuloase. Pe artistul cumpătat, debutând în artă, cu adevărat, la 50 de ani, *povestea* îl sprijinea în exprimarea filonului de înțelepciune. În *Iov*, înțelepciunea artistului face ca suferința să nu anuleze nădejdea. Ca și în *Pomul vieții*, nădejdea, prin Crucea Răstignirii, atinge cerul și artistul aidoma; mărturisind că n-a vrut să fie împărat, ci doar om, om simplu, cu toate ale omului; dar, dacă acum, cineva îi va spune ce nu i-a spus în timpul vieții, *maestre!*, poate mâna care a dăltuit în lemn și piatră va fărâmița un surâs...

VALENTIN MARICA

Asterisc

O picătură din cer

Ce este un strop la o ploaie? Ce este un cuvânt la o carte? Ce este un bob la un lan? Aproape nimic și, totuși, n-ar fi nici ploaie, nici lan și nici carte, dacă n-ar fi mai întâi bobul, cuvântul sau stropul. Doi pești și cinci pâini au săturat o mulțime de oameni.

Încurajând binefacerea, Sfântul Apostol Pavel spune: **“După cum sporiți în toate lucrurile... căutați să sporiți și în binefacere”** (Rom. 8, 7)

“În Londra cea aglomerată și plină de ceață, locuia o fetiță săracă dar credincioasă. Mama ei era spălătoreasă. Era și o bună creștină și, ori de câte ori avea ocazia, demonstra lucrul acesta. Dorind să imite exemplul mamei, tânăra copilă a hotărât să lucreze pentru Dumnezeu. Întrucât erau oameni săraci, fata s-a gândit la un mod original de a sprijini lucrarea de misiune. A hotărât să strângă apă de ploaie pe care să o vândă altor spălătorese. Pentru fiecare găleată primea o mică monedă. Când a strâns o anumită sumă, a mers la Biserică pentru a încredința banii în vederea lucrării misionare. Când a văzut-o, preotul a rămas surprins. A întrebat-o cum se numește și de unde are banii. Fetița nu a răspuns, însă la insistențele lui i-a zis:

–“Dacă totuși trebuie să însemnați ceva lângă darul meu, atunci scrieți “Picătura din cer”, și a plecat.

Pr.dr.

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Panaite Chifu • Logica lumii, bronz, 2003

Ancheta „Vatra veche”

Casa memorială „Romulus Cioflec”

Araci, jud Covasna (II)

Romulus Cioflec rămâne în Chișinău până în 1926, fiind profesor la *Liceul de Băieți nr. 1* (un an) și șapte ani la *Liceul de Băieți nr. 2*, devenit *Liceul „Mihai Eminescu”*. În anul școlar 1921-1922, se află la Berlin, cu o bursă de studii. Activitatea scriitorului din această perioadă este foarte bogată. Muzeul din Araci deține copiiile unor documente ale *Liceului „Mihai Eminescu”* din Chișinău, provenind de la *Arhivele Naționale ale Republicii Moldova*. În *Statul personal*, completat de Romulus Cioflec, la data de 28 iunie 1924, la rubrica „*Activitatea extrașcolară*”, se află scris: „*Participarea la mișcarea națională politică și culturală de la începutul revoluției în Basarabia, până la venirea armatei române și după aceea*”. Din același document, la rubrica „*Ce recompense a obținut*”, aflăm că Romulus Cioflec a primit deosebit de importante recompense: *Medalia „Bărbăție și Credință”*, clasa I (Înalt Decret nr. 3411 din 15 noiembrie 1918), pentru servicii în Basarabia, înainte de Unire, și *Adresă de mulțumire din partea Ministerului Instrucțiunii Publice* (nr. 47233 din 7 iunie 1921), pentru servicii aduse ideii naționale în Basarabia.

Între 1917-1920, Romulus Cioflec susține o corespondență regulată cu Garabet Ibrăileanu, conducătorul și animatorul revistei ieșene *Viața românească*, care prețuia în persoana lui R. Cioflec nu numai pe iscusitul prozator, ci și pe organizatorul rețelei de difuzare în Basarabia a importantei publicații *Viața românească*. Muzeul deține fotocopii ale acestor scrisori și fotografii din perioada activității scriitorului în Basarabia.

În Chișinău, la cursurile pentru învățători din vara lui 1917, o cunoaște pe Antonia Gavriliță, fiica avocatului Emanuil Gavriliță, cu care se va căsători în septembrie 1923. Antonina era profesoară de desen și îi plăcea să picteze peisaje. Muzeul deține înregistrări cu „tanti Ana”, vecina casei părintești din Araci (decedată, la 88 de ani, în 2006), care povestea despre frumusețea fizică a Antoniei, amintindu-și cum, copil fiind, o vedea pe „doamna Tonia” desenând, atunci

când, vara, aceasta venea la Araci.

Probabil scriitorul Romulus Cioflec dorea să revină pe meleagurile natale, știut fiind că numea satul Araci „*cel mai frumos colț al țării*”. Muzeul deține o cerere autografă a scriitorului adresată, din Chișinău, Consiliului Local din Sf. Gheorghe, prin care solicita obținerea unui teren la Băile Șugaș, unde să construiască o vilă „*cu fața spre soare*”.

În anul 1926, Romulus Cioflec, împreună cu soția sa, se transferă la Timișoara. De la Chișinău, tocmai la Timișoara! O distanță impresionantă! Oare de ce atât de departe? Probabil că îi plăcea orașul de pe Bega. Principalul motiv e că la Timișoara se aflau frații săi, primul venit în Timișoara, Constantin (1880-1978), profesor de latină la *Liceul de Băieți „Diaconovici Logă”*; Silvestru (1889-1969), inspector de specialitate la *Directoratul pentru Învățământ*; Victor (1887-1972) – jurist în Timișoara.

În Timișoara, Romulus Cioflec este profesor la *Școala Elementară de Comerț*, la *Școala Superioară de Comerț* și la *Liceul German de Stat*, în vreme ce soția sa este „*maestră de desen*” la *Liceul de Fete „Carmen Sylva”*. Muzeul deține mai multe fotografii din perioada timișoreană. Tot zece ani, ca și în Chișinău, stă în Timișoara. Divorțează de Antonia și se recăsătorește cu Ana Țanțăreanu, din localitatea natală, din Araci. Au două fete, Eleonora (a studiat Facultatea de Filologie) și Gabriela (a studiat Facultatea de Matematică), care acum sunt pensionare și locuiesc în București, de la care provin multe din exponatele muzeului. În iulie 1929, cunoaște, la Paris, pe scriitorul Panait Istrati (1884-1935), de care îl va lega o strânsă prietenie.

Revoltat de realitățile descoperite, Romulus Cioflec își dă demisia din Partidul Național-Țărănesc, publicată în ziarele *Adevărul* și *Dimineața*. O altă fotografie din muzeu a celor

doi scriitori prieteni datează din 1931, de la mănăstirea Neamț, unde Panait Istrati, aflat la tratament, este vizitat de R. Cioflec. Cu prilejul comemorării a șapte de la moartea scriitorului Panait Istrati, Romulus Cioflec ține, la București, o conferință intitulată *Panait Istrati ca om*. Muzeul deține o pagină autografă din această conferință.

În anul 1936, Romulus Cioflec se mută la București, unde va activa ca profesor la *Liceul „Gheorghe Lazăr”*. De la acest liceu va ieși la pensie, în 1943. În muzeu, putem vedea legitimația de profesor la *Liceul „Gheorghe Lazăr”*, utilă pentru a obține reducere de 50% la transportul C.F.R.

Toată viața, Romulus Cioflec a fost profesor, s-a pensionat ca profesor, dar, după cum menționează într-o scrisoare, a avut „o îndeletnicire lăaturalnică”, aceea de a scrie. Alt hobby, călătoriile. În toate vacanțele școlare, scriitorul împreună cu soția călătoreau. Marile lor călătorii sunt cele din Spania (cu trenul, 1927) și cea de la Polul Nord (cu trenul până la Hamburg, apoi cu vaporul de croazieră „*Monte Cervantes*”, 1928). Ca urmare a acestor călătorii, Romulus Cioflec scrie memorialele de călătorie: *Cutreierând Spania. Impresii de călătorie* (1928) și *Sub soarele polar. Impresii și peripeții din voiajul unor salvați de la naufragiu de spărgătorul Krasin* (1929).

Volumele de călătorie evidențiază disponibilitatea scriitorului de a se adapta diferitelor situații, prezența pozitivă, umorul. Faptul că el cunoștea mai multe limbi (maghiara, germana, rusa, franceza) era un avantaj. Descriind multiple realități văzute pentru prima dată, realizează, în permanență, paralele cu realitățile românești cunoscute sau își amintește diverse întâmplări din copilărie ori adolescență, din satul natal. →

LUMINIȚA CORNEA

Romulus Cioflec și-a încercat talentul în toate genurile literare. Adolescent, elev la Școala Normală din Câmpulung-Muscel, a scris poezie.

Apoi a scris povestiri și nuvele (vol. *Doamne, ajută-ne!*, *Lacrimi călătoare*, *Români din secuime*, *Trei aldămașe*), romane (*Vârtejul*, *Pe urmele destinului*, *Boierul*) și memoriale de călătorie (*Pe urmele Basarabiei*, *Cutreierând Spania*, *Sub soarele polar*).

Pentru romanul *Vârtejul*, Romulus Cioflec a primit, în 1937, Premiul „I.H. Rădulescu” al Academiei Române, la propunerea scriitorului Mihail Sadoveanu.

Cercetarea manuscriselor rămase în posesia familiei a dus la descoperirea operei dramatice, din care Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni a tipărit comediile *Moarte cu bocluc* (1998) și *Cupa Domeniilor* (2012).

Muzeul deține copii ale operelor aflate în manuscris, corectate și pregătite pentru tipar de autor – romanul *Ispășirile*, piesele de teatru *Răspântia* și *Răfuiala*. Toate au fost dactilografiate de autor la mașina de scris care este astăzi expонат de bază al muzeului. Privind mașina de scris, martoră a atâtor căutări și frământări scriitoricești, vibrând încă la atingerea clapelor ce păstrează un parfum din alte vremuri, te gândești că nimic nu este mai prețios în istoria unei culturi naționale decât păstrarea amintirii pioase a celor care au ilustrat-o. Numai amintirea?

Scopul muzeelor memoriale literare este acela de a face umbrele să vorbească, dar și de a integra în fluxul spiritual al contemporaneității opere literare ale altor timpuri. Astfel se realizează nu numai un fapt de istorie literară, ci o întreagă și permanentă operă de valorificare a unei atmosfere încărcate de spiritualitate românească.

Amintindu-ne caracterizarea pe care Perpessicius a realizat-o scriitorului Romulus Cioflec, ca fiind „exemplul unei vieți cuminiți și rodnice, închinată în egală măsură obligațiilor cetățenești, profesiunii de dascăl și patimii de scriitor” (Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (II)*, 1964, p. 83), ne menținem ideea că opera lui Romulus Cioflec merită a fi revalorificată și restituită cititorilor.

Minte-mă (cu un) laic

Minte-mă (cu un) laic
șoptește-mi nuanțe de aburi care să se
lase încet
pe umărul meu stâng.

Azi nu cred că voi vărsa nicio
lacrimă,
chiar dacă zățul acesta matinal s-a
transformat
în ursula mică de ieri noapte pe care o
modelam
cu ochii.

Niciun număr nu îmi mai poartă
noroc.
Nici măcar 13-le ce altădată mă făcea
să tresar
ca un deținut când i se deschide ușa la
carceră.

Minte-mă, dar minte-mă (cu un) laic,
măcar așa voi simți într-adevăr că
exist.

Mai trece prin mine doar un anotimp

Mai trece prin mine doar un anotimp
Inima oscilează ca un ceas ce și-a
aruncat quartz-ul
dincolo de fereastra împăienjenită cu
ore târzii
sub care mă petrec.

Las clipa ruginită pe genunchi să
amortească,
gest codat al unui plan secund
dezghețat
și privesc lumina felinarului cum îmi
gâdilă tibiile.

Tăcerea infernală
zgârâie pereții de care cuvintele mele
se lovesc în plin
de la aceeași distanță sfărâm între
dinți greșeala de a fi singur.

Nu pot nici să dorm, nici să mănânc,
nici să beau
Pot doar să aștept să mai treacă prin
mine doar un anotimp.

Noaptea

Noaptea, prin visele mele
fiecare om trăiește în același trup cu
câinele său,
de aceea eu umblu cu picioaroange.

Simt cum în vârful lor aerul este mai
dulce
și praful mai subțire și mai rar
și vocile unora mai scăzute
și privirile lor mai mici.

Aici timpul nu are culoare
cu mâini de chiciură îmbrac destine
nescrise
și-ncerc să sparg în două părți egale
oglindea care îmi reflectă raze târzii
de ce-a fost și ce este.

Pașii din spate

Începuse să bea din țigare cu coada
ochiului.
Prizonier între vene și lună, căuta alt
colț de chin
mai aproape de himerele pe care cei
fără șansă
le numesc moft.

Ideea despre viață i se părea doar o
cușcă de ceară
a cărei soartă ruginită aleargă spre
intersecțiile
în care oamenii dansează cu farurile
noptilor de august
pe ultima adiere altruistă ce strecoară
printre gratii
un zâmbet la această oră inexactă,
când greierii devin tenori.

Dincolo de înțeles stau cuvintele
nerostite
ca un pas alungat din blocul
neputinței
unde zece ochi plini de ciudă
lăcrimează pe cămașa
ce tocmai și-a aruncat logo-ul.

În urma pașilor trecuți nu au mai
rămas decât
suveniruri de sare,
note de ieri, azi și mâine

GEORGIAN GHIȚĂ

Cîntec orfan

Bîntuit de înger, hăituit de-o stea
Mi-am vîndut aseară veşnicia mea,

Unei pietre-am dat-o că plîngea
cumplit
Şi nu e pe lume om mai fericit.

Da-ntr-o zi, ştiu bine, iar va suspina,
Da' n-oi fi să-mi cumpăr veşnicia
mea.

Şi nici foarte-n viaţă şi nici moartă-n
drum
Întîlni-ve-ţi piatra ce vă sunt acum,

Piatra ce vă este prag mărinimos
Între-A FOST şi ESTE şi ce-o vrea
Christos.

17 februarie 2008

* * *

Aplaudăm tăcerea în genunchi,
Istoria ce-am fost s-a dus de-a dura,
Eroiceşte suportăm tortura
Sărutului şi zmulgem un mănunchi
De cîntece din el s-apună ura.

Atît de biblică e orice stea
Ce-ţi locuieşte văzul, legămîntul
Dat cerului ce cîntă în Preasfîntul
Şi dacă nu-ţi pot fi nicicînd cuvîntul,
Îngăduie să fiu tăcerea Ta.

19 februarie 2008

O carte – un cer

Statui în alb – cuvintele rostite,
Le duc în inimă, la adăpost
Şi mă predau ferice şi cuminte,
Răpit de cîntecul care ai fost.

Cărţile ceruri sunt, aştern în ele
Sufletul porumbelului rebel,
Care crezu că poate fi altfel
O lume jefuită grav de stele.

Statuie-n alb, Cuvîntul mă rămîne
Din clipa-n care, surîzînd ciudat,
Ai secerat grădinile din mine
Şi, pustiit de taine, m-am uscat.

Şi de atunci prin veacuri ca prin
cînturi
Apari mereu, de mîină cu misterul,
Şi cazi, ninsoarea mea, peste
pămînturi
Dintr-un pămînt mai clar care e Cerul.

19 februarie 2008

Un frig mereu

Se lasă-n noi un frig mereu,
Se face noapte-n toţi.
Fă-ţi templu-n cer, copilul meu,
Şi nu-l uita, că poţi.

Acestea-ţi spun şi mă îndrept
Spre geam să văd cum ninge.
A viscolit la mine-n piept,
Vrînd parcă focu-a-mi stinge.

Dar cum te joci, prinţ fericit
Şi curios a toate
Simt că eşti doar Tu, Dumnezeu,
Şi nu există moarte.

19 februarie 2008

* * *

La mormîntul Poeziei
Ce mi-a fost maică de-a doua,
Plîng că i-am permis să moară
Cînd plecam mai bine eu.
Maică vitregă, dar sfîntă
Precum ea, n-o să mai fie
Şi că e de-acord suspină
La mormîntu-i Dumnezeu.

19 februarie 2008

Transcendere-n niciunde

Încerc să-nving chiar Timpul
Să nu mă-nvingă el,
Pun timpul-n paranteze,
Pe umeri timpul duc,
Să-l vindec în poeme
Crezui întregu-mi veac,
Şi-azi cînd apun în toate
Făr'el mi-s singur cuc.

Dac-aş învinge Timpul,
N-aş evada din el,
Noptile să-mi acorde
Tot timpul ars în ziuă.
Patriarhatul clipei
Să mă zidească-n Timp
Şi-n scorbura privirii
Să simt cum se aciuă

Păsări de Timp rănite

Şi-atît de fericite!

Încerc să-nving chiar Timpul.

19 februarie 2008

* * *

Pustiu mi-i raiul, arhiplin mi-i iadul,
O goană după efemer mă paşte,
Cu ochii larg deschişi, visez misterul.
O salbă de colinde mă mai naşte.

Din munţii sufletului izvorîte
Şi în lumini scaldate strălucesc.
Le scriu de teamă să nu rămîn singur
Şi tot mă contrazic şi nu-ndrăznesc.

Nimicnicii alese mă-ntîlnesc,
Îmi dau bineţe cu-n surîs drăcesc,
Asigurîndu-mă de-a lor iubire.

O, dar lăsaţi-mă să vieţuiesc
În taina mea, în care-mpărăţesc
Şi rescriind-o pururea, i-s mire.

19 februarie 2008

Testament liric

E-o criză suverană de idei
În orice scrib – hăitaş ce stă la pîndă.
Vînează gîndul tău şi, dacă vrei,
Ştie s-asculte mut, cu faţă blîndă.

Un ocean nemărginit e cerul,
Prin care-aleargă-n veci sufletul meu,
–
Rostesc, şi vînătorul, ca pe jderul,
Ținteşte în cuvîntul: **Sunt** mereu.

El e-n servicii, menit spre-a mă
cunoaşte
Cum nici tăcerea nu m-o şti cu dor
Şi înainte de-a muri – mă naşte
Şi înainte de-a mă naşte – mor!

22 februarie 2008

* * *

Miere din candelă, tăcerea
Curgînd pe ochii mei – (ce vers!)
Îmi plec din viaţă tot mai des,
Şi rămînîndu-mi doar durerea,

La pieptul ei m-arunc s-o cînt
Şi ştiu: atunci cînd fug din lume
Numai în ea întruna sînt!

24 februarie 2008

TRAIAN VASILCĂU

Povești adevărate

Portretul unei mame

În urmă cu zece zile, mai precis în 15.05.2014, am participat la un eveniment inedit (pentru mine): **Prima expoziție de pictură** a unui tânăr artist, **Casian Pacatiuș**, în vârstă de... **aproape 4 ani!**

Evenimentul s-a petrecut la Colegiul Național "C. D. Loga" din Timișoara, unde colegul meu, profesorul și artistul **Sorin Scurtulescu**, a organizat un vernisaj, pentru elevi, la ora 14,00 (cel la care am participat și eu) și altul, la ora 18,00, pentru publicul larg (aproximativ 70 de persoane, după spusele d-nei director Maria Ștefan).

Aveam ore până la 14,00, cu o clasa de-a XII-a, la etajul al doilea, acolo unde s-a organizat, pe culoar, un spațiu dedicat evenimentului (scaune, videoproiector, boxe, tablouri etc.).

Ieșind din clasă, am dat nas în nas cu tatăl micului artist și l-am felicitat pentru reușita fiului său. Pe scări, urcau agale, mama și fiul. **Simona Stoita** este unul dintre puținii oameni care m-au impresionat profund în viață, prin modul extraordinar... de **a iubi**. De mână își ducea odorul scump, pe Casian, învins, la acel moment, de înălțimea și multitudinea scăriilor din colegiul nostru.

Pe Simona am cunoscut-o cu ceva ani în urmă, în calitatea ei de organizator al concursului „Lectura... la doi pași”, din cadrul evenimentului „Caravana Gaudeamus”.

Cu un zâmbet larg, cu răbdare și bună organizare, a coordonat admirabil și creativ, an de an, evoluția elevilor noștri, aducând, de la etapa națională a concursului, premii meritore pentru județ. La toate activitățile la care am invitat-o ulterior, pe diverse tematici, a răspuns afirmativ, personal sau prin d-nul Ciprian Pop. Am simțit-o mereu aproape și mereu pozitivă.

Cea mai mare bucurie a ei a fost vestea că va deveni mămică. Și nu oricum! Avea să aducă pe lume copilul omului pe care l-a iubit cel mai mult.

Am întâlnit-o apoi înlăcrimată, nu o dată, când lucrurile nu au evoluat așa cum și-ar fi dorit o mamă și-o parteneră de viață, dar toate au trecut, și acum o vedeam vădit emoționată,

strângând-și fiul de mână, ca și cum ea s-ar fi temut că se va pierde în mulțimea ce începuse să umple holul.

Casian era serios, sobru, prea sobru pentru un copil de nici 4 ani. Ușor obosit de nesfârșitul scăriilor, mi-a acceptat, cu seninătate, prezența. S-a bucurat descoperindu-și tatăl, ce pusese în ordine toată sonorizarea pentru eveniment.

Am alergat într-un suflet să duc catalogul și să revin pentru vernisaj. Luasem, chiar în acea zi (fatalitate!), o combinație de medicamente, menită să-mi atenueze disconfortul articulațiilor, care, de la ploaie, nu mai voiau să mă asculte.

M-am privit fugăr în oglinda din baie... Nu doar mâinile și gleznele mi se umflaseră, ci întreaga față. Îmi venea să plâng. Dar nu era timp pentru așa ceva! Tot atunci îmi ținuse calea și o mămică. Voia să-i arăt catalogul, cu "isprăvile" recente ale fiului. Pffff!!! N-ai de ales... Trebuie să-ți păstrezi zâmbetul profesional și să fii pozitiv... ca și Simona, mămică de la etajul II.

Am ajuns, în sfârșit, la vernisajul pentru elevi! D-nul profesor Scurtulescu le explica celor de gimnaziu despre modul în care face combinațiile de culori Casian. Tânărul artist (ale cărui picioare nu atingeau nicidecum podeaua!) stătea serios și relaxat, pot zice, lângă mămică lui. Simona era elegantă, de-o eleganță clasică... costum, cămașă cu volane... Un zâmbet suav îi lumina fața. Nu cred că auzea nimic din ce se spune... Ochiul ei priveau spre Sorin, dar nu-l vedeau.

“Cine e doamna de lângă copil?” mă întrebă discret d-na directoare.

“E mama lui Casian, Simona Stoita!” îi răspunsei.

“Ea e vestita realizatoare a acelor emisiuni de cultură, de la radio?”

“Da!”

“Păi, și ăsta cu pantalonii de piele și plete e tatăl, nu?”

“Da!”

“Mă duc să vorbesc cu ea! Să o felicit pentru copil.”

D-na directoare nu mai ezită. Ocoli ușor spațiul copiilor și ajunse la Simona. Nu știu ce i-a spus, dar ochii mamei nu mai putură să rabde povara lacrimilor. Plângea... De bucurie, de fericire... Își prinse din nou fiul de mână, cu acea grijă ocrotitoare și temătoare...

D-nul profesor proiectase lucrări de-ale lui Vasili Kandinski și de-ale lui Willem de Kooning, prezentând, în paralel, lucrările lui Casian.

“Încercăm, prin această expoziție, să repromovăm vehiculata idee că talentul și creativitatea sunt native, iar în momentul în care nu ai pe cineva să te încurajeze, și mă refer aici la părinți, ele se pot atrofia și pot chiar dispărea. Copilul, când mângălește ceva, de fapt, creează!”...spunea profesorul, iar ochii elevilor săi luceau, văzând... Toți simțeau că ascund în ei mari artiști, nedescoperiți încă. Casian privea, cu aceeași seriozitate imperturbabilă. Ce-o fi în sufletelul lui? mă gândeam.

Simona era...într-o lumea a ei. N-ai fi avut nicio șansă s-o readuci aici. Emoțiile ei, de mamă, erau mai puternice, pentru fiul ei, decât pentru orice emisiune ai fi pus-o s-o realizeze în direct.

Tatăl, ca și fiul, privea serios.

Da, aveau același mod de a privi... Doar lumina din ochii lui Casian era... a Simonei... Blajină, cuceri-toare. Ce combinație...de nuanțe!

La final, copiii, ca și adulții...Unii, invidioși, au plecat grăbiți. Alții, plini de simpatie, au mai stat la discuții, cu micul artist. Cei mai entuziasmați, →

CORINA-LUCIA COSTEA

au făcut fotografii, cu el, cu lucrările lui.

“Vii și disează?” m-a întrebat mama.

“Desigur!” i-am răspuns, convinsă de ceea ce zic.

Și nu m-am dus...

Numai Dumnezeu știe de ce. Mă umflasem. Veniseră, de la 17,00 copiii la meditații...

Nu știu nici în zi de azi de ce am simțit așa. M-am tot autoanalizat... uite, de 10 zile. Cu umflatul...nu prea mi pasă cum mă văd alții. Cu copiii de la meditații... puteam să-i reprognez.

Am citit apoi, comentariile pro și contra acestei expoziții... și m-am îngrozit, m-am rușinat, ca om!

Cum trebuie să te simți, ca mamă, când niște nevăzuți, necunoscuți, terfelesc bunele tale intenții, creațiile unul copil talentat care are deja în palmares **Premiul I la Concursul Național de Creație și Premiul II la Concursul Internațional Discovery-Descoperă Lumea, Premiul I la Concursul Amintiri din copilărie?**

“Simona e devastată! Nu se poate opri din plâns!” mi-a spus, a doua zi, colegul meu, Sorin.

Acum chiar m-am simțit mizerabil! Aș fi vrut să-i spun **mamei Simona** atâtea cuvinte frumoase, de laudă, metoritorii și adevărate, despre tot ce a reușit să facă pentru dezvoltarea atât de frumoasă a lui Casian...și nu i le-am spus.

De ce? De ce ajungem să fim atât de “neprietenoși” tocmai cu cei care ne-au fost mereu alături? Ce-i cu mine, cu noi, cu lumea noastră?

Azi noapte am găsit, după zece zile de frământări, un posibil răspuns... personal.

Cred că dragostea Simonei pentru fiul ei și greutățile prin care a trecut, ca să și-l păstreze alături, m-au făcut să regret toate sarcinile pe care le-am pierdut... voluntar sau accidental. Cine știe cărui artist i-am frânt zborul? Cine știe cui i-am luat șansa unui zâmbet? Cine știe cine mi-ar fi șters lacrimile acum?

Acesta este portretul unei mame: “o Simonă” care trece prin răutățile lumii, crezând, cu toată dragostea, în fiul său!

Și pentru că peste două zile micul artist chiar împlinește 4 ani, vreau să-i urez un sincer “La mulți ani!”, iar mamei Simona Stoița, multe și mari împliniri alături de Casian!

Glas

Vară,
împrăștie-mi răsuflarea de jărat
în corole infinite de parfum...
și ochii mei,
două ape nenăsuțate,
adorm pe brațul tău
coborând cerul
mai aproape de mine.

Cu limbi de foc amuțite
frunzele mângâie miresme
cioplite în petale
de iasomie.

Sunt clipe ce cântă
cu glas dumezeiesc,
dar timpanele rămân afundate
în tăcerea nestinsă
a unui cuvânt:
Vară!

Licoare

Cântul tău e punte nesfârșită
între vise clocite
în gânduri ridicole
și cerul suspendat de piatră
ce-l dărați ziua peste mine.

Ochiul ți-e gură
sticloasă de șarpe
ce cântă oprirea timpului
în bolți feciorelnice.

Ah! Tăcerea mi-e plină
de parfum îngeresc
și gura mi-e oarbă de sete,
când vii,
îngreunată de iasomie,
îți beau răsuflarea
din cupe de smirnă,
îngenunchind pentru tine
vară dezgolită de sfinte licori.

Stare indeterminată

Nedospitele rădăcini ce le-am închis
atâta vreme în insalubre tăceri,
se sting cugetând
absența unui timp
înveninat

un soare se topește
în cercuri de furie
și mai dulce ni-i otrava
decât o frunză botezată
în inimile noastre de rouă

dar, începem din când în când,
să ne scurgem pe flori divergente
pierzându-ne secundele
printre clopote concave
ce bat îngreunându-ne
eternitatea.

Mocnire

Mocnește în grădini
suspiniul florilor,
căci ne aflăm sub domnia
polenului maladiv
ce-și caută strălucirea
pe fațada unui gineceu
topit în inimi de fum.

Atunci, momentul
ni-l molipsim
cu scrumul sintagmelor estivale
și credem că vom fi
sechestrați
în celule florale,
iar noi nu vom mai putea
evada din această primăvară.

Tinerețe

Primăvara
păsările cu aripi de foc
înfloresc în arbori de smirnă.

Un duh ce taie rădăcini în humă,
preschimbă pietrele în rouă
și sângele ne curge-n vene
mai tare ca un ropot de lumină.

Mă pierd în aceeași secundă
renăscând într-o floare
umplută de seva
tinereții.

Parfum

Flori suspendate
pe dealuri de fum
respiră prin clorofile
culoarea culcată
în salba microasă a verii.

Colindă-ntre dealuri
vibrări feciorelnice de roze
îngreunate de triful
dumezeiesc al privighetorii.

Ecoul paielor arde
în hore eterne de pace
și ochi de stamine
fumegă încercând depărtarea
cu un diamantin parfum.

MARIAN HOTCA

Biblioteca Babel

Cântece din piesele lui **SHAKESPEARE**

TWELFTH NIGHT OR WHAT YOU WILL

Clovn

o doamna mea unde-ți faci greve
o stai de-auzi iubirea-avee
cântec nalt rostit balsam
niciun pas cu dulce umblet
drag cu drag s-opresc în suflet
precum știe neam de neam
ce-i amor n-a fost n-o fi e
vesel azi râzi azi în vrie
ce-o veni cin' știre are
în lăsare nu e sare
dulce douăzeci mă-nfloare
c-un sărut neîndurare

Song

cum îmi vii cum îmi vii moarte
și-n triști chiparoși îmi faci parte
zbori viu zbori viu suflet departe
o fată frumoasă m-amoarte
lințoliu-mi alb tivit cu tisă
pregătește
parte de moarte nimeni nu mi se
jeluiește

nicio floare nicio floare dalbă
pe sicriu-mi negru să nu cadă
nici prieten nici prieten n-aibă
de-al meu stârv os și hârb paradă
mii mii suspine ne-n suspin
de zac Nelângă
draga-mi trist mormânt nicicând n-o
ști-mi
să mă plângă

Clovn

eu duce-m-aș
și mintenaș
înapoi m-așteaptă
într-un minut
la nărav trecut
ținându-ți proaptă

cel ce cu cuțitul
furios smintitul
strigă ah ha drace
cât să junghii
taie-ți unghii
ciao bun malace

Cântec

pe când și eu eram copil copilaș
cu hei ho cu ploaia și vântul
cal năzdrăvan eram din doi pași
că zilnic ploaia cât pământul

iar când ajunsei ani bărbați
cu hei ho cu ploaia și vântul
tronc ușa-n nas de la frați
că ploaia ploaia cât pământul

iar când vai mă mai și-nsurai
cu hei ho cu ploaia și vântul
nepricopsit da' cu coada-n rai
că zilnic ploaia cât pământul

iar când să stau în pat la un loc
cu hei ho cu ploaia și vântul
îmi dau încă bețivanii noroc
că zilnic ploaia cât pământul

e-un pic de când lumea-și luă avântul
cu hei ho cu ploaia și vântul
piesa ni-e gata unul cuvântul
vă placă plouând cât pământul

MEASURE FOR MEASURE

Băiat cântând

înapoi ia-ți buzele
dulcile sperjurele
ochii-ți zorii cei de zi
dimineața a minți
dar săruturi dă-mi mai dă-mi
dă-mi mai dă-mi
dragi poeți topite-n vămi
pite-n vămi

MUCH ADO ABOUT NOTHING

Balthazar

Suspîn nu suspinați femeii
bărbații de-amăgiri se țin
c-un picior în mări și-alt pe chei
nicicând constanți unui suspîn
nesuspinați
lipsă bărbați

fiți tari rău nu vă pară
chiul și vaiul schimbați
pe hei piei pierde-vară
cântec nu mai cântați de ei
cei derbedei foaie verde
din veac dați fraudei
de când vara se pierde
nesuspinați etc

Claudio

de calomioase limbi
moartă Hero zace-aici
moartea faptelor în schimb
nume-i dă ce-n veci i-l strigă
astfel viața moartă-n slin
vie-n moarte-i veșnic imm
pleacă-te peste mormânt
lăudând-o când mut sunt

Song

iată zee-a nopții stea
de-a ucis fecioara ta
ucigași cu bocet vad
la mormânt vestalei cad
miez de noapte gemi și tu
ajutându-ne plânsu'
din rărunchi din rărunchi
vă căscați morminte morți
l'ale morții porți
din rărunchi din rărunchi

A MIDSUMMER NIGHT'S DREAM

Bottom

rău stâncile
să zgâlțâie
lacătele
gherlei la porți

Phibbus în car
din zări afar'
apar dispar
nebune sorți

Zână

pe colnic prin vâlcea
prin crâng răsurar
prin parc de m-o-nțepa
prin apă prin jar
rătăcesc pretutindeni
decât luna mai sprinten
zâna zânelor slujesc
ochii-n rouă-i înverzesc

Versiuni de GEORGE ANCA

Biblioteca Babel

AMANDO GARCÍA NUÑO

AMANDO GARCÍA NUÑO s-a născut în anul 1955 în Segovia. Licențiat în Periodism la Facultatea de Științe și Informatică.

A colaborat cu Radio Nacional de España, Cadena de Ondas Populares Españolas și diverse reviste. Are o veritabilă colecție care conține mai mult de o sută de premii literare, pentru poezie și proză scurtă.

A publicat două cărți cu poezii, o carte cu proză scurtă, iar mare parte din scrierile sale s-au publicat în antologii.

În blogul său "Parece que vuelvo tarde", se pot citi cele mai noi scrieri ale sale.

APARIȚIE

Cum aş putea cere, fără a te stânjeni,
să mi te înfățișezi
din nou, îmbrățișând amintirea
care se așează lângă mine pe
înserate?
Cum să-ți cer, încă o iluzie
fără a deschide rana, o altă
minciună
săpată în peștera uitării?

Levitație sau nu

Prieteni îmi spun, cu pudoare,
că uneori la revărsatul zorilor
m-au văzut levitând la o palmă și
jumătate
de realitate.
Nu îi ascult,

asta ar mai lipsi, ca acum
în secolul douăzeci și unu din
coastele mele,

să îmi ridice altare
ca unui idealist.
În plus,
bănuiesc că e vinul
sau vreo nechibzuință care mă
îndeamnă
să cred că e posibilă
despuierea vieții.
(Și mai ales să mă excite.)

GENOM COMUN

**"Există în mine un gol atroce, o
indiferență
care îmi face rău"(Camus)**

Viața era simplă, pe atunci.
Împărțeam lumea
între buni și răi,
bogați și săraci, indieni și
americani.
Totul se potrivea, iar călăii
își întindeau conștiința
să se zvânte pe funia spânzuratului.

Îmbătrânirea a presupus
niveluri înalte de glucoză în sânge,
vreo cicatrice și, mai ales,
intuirea că în lada
unde ni se destrăma istoria,
Robin Hood era un sicar
ce își încasa meschinătatea la
negru.

Partea cea mai proastă a timpului
era
spoiala ce îngropa polițe,
să vadă praful înecând
această beție rugoasă de baricade,
genomul comun al imposturii.

Îmbătrânirea a însemnat
a ghici, chiar dacă era prea târziu,
ranchiuna ce se ascunde în
ignoranță.
Să știi că în cușorul
jocurilor nu mai rămâneau indieni,
nici cowboy, numai soldăței
cu inimă de plumb
și gestul golului în privire.

**Panaite Chifu • Călătorie în univers,
Hinjosa edl Duque, Spania**

A CUMPĂRA ÎN ULTIMUL CEAS

În piețe, la căderea serii,
se instalează nostalgia între tarabe,
exită loturi de zâmbete la reducere,
biban-de-mare cu ochi oxidați...
Cineva mătură despuieri în liniște
depozitând în neștire un timp fugar
între închideri. Din când în
când,

pulsul vieții întră îmbrățișând
o femeie cu grabă în privire...

Pentru acest bărbat, care poate sunt
eu

sau chiar dumneata, dacă te
luminezi pe dinăuntru,

poate că ziua mai poate avea
remediu.

Poate hazardul susură pe înnoptate
pentru cei care pândim speranțele
sub rumeșul liniștit... Sau ne
plimbăm,

în timp ce mezelurile dorm în
pace,

somnuri ponosite, acum fără preț
de vânzare,

pe tarabele uitării.

*(Din poemul "A cumpăra în
ultimul ceas. Premiul special al
juriului S Fdo, Henares 2012)*

În românește de
ELISABETA BOȚIAN

Rameau-Debussy. O lectură

Știm că nu numai operele de cultură în sine fac cultura, ci și întâlnirile ei de reglaj, băile ei de imunitate, de negare a absolutizării și de mediere: polemica lor indirectă nu e una ambientată, ci e una care poate produce în receptor prospețimea cutremurătoare a actualului. De ce cutremurătoare? Pentru că modifică, întoarce din drum, schimbă. Alăturările culturale sunt, într-un anumit fel, precum ciocnirile de cuvinte care forțează limba și o aruncă în inefabil.

A apărut recent compact-discul *Rameau Debussy* al Alinei Azario (NDR kultur/A&A Records classical), prima ieșire pe piața de discuri a tinerei pianiste. E și un disc care intră pe piața ideilor. De ce spun asta? Pentru că aduce o întâlnire pe care aș califica-o ca fiind, dincolo de una muzicală, una hermeneutică, o relație. În interpretarea ei, de un șarm și o prospețime aparte, pot fi ascultate *Nouă suită de piese de clavecin în la* de Jean-Philippe Rameau, al doilea caiet de *Preludii* de Claude Debussy, precum și un unificator de relație, *Hommage à Rameau* de Claude Debussy. Dar legătura dintre Debussy și armonia marelui Rameau există încă dinainte ca adagiul omagial să apară, ea există puternic printr-o așezare specifică teatrului.

Alăturarea Rameau Debussy e una dintre cele mai fericite pe care mi-a fost dat să le aud. Și interpretarea e una pe măsură, întrucât, pe lângă că reușește să exprime interpretul, pune înțelesul în acord: în armonie. Piesele comunică extraordinar de percutant. Nu se susține preconcepția că ascultarea unui CD denaturează realitatea muzicală a unui recital sau concert live. E o falsă pudoare a unui timp trecut, pe care îl cred depășit nu numai în cronologie, dar și în idee. De fapt, chiar această interpretare îmi confirmă acest nou înțeles. Îmi permit remarca ascultând-o și live pe Alina Azario, cu aceleași piese.

Efectele de teatralitate, chiar de dramaturgie – întrucât se află în textul originar – sunt vizibile mai peste tot: dacă în splendida piesă a lui Rameau *Les Trois Mains* există iluzia celei de-a treia mâini, nu pian la patru mâini, cum ar fi o punere în oglindă, ci la jumătatea distanței dintre două mâini și patru – fapt fabulos de

teatralitate a barocului, care vehicula mai degrabă adevăruri pline! – avem la Debussy primul preludiu *Brouillards* care lucrează cu o iluzie similară (la ambii reperabilă în titlu, cu un programatism, totuși, discutabil, întrucât Debussy așază numele la sfârșit, ceea ce ambiguizează opțiunea de teză a muzicii.) În relația acestor complexități, unele mai audibile, altele mai tehnice, forța pianistică rămâne constantă cu sine și nu are ezitări.

Nu stă în mâna oricărui pianist să exprime și să dezvolte relația dintre *Les Trois Mains* și *Brouillards* fără să atenteze la integritatea sonoră și emoțională a fiecărei piese în parte. Și mai ales să dea sentimentul că nu Debussy îl recuperează pe Rameau, ci că ambii se recuperează reciproc. În sprijinul acestei observații, mă voi folosi - și aici introduc termenul *lectură* - de un fapt pe care mi l-a dezvăluit tocmai tehnologia, adică ceea ce unii invocă drept agent de denaturare a muzicii reale din sala de concert, unde acustica e un fel de chip preraphaelit fără de care nu se poate.

Unele programe de citire a discurilor nu redau piesele în succesiunea lor totdeauna, ci, uneori, pe sărite. *Track*-urile contemporane ar părea că fac un fel de ghiveci hermeneutic redând o piesă de Rameau, două de Debussy, apoi revenind înapoi la Rameau. Teatralitatea aceasta involuntară respectă natura teatralității interioare a pieselor și a interpretării prin aceea că anume ce ar putea părea confuzie (ordinea așteptării e una, ordinea realității alta) sprijină relația. Nu m-aș fi gândit niciodată să îi pun la un loc pe Rameau și pe Debussy. Iată că Alina Azario s-a gândit și m-a provocat la o lectură fascina(n)tă, din care și redau câteva rânduri.

LUIS DE GONGORA

Al gurii dulce...

(„La dulce boca que a gustar convida”)

Al gurii dulce, beat sub ispitire,
de perlă freamăt distilând glazură,
nectar de Ida'n patos ce v-ajură,
lui Zeus pururi dați-l prin potire;

dar, ca ibovnici, buzele supuse
în dezmiardarea poftii nu vă fie.
Prezență, Eros, dubiului solie,
ascuns ca șarpe flori-venin
v-aduse.

Ci nu vă-nșele-n faptul zilei roze,
spunând că roua-le roșind
mireasma
ivit-au vina, sânii, spre-apleca-va

lui Tantal mere!.... Instigând
fantasma,
fugiți în Clipă,-aflând că a iros e....
De-Amor rămâne razna-i și
otrava....

Madrid, Hortaleza, 26-29 martie 2014

Tălmăcire de
Petru Solonaru și Cristian Pavel

Desigur că sursologia, biografismul, au și ele teatralitățile lor livrești, știm în ce l-a influențat Rameau pe Debussy, dar acum vedem (T.S. Eliot ar fi bucuros de alăturare) că și Debussy îl poate influența pe Rameau. Ascultând piesele intercalat, pălesc toate clișeele încadrării în curente și străvezi linii moderne în *Courante* a lui Rameau sau în variațiunile *Gavotei* sale. Apoi observi indici similari de temperament în *La Triomphante* și *Feuxn d'atifice*.

Când un disc e atât de inteligent creat ca structură încât are curajul să devină sincretic (precum un dramaturg care are încredere și în regizor și nu sufocă textul cu exces de didascalii) și să lase o fărâmə de nisip interpretativ în voia hazardului (a tehnologiei contemporane care intermediază), acea fărâmə nu îl zgârie citindu-l ci, uneori, îl face perlă.

Nu e perla semnul barocului? Nu definește ea spectrul?

DARIE DUCAN
Paris

Un joc secund, mai pur, care contează!

▪ reflecții la expoziția de artă «fotografică» a Szidoniei Veres

«Nu contează!», «Mentalitate», «Atitudine», «Introspecție», «Naștere», «Libertate», «Alcool», «Liniște interioară» sau «Dincolo» sunt câteva dintre titlurile laconice, dar elocvente, ale „poemelor” imprimate negru pe alb, într-un limbaj nonlingvistic, care nu necesită traduceri, deci nu presupune riscul trădărilor, de Szidonia Veres, reprezentanta unei generații inocente, care încă nu a apucat să-și introducă votul în urnă, de artiști.

Vernisajul (nu debutul!) a avut loc în preajma zilei care a marcat majoratul (despre maturitate vom putea vorbi dacă vom apuca) autoarei.

Evenimentul, găzduit de KronArt Gallery, oaza de cultură dintre zidurile multisekulare ale Cetății Brașovului, unde se află la ele acasă nu doar artele vizuale, ci și literatura și muzica, a fost nu doar un act de curaj sau un pariu al patronului (cu și fără ghilimele) al „instituției”, pictorul, scriitorul și editorul Gabriel Stan, care și-a obișnuit invitații cu expozițiile unui Salvador (Domingo Felipe Jacinto) Dalí (i Domènech, 1° Marqués de Dalí de Pubol), ale unor „Mari maeștri din Corona” sau de aiurea ori cu omagierea lui Nicolae (Nicu-Aurelian) Steinhardt de către tizul său Nicolae Băciuț.

A fost, poate, și o replică amicală dată subsemnatului, care, în același loc, la lansarea unui volum aparținând unui autor nins de prima zăpadă, dar și de ani, am fost chestionat de reprezentanta unei televiziuni despre noua generație, răspunzând atunci că tinerii de astăzi, cel puțin studenții la Litere (muzicienii nu studiază, încă la conservatoarele de... Note), abia dacă se alfabetizează (firește, spre deosebire de noi, licențiații în Filologie!).

Am combătut replica unui universitar brașovean, chiar de la Litere, cu referiri la perioada interbelică, evocând analfabetismul din acea perioadă și o „consolare” privind tirajele de azi, făcută de Nicolae Breban: Bacovia a intrat în istoria literaturii cu 500 de exemplare tipărite pe hârtie de împachetat.

Vinovat fără vină, în țara cu mai multe edituri decât librării, în care găsim mai multe traducții. Vinovat fără vină, conform aceluiași Breban, care, dintr-o idee din interviul pe care mi l-a acordat, a dezvoltat o carte («Trădarea criticii») în care de bulversarea valorilor sunt inovați și criticii cu prestigiu datoriti cu mari sinteze. Vinovat fără vină, având în vedere că, la întâlnirile anuale ale revistelor de cultură (întâlniri care au încetat după desființarea abuzivă a editurii și revistei «Astra», inițiatore și gazdă) se repeta ideea: „măcar noi între noi să ne cunoaștem...”. Vinovat fără vină, în țara unde statul reform(ul)at s-a retras din cultură, aproape total din cultura vie.

Revenind la Sidonia Veres, o apariție agreabilă și civilizată, eleva cunoscută membrilor marii familii KronArt (la figurat) ca membră a familiei (la propriu) a doi dintre cei care fac oficiile de gazde, a surprins atât prin nebănuitul joc secund, cât și prin viziunea asupra lumii, care nu e una „a lor” și alta „a noastră”, prin seriozitatea preocupărilor și, nu în ultimul rând, prin mijloacele de exprimare alese. Aflăm că noi, cei care nu-i vedem dincolo de ambalaj, suntem studiați, poate, involuntar, urmați și, cu siguranță, judecați, în cazul de față cu înțelegere. «Nu contează!» (titlul a trei lucrări) și imaginile (vorbind, aproape în clar, despre măsuri fără efect) nu aparțin unui neonihișt, ci reprezintă o «Atitudine» (titlul altor două exponate) față de actualitate și de mentalități (de trei ori întâlnim și legenda «Mentalitate»). În ciuda vârstei și a cumnineniei (doar analist... precoce), nu se sfiește să ne provoace prin fumul de țigară și aburii alcoolului ce învâluie „modelele”. În era gadget-urilor, când miliarde de pământeni se cred

japonezi, adică fotografi, Szidonia Veres se exprimă în alb-negru și refuză prelucrarea computerizată, la îndemână, a imaginilor (ea le spune „oglinzi”), conștientă de adevărul că o fotografie poate să... mintă mai mult decât o mie de cuvinte.

Vernisajul a provocat o dezbatere încinsă între „seniorii” prezenți, privind locul și rostul fotografiei de artă, care nici n-a omorât pictura, dar nici nu este exclusă de aceasta, ba chiar și ale fotografiei de presă în era audiovizualului și a internetului, despre obligativitatea prelucrării („finalzare”) sau despre necesitatea (sau dimpotrivă) ca fotografia, la fel cu celelalte arte vizuale, să șocheze (nu neapărat precum anatomia fantastică a personajelor lui Pablo Ruiz y Picasso, care, la fel cu Szidonia, și-a însușit și toate mijloacele clasice, și nici chiar precum «Lecția de anatomie a doctorului Tulp » semnată de Rembrandt Harmenszoon van Rijn), adică dacă frumosul există sau trebuie impus.

Sperăm că, în răstimpul de o lună cât a fost deschisă expoziția (și după), privitorii în „oglinzile magice” au urmat îndemnul din program al autoarei: „Fii liber, pentru că restul nu contează!”, deci „Desfă cătușele sufletului și caută!...”.

P.S. De Ziua Copilului, un puști de vreo zece ani, interviuat, afirma că e pasionat ce fotbal, calculator și... lectură. „Nu, nu pe monitor; îmi place... cartea, inclusiv să o ating, în orice loc și în orice poziție m-aș afla!”. Deci mai sunt speranțe...

SORIN BASANGEAC

Panaite Chifu • Loc sub soare, Ilemn, Aveiro, Portugalia, 2004

Cine a fost cu adevărat „Poetul plastic al florilor”?

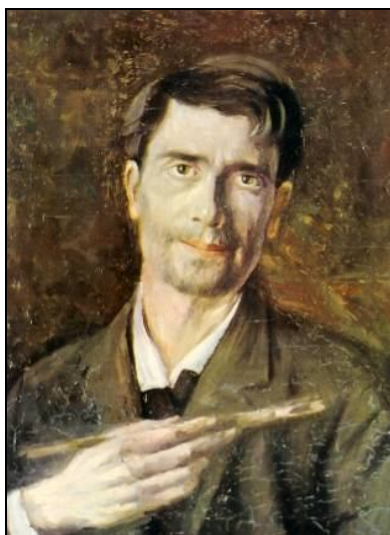
Existența în raport cu opera

Se crede că uneori biografia unui pictor face oarecum concurență operei sale și valorii ei artistice. Totuși, când existența artistului, infuzată cu datele unui temperament de excepție, urmărește trasee neobișnuite și influențează indubitabil creația, nu putem rămâne pasivi doar la nivelul analizei operei, căci astfel se formează viziunea asupra întregului. Apoi, deși unii biografi se chinuie să contureze portretul unui om cu nimic mai prejos decât arta sa, exemplaritatea biografiei lui Luchian constă tocmai în simplitatea ei, în acordul perfect dintre destin și plămădirea lentă, dramatică a operei. Luchian s-a găsit cu greu, după multe și anevoioare căutări. Copilăria și tinerețea lui nu anticipau prin nimic amplitudinea întâmplărilor maturității.

Construindu-se pe sine, artistul își construia, de fapt, opera. Acum, la 146 de ani de la nașterea artistului și 98 de la moarte, opera lui - comoară națională - continuă să fascineze, și să cucerească viitori admiratori, căci în ea vibrează încă sensibilitatea unui artist care dincolo de drama existențială, și-a exprimat, cu ajutorul penei, genialitatea și a luptat din greu cu limitele unui trup bolnav în ultimii ani ai vieții, dar și cu nepăsarea oficialităților și a publicului.

Un loc pentru eternitate: comuna Ștefănești

Născut în prima zi a lunii februarie a anului 1868, la Ștefănești, Botoșani, e primul copil al Elenei și al maiorului Dimitrie Luchian. Situația materială bună a familiei l-au ținut la adăpost de grijile financiare în copilărie și tinerețe. S-a mutat de la cinci ani cu familia la București. A mai avut doi frați gemeni (unul a murit de timpuriu) și o soră. A avut o copilărie obișnuită, descris fiind ca un copil neastâmpărat cu varii ocupații, care nu prezintă semne de precocitate artistică. Vocația pentru artă, existentă latent, se manifestă cu oarecare ezitări în adolescență, croindu-i cu dificultate drumul spre împlinire. Curând, tatăl său moare, urmat de sora mai mică. A început școala în cartierul Mântuleasa, prin

1875, apoi a învățat la Colegiul Sfântu Sava, azi Nicolae Bălcescu. Elev slab, chiar și la desen (notat cu 4,5), manifesta interes pentru muzică, materie la care obținea cu regularitate 8,9.

Din cauza rezultatelor școlare slabe și a numeroaselor absențe, a fost retras de la cursuri. A continuat clasa a III-a la 16 ani (în 1884) și mărturie stau tablourile timpurii: portrete ale membrilor familiei și peisaje după cărți poștale executate direct în culoare, fără schiță prealabilă, dateate „Luchian Șt., clasa a III-a”. Lucrări cu valoare mai mult documentară, decât artistică. A ezitat mult între pictură și muzică, dar în momentul în care s-a văzut în ipostaza de a alege între cariera militară, asemeni tatălui, și pictură, a optat tranșant în favoarea acesteia din urmă; spre nemulțumirea mamei, care-l îndrumase spre Liceul Militar, convinsă fiind că din pictură nu își va putea clădi un viitor sigur.

La Ștefănești s-a deschis „Muzeul memorial Ștefan Luchian” ce adăpostește opere ale artistului, și ale contemporanilor lui, devenind o *importantă colecție de artă*.

Primii pași spre împlinirea în artă...

Din 1885 s-a înscris la *Școala de Belle-Arte* din București, recent înființată și condusă de doi pictori de notorietate ai vremii: **Theodor Aman** (unul din reperele începutului picturii românești moderne) și **Gheorghe Tattarescu** - profesorii lui Luchian. În primul an de studiu, nu s-a remarcat prin nimic. La sfârșitul anului II, a primit mențiune pentru „Anatomie” și „Cap de

expresie”, iar în anul III, medalia de bronz pentru „Studiu după natură” și „Cap de expresie”.

Perioada școlarăii bucureștene relevă, deci, o conduită medie și nu anticipă strălucita carieră ulterioară. Colegii lui, azi în mare parte uitați, se bucurau de elogiile profesorilor și de distincții. Încă incapabil să tranșeze definitiv în favoarea picturii, urma, în paralel, cursurile Conservatorului, la clasa de flaut.

Modelul și maestrul incontestabil: Grigorescu...

Școala i-a oferit lui Luchian un prim model, dar dincolo de pereții acesteia, el a ales liber: pe „maestrul de la Câmpina”, **Nicolae Grigorescu** - inițiatorul artei moderne românești, continuatorii lui fiind **Ion Andreescu**, apoi **Luchian**; cel din urmă completând *celebra triadă*. Apoi, peste ani, mai găsește un model în **E. Manet** și în *mișcarea* inspirată de el: **Impresionismul**. Drumurile sale europene încep cu popasul de la Viena, fiind însoțit de doi colegi: Oscar Obedeau și Ludovic Dolinski. Își continuă drumul spre München, unde decide să rămână o vreme, motiv pentru care închiriază un atelier. La **Academia de Arte Frumoase din München** (1890, două semestre) profesor i-a fost Johann Casper Heterich. Aici, printre alte studii, execută copii după operele lui Correggio și Rembrandt, aflate la Muzeul de Artă. Mărturisirea mai târziu, referitor la „Sagrada familia” de Rembrandt: „când îl copiam, simțeam că mă înalț!”. La el procesul formării artistice e îndelungat, căci vrea să spună mult și să transmită și mai mult. Elaborează greu, fiind lipsit deocamdată de spontaneitate și abilitate tehnică. Perioada de la München îi dăduse rigoare, iar la Paris are parte de acea exuberanță menită să estompeze caracterul convențional al unor lucrări. Printre primele lucrări se numără: „Portret de fetiță” (1885-1886), în care se remarcă libertatea tușei și preocuparea pentru drapajul vestimentar; „Doi cai luptându-se”, din perioada müncheneză: „Cap de copil” și „Profil de fată”, în care se remarcă unele ezitări, justificate însă de insuficiente experiență.

Deocamdată își exersa spiritul de observație... →

COSMINA MARCELA OLTEAN

În 1890, revine în țară și participă la prima expoziție a societății de artă „Cercul artistic”, Uniunea Artiștilor Plastici de azi. În catalogul expoziției figura cu 5 lucrări. Își portretizează a doua oară mama. După moartea ei, dornic de o școlarizare mai serioasă, se întoarce la Paris, unde termină **Academia Julian** (1891-1892), evoluând sub îndrumarea profesorilor W. Bouguereanu și Tony Robert-Fleury, pe acesta din urmă ajunge să-l admire. Lucrează la *Autoportret*. Cu această ocazie, cunoaște din plin viața artistică pariziană, aflată atunci în plină efervescentă impresionistă.

Printr-o semnificativă coincidență, Academia Julian a fost înființată în același an cu nașterea pictorului: 1868. Participă apoi la Expoziția din 1893 a „Cercului artistic”. În martie-aprilie 1894 deschide o mică expoziție personală în atelier.

În urma protestelor împotriva conducerii „Cercului artistic”, postul de vicepreședinte îi revine.

Atras de viața mondenă, participa la multe evenimente de acest gen. De pildă, urmărea și participa la cursele de velocipede.

În 1896, organizează, împreună cu alți prieteni artiști, „Expoziția artiștilor independenți”; devine membru fondator al societății „Tinerimea artistică” (1901) și expune lucrări de pictură în cadrul acestei societăți, la Ateneul Român. Devine acum unul dintre cei mai importanți pictori ai timpului. Expune mereu lucrări de pictură în expoziții personale și de grup.

În 1900, participă cu două pasteluri la „Expoziția universală” de la Paris. Dar, din păcate, tot în acest an apărură primele manifestări ale unei afecțiuni la măduva spinării (scleroză multiplă), care-l va lăsa infirm pentru restul vieții. Boala se va agrava mereu, iar lipsurile materiale erau tot mai acute. Cu toate aceste greutăți, lucra tot mai înverșunat, fiind mereu prezent în expozițiile personale și de grup, ce se organizau în capitală.

Într-un asemenea moment a creat Luchian *autoportretul* intitulat cu multă modestie *Un zugrav* (1907); această lucrare a fost realizată cu multe eforturi fizice și intelectuale, într-un moment deosebit al luptei sale cu boala și cu nevoile materiale și este *cel mai reușit*

autoportret psihologic din lume (ghidul muzeului Luvru).

Cucerit de mitul eminescian

La fel ca mulți tineri intelectuali ai vremii, Luchian a fost și el cucerit de universul eminescian, declarându-se un mare admirator al poetului. Astfel artistul îi dedică *Luceafărului un portret*. Ediția a II-a a *Poeziilor* lui Eminescu purta numeroase adnotări, semn că pictorul reflectase îndelung asupra frumuseții și profunzimii versurilor. Deseori sublinia imaginile metaforice preferate sau nota: „*concepție genială!*”. Uneori lăsa lucrul deoparte și scria chiar el, poezia „*Sub cămăși de borangic*” fiind publicată în nr. 1 din 1890 al revistei „*Generația viitoare*”.

Luchian: „Vezi tu, de durerile mari sufletul se subtilizează, se purifică...”

După 1900 viața i se schimbă radical odată cu declanșarea bolii. Intervin schimbări în psihicul și comportamentul său ce au o consecință directă asupra picturii. Acum înțelege profunzimea unui adevăr simplu: cu cât omul va fi mai îngenunghet de boală, cu atât creatorul va trebui să se înalțe deasupra suferinței. Căci, dincolo de OM și de limitele lui există, etern și desăvârșit, CREATORUL.

A suportat cu demnitate drama artistului autentic ignorat și nu s-a lăsat copleșit de tristețe atâta timp cât mai putea așterne pe pânză o singură tușă. În casa de pe strada Primăverii, unde și-a trăit ultimii ani în care a creat și o parte din copodopere, locuia cu familia Cocea. Aici avea o cameră-atelier de la fereastra căreia urmărea spectacolul străzii și rotirea anotimpurilor.

Odată cu avansarea bolii se mișca tot mai greu și ieșea rar la plimbare cu trăsura sau chiar până pe hol. Cu adevărat admirabil e faptul

că, din luciditate și refuzul de a se lăsa învins de boală, nu a renunțat niciodată la pictură și a lucrat până la sfârșit. Cere nepoatei Laura (mereu aproape de el) sau soțului ei, pictorul-ucenic Traian Cornescu, să-i aranjeze o natură statică și uneori să-i lege penelul de antebrațul mâinii drepte. În acest chip dramatic se mai naștea câte o capodoperă a cărei subiect erau florile...

Creția din ultimii ani are valoarea unui testament. Publicul în sfârșit începea să manifeste interes pentru arta lui, lucru datorat și faptului că maestrul Grigorescu își arătase interesul pentru munca sa când, la expoziția din 1905, a fost singurul care i-a cumpărat o lucrare. Tot Grigorescu a exclamat: „*În sfârșit, am și eu un succes!*” Iar Iosif Iser îl socotea cel mai român dintre pictorii noștri. Din demnitate, vorbea arareori de suferința lui și găsea puterea chiar să glumească, mărturiseau prietenii ce-l vizitau. **Gala Galaction** îl descria astfel: „ochii lui, surâsul fin și dulce, lumina inexplicabilă care radia din fața lui, mi-au rămas nemuritoare”. Înainte ca tumultoasa lui viață, arsă ca o lumânare, să se stingă, într-o noapte Luchian primește vizita lui **George Enescu**. A venit sa-i cânte la vioară spre a-i mai alina suferința. Este omagiul unui *mare artist adus altui mare artist*. **N.Tonitza**, gazetar, îl admira pe *Zugrav* și dorea să afle din tainele meserie. Întâlnirea cu pictorul a săpat urme adânci în sensibilitatea lui. Căci și în cădere oamenii, artiștii pot fi sublimesi, iar tragicul poate fi uneori grandios. „... De i se va încerca vreodată portretul cu cuvinte, biograful simțirii acestui artist neasemuit va putea începe să-l descrie cu o închinare pentru sufletul lui tolerant și primitor ca o casă albă...”, spunea cu compasiune **T. Arghezi**. Pe casa din Primăverii se găsește placa comemorativă ce sintetizează biografia artistului: „*În această casă a trăit, a lucrat, a suferit și a murit neînțeles pictorul Ștefan Luchian (1868-1916)*”.

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Dragă Nicolae Băciuț,
Se apropie momentul întâlnirii noastre anuale și vreau să vă mărturisesc că această aproape tradiție care s-a creat grație Gabrielei și Dvs., mă emoționează și o aștept cu bucurie și ca pe o sărbătoare.

Mulțumesc pentru spațiul pe care îl rezervați concursului de la Brăila în VATRA VECHĂ și pentru toată prietenia și mâna de ajutor pe care o dăruți astfel acestei idei atât de generoase și, nu mă îndoiesc, atât de utile pentru formarea intelectuală și artistică a copiilor.

Cu multă prietenie, pe curând,

Ana Blandiana

Bună ziua, domnule Băciuț,
Pe vremea asta ca de toamnă, lectura revistei dvs. este un strop de lumină solară, deși ... lucrările doamnei Wanda Mihuleac nu sunt chiar optimiste, după gustul meu.

Citesc acum, cu plăcere, text după text și regăsesc aceeași hărnicie, semnături bune și oameni talentați.

Nu vă mai spun că faceți un lucru minunat, știți asta mai bine decât mine.

Să aveți o zi frumoasă, un început de vară cu bucurii.

Melania

Dragă Nicolae,

Îți mulțumesc și pentru acest număr de revistă, cu multe pagini foarte bune.

Cu drag,

Ion Pop

Cred că este una dintre cele mai bine realizate și închegate reviste românești. Salutări, cu drag,

Boris Marian

Felicitări și pentru ultimul număr.

Irina Goanță

Mulțumiri la scenă deschisă, drag confrate NICOLAE BĂCIUȚ, printru minunata revistă „VATRA VECHĂ”.

Voican Marin

Ca de fiecare dată, primirea și apoi lectura revistei dumneavoastră transformă o zi banală într-o sărbătoare a sufletului. Mulțumiri.

..Și urarea de a avea puterea de a continua, în ciuda tuturor dificultăților !

Doru Moțoc

Iubite Poet, îți mulțumesc pentru revistă. Ca de fiecare dată ai ce să citești în paginile ei. E și foarte frumos tehnoredactată. Te felicit și vă urez viață lungă, ție și revistei tale "vechi".

Ion Cristofor

Mulțumesc! Dumnezeu să vă dea viață lungă și fericire.

Gina Agapie

Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru că nu uitați să-mi trimiteți fiecare număr al VETREI VECHI, motiv de excepțională delectare a ființei mele.

Cu urări de sănătate și putere de muncă,

Dăncuș

Mulțumesc pentru revistă și prezența mea la Curier.

Vă rog comunicați-mi adresa poștală a revistei, vreau să expediez o carte a mea în care am reținut colaborarea la ea a părintelui dr. Nicolae Gheorghe Șincan, ca să ajungă la sfinția-sa cu mulțumirile mele lui și dvs. de la care am fotografia și textul care mi s-a potrivit temeii.

Ion I. Oprea

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Piese de rezistență ale actualului număr vă aparțin și, așa cum apar ele îmbrățișând, de la început până la sfârșit, cuprinsul, e ca și cum ați fi alcătuit singur întreaga revistă! Exemplară și unică în peisaj românesc, această implicare!

Desigur și câtă dăruire!

Vă mulțumesc pentru Revistă, lectura a fost cu adevărat plăcută!

Atașez imaginea Templului, pentru eventualitatea vreunei întrebări de adresat Sibilei...

Doina Curticăpeanu

Mulțumiri și felicitări de la revista „Orizont literar contemporan”!

Daniel Dragomirescu

Îi mulțumim și părintelui poet Dumitru Ichim!

Cu bine,

Lucian Vasiliu

Don Profesor,

Felicitări deosebite pentru Premiul Nichita, care vi s-a oferit pentru creația poetică, atât de substanțială.

Vă rog să mai aveți în vedere și următorul text critic despre un foarte bun roman al timișoreanului Marian Drumur. Mi l-a expediat cândva I. Pachia

Pe curând cu sincere mulțumiri

26 mai 2014

Marian Barbu

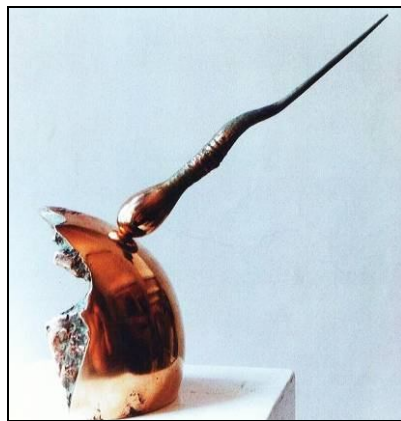
Mulțumim pentru revistă! Cetim cu spor!

GG

Am primit, mulțumesc mult!

La bună vedere,

Mircea Stâncel

**Panaite Chifu • Prima clipă, bronz,
Toyamura, Japonia**

Mulțumesc, felicitări!

BU

Mulțumesc respectuos pentru revistă.

Să vă dea bunul Dumnezeu și în continuare putere de muncă pentru nobila activitate pe care o desfășurați pe tărâmul culturii.

Cu deosebită stimă,

Vasile Mesaros

Stimate domnule profesor Băciuț Nicolae,

Vă mulțumesc pentru revistă și vă doresc multă sănătate, putere de muncă și realizări deosebite în continuare!

Benko Aurora

Stimate d-le Băciuț,

Foarte mulțumesc pentru numărul 5 al revistei dv., care m-a încântat de la un capăt la celălalt, ca de obicei. Tot materialul ales e de o calitate impecabilă: poeziile, interviurile, omagiile pentru cei dispăruți, scrierile tinerelor talente. M-a satisfăcut în mod special articolul despre "Virgulă", e despre un "o" pe care-l am și eu, de mult!

Poeziile preotului Dumitru Ichim, ca întotdeauna, mângâietoare.

Cu stimă, respect și admirație pentru tot ce faceți,

Veronica Pavel Lerner

Canada

Vă doresc succes în continuare și putere de muncă!

Ecaterina Țarlungă

Mulțumesc mult, d-nule Băciuț! Încerc să vă trimit și eu o proză (oare se poate publica și pe fragmente?!), știu că-i cam lungă, dar ce să fac dacă mai scurt nu pot să scriu?

Nicolette Orghidan

Stimate și dragă domnule NICOLAE BĂCIUȚ -

...Vă mulțumesc mult, cu adâncă reverență, în primul rând, pentru trimiterea excelentului număr 5(65)/Mai 2024, al revistei "VATRA VECHĂ" (...mă bucur mult, să văd o elevă [MIRUNA-IOANA MIRON] scriind, cu multă inimă și exactitate a intuițiilor, despre MAGDA ISANOS, într-un *In memoriam* de calitate!) - ...dar, firește, vă mulțumesc și pentru publicarea celor două poeme ale mele!

Doamne, rugămu-ne Ție: ajută-ne, smulge-ne din bezna păcatelor noastre, cele orbitoare de Duh, ocrotește-ne și călăuzește-ne înspre Sfântă Lumina Ta!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie,

Adrian Botez

Iubite Poet, îți mulțumesc pentru revistă. Ca de fiecare dată ai ce să citești în paginile ei. E și foarte frumos tehnoredactată. Te felicit și vă urez viață lungă, ție și revistei tale "vechi".

Ion Cristofor

Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit formatul pdf. al revistei.

Vă mulțumesc! Gânduri alese,

Valentina Becart

Mulțumesc, Nicolae, pentru revistă!

Nicu Sava

Mulțumesc mult pentru revistă și pentru articolul publicat!

O săptămână cu multe și mari împliniri!

De la Timișoara,

C.

Stimate domnule Nicolae Băciut,
Vă mulțumesc pentru amabila scrisoare și
pentru felicitările din partea dv.
Mă bucur pentru colaborarea noastră. Vă
doresc succes și inspirație.
Cu prețuire,

Ognean Stamboliev

Mulțumesc, NICOLAE, vechi prieten de...
VATRĂ!

Sper ca ai văzut poemul tău (*Mi-ai dat,
Doamne*), publicat în DACIA LITERARĂ
nr.5-6 (mai-iunie curent).

Cele mai bune urări,

Lucian Vasiliu

Felicitări !!! Mă bucură mult distincția...
Meritați !!! Cât despre revistă, ce să spun...
Excelentă! Se vede mâna specialistului,
iubitor de cultură și adevăr...

Toader Ungureanu.blogspot.com

Vă felicităm pentru reușita deplină a acestui
număr, în care acordați atenție și tinerilor
creatori, participanți la Festivalul Național
Ana Blandiana. Ne bucurăm să lecturăm, ca
de obicei, pagini interesante și atractive!

Daniela Pănăzan

Dragă Dle Băciut,
Pagina facebook a *Vetrei vechi* are succes.
Lumea o apreciază și o urmărește. Ca să mai
dinamizez pagina din când în când, vă rog
trimiteți-mi ca jpg. coperta 1 din cele mai
semnificative cărți pe care le-ați editat în
ultimul timp (2-3 ani), atât ale dvs cât și ale
altora.

Aștept numărul 5, când iese, să îl postez.

Mereu pe fugă,

Darie

Mulțumesc mult.

Dennis Deletant

Mulțumesc din suflet pentru revistă.

Giuseppe Munarini

Distinse Domn Nicolae Băciut, am primit
ritmic revista "Vatra veche" și, chiar dacă au
fost sincope epistolare, să știți că am citit/
răsfoit fiecare număr cu interesul convenit. În
continuare păstrăm aceleași bune impresii
despre materialele din paginile revistei și vă
felicităm că țineți sus stindardul culturii pe
care tot mai multe persoane (nu
personalități) îl contrabalansează cu forța
banului. Ambele au importanța lor, desigur,
numai echilibrul valoric să fie respectat.

Vă trimitem urări de bine pentru această
vară - 2014!

Fam. Lina și Theodor Codreanu

Dragă Nicu,

Mă bucur mult că acest număr al revistei
„Vatra veche” este ilustrat de Wanda
Mihuleac. Impresionant! Proiectul
„FARCEBOOK” (martie 2014) la care am
participat și eu la I.C.R. Paris este un
răspuns la „anxietatea” contemporană și o
provocare în „AR-ta comunicării” sau mai
bine zis la „AR-ta necomunicării”.

Cu aceeași prețuire și admirație,

Suzana

Imaginea de mai jos face parte din Proiectul
multimedia „Eurotique” derulat cu succes la
I.C.R. Paris (2006) și Londra (2007).
Interpretare muzicală de Mircea Tiberian.

Revista Vatra veche se poate citi și la adresa
<http://citordeproza.ning.com/forum/topics/vatra-veche-nr-5-2014> prin grija

**„Cititor de Proză -Republica artelor
Hopernicus”**

<http://citordeproza.ning.com/forum/topics/vatra-veche-nr-5-2014-e-manuel>

<http://www.netvibes.com/citor-de-proza>

Am primit nr. 5 din „Vatra veche”,
Mulțumesc și felicitări, stimate domnule
Nicolae Băciut. Ce frumos mergeți înainte
cu fiecare lună! În mers ascendent, tot mai
interesant. Dumnezeu să vă dăruiască putere
ca să puteți duce revista până la o mie de
numere, cum îmi place mie să spun, să
bucurați în fiecare lună cititorii cu pagini
izvorâte din suflete pline de lumină.

Cu cele mai alese sentimente,

Luminița Cornea

Vă mulțumesc și vă felicit!

Vasile Lechințan

Dragă Nicolae,

Îți mulțumesc pentru revistă și pentru pagina
mea de poezie și desen.

Cu cele mai bune gânduri,

Iulian Filip

Dragă Dom' Băciut,

Am primit Revista - mulțumesc frumos...

Faină-faină și... ardeleneste gândită -
felicitări din tot sufletul!

Cu prietenească afecțiune,

**Dumitru Hurubă
Simeria**

Totodată, expediez o cronică literară pentru
cartea Dnei Zina Cenușă, membră a
Uniunii scriitoricești de pe ambele maluri
ale Prutului. Sper să intereseze.

Dragă Nicu,

Îți răspund cu oarecare întârziere din motive
bine întemeiate. Am participat la un
program literar la Reșița, apoi, împreună cu
Cornel Ungureanu și Ion Marian Almăjan
l-am prezentat pe domnul Radu Theodoru la
Berzovia (unde a locuit câțiva ani pe când
era copil), la Bocșa, la Reșița.
Mulțumesc de revistă, vă îmbrățișez pe toți,
toate cele bune,

Titus.

Bună ziua, Domnule Băciut!

Mulțumiri pentru revistă!

În replică vă transmit și eu impresii de
vacanță ceva mai neobișnuite, din concediul
avut pe Insulele Canare. Mi s-a părut că fac
un pic de dreptate insulei Lanzarote, care

trezește sentimente suspect de
contradictorii: unii se îndrăgostesc lulea de
farmecul ei lunatic, în timp ce alții - cum
este cazul francezului Houellebecq - îi
dedică scrieri catalogate ulterior de unii
critici drept "cel mai trist jurnal de vacanță
scris vreodată". Am descins la fața locului și
mi-am făcut o părere proprie. I-am făcut un
rezumat scurt în materialul din fișierul
atașat. Spun doar o părere, n-am dat cu
parul, ha, ha...

Sper să fie o lectură interesantă.

Cele mai bune gânduri și urări de succes
literar, cu deosebită apreciere,

a Dumneavoastră

Gabriela Căluțiu Sonnenberg

Bună ziua, stimate domnule Nicolae Băciut,
Va scriu pentru a va mulțumi pentru poeziile
publicate în revista dumneavoastră, alături
de poeziile unor autori care ar face cinste
oricărei alte reviste.

În alta ordine de idei, m-am gândit să vă
trimit un grupaj de poezii, scrise de poetul-
călugăr Daniil Sandu Tudor, căruia cred că
i-ar plăcea să apară într-o revistă în care au
apărut poezii de Vasile Voiculescu și
Nichifor Crainic.

Vă mai trimit și o cronică, scrisă de
Cezarina Adamescu, la volumul meu recent
apărut, intitulat "Intrare în primăvară",
precum și un grupaj de poezii din același
volum.

Cu mulțumiri,

Olga Al. Diaconu

Stimate domnule Băciut,

Cred că sunteți bine. Am văzut la internet
revista voastră și mi-a plăcut enorm.
Felicitări, Bravo!

V-aș putea trimite ceva din textele mele în
română, dacă vă interesează.

Vă doresc succes și inspirație. Mă bucur că
un poet bun ca dv. a primit marele premiu
Nichita Stănescu – 2014.

Cu prețuire,

Ognean Stamboliev

O revistă unde îți regăsești, printre lecturi
încântătoare, și prietenii nu poate fi decât o
bucurie a sufletului. Mulțumesc!

M.B.B.

Țin să remarc, încă o dată, calitatea
excepțională a traducerilor din paginile
revistei dvs. Pe de altă parte, este de salutat
prezența unor autori-elevi cu texte
interesante și promițătoare.

Vă felicit și vă admir.

Irina Iorga

Am primit revista și vă mulțumesc. Iarăși,
ca de fiecare dată, mi-am răsfățat intelectul
cu bogatul conținut. Este într-adevăr o
revistă care se respectă, cum îmi spunea
scriitorul și prietenul Mihail
Diaconescu, într-un dialog despre cultura
română actuală. Valorile promovate de
domnul Nicolae Băciut, un intelectual de
rasă, sunt elocvente pentru spiritualitatea
neamului acesta risipit în numeroase vlăstare
crescute în sânul obștilor sătești.

George Baciu

Stimate domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru nr. 5 al revistei și pentru publicarea poemelor.

S-a omis însă precizarea că traducerea în limba română au fost realizate de prof. Simion Danilă. Spor și pe mai departe, Cu stimă,

Hans Dama

Mulțumesc mult pentru *Vatra veche* 5/2014, **stimate Domnule Nicolae Băciuț**. O voi citi cu cea mai mare plăcere, iar Dvs. Vă doresc cu aceeași osteneală să lucrați și de acum înainte pentru publicul cititor. Doamne ajută! Cu respect,

Ana Sofroni

Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc frumos pentru revistă.
Parcă am câteva poeme pe acolo.

Dumitru Velea

Stimate maeste Nicolae Băciuț, am primit nr. 5/2014, „Vatra veche”. Mulțumesc și felicitări!
Cu deferență,

Vasile Larco

Mulțumesc pentru grija, dar și responsabilitatea de a semăna Lumină!
Pace în Casa Creației, al cărui nume de ctitor, pe cinste, vă aparține
Cu urări de multă sănătate și inspirație,

Lidia Grosu

Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru revista "Vatra Veche" nr. 5/2014, același conținut dens, plin de mesaj și lumină. Felicitări pentru efortul depus, pentru pasiune, pentru răbdarea de care dați dovadă în această perioadă a libertății de expresie și opinie, dar complexă și stufoasă. Conținutul revistei demonstrează că diversele curente literare sunt convergente, se completează, aduc ceva proaspăt, dincolo de originalitate există și un puternic curent de continuitate și convergență.
Am să postez revista pe blog, fiind citită și căutată.
Cu stimă,

Constantin Stancu

Frumos travaliu cultural de altitudine a atitudinii și de substanță a ofertei! Mulțumiri și felicitări!

Nicolae Rotaru

Mulțumesc mult! Am o lectură plăcută la sfârșit de săptămână.

I.Ș.

Minunata revista, ca întotdeauna. Mulțumesc foarte mult.
O zi frumoasă, soare în suflet!
Cu drag, cu apreciere,
Conf. Univ. Dr.

Cristina-Emanuela Dascălu, PhD

PRESEDINTE de Senat și PRORECTOR
Universitatea Apollonia din Iași

Mulțumiri pentru Vatra Veche din luna mai, așteptată cu interes de noi. Sănătate, împliniri și bucurii, domnule Nicolae Băciuț. Cu aceeași prețuire,

Veronica Oșorheian

Trist! Cred că plecarea lui Mihai Sin merita mai mult!

Dimovici

Stimate d-le N. Băciuț,
Vă mulțumesc pentru revista VATRA VECHE din luna mai. Fiecare număr e o

bucurie asemenea unei frumoase zile de mai însorită și cu adieri binefăcătoare.

Vă trimit și eu un colț de lume însorit, niște însemnări despre Balcicul cel răscolitor de amintiri, astăzi al bulgarilor, dar aparținând românilor prin spiritul Reginei Maria, care va dăinui acolo în veci.
Cu deosebită considerație,

Elena Buica - Buni

Mulțumesc că nu m-ați uitat. Fiecare număr e mai bun decât precedentul, conținut variat, condeie de valoare, ținută academică. Toată cinstea Domnule Băciuț, pentru neobosită activitate culturală pe tărâmul spiritual al neamului nostru. Stimă și binecuvântări,

**Dumitru Ichim
Kitchener, Ontario**

Distinse maestre, Nicolae Băciuț, onorat, vă mulțumesc pentru timiteră acestui nou număr al revistei *Vatra veche!*

Vica Perivădeanu

Când visele apun
în suflete și bate
vântul singurătății
într-o Vatră veche,
arde neîncetat
dulcea limbă română.
Vă mulțumesc că m-ați inclus printre fideliile cititorii a revistei *Vatra veche!*

Katalin Cadar

Mulțumesc pentru revista! Din toate, faptul ca Mihai Sin și Matei Călinescu sunt doar amintiri, este pentru mine greu de digerat... L-am avut asistent pe Matei Calinescu, la Teorie Literară, făceam seminare cu el, era un deliciu... Nu pleca în pauze, ședea cu noi și spuneam bancuri... Ultima oară l-am văzut la un târg de carte la București, cu doi ani înainte de a se prăpădi. Pe Mihai Sin îl țin minte tânăr și serios... Pe Daniel Drăgan îl știu foarte bine, Viorica Mircea era preferata lui, dar și a mea... Dar Wanda Mihuleac e pentru mine o surpriză... Pe când mă apucasem să fac engleza la Universitatea Populară, prin 1985-1986, am avut coleg de bancă pe un inginer în vârstă, Gheorghe Vladimirescu. Se pregătea să plece de tot la fiul lui, în SUA, unde avea nepoți... Avea și un frate, tot inginer, căsătorit cu pictorița Wanda Vladimirescu Mihuleac. Cei doi frați au făcut sistemul de ecluze al lacurilor Herăstrău, darea în folosință se făcuse în prezența lui Carol al II-lea... și Gheorghe Vladimirescu (cumnatul Wandeii) picta, mi-a dăruit la plecare o icoană pe lemn cu Sf. Gheorghe... Nu-mi dau seama dacă această Wanda e fosta soție sau nu... Cea pe care-o știam avea alt stil și semna Vladimirescu Mihuleac. Tot numărul îmi pare bun, vă doresc succes în continuare!

Distinse Domnule Nicolae Băciuț, cu același interes și aceeași plăcere am citit nr. 5 al revistei, în pdf, care e precum vinul: cu cât e mai vechi, cu atât e mai bun. Felicitări pentru nesincopatul urcuș axiologic al conținuturilor!
V-aș ruga pentru nr. 5 pe suport de hârtie; și pentru nr. 3, pe care nu l-am primit.
Cu sentimentul profunde prețuiri,
Vasile Popovici - Corni – Botoșani

mi-au ucis

mi-a spart o strofă
întunericul
mi-au ucis speranța
sunt obosită și deprimată
nu mai aștept nimic de la viață
accept soarta ca pe un trofeu de aur
la un concurs sportiv primit

sfârșit de săptămână

la sfârșit de săptămână
voi ieși la soare
mă voi
atinge de prima floare
în această primăvară caldă
mă voi izbi de stânci
mă vor mângâia mii de fluturii
și mă vor îmbrățișa douăzeci de melci
zâmbindu-mi

ți-am

lui Vlad

ți-am trimis sms, e-mail,
ploi și vânt.
Mi-am plătit prânzul
cu litere delicioase
și am așteptat ani de zile
să mă iubești
până se vor ciocni
cerul și pământul

ți-am dat

Lui Gheorghe

Te-am iubit cum un copil
iubește
laptele cald cu Brumi.
Ți-am umplut paharul cu rachiu
farfuria cu mâncare delicioasă.
Am scris prima poezie pentru tine
pe coaja portocalei.
Am dat lunii numele tău.
Și-am așteptat în zadar
să mă mângâie cu razele ei.

am urcat

am urcat în Olimp
sprijinit de vocea
interioară
nu bărbatul meu
cu buzele miros
de crin

TÓTH MÓNKA

ORIZONTURI LIRICE

Călătorul apelor

Nu știu unde aş putea să te-ntâlnesc,
Străin enigmatic, vâslind pe barca
depărtării,
De aş ştii că vei veni vreodată,
Aş sosi în calea ta, cu vieţuitoarele
mării.

Ti-aş oferi delfini si crabi, să te îmbie
Chiar caractiţe şi scoici, meduze
Pe toate le-aş chema să vie
Să le săruţi pe rând, pe buze.

Tu eşti purtat de valuri
Spre ţărmuri largi şi neştiute,
Unde te-ndrepti ştie doar vântul
şi ale apei legi necunoscute.

De vei sosi într-un târziu,
Pe căile pământului,
Te voi întâmpina cum doar eu ştiu,
Voi fi a ta şi-a vântului.

A vântului ce camarad ți-a fost
În călătoria ta pe ape,
Spre visul veşnic şi frumos
Şi acel vis, chiar eu am fost.

Clipe

Mecanic, clipa se roteşte
Şi tu rămâi cusut pe ceas,
Te-ntrebi unde s-a scurs
Clipa ce ți-a mai rămas.

Şi ceasornicu-ți şopteşte
Că va veni ora tăcută
Iar purtarea-ți va fi slută,
Te vei comporta prosteste.

Dar până atunci clepsidra
Va curge lent spre infinit,
Nu va rămâne niciun ceas
Pe care să nu-l fi întâlnit.

Rămâi tăcut, sperând că ieri
Nu va fi niciodată mâine
Şi-n zilele de azi tu crezi
Că vor fi rupte din poimâine.

RIBANA PASCU

Adevăr

Căzuse un ac
peste o pată de sânge
strigând

Aşa au luat naștere
Trandafirii

Sfat

Nu trage-n piept
aerul celor ce
încă-și mai regretă
moartea
că-ți vor crește
aripi fără pene
din mâini care deja
te-nfruptă

Acest sentiment

Cu totul mormânt
umbra mi-a devenit
trup

Pe limbă încă-mi crește iarba
ca un glas
din al tău pas

Va veni odată vremea
când îți voi bate-n
călcâie şi eu
cuie

iar ochiu-ți va scurge din verde
aproape tot ceea ce vede

nevăzutul
din văzut

umbra-ți va deveni
trup

Cele două inimi

Când m-am născut
aveam două inimi

dintr-una tușea
inima mamei
iar din cealaltă
încă una

astfel au crescut
și s-au umplut
una pe alta

până când
alta a devenit una
și una
totuna

până când
fiecare s-a vindecat
de fiecare

dintre noi

DIANA ADRIANA MATEI

Nu va mai fi

Ne arde-un foc și-un dor sublim
De VEȘNIC și de INFINIT
Vrând alte sensuri să-mplănim
În locul nemaipomenit.

Să-nmugurim speranțe noi
În orice gând înnegurat,
S-aducem dragostea-napoi
În sufletul însingurat.

Nu-s neputințe, nici blestem
Să ne oprească-n cerc închis;
De când pricepem ce suntem,
Doar cerul înstelat ni-e vis.

Pe-azurul lui nu vom fi stea
Ce se prăvale din tării;
Nici efemerii fulgi de nea
Topiți de zorii arămii.

Ne dăruim cu tot ce-avem
Şi vom zidi cu zel şi rost:
De când pricepem ce suntem,
Nu va mai fi, cum a mai fost !

Necuprinsul sacru

Fără vreun sens e viața și fără sens
ardoarea
Când nu rămâne-n urmă un strop de
aur pur,
Ci-un munte de nisipuri și truda și
visarea,
Şi nopțile de smoală, fără un cer de-
azur.

De-aceea, cu neastâmpăr, mă tot
scobor în mine
Cu trudă și durere, cu viscol de-
ntrebări.
Ca rău-n cataracte – uitându-se pe sine
în goana furibundă spre-oglindea unei
mări.

Grăbit îmi caut rostul și-un loc pentru
odihnă,
Şi caut focul veşnic din vraja noii
stări,
Dar nu ca să mă lăfăi, ci migăind în
tihnă
Să-nchipui necreatul pe-ntinsul altor
zări.

Şi sufletelor pure dar fără nici o vrere,
Cu viața despicată în mii și mii de
părți,
Eu să le dăruie lumea și magica putere,
Şi necuprinsul sacru din trupul unei
cărți.

IULIU IONAȘ

AVATAR POLITIC ROMÂNESC

Guvernu-i în concediu vara,
Se practică o grea uzanță;
Căci toamna, iarna, primăvara,
Se află numai în vacanță.

ENTUZIASM MARIN

Pe faleză, la agapă,
Zice-un leneș înspre ziuă:
Doamne, cât amar de apă
Bună de „bătut în piua”!

POPOR DE PRIPAS

Dorit-au cei cu păru-n vânt,
Vecinii noștri, bată-i Sfântul,
Să fim cu toate „la pământ”
Și-acum ne cumpără pământul!

INSTANTANEU AGRAR

Privesc spre câte o câmpie
Din scumpa noastră Românie
Și văd cât este de curată...
De ani de zile nu-i arată.

Programul „Rabla” în mediul rural

Se va revigora întreaga
Zootehnie de la noi:
Țăranul va preda mârzoaga
În schimbul unui mânz vioi.

POVAȚĂ MEDICALĂ

Un sfat e-atât de eficace,
De s-a transmis din vremurile vechi:
Cum că mișcarea bine face...
A se vedea „mișcatul din urechi”!

*****

SONET VLAHUȚIAN

Dreptatea cu românul stă la masă
Din timpurile vechi și neuitate,
Plăcându-i mult gustoasele bucate,
Când atmosfera este călduroasă.

Mănâncă uneori pe săturate,
Iar alteori și pentru alții lasă
Din bunătați, fiindcă ei îi pasă
Ca-n jur să vadă suflete-mpăcate.

Dar uneori e într-un colț retrasă,
Având de înfruntat momente grele,
Când de pe dealuri, munți ori din
vâlcele

Minciuna vine ca la ea acasă, Stă-n
Parlament, adresa nu și-o schimbă,
Fiind la politicieni pe limbă.

Mărinimia declarată a unui politician

Sunt generos cu orișicine,
Să fiu crezut fac semnul crucii,
Vă dau și haina de pe mine...
Iar noi i-am da urgent papucii!

SOȚI PERFORMERI

Cu sportul ambii sunt în ton
Și se mândresc de conjunctură:
El prin centuri de campion,
Iar ea, prin zile pe centură.

RONDELUL UNIRII

Să fiți cu forțele unite,
Ca răul să nu vă cuprindă,
Necazul să nu se extindă,
Având doar visuri împlinite.

Averile nu-s pân` la grindă,
Dar trebuie oricum păzite ...
Să fiți cu forțele unite,
Ca răul să nu vă cuprindă.

Partidele dezlănțuite,
Când la putere se perindă
Și funcții-nalte vrând să prindă,
Iar „oasele”- or fi pe sfârșite,

Să fiți cu forțele unite!

*****

Sportul, izvor de sănătate

Că sportu-i bun, nu mă-ndoiesc,
Îl recomand și la dușmani,
Dar când la fotbal mă gândesc
Observ că-i și izvor de bani!

Recuperare bănească de la farmacii

Bătrânii zilnic iau medicamente,
Golesc depozitele, negreșit,
Și cum vânzarea crește în procente,
Ar vrea și ei o parte din profit.

Unui doctor veterinar

Veterinarul, cum vă spun,
În cocină m-a scos din fire,
Căci se-adresase spre grăsun:
Să faci și cură de slăbire!

Pacientul la O.R.L.

Cum tratamentul l-a gătit, în fine,
De doctor e-ntrebat *de-aude bine*,
Iar el, ca pacient discret, concluda:
Că de un timp *de bine nu aude!*

*****

ÎNSTRĂINARE

Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări,
Venind la nunți și-nmormântări
Dar nicidecum nu vin la coasă.

S-au dus în cele patru zări,
Părinții plâng când stau la masă;
Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări.

Găsit-au muncă mai bănoasă
Doar după multe căutări
Și plecăciuni și închinări,
De-ntreb: chiar nimănu-i pasă:

Că tinerii-s plecați de-acasă?

VASILE LARCO

Panaite Chifu

Panaite Chifu s-a născut în Siliștea Gumești, România, la 24 mai 1953.

E absolvent al Institutului de Arte Frumoase "Nicolae Grigorescu", din București, promoția 1979, sculptură.

Din 1980 - ia parte la majoritatea expozițiilor republicane, bienale etc. de sculptură și grafică din România; 1988, 1990, 1992, 2003.

Participări la manifestări expoziționale internaționale: Bienala Internațională de Sculptură-Ravenna, Italia, 1989 - Art miniatură - Expoziție Internațională (desen), Toronto-Canada, 1990 - Expoziție de grup (desen și sculptură), Aerdt-Holland, 1991 - Expoziția Internațională de Sculptură, Legnano, Italia, 1991 - Bienala Internațională de Grafică, Gyor-Ungaria.

- 1994 - Sculptură de desen Bienala, Muzeul de Arte Aplicate, Budapesta-Ungaria
- 1999 - Expoziție de grup internațional (sculptură), Zürich, Elveția
- 1999 - Expoziție de grup, sculptură, Athena, Grecia
- 1999 - Expoziție de grup, sculptură, "Anixis Galeria de Artă Internațională, Baden-Elveția
- 1999 - Expoziție personală de sculptură, "Sala Ronda", (Galeria de la Ministerul Culturii), București-România
- 2000 - Bienala Internațională de Expoziții Saumur (și itinerant la: Doue la Fontaine La Baule, Saint Lo-France
- 2001 - Expoziția Internațională de Sculptură, Knokke-Belgia
- 2001 - Expoziție internațională de grup, "Anixis Galeria de Artă Internațională", Baden-Elveția
- 2001 - Bienala de Sculptură, Hualien, Taiwan
- 2001 - Bienala Internațională de Sculptură, Toyamura-Japonia
- 2001 - Sculptură la "Galerie du triunghi", Lyon, Franța
- 2003 - Expoziția Internațională de Sculptură, Miyazaky-Japonia
- 2005 - Bienala Internațională de Sculptură, Toyamura-Japonia
- 2007 - Expoziția Internațională de Sculptură, Tudela de Duero, Spania
- 2007 - Expoziția Internațională de Sculptură Gifu Prefectural Muzeul Seki-City-Japonia
- 2008 - Expoziția Internațională sculptură monumentală, de Artă Contemporană Muzeul de MARCO Monterrey, Mexic
- 2009 - Expoziția Internațională de Sculptură Taipei și Taichung City-Taiwan
- 2011 - City International Public Art Sculptura de expoziții, Wuxi, China
  - 2012 - Expoziție internațională sculptură monumentală, Taichung, Taiwan

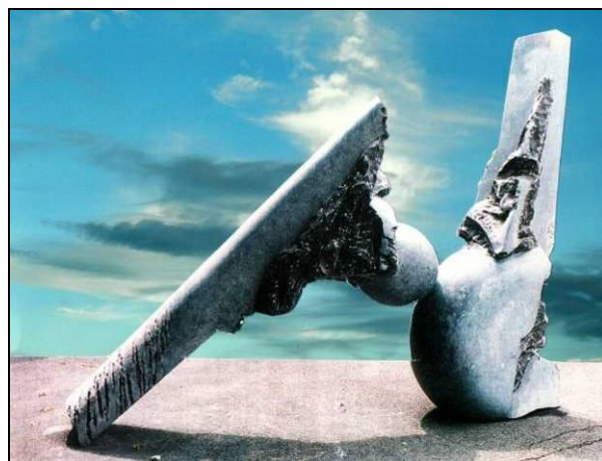
Panaite Chifu • Fosil, bronz, 1992

Panaite Chifu • Lumea călătoare, lemn, Toyamura, Japonia, 2005

Panaite Chifu • Familie, bronz și marmură, 1997

Panaite Chifu • Sărut spiritual, granit, Baden, Elveția, 2009

Panaite Chifu • Entitate ascunsă, bronz, 1995

OCHIUL CICLOPULUI

Panaite Chifu • Geneză, stejar și nuc, 1996

Literatură și film

SOCRUL, NORA ȘI IUBIREA

Scriitoarea Anna Gavalda are succes, cu scrierile sale luminoase, dureroase și pline de grație. Cel mai mult m-a convins romanul *Je l'aimais* (2002), adică *O iubeam*. Cine pe cine? Socrul stă în bucătărie cu nora sa. Beau vin și discută. Socrul Pierre Dippel are 65 de ani și îi pasă de Chloé, nora sa, părăsită de Adrien, fiul său. Socrul taciturn decide (în mod premeditat?) să iasă

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu,

din carapacea non-comunicării și povestește despre o iubire secretă. Da, a iubit-o pe Mathilde, s-au întâlnit adesea pe ascuns, numai că el nu și-a abandonat soția. A... furat clipele de iubire, rămânând laș, indecis.

Discursul său este, oare, o lecție indirectă pentru Chloé? Adică, iată, Adrien a avut mai mult curaj și a plecat să-și respecte iubirea. Nu e mai cinstit așa, decât o viață dublă agitată și ipocrită? Capcana ar fi să credem că avem dreptul să fim fericiți? Viața noastră o fi fragilă, suspendată, nesigură?

Romanul devine un dialog percutant, justificat. De la suspensul părăsirii, plonjăm într-o confesiune plină de surprize emoționale. Regizorul Zabou Breitman a adaptat romanul pentru marele ecran. În distribuție: Daniel Auteuil și Marie-Josée Croze. Rezultatul? După părerea mea – un eșec lamentabil.

Zabou Breitman a mai realizat filmul *L'homme de sa vie*, cu Charles Berling. Demonstrația mi s-a părut supra-estetică. Lenta desprindere de soție se bazează pe imagini care nu conving întotdeauna. Cu excepția unui final reușit: un lan infinit și o orchestră ce cântă „înecată” în ierburi.

În cazul de față, forța literaturii primează. Dialogul continuu, întreținut de suspans, creează un puzzle interior, iar gândurile dau atât de bine...! În film, flashback-urile obositoare duc la dispersare. Regizorul vrea poveste, peisaje și alege facilul. Romanul nu e „servit”, ci înlăturat cu brutalitate. Decepția cea mare a fost actorul Daniel Auteuil în rolul lui Pierre. Iată: un actor bun distribuit anapoda. Este el morocănos? Aici Auteuil joacă superficial, fără nuanțe. Cred că i-am depistat tendințele de manierism. De la început l-aș fi distribuit pe Jean-Pierre Marielle. Ce credeți? În orice caz, cartea e o bijuterie și – din raftul ei – tolerează elucubrațiile filmice gratuite.

ALEXANDRU JURCAN

Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2013 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

